

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AÇIK ERİŞİM VE AKADEMİSYENLERİN AÇIK
ERİŞİM FARKINDALIĞI: FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEĞİ**

Neslihan AKA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı- 2017

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**AÇIK ERİŞİM VE AKADEMİSYENLERİN AÇIK
ERİŞİM FARKINDALIĞI: FIRAT ÜNİVERSİTESİ
ÖRNEĞİ**

Neslihan AKA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı- 2017

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	iv
TEZ KABUL VE ONAY	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	ix
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ	xii
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
I.I. Konu	1
I.II. Amaç ve Hipotez.....	2
I.III. Önem.....	5
I.IV. Yöntem	5
I.IV.I. Kavramsal Çerçeve.....	6
I.IV. II. Kapsam.....	8
I.V. Evren	9
I.VI. Düzen.....	9
I.VII. Kaynaklar	9
BÖLÜM 1: AÇIK ERİŞİM VE GELİŞİMİ	12
1.1. Açık Erişim Olgusu.....	12
1.2. Açık Erişimin Gelişimi.....	18
1.3. Açık Erişimin Türleri ve Özellikleri	24
1.3.1. Açık Erişim Dergileri (Altın Yol)	25

1.3.2. Kendi Kendine Arşivleme/ Kişisel Arşivleme (Yeşil Yol)	29
1.3.2.1. Kişisel Web Sayfaları.....	30
1.3.2.2.Konu Tabanlı (Subject- based) Arşivler.....	31
1.3.2.3.Kurumsal Arşivler	33
1.4. Açık Erişimde Paylaşılabilirlik, Standartlaşma ve Politika	35
1.5. Açık Erişimin Yararları.....	40
1.5.1. Kurumsal Yararları.....	41
1.5.2. Araştırmacıya Yararları.....	42
1.5.3. Topluma Yararları	43
1.6. Açık Erişim ve Telif Uygulamaları.....	44
1.7.Açık Erişim Rehberleri.....	50
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE AÇIK ERİŞİM ve ÜNİVERSİTELERDE KURUMSAL ARŞİV UYGULAMALARI	57
2.1. Türkiye’de Açık Erişim ve Arşivlerin Gelişimi	57
2.2. Türkiye’de Açık Arşivler ve Özellikleri	66
2.3. AB Destekli Açık Erişim Projeleri.....	71
2.4. Kurumsal Açık Arşivlerin İçeriği.....	74
2.5. Kurumsal Açık Arşiv Politikaları ve Mevzuatı.....	76
2.6. Açık Erişim Uygulamalarında Kütüphaneler	80
BÖLÜM 3: FIRAT ÜNİVERSİTESİ ve AÇIK ERİŞİM	83
3.1. Fırat Üniversitesi ve Akademik Paydaşları.....	83
3.2. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Çalışmaları	86
BÖLÜM 4: ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	91
4.1. Katılımcıların Özellikleri	91
4.2. Bilgi Kaynağı Tercihi.....	93
4.3. Dergi Seçim Ölçütü.....	95
4.4. Açık Erişim Farkındalığı	96

4.5. Açık Erişimli Dergilerde Makale Yayınlama.....	99
4.7. Açık Erişimin Yayın Kalitesine Etkisi.....	103
4.8. Açık Erişim Konusundaki Olumlu ve Olumsuz Düşünceler	104
4.9. Açık Erişimde Telif Hakları Engeli	106
4.10. Creative Commons (cc) Lisanslarının Kullanımı.....	107
4.11. Yayıncı Ambargosu.....	108
4.12. AB Çerçeve Programı Projeleri ve Açık Erişim	111
4.13. Açık Bilime Destek	112
4.14. Açık Erişimin Atıf Oranına Etkisi.....	113
4.16. Zorunlu Açık Erişim Politikaları.....	115
4.17. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Yayın Ekleme İsteği	116
4.18. Tezlerin Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Eklenmesi	118
4.19.Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Eklenen Yayınların Durumu..	120
4.20. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Bilimsel Yayın Ekleme Konusundaki Çekinceler	121
4.21. Açık Erişimde Uluslararası Uygulamalar	122
4.22. Sherpa Romeo	125
4.23. Açık Erişim ve KAA Konusunda Bilgilendirilme Yöntemi	127
4.24. Üniversite Genelinde Gerçekleştirilen Açık Erişim ve KAA Konusundaki Bilgilendirme Toplantısına Katılım	129
4. 25. Öğretim Elemanlarının KAA Hakkındaki Düşünceleri	131
BÖLÜM 5: SONUÇ ve ÖNERİLER	134
KAYNAKÇA	147
EKLER	160
ÖZGEÇMİŞ.....	218

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*] adlı çalışmamın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

24 /03/ 2017

Neslihan AKA

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Neslihan AKA] tarafından hazırlanan [*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*] başlıklı bu çalışma, [24.03.2017] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliği*] ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından [*Bilgi ve Belge Yönetimi*] Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ İmza: .....

Üye : Prof. Dr. Coşkun POLAT İmza: .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mustafa BAYTER İmza: .....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 02/03/2017 tarih ve 2017/01-08 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

[*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*] adlı bu çalışma, 2001 yılından bu yana bilimsel iletişimde önemli kolaylıklar sağlayan açık erişim, kurumsal açık arşivler ve açık erişim farkındalığını konu almaktadır. Ne yazık ki araştırmacıların büyük çoğunluğunun açık erişim olgusu ve yararları hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmacılar/öğretim elemanları arasında farkındalığın oluşturulması ve/veya artırılması gerekmektedir. Bunun üzerine akademisyenler arasında farkındalık saptaması yapılmış ve açık erişim farkındalığının artırılabilmesi için neler yapılabileceği anket tekniği ile kendilerine sorulmuştur. Farkındalığı yükseltmek için elde edilen sonuçların diğer üniversitelerdeki KAA yöneticilerine de yol göstereceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında engin bilgi birikimini ve yardımlarını esirgemeyen ve pozitif enerjisiyle bana hep çalışma isteği veren danışmanım, saygı değer hocam Prof. Dr. Hüseyin Odabaş'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde bulunan ve bilgileriyle çalışmama katkı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Coşkun Polat'a ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter'e, anket sorularımın şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen Sayın Gültekin Gürdal'a ve Sayın Sönmez Çelik'e, istatistiksel verilerin oluşmasında katkı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Nurcan Yücel ve Bilg. Müh. İrfan Kılıç'a, her zaman bilimsel çalışmalarına destek veren Daire Başkanım Sayın Tuncay Kırkıl'a, çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen dostum Melek Altınay'a, güler yüzüyle kendimi hep iyi hissetmemi sağlayan iş arkadaşım, can dostum Kütüphaneci Taliha Uykur'a ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan bütün hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda desteğini esirgemeyen sevgili eşim, can yoldaşım Murat AKA'ya ve 16 haftalık hamileliğim süresince beni hiç yormayan bebeğimize en içten sevgilerimi sunar ve teşekkür ederim.

24/03/ 2017

Neslihan AKA

ÖZET

Cankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği
Tezin Yazarı : Neslihan AKA
Danışman : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi
Bilim Dalı : ---
Kabul Tarihi : 24/03/2017
Sayfa Sayısı : XIV (ön kısım) + 218 (tez) + (ekler)
Geleneksel/ticari yayıncılığa alternatif bir model olarak ortaya çıkan açık erişim yayıncılığı, bilimsel iletişimde yaşanan bir takım sorunları ortadan kaldırmak amacıyla türetilmiş ve geliştirilmiştir. Açık erişim olgusundan önce basılı dergi yayıncılığında yaşanan aşırı fiyat artışları aboneliklerin azalmasına neden olmuştur. Birçok kütüphane yaşanan bu süreçten etkilenmiş ve çok sayıda dergi aboneliğinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu durum kullanıcılarına güncel bilgi sağlamada önemli bir yere sahip olan kütüphaneleri gerekli bilgileri sağlama konusunda büyük sıkıntılara sokmuştur ve yeni arayışlara yöneltmiştir. “Altın yol” ve “Yeşil yol” olarak adlandırılan modeller bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla geliştirilmiştir. Bu yönüyle açık erişim yayıncılığını, ticari yayıncılığa karşı başlatılmış bir hak arayışı çabası olarak değerlendirmek yanlış olmaz.   Araştırmacıların büyük çoğunluğunun bilimsel iletişimde oldukça fayda sağlayan açık erişim olgusu ve yararları hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmacılar/öğretim elemanları arasında farkındalığın oluşturulması ve/veya artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde her yıl düzenlenen açık erişim çalıştayları, diğer ilgili toplantılar ve akademilerde sistemin işlemesi için oluşturulan yazılımlar, kısacası konu ile ilgili yapılan bütün çabalar hedefine ulaşamayacak ve emekler boşa gidecektir.   Çalışmada açık erişimin gelişimi, türleri ve özellikleri, yararları, açık erişim rehberleri, telif hakları, açık erişim politikaları ve mevzuatı, Türkiye’de açık erişim ve arşivlerin özellikleri, kütüphanelerin açık erişimdeki yeri ve Fırat Üniversitesi

kurumsal açık arşiv (KAA) çalışmaları konuları irdelenmiştir.

Çalışmanın temel amacı, dünyada ve Türkiye’de açık erişimli arşivlerin gelişimini irdelemek, öğretim elemanları arasında farkındalık saptaması yapmak, öğretim elemanlarının KAA’ların etkin kullanımını konusunda tutum ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Çalışma ile, Fırat Üniversitesi’nde KAA’nın geliştirilebilmesine olanak sağlayacak alt yapı verilerinin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Öğretim elemanlarının farkındalık düzeyini yükseltmek ve açık erişimli yayınlardan üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak da çalışmanın dolaylı amaçları arasındadır. Aynı zamanda farkındalığı yükseltmek için ortaya konacak sonuçların diğer üniversitelerdeki KAA yöneticilerine de yol göstereceği düşünülmektedir.

Öğretim elemanlarının açık erişim farkındalık düzeylerinin tespiti için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Olgusal özellikleri yönüyle farklı türde katılımcılardan derlenen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir.

‘F.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim farkındalık düzeyi düşüktür; F.Ü. öğretim elemanları açık erişim hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünse de konu ile ilgili ayrıntılı bilgi sahibi değillerdir’ şeklinde oluşturulan hipotez çalışma sonucunda doğrulanmıştır. Öğretim elemanları kurumda açık erişim farkındalığının artırılmasına yönelik ‘seminer verilmeli’, ‘bilgilendirme toplantıları yapılmalı’, ‘konferanslar düzenlenmeli’, ‘paneller düzenlenmeli’, ‘konu ile ilgili oryantasyon çalışmaları yapılmalı’, ‘kurum içi/hizmet içi eğitimler verilmeli’ ve ‘tanıtım toplantıları düzenlenmeli’ gibi ifadelerle açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirme faaliyetlerinin yapılmasını önermişlerdir. Öğretim elemanları açık erişim olgusu ile ilgili detaylı bilgilere sahip olmasalar da, ifadelerinde söz konusu olguya karşı açık olduklarını ve önyargılı tutum içinde olmadıklarını ifade etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Açık Erişim, Kurumsal Açık Arşivler, Açık Erişim Farkındalığı, Açık Erişim Kaynakları, Kişisel Arşivleme, Fırat Üniversitesi

SUMMARY

Cankırı Karatekin University Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Open Access and Open Access Awareness of Academicians: The Case of Firat University
Author : Neslihan AKA
Supervisor : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
Department : Information and Records Management
Sub-field :---
Date : 24/03/2017
Open access publishing emerging as an alternative to conventional/commercial publishing has been derived and developed to remove some of the problems in scientific communication. Before Open Access, excessive price increases in printed magazine publications have resulted in reduced subscriptions. Many Libraries are affected by this process and have had to give up many magazine subscription. This situation has led to great difficulties the libraries that have an important place in providing up-to-date information to their users in providing the necessary information. And so the libraries have turned to new quests. The so-called “golden road” and the “green road” have been developed to remove these problems. In this respect, it would not be wrong to consider open Access publishing as an attempt to seek a right against commercial publishing.   It is thought that the vast majority of researchers have not sufficient information about the open access and its benefits, which are highly beneficial in scientific communication. For this reason, awareness among researchers needs to be established and increased. Otherwise, the open access workshops organized every year, other related meetings and software created for the process of the system in academies, in short, all the efforts related to subject will not be able to reach its goal and the efforts will be wasted.   In the study, it has examined the development of open access, types and

features, benefits, open access guides, copy rights, open access policies, features of open access and archives in Turkey, the importance of libraries in open access and Firat University institutional open archives (KAA)

Survey technique was used to determine the level of open access awareness of the teaching staff. Data compiled from different types of participant with respect to emotional characteristics were analyzed by SPSS software (Statistical Package for the Social Sciences)

Teaching Staff's level of open access awareness is low in the Firat University. The hypothesis "Although teaching staff of Firat University think that they have information about the open access, they have not detailed knowledge about the subject" as a result of the study is confirmed.

The teaching staff, in order to increase awareness of open access, advised to carry out informative activities such as "Seminar should be given", "informative meeting must be held", "conferences and panels should be organized", "orientation work should be done on the subject", "in-service training must be given". The teaching Staff have not detailed information about open access. Despite that, they express that they are open to case and not in a prejudiced manner.

Key words: Open Access, Institutional Open Archives, Open Access Awareness, Open Access Resources, Self Archiving, Firat University

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AE	Açık Erişim
ABS	Akademik Bilgi Sistemi
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
CC	Creative Commons
DOAJ	Directory of Open Access Journals
DOAB	Directory of Open Access Books
Doç. Dr.	Doçent Doktor
DSpace @FIRAT	Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi
F.Ü	Fırat Üniversitesi
F.Ü. KAA	Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi
FÜKAAS	Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Sistemi
KAA	Kurumsal Açık Arşivler
OAI-PMH	Open Archives Initiative -Protocol for Metadata Harvesting
Okt	Okutman
Open DOAR	The Directory of Open Access Repositories
Öğr. Gör.	Öğretim Görevlisi
Prof. Dr.	Profesör Doktor
ROAR	Registry of Open Access Repositories
s.	Sayfa
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
Uz.	Uzman
vd.	Ve diğerleri
YAAP	Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi
YÖK	Yüksek Öğretim Kurulu
Yrd. Doç. Dr.	Yardımcı Doçent Doktor

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1: Ulrichsweb dergi durumu	28
Tablo 1.2: OAI-PMH uyumlu başlıca yazılımlar	37
Tablo 1.3: Arşivleme politikasında renkler ve anlamı	39
Tablo 1.4: Yazarlar ile telif hakkı anlaşması.....	48
Tablo 2.1: Yayıncıların ve dergilerin arşivleme politikaları.....	78
Tablo 4.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler	93
Tablo 4.2: Tercih edilen bilgi kaynağı	94
Tablo 4.3: Dergi seçim ölçütü	95
Tablo 4.4: Açık erişim ve kurumsal arşivler farkındalığı	97
Tablo 4.5: Açık erişim farkındalığı (Akademik çalışma alanı).....	97
Tablo 4.6: Açık erişim farkındalığı kazanma	98
Tablo 4.7: Açık erişim dergilerde yayın sayısı.....	100
Tablo 4.8: Açık erişim yayınlardan yararlanma	102
Tablo 4.9: Açık erişim yayınlardan yararlanmama sebebi.....	103
Tablo 4. 10: Açık erişim- yayın kalitesi ilişkisi	104
Tablo 4.11: Açık erişim fikrine olumlu yaklaşım	105
Tablo 4. 12: Açık erişim fikrine olumsuz yaklaşım	105
Tablo 4. 13: Öğretim elemanlarının telif hakkı devri.....	106
Tablo 4.14: Creative Cummons (CC) lisanslarının bilinirliği	108
Tablo 4.15: Yayın ambargosunu destekleme	109
Tablo 4.16: Telif hakkı devri – Yayın ambargosunu destekleme	110
Tablo 4.17: AB Çerçeve Programı kapsamındaki proje çalışmalarında yer alma ..	111
Tablo 4.18: AB Çerçeve Programı kapsamında yer alan proje ve yayınların açık erişim olması	111
Tablo 4. 19: Açık bilim çalışmalarını destekleme.....	112
Tablo 4. 20: Açık erişim yayınların daha fazla atıf alması	113
Tablo 4. 21: Açık erişim ile ilgili önermeler	114
Tablo 4. 23: KAA yayın ekleme isteği.....	117
Tablo 4.24: KAA yayın ekleme nedenleri.....	118
Tablo 4. 25: KAA tez yayımı	119
Tablo 4.26: KAA yayın ekleme	120

Tablo 4.27: Açık erişim dergilerde yayın yapan katılımcıların F.Ü. KAA' ya yayım ekleme durumu.....	121
Tablo 4. 28: F.Ü. KAA' ya yayımların eklenmesinde görülen engeller/çekinceler.	122
Tablo 4.29: OpenDOAR, ROAR ve DOAJ web sitelerinin bilinirliği.....	123
Tablo 4.31: Açık erişim dergilerde makale yayımlayan katılımcılar tarafından DOAJ, ROAR, OpenDOAR gibi web sayfalarının bilinirliği.....	125
Tablo 4.32: Sherpa Romeo web sitelerinin bilinirliği	126
Tablo 4.33: Yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olma	127
Tablo 4.34: Açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirilme yöntemi	128
Tablo 4.35: 8 Ekim 2015 tarihinde gerçekleştirilen açık erişim ve KAA konusundaki bilgilendirme toplantısına katılım oranı	130
Tablo 4.36: KAA ile ilgili önermeler	132

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1.1: "Açık Erişim"e ilişkin bilgi düzeyi.....	3
Şekil 1.2: Creative Commons lisansları.....	50
Şekil 1.3: OpenDO AR'a kayıtlı ülkelerin arşiv sayısı.....	52
Şekil 1.4: OpenDO AR'a kayıtlı açık arşiv yazılımları	52
Şekil 1.5: OpenDO AR'a kayıtlı açık arşiv türleri.....	53
Şekil 1.6: OpenDO AR'a kayıtlı açık arşivlerin kullanımı.....	53
Şekil 1.7: OpenDO AR'a kayıtlı açık arşivlerin içerik tipleri	54
Şekil 1.8: OpenDO AR'a kayıtlı açık arşivlerin konuları.....	55
Şekil 1.9: Open DO AR veri tabanının gelişim grafiği.....	55
Şekil 3.1: F.Ü'nün yayın sayısının yıllara göre dağılımı	84
Şekil 3.2: F.Ü.'nün yayın sayısı bakımından diğer üniversitelerle karşılaştırılması .	84
Şekil 3.3: F.Ü.'nün en fazla yayın yaptığı alanlar	85
Şekil 3. 4: F.Ü.'nün en fazla ürettiği yayın türü	85
Şekil 3.5: F.Ü. KAA politika ve yönergesi'nin ve yardım dokümanlarının web sayfasındaki görünürlüğü	90

GİRİŞ

I.I. Konu

Bilim insanlarının çalışmalarını iyi şekilde üretmeleri ve diğer ilgili çalışmalara kaynaklık etmeleri onların temel hedefleri arasındadır. Bu süreçte bilim insanlarının karşılaştığı önemli sorunlardan biri ihtiyaç duyduğu bilgi kaynaklarına yüksek abonelik ücretinden dolayı istenilen şekilde ulaşamamasıdır. Yaklaşık son 20 yıldır basılı dergilerde yaşanan keyfi ve aşırı fiyat artışı literatürde “dergi krizi” olarak bilinmektedir (Thorin, 2003: 2). Dergi fiyatlarında yaşanan bu artış, kütüphanelerin dergi aboneliklerinde ciddi sıkıntılar yaratmıştır. Geleneksel, yani basılı yayıncılıktan elektronik yayıncılığa geçiş döneminde de bazı yayıncıların tekelinde olan bilimsel dergilerin fiyatları yine artış göstermiştir (Erol, 2009: 14). Bu durum üzerine ortaya çıkan ve gelişme gösteren açık erişim, engelleri büyük ölçüde ortadan kaldırarak bilimsel iletişimin önünü açmaktadır. Açık erişim uygulamalarının yaygınlaşması ile okuyucular bilimsel çalışmalara ücretsiz ve kolayca erişebilir olmuştur. 2001 yılından bu yana gelişme gösteren açık erişim, kişisel ve kurumsal arşivleme örnekleri olarak dünyanın her yerinde yaygınlıkla kullanılır olmuştur ve geliştirilmeye devam edilmektedir.

2001 yılından bu yana bu alanda birçok çalışma yapılmasına rağmen, geçen 16 yıllık sürede bilimsel çalışmaların hem yazarı hem kullanıcıları olan araştırmacıların/ öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun açık erişim olgusu ve yararları hakkında bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu durumda harcanan zaman ve emeğin değer kazanması için hedef kitle olan araştırmacılar/ öğretim elemanları üzerinde farkındalık oluşturulmalıdır. Aksi takdirde her yıl düzenlenen açık erişim çalıştayları, diğer ilgili toplantılar ve sistem için kurulan yazılımlar boşa yapılmış çalışmalar olarak kalacaktır.

Açık erişim, kurumsal arşivler ve bu hizmetlerin farkındalığı çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de ve dünyada açık erişimin gelişimi ve günümüzde durumu, Fırat Üniversitesi öğretim elemanlarının açık erişim ve kurumsal açık arşiv farkındalığı araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

I.II. Amaç ve Hipotez

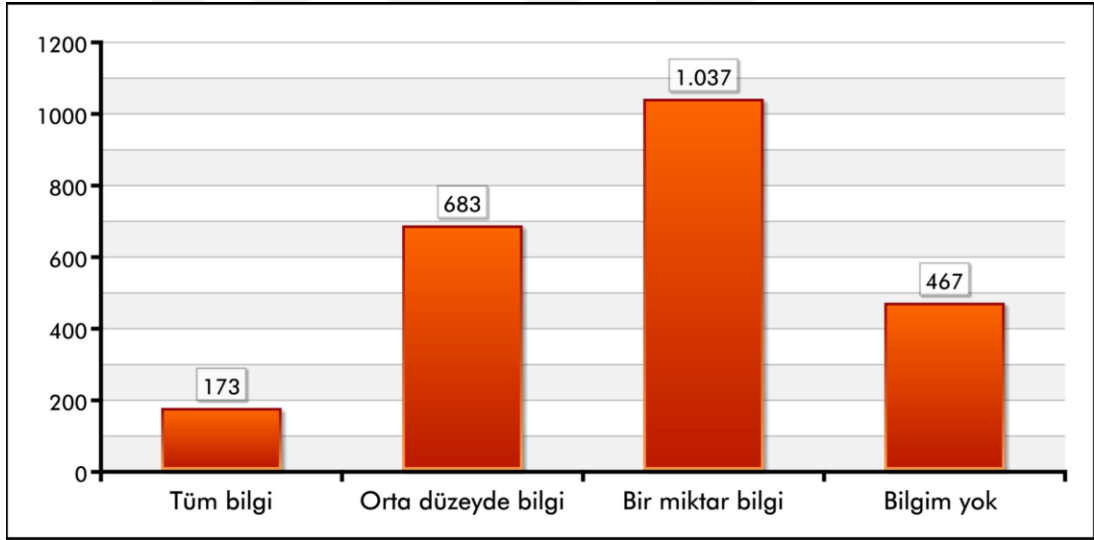
Açık erişim, kişisel ve kurumsal bilgi varlıklarının karşılıksız olarak aştırmacıların erişimine açık tutulması temeline dayanan bilgi paylaşımı yaklaşımıdır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de üniversiteler başta olmak üzere çeşitli kuruluşlar açık erişim yaklaşımından hareketle bir takım yazılımlar geliştirerek personelinin yayınlarını bütün dünya ile paylaşabilecekleri uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Genellikle açık erişim sistemi ve/veya açık arşiv adlarıyla geliştirilen yazılımlar, kurum personelinin her türlü yayını ücretsiz olarak araştırmacıların hizmetine sunmaktadır. Açık erişim arşivleri hem kurumlara hem de sistemi yayınları ile zenginleştirenlere itibar kazandırmaktadır. Bu bakımdan akademik kuruluşların ve öğretim elemanlarının açık erişim arşivleri konusunda bilinç düzeyi yavaş yavaş artmaya devam etmektedir.

Tezin ilk amacı, dünyada ve Türkiye’de açık erişimli arşivlerin gelişimini irdelemek ve akademisyenler arasında farkındalık saptaması yapmaktır. Fırat Üniversitesi’ndeki akademisyenlerin açık erişim farkındalığını belirlemek ve kurumsal açık arşivlerin etkin kullanımını konusundaki görüşlerini ortaya çıkarmak da tezin öncelikli amaçları arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak elde edilen bulguların yaygınlaşmasıyla birlikte uygulamada akademisyenlerin farkındalık düzeyini yükseltmek ve açık erişimli yayınlardan üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak da çalışmanın amaçları arasındadır. Son olarak tez çalışması ile elde edilen bulgulara dayanarak genel bir değerlendirme yapılarak Fırat Üniversitesi’nde kurumsal açık arşivin geliştirilebilmesine olanak sağlayacak alt yapı verilerinin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Genel duruma bakıldığında Türkiye’de açık erişim konusunda çok sayıda bilimsel çalışma ve toplantı gibi etkinlikler yapılmasına rağmen konunun önemi üniversite ve araştırma kurumlarında tam olarak anlaşılammıştır. Özellikle ülkemizde kurumsal arşivlerin kurulumu son iki yılda hız kazanmıştır. Üniversitelerde genellikle açık erişim arşivlerinin kurulumu, geliştirilmesi ve işletilmesi bilgi işlem ve kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıklarının sorumluluğundadır. Son birkaç yıldır sürdürülen çabalara rağmen öğretim elemanlarının sisteme karşı farkındalıkları oldukça düşük düzeydedir ve bu nedenle açık arşivler ile hedeflenen amaçlara tam olarak ulaşamamaktadır. TÜBİTAK ULAKBİM tarafından oluşturulan “Açık Bilim

Danışma Komitesi” üyesi Fatma Başar tarafından hazırlanan ve 57.292 kişiye sunulan, ancak sadece 2.295 kişinin yanıtladığı “Açık Erişim Farkındalık ve Memnuniyet Anketi” sonucuna göre açık erişime ilişkin bilgi düzeyi, dolayısıyla farkındalık oranı oldukça düşüktür (Şekil 1.1). Açık erişim hareketinin 2001 yılında başladığı göz önünde bulundurulduğunda açık erişime karşı sergilenen farkındalığın bu oranda düşük olması oldukça düşündürücüdür. Türkiye genelinde yapılan çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde Fırat Üniversitesinde (F.Ü.) de farkındalığın düşük olduğu düşünülmektedir. F.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim konusunda bilgi sahibi olmamalarının nedenleri ve konu ile ilgili bilgilenmek için nasıl bir yol izlemeleri gerektiği bilinmemektedir. Akademik çalışmaları kolaylaştıracak ve görünürlüğünü artıracak açık erişim rehberleri hakkında da haberdar olmadıkları düşünülmektedir.

Şekil 1.1: "Açık Erişim"e ilişkin bilgi düzeyi

Kaynak: Başar (2015)

Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranması amaçlanmaktadır:

Fırat Üniversitesinde öğretim elemanları;

Açık erişimin farkında mıdır?

Kurumsal açık arşivlere yayın yerleştirmeye istekli midirler?

Telif haklarını yayıncılara devretmekte midirler?

Harmanlama sisteminden haberdar mıdır ve açık erişim izinleri hakkında bilgi sahibi midirler?

Avrupa Birliği (AB) destekli açık erişim projeleri konusunda bilgi sahibi midirler?

Makale yayımlarken derginin açık erişimli olmasını önemsiyorlar mı?

Açık erişim konusunda çekinceleri var mıdır?

Kurumsal açık arşiv (KAA) politikasının zorunluluğu hakkındaki düşünceleri nelerdir?

Farkındalık düzeyini artırmak için nasıl bir yol izlemelidirler?

Bu araştırmanın hedefi, F.Ü. öğretim elemanlarının Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Sistemi hakkında düşünceleri, farkındalıkları, kullanım becerileri, genel açık erişim konusunda bilgi düzeylerinin saptanmasıdır. Buna bağlı olarak, belirli bir kitlenin zaman ve emek harcayarak açık erişim hareketinin yaygınlaşması ve kullanımı için yaptığı çalışmaları daha değerli kılarak hedef kitlenin yani araştırmacıların/öğretim elemanlarının farkındalık düzeyini en üst seviyeye çıkarmak için yapılması gerekenleri değerlendirmek ve uygulamaya koymak da çalışmanın hedefleri içinde yer almaktadır.

Hipotez; “bir araştırmada doğruluğu sınanmak üzere ileri sürülen geçici bir ön hüküm, bir iddia bir savdır.” (Baloğlu, 2002: 23). Bu tanıma ve yukarıdaki açıklamalara bağlı olarak araştırmayla ilgili hipotezler şu şekildedir:

H1:F.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim farkındalık düzeyi düşüktür. Diğer bir deyişle F.Ü. öğretim elemanları açık erişim hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünse de ileri/yüksek düzeyde bilgi sahibi değillerdir.

H2: F.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım/talep düzeyi düşüktür.

Buna rağmen açık erişim uygulamalarının kendileri ve diğer araştırmacılar için yararlı olduğunu düşünmektedirler.

H3: F.Ü. öğretim elemanları açık erişim rehberleri hakkında bilgi sahibi değillerdir.

I.III. Önem

Açık erişim, özellikle bilimsel yayınların paylaşımından kaynaklanan sorunların azaltılmasına yönelik geliştirilen bir yaklaşımdır. Açık erişimin temel hedefi sisteme kayıtlı verilerin kısıtlama olmaksızın kullanıma açık biçimde arşivlenmesidir. Açık erişimli arşivler bilimsel bilgilerin kısıtlama olmaksızın gereksinim duyanlarla paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu yönüyle kamu kaynakları ile oluşturulan bilimsel bilgilerin yine kamu yararına ve daha üst düzeyde tüketilmesi sağlanabilecektir. Çalışmada, Türkiye’de açık erişimin gelişimi ve son durumu değerlendirilerek yararlılıkları saptanmış ve Fırat Üniversitesi öğretim elemanlarının açık erişim yayınlardan yararlanma durumu ve farkındalığı ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda açık erişim sistemlerinin genel olarak akademik kuruluşlara katkıları yansıtılmış ve Fırat Üniversitesi’nde sistemin geliştirilmesine yönelik çalışmalar saptanarak irdelenmiştir.

Bu yönüyle çalışma, teorik bilgiler ve güncel verilerle açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık edecek, farkındalık düzeyinin ortaya konmasıyla da Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi uygulamalarının daha başarılı ilerlemesi sağlanacaktır.

I.IV. Yöntem

Çalışmada temel olarak betimleme yöntemiyle yararlanılmıştır. Betimleme (durum saptama) yöntemi, hipotezleri test etmek veya bazı soruların cevaplarını verebilmek için veri toplayarak yapılır (Arlı ve Nazik, 2003: 6). Bu bağlamda öğretim elemanlarının konu hakkında eğilimlerini saptamak üzere anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket “araştırmalarda herhangi bir problemle ilgili olarak çeşitli kimselerin bilgi ve tecrübelerinden faydalanmak amacıyla yapılan, sistematik soru formülüdür” (Baloğlu, 2002: 80). Anket, Fırat Üniversitesi’nde tam zamanlı olarak görev yapan akademik personele e-posta yoluyla ulaştırılmış ve uygulanmıştır. Dinamik form biçiminde hazırlanan anket, öğretim elemanlarının e-posta adreslerine 18 Şubat- 31 Mayıs 2016 tarihleri arasında gönderilerek uygulanmıştır.

F.Ü.'de on altı fakülte, üç yüksekokul ve dokuz meslek yüksekokulunda tam zamanlı olarak görev yapan 1.817 akademisyen üzerinde uygulama yapılmıştır. 13.07.2015 tarihinde onaylanan etik kurul kararı (Bkz. Ek 1: Tez Etik Kurul Kararı) üst yönetime gösterilerek anket uygulaması için izin alınmıştır. Konu hakkında farklı görüşleri saptayabilmek için çalışmanın üç temel alanda (Fen bilimleri ve mühendislik, sağlık bilimleri, sosyal ve beşeri bilimler) birbirine yakın sayıda uygulanmasına özen gösterilmiştir. Dolayısıyla anket uygulamasında örnekleme yöntemleri arasında kota örneklemesinden yararlanılmıştır. Kota örnekleme, araştırma ve inceleme konusu olan topluluğun belirli özelliklerini yansıtabilme amacıyla topluluğun içinde yalnız belli özelliklerde olan örneklerin alınmasını gerektiren araştırma yöntemidir. Özellikler sıklıkla coğrafi bölge, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf gibi kriterlere göre oluşturulur (Kılıç, 2013: 44).

Anket uygulaması için belirtilen tarih bitiminde sonuçlar değerlendirilerek, sayıca eksik olan çalışma alanından rastgele seçilen kişilere tekrar anket çağrısı gönderilerek çalışma alanına göre kişi sayısı birbirine yakın tutulmuştur. Fen bilimleri ve mühendislik alanlarından 121 akademisyen, sosyal ve beşeri bilimlerden 113 ve sağlık bilimlerinden ise 101 katılımcı anket uygulamasına destek vermiştir.

Anket sonuçlarından alınan veriler Statistical Package for the Social Sciences 22 (SPSS) programından yararlanılarak analiz edilmiş ve tablolara dönüştürülmüştür.

Bu çalışma durum saptayıcı bir araştırma olma özelliğine sahiptir.

LIV.I. Kavramsal Çerçeve

Türkiye’de açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların bir bölümü yalnızca teorik verilerden ibaret iken, diğer bölümü konularına uygun olarak alan araştırması yoluna gidilerek ve istatistik bulgularla desteklenerek yapılan çalışmalardır.

Tonta (2006), “Açık erişim: Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri” adlı çalışmasında açık erişim konusundaki son gelişmeler ele alınmış ve Türkiye’deki açık erişim girişimleri özetlenmiştir. Ayrıca çalışmada açık erişimin sosyal bilimlerde bilimsel iletişim ve süreli yayıncılık üzerine etkileri tartışılmıştır.

Tonta (2015), “Açık bilim ve açık erişim” adlı çalışmasında öncelikle açık erişim ve açık bilim konusu ele alınmış, Türkiye’de ve dünyada açık erişim politikaları incelenmiştir. Kamu kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel yayınların büyük bir çoğunluğu ticari dergilerde yayımlanması telif hakkının yayıncılara verilmesini beraberinde getirmektedir. Çalışmada bu durumun açık bilim ve açık erişim çabalarını kısıtladığı vurgulanmaktadır.

Polat (2006a), “Bilimsel Bilgiye Açık Erişim ve Kurumsal Açık Erişim Arşivleri” adlı çalışmasında açık erişimin ortaya çıkış nedenleri incelenerek açık erişimin gelişimi ele alınmıştır. Ayrıca dünyada ve Türkiye’deki kurumsal açık erişim arşivleri tanıtılmıştır. Çalışmada açık erişim yayıncılık modellerinin, ticari yayıncılık için alternatif oluşturmasının, nitelikli çalışmaların açık erişime sunulması ile mümkün olacağı vurgulanmıştır.

Polat (2006b), “Bilimsel bilgiye açık erişim ve Atatürk Üniversitesi Açık Arşivi kurma çalışmaları” adlı çalışmasında açık erişimin ortaya çıkış nedeni, tanımı ve bilimsel iletişim sorunu, açık erişim yayıncılık modelleri, ülkemizdeki açık erişim girişimleri ve Atatürk Üniversitesi Açık Arşivi’nin kurulma süreci çalışmada ele alınmıştır.

Odabaş (2008), “Bilgi yönetimi ve Yüksek Öğrenim Kurumlarında kurumsal açık erişim” adlı çalışmasında bilgi yönetimi yaklaşımı ve açık erişim girişimleri hakkında bilgiler vermiştir. Çalışmada bilgi yönetimi yaklaşımı ve açık erişim girişiminin yükseköğrenim sistemine sağlayacağı yararları ele alınarak Türkiye’de yükseköğrenim kurumlarında oluşturulan açık arşivler hakkında bilgiler verilmiş ve bu doğrultuda öneriler ileri sürülmüştür.

Odabaş ve Odabaş (2012) “Türkiye’de akademik açık dergi yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde açık e- dergi uygulaması” adlı araştırmalarında Türkiye’de açık dergi yayıncılığı değerlendirerek Atatürk Üniversitesi bünyesinde çıkartılan akademik dergilerin açık erişimli elektronik dergiye dönüştürülmesine yönelik çalışmaları ele almışlardır.

Ertürk (2008) doktora tez çalışmasında Türkiye’deki bilimsel elektronik dergileri, kurumsal açık arşivleri inceleyerek teknolojik alt yapı, telif hakları, erişim yöntemi, arşivleme, dizinleme ve depolamanın yapılandırılmasını ortaya koymuştur. Ülkemizde üniversite bilim insanları ve bilimsel yayıncılar açısından açık erişim

farkındalığını belirleyerek ülkemizde üretilen bilimsel içeriğin web ortamında görünürlüğünü sağlayacak Ulusal Açık Bilgi Sistemi (UABS) modelini önermiş, modelin işletilmesi ve yaşatılmasına ilişkin öneriler ortaya koymuştur.

Ertürk ve Küçük (2010a) “Kurumsal açık arşivlerin etkin kullanımı: Türkiye’deki bilimsel elektronik yayıncıların görüşleri” adlı çalışmalarında Türkiye’deki bilimsel iletişimin paydaşlarından olan bilimsel elektronik yayıncıların açık erişim farkındalığını belirleyerek, kurumsal açık arşivlerin etkin kullanımı konusunda yayıncıların görüşlerini ortaya koymuşlardır. Bulgulara göre yayıncıların büyük bir bölümü (%72) açık erişim farkındalığını edinmiş görünmektedir

Karasözen, Zan ve Atılgan (2010) “Türkiye’de açık erişim ve bazı ülkelerle karşılaştırma” adlı çalışmalarında ülkemizde kurumsal arşivler ve açık erişimli dergiler alanında son yıllarda kaydedilen gelişmeler özetlenmiş, bazı ülkelerle kıyaslamalar yapılarak, güncel durum ortaya konulmuş ve ileriye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kayaoğlu (2006), “Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı” adlı çalışmasında açık erişim kavramını, açık erişimin ortaya çıkış sebeplerini ve gelişimini irdeleyerek, açık erişime dayalı yayıncılık modellerinin, Türkiye için ne anlama geldiğini ele almıştır.

Afzali (2009), “Türkiye’de açık erişim, kurumsal arşivler ve akademik kütüphaneler” adlı doktora tezinde Türk üniversitelerinde açık erişim kaynakların ve açık kurumsal arşivlerin durumunu saptayarak, bunların üniversitelerin web sitelerinin etki faktörleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Türkiye’de açık erişim kaynaklardan bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin web etki faktörlerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

I.IV. II. Kapsam

Genel olarak çalışmanın kapsamını açık erişim yaklaşımı, açık erişimin dünyada ve Türkiye’deki gelişimi, yararları, açık erişim ve telif uygulamaları, açık erişim modelleri, bireysel ve kurumsal paylaşım stratejileri ile özellikleri oluşturmaktadır. Araştırma F.Ü.’de hizmet vermekte olan farklı disiplinlerdeki öğretim elemanlarının gözlemlenmesi ve bulguların değerlendirilmesi ile tamamlanmıştır.

I.V. Evren

Araştırma F.Ü.' de gerçekleştirilmiştir. F.Ü.' de tam zamanlı görev yapan 1.817 akademisyen araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 1.817 akademisyen üzerinde ayrı ayrı anket uygulamanın zorluğu göz önünde bulundurularak fen bilimleri ve mühendislik alanından 121, tıp ve sağlık bilimlerinden 101 ve sosyal ve beşeri bilimler 113 olmak üzere toplam 335 öğretim elemanı ile e-posta aracılığıyla anket uygulanmıştır. 335 akademisyen araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

I.VI. Düzen

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, problemi ve hipotezi, önemi, yöntemi, kavramsal çerçevesi, yani konu ile ilgili literatür, kapsamı, evreni ve düzeni ve araştırma esnasında yararlanılan kaynaklar ele alınmıştır. Birinci bölümde açık erişim olgusu ve gelişimi, açık erişim türleri ve özellikleri, açık erişimin yararları, açık erişimde telif uygulamaları ve açık erişim rehberleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Türkiye'de açık erişimin durumu ve arşivlerin gelişimi, Kurumsal Açık Arşivlerin (KAA) özellikleri ve içeriği, AB destekli açık erişim projeleri, açık erişim politikaları ve yönergeleri ile açık erişim uygulamalarında kütüphanelerin rolü ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Fırat Üniversitesi ve akademik paydaşları, yayın durumu hakkında genel bilgi, açık erişim uygulamaları ve KAA çalışmaları, KAA özellikleri ile politika ve yönergesi hakkında bilgi verilmektedir. Dördüncü bölümde araştırma bulguları tablolar şeklinde verilerek değerlendirme yapılmıştır. Beşinci bölümde ise araştırma sonuçları ve öneriler mevcuttur. Bölümlerin yanı sıra, tezin başında araştırmanın Türkçe ve İngilizce özetleri, tablo ve şekillerin listesi ve kısaltmalar, tezin sonunda da kaynakça, ekler ve özgeçmiş bulunmaktadır.

I.VII. Kaynaklar

Araştırmanın kaynak taraması aşamasında literatür ile ilgili bilgi kaynaklarının belirlenmesi ve gerekli verilerin elde edilebilmesi için veri tabanları, açık erişim arama motoru servisleri, açık erişim listeleri, açık erişim bibliyografaları, konu

tabanlı arşivler, kurumsal arşivler ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası incelenmiştir. ROAR, OpenDOAR açık erişim rehberleri kullanılarak daha etkin bir literatür taraması yapılması sağlanmıştır. Aynı zamanda açık erişim dergi listesini veren DOAJ açık erişim dergi rehberi de araştırmamızda kullanılmıştır.

Yabancı literatür için open access, institutional archives, open archives, self-archiving, scholarly communication, copyright, e-print, e-periodicals / e-magazine, pre-press, post-press, e-theses, electronic archives, open Access publications, institutional open archives, self-archiving, copyright, e-prints gibi anahtar kelimeleri ile;

ACM Digital Library,

AnnualReview,

Blackwell - Synergy,

Ebrary,

EBSCOHost,

ProQuest,

SAGE,

ScienceDirect,

Scopus,

Springer LINK,

Taylor & Francis Online Journals,

Web of Science,

Wiley –Blackwell gibi veri tabanlarından tarama yapılmıştır.

Türkçe literatüre baktığımızda açık erişim, açık erişim yayınları, kurumsal açık arşivler, açık arşivler, ön baskı, son baskı, e-tez, elektronik arşiv, kurumsal arşivler, öz arşivleme, telif hakkı, e-baskılar bilimsel iletişim, e-sürelî yayın/e-dergi gibi anahtar kelimeleri ile;

Anahtar: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayımlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Dizin,

Anahtar II: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında
Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Dizin,

ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (Bibliyografya),

Bilgi Dünyası,

Google Scholar,

Sosyal Bilimler Veri Tabanı,

Türk Kütüphaneciliği,

Türk Kütüphaneciliği Dizini,

Türkiye Bibliyografyası,

Türkiye Makaleler Bibliyografyası,

ULAKBİM tarafından oluşturulan TÜBİTAK Destekli Projeler Veritabanı,

YÖK Tez Merkezi taranmıştır.

Tez yazım sürecinde, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu esas alınmış, tezde yer alan alıntılar, göndermeler, kaynakça ve APA sistemine göre düzenlemeler için Kaynak Gösterme El Kitabı'ndan (Kurbanoğlu, 2004) yararlanılmıştır.

Konunun değerlendirildiği yerli ve yabancı eserlere, çoğunlukla elektronik kaynaklardan erişilebilmektedir. Konu hakkında büyük ölçüde makale türünde yayınların hazırlandığı görülmektedir. Ancak bu türün dışında slayt, kitap ve raporlar da bulunmaktadır.

BÖLÜM 1: AÇIK ERİŞİM VE GELİŞİMİ

1.1. Açık Erişim Olgusu

Bilimsel iletişim, bilim insanlarının araştırmaları sonucu ortaya koydukları bulguları sözlü ya da yazılı olarak sundukları bir süreci kapsamaktadır. Araştırma bulgularının aktarılmasında kullanılan yöntemler değişiklik göstermektedir. Bilimsel iletişimdeki değişim pek çok faktörün etkisindedir. Bunlar içinde en belirgin faktör elektronik ortamın bilimsel iletişime getirdiği yeni açılımlardır (Uçak ve Al, 2009: 4).

Basılı ortamdan elektronik ortama geçişteki bu önemli gelişmeler bilim dünyasında yeni oluşumları ve uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Elektronik yayıncılığın yaygınlaşması ile birlikte 2001 yılından bu yana bilinen “açık erişim” olgusu bilim dünyasında ciddi bir önem arz etmektedir.

Bilimsel iletişimin engelsizce gerçekleşebileceği bir uygulama olan “açık erişim” kavramı ; “altın yol” (açık erişim dergileri), “yeşil yol” (kişisel arşivleme (shelf archiving)) “kurumsal arşivler”, “bireysel arşivler” ve “konusal arşivler” kavramlarını da beraberinde getirmektedir.

“Açık erişimin temel mantığı kullanıcıların bilimsel araştırma sonuçlarına kolayca erişmelerine olanak sağlayarak araştırmaların etkisini artırmaktır. Basılı ortamdaki bilimsel yayınlara çok sayıda kullanıcının erişebilmelerini sağlamak nispeten zordur. Ama internet ortamında bir araştırmacı, çalışmasını potansiyel olarak bütün dünyadaki kullanıcılara kolayca açabilir” (Tonta, 2006: 2).

Açık erişim olgusunun ilk ortaya çıktığı günden bu güne kadar birçok girişimin, toplantıların yapıldığı, devamında belgelerin ortaya konulduğu görülmektedir. Açık erişimin ne anlama geldiğini ele alan özellikle üç temel belge üretilmiştir (Kayaoğlu, 2006: 33). Bu belgeler sırasıyla;

- 1) Budapeşte Açık Erişim Girişimi (Budapest Open Access Initiative, 2002),
- 2) Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003),
- 3) Fen ve İnsan Bilimlerindeki Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi'dir (Berlin Declaration on Open Access..., 2003).

Bu üç belgedeki tanımları, birbirinden farklı ve ortak yönleri ele alınarak açık erişim olgusu daha anlaşılır kılınacaktır. Bu bölümde sadece tanımlar ve algılar üzerinde durulacaktır.

Budapeşte Açık Erişim Girişimi (BOAI), “açık erişim”i terim olarak ilk kez kullanan, kamusal açıdan tanıma açıklık getiren, açık erişimin gerçekleşmesi ve yaygınlaşması için önerilerde bulunan, bütün ülkelere ve disiplinlere açık erişimin yaygınlaşması için genel bir çağrı yapan ilk girişimdir (Budapest Open Access Initiative, 2002).

Açık Erişim, “[hakem değerlendirmesinden geçmiş bilimsel literatürün], İnternet aracılığıyla; finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın, serbestçe erişilebilir, okunabilir, indirilebilir, kopyalanabilir, dağıtılabilir, basılabilir, taranabilir, tam metinlere bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması”dır. Çoğaltma ve dağıtım üzerindeki tek kısıtlama yetkisi ve bu alandaki tek telif hakkı rolü; kendi çalışmalarının bütünlüğü üzerinde kontrol sahibi olabilmeleri, gerektiği gibi tanınmalarının ve alıntılanmalarının sağlanması için, yazarlara verilmelidir.” (Budapest Open Access Initiative, 2002).

Budapeşte açık erişim bildirisinde geçen tanımda sadece bilimsel dergi makalelerine (ve diğer bilimsel literatüre) ücretsiz ve sınırsız erişimin yanı sıra yasal amaç için kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Yazarın açık erişim ile tanınırlığının artması ve çalışmalarına doğru atıf yapılması belirtilen bir diğer husustur. Yazarlar için üretilen bilimsel yayın sayısı kadar o çalışmaların bilime ne kadar katkısı olduğu, ne kadar kullanıldığı ve atıf aldığı da çok önemlidir. Hatta yayınların niceliğinden çok niteliğinin daha önemli olduğu etki faktörü ölçümlerinde belirtilmektedir. Açık erişim tanımının ilk kez yapılmış olması, konunun bütününe ele almayı mümkün kılmamış, açık erişim genel hatlarıyla ele alınmıştır. Dolayısıyla tanımda eksiklikler görülmektedir. (Suber, 2003)’e göre tanımda, bilimsel çalışmaların açık arşivlerde depolanması ve uzun süreli korunması konuları eksik kalmıştır.

İlk olarak Budapeşte Açık Erişim Bildirisi’nde tanımlanan açık erişim olgusunudaki eksikliklerin, diğer yıllarda yayımlanan bildirimlerde tamamlandığı görülmektedir. Buradaki eksikliklere yönelik öneriler ise 2003 yılında Bethesda’da yapılan bir toplantıda ele alınmıştır. Toplantı sonrasında Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi olarak yayınlanır ve kamuya açılır (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003; Velterop, 2005: 4; Kayaoğlu, 2006: 34, Polat, 2006a: 59).

Bethesda Bildirimi'ne göre bir yayının açık erişim yayını olabilmesi için aşağıdaki iki koşulu sağlaması gerekir.

1. Yazar(lar) ve telif hakkı sahibi(sahipleri) tüm kullanıcılara yayınlarına ücretsiz ve dünya çapında sürekli erişim hakkını vererek bu yayınları kullanma, kopyalama, dağıtma, aktarma ve kamuya gösterme izni verir. Ayrıca kaynağını tam vermek şartıyla herhangi bir dijital ortamda yayının kopyalarını oluşturma ve dağıtma izni yanında, şahsi kullanım için bu yayınların sınırlı sayıda basılı kopyalarını çoğaltma hakkını da verir.

2. Uygun standartlarda bir elektronik formatta, yukarıda belirtildiği gibi kopyası sunulan bir çalışmanın tamamı ve materyalin tüm ekleri bir akademik kurum, bir bilim derneği, bir hükümet kuruluşu ya da bu yönde çalışmalar yapan başka bir kurum tarafından desteklenen, açık erişimi, sınırsız dağıtımı, karşılıklı işlerliği ve uzun süreli arşivlemeyi gerçekleştirmeye çalışan en az bir açık arşivde depolanır. (Biyomedikal bilimler için PubMed Central böyle bir arşivdir) (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003.)”

Bethesda Bildirimi'nde yapılan açık erişim tanımında, bir önceki yılda yayımlanan Budapeste Bildirimi'ndeki tanıma ek olarak; açık erişimli yayınlara ücretsiz ve sınırsız erişim, yasal amaç için kullanım, doğru atıf yapılarak kullanım gibi tanımlamaların yanı sıra “şahsi kullanım için bu yayınların sınırlı sayıda basılı kopyalarını çoğaltma hakkı” ve “sunulan yayınların kurumsal açık arşivlerde uzun süreli korunması” maddeleri eklenmiştir (Polat, 2006a:59). Suber, (2003)'e göre Budapeste Bildirimi'nde belirtilen tanımdaki eksiklik de tamamlanmıştır.

Açık erişim olgusunun temelini veren diğer bir bildirge de Fen ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities)'dir. 2003 yılında yayımlanan Bildirge, temelde Bethesda bildirgesi ile aynıdır. Diğerlerine ek olarak açık erişim üzerine yapılan üçüncü toplantı Berlin bildirgesinde araştırmacılar için özellikle iki ilave öneri üzerinde durulmuştur.

Berlin Bildirgesini yürürlüğe koymak ve işlerliğini sağlamak için;

- 1) Araştırmacıların yayımlanmış makalelerinin birer kopyasını açık arşivlere depolamayı gerektirecek bir politika,
- 2) Araştırmacıları makalelerini uygun bir açık erişim dergisinde yayınlamaya teşvik edecek bir politika uygulanması gerekir (Swan, 2012: 18).

Bunun yanı sıra açık erişim hareketinin ilerleyebilmesi için açık erişimin geliştirilmesi konusunda yapılması gerekenler ise şöyle sıralanmıştır:

- Araştırmacılar çalışmalarını açık erişim ilkelerine göre yayınlamaları konusunda teşvik edilmesi,
- Kültürel mirası koruma görevindeki kurum ve kuruluşların, açık erişim hareketini desteklemeye ve kaynaklarını internet aracılığıyla kullanıma açmaya teşvik edilmesi,
- Başarılı bilimsel uygulamaları sürdürmek ve kalite güvencesi standartlarını yükseltmek üzere açık erişimdeki eserleri ve çevrimiçi dergileri değerlendiren araç ve yöntemlerin geliştirilmesi,
- Açık erişim yayınlarının, bilim adamlarının çalıştıkları kurumlarda görevde kalma ve mesleki ilerleme değerlendirmelerinde dikkate alınması,
- Yazılım aracı geliştirme, içerik sağlanması, metadata (üst veri) oluşturma ya da bireysel makalelerin yayınlanması yoluyla açık erişim altyapısına katkı sağlanması savunulmuştur. (Berlin Declaration..., 2003: 2; Polat, 2006a: 60).

Berlin Bildirisi'ne göre açık erişimde olan bir yayın aşağıdaki iki koşulu sağlamalıdır.

“1. Yazarlar ve telif hakkı sahipleri, ilgili yayınları dünya çapında bütün kullanıcılar için ücretsiz, iptal edilemez erişim hakkını ve bu eserleri kullanma, dağıtma, aktarma, çoğaltma ve atıf göstererek kullanma, herhangi bir dijital ortamda eserin benzerlerini oluşturma izni yanında yazar sorumluluğunun koşullarını yerine getirerek (yayınlanmış bir çalışmanın kullanım koşullarını ve bilimsel toplulukların kabul ettiği standartlar, şimdiye kadar olduğu gibi sonrasında da devam edecektir) şahsi kullanım için az sayıda basılarak çoğaltma hakkı tanınır.

2. Bir çalışmanın ekleriyle birlikte tam sürümünün yukarıda belirtilen yazarlık sorumluluklarını yerine getirerek standartlara uygun elektronik ortamda kaydedilmiş (ve dolayısıyla yayımlanan) şeklinin uygun teknik standartlarda en az bir açık arşivde depolanmasını ve yayımlanmasını bir akademik kurum, bilimsel topluluklar, bir hükümet kuruluşu ya da açık erişimi, sınırsız dağıtım, karşılıklı işlerliğini ve uzun süreli arşivlemeyi gerçekleştiren bir başka yetkin kurum destekler” (Berlin Declaration..., 2003).

Bu üç temel girişim ve bildirgenin ardından açık erişimin özünü ücretsiz erişim, daha fazla dağıtım ve uygun arşivleme olarak özetleyen Velterop (2005: 6), bildirgelerde üç temel ortak nokta olduğunu dile getirir.

1.Bilimsel makalelere internet yoluyla veya diğer yollarla okuyucuya hiç bir ücret ödetmeksizin serbest ve evrensel erişimin sağlanması,

2.Yazara doğru ve eksiksiz bir şekilde atıf yapmak şartıyla, kişilere makaleleri kullanma, çoğaltma ve yayma izninin verilmesi,

3.Makalenin tam ve uygun bir elektronik formatta açık erişim ilkelerine uygun uluslararası tanınmış bir arşivde uzun süreli olarak gelecek kuşaklar için depolanması.

Suber (2003)'a göre açık arşivler ve açık erişim dergileri, serbest bilgi akışını engelleyen ücret problemi ile telif hakkı ve lisans anlaşmalarından kaynaklanan problemleri ortadan kaldırır. Burada bilinmesi gereken husus, hizmet için yapılan maliyetin kullanıcılara yansıtılmamasıdır. Ücret probleminin olmaması hizmetin maliyetsiz olduğu anlamına gelmez.

Budapeşte, Bethesda ve Berlin belgelerindeki tanımlarda açık erişim, bilginin pratik kullanımıyla ilgili uygulamalar açısından ele alınmaktadır. Bu belgelerde, açık erişimin hangi işletme modelleriyle nasıl gerçekleştirileceği ve sürdürülebilir kılınacağına doğal olarak değinilmemektedir (Kayaoğlu, 2006: 36).

Literatürde “BBB” (Budapest, Bethesda, Berlin) olarak adlandırılan bu bildirgeler, açık erişim ilkelerini genel hatlarıyla ortaya koymuş ve sonraki uygulamalar için de referans olarak görülmüştür (Polat, 2006a: 60, Polat, 2006b: 86).

Açık erişim olgusunun ilk ortaya atıldığı anlamı, devamında gerçekleşen toplantılarda genişletilen anlamı dışında, açık erişim hareketinin beraberinde getirdiği altın yol, yeşil yol, konu tabanlı arşivler, kurumsal arşivler ve bireysel arşivler (kişisel web sayfaları) kavramları da ele alınarak konuya açıklık getirilmelidir.

Açık erişimin gerçekleştirildiği, başarıya ulaştığı iki temel yöntem vardır. Bunlar;

1. Yeşil yol (green road) ya da kişisel arşivleme (shelf archiving); “dijital bir belgenin herkesin erişebileceği bir web sayfasında veya tercihen OAI uyumlu e-baskı arşivinde depolanmasıdır” (Self-Archiving FAQ..., 2015). Bir diğer deyişle, genellikle okuyuculardan ücret alan dergilerde yayımlanmış makaleleri veya açık erişimli bir dergide yayımlanmış makaleleri yazarların kendi kişisel web sayfalarına, konu tabanlı arşivlere ya da kurumsal açık arşivlere açık erişimli olarak eklemesidir.

Burada ücretli dergilerde yayımlanan makalelerin yayıncı-yazar arasında imzalanan telif hakkı uygulamalarına bağlı kalarak ilgili sürümünün arşive yüklemesine özellikle dikkat edilir¹ (Ertürk ve Şengül, 2011: 247).

2. Altın yol (gold road) ise bilimsel çalışmaların, özellikle makalelerin, hakem kontrolünden geçirildiği, nitelik olarak diğer ücretli dergilerle kıyaslanabilecek yetkinlikteki açık erişimli dergilerde yayınlanmasıdır. Bu türdeki yani açık erişimli dergilerde okuyucu makaleden ücret ödemediği yararlanır. Directory of Open Access Journals (DOAJ) ² veri tabanında indekslenen dergiler açık erişim dergileridir. (Gürdal vd., 2012: 419.)

Kişisel arşivleme yoluyla bilimsel yayınların yayımlanmasında üç çıkış noktası vardır.

- 1.Kurum personeli olmak (Kurumsal Açık Arşivler)
- 2.Ortak konudaki yayınların olduğu yer olması (Konu Tabanlı Arşivler)
- 3.Kişinin adı altında toplanmış olması (Kişisel Web Sayfaları)

Yeşil yol olarak adlandırılan kişisel arşivleme türlerinden olan kurumsal açık arşiv; üniversitelerin ve bilimsel araştırma yapan diğer kurumların ürettiği bilimsel çalışmanın dijital bir ortamda standartlara uygun bir şekilde toplandığı, saklandığı, dizinlendiği, uzun süreli korunduğu ve açık erişim olarak dağıtımının sağlandığı veri tabanıdır. (Karasözen vd., 2006). Kurumsal açık arşivlerin içeriğini ön baskı, son baskı ya da yayıncı sürümü makaleler, kongre konferans bildirileri, yüksek lisans ve doktora tezleri, teknik raporlar ve diğer araştırma maleryalleri oluşturur. Bu içerik kurumların politikasına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu arşivlere yayın ekleyebilmenin şartı kurum personeli olmaktır.

Konu tabanlı arşiv; belirli bir bilim dalı veya birbirine yakın disiplinlerdeki bilimsel çalışmaların tek bir platform üzerinden açık erişim olarak kullanıcıların hizmetine sunulduğu veri tabanıdır (Ertürk, 2008: 50). Örneğin kütüphanecilik alanının en bilinen konu tabanlı arşivi “e-print in library information science (e-LIS)”dır. Bu arşivlere yayın ekleyebilmenin şartı aynı bilim dalına ait bilimsel yayınların olmasıdır.

---

¹Bu konuda detaylı bilgi “Açık Erişimin Türleri ve Özellikleri” başlığı altında verilmiştir.

²URL adresi: <https://doaj.org/>

Kişisel arşivlemenin son türü olan kişisel web sayfaları; yazarların bilimsel çalışmalarını bir arada toplamak adına kendi web sayfalarında açık erişim olarak kullanıma sunmalarıdır. Kişisel web sayfasına yayın ekleyebilmenin şartı bilimsel çalışmaların kişinin adı altında toplanmasıdır.

1.2. Açık Erişimin Gelişimi

21. yüzyılın başlarında açık erişimi konu alan üç önemli toplantı gerçekleştirilmiş ve devamında bildiriler yayımlanmıştır. Açık erişim terimi ilk kez bu toplantılarda kullanılmıştır. Bunun öncesinde bilimsel çalışmalara açık erişim fikri ilk kez Stevan Harnad'ın 27 Haziran 1994 tarihinde "yıkıcı öneri" olarak bir tartışma listesine gönderdiği mesajında ortaya atılmıştır. Harnad, "açık erişim" terimini kullanmasa da bilime katkıda bulunmak amacıyla, kar amacı olmayan arşivlerde ya da web sitelerinde bilimsel çalışmaların herkesin erişimine açılmasını savunmuş ve önermiştir (Harnad, 1995; Aktaran Tonta, 2007: 3). Bu tarihten itibaren açık erişim ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmaya devam etmiş ve günümüze kadar gerçekleşen gelişmeler yıl yıl aşağıda verilmiştir.

1917 yılında yayına başlayan "Florida Entomologist" dergisi 28 Kasım 1994 tarihinde açık erişime uyarlanarak 27 Nisan 1999'a kadar olan kısmı da açık erişim olarak sunuldu (Florida Entomologist, 2016).

1995 yılının sonbaharında Mellon Vakfı ile Cornell ve Michigan Üniversiteleri tarafından Amerika'daki iç savaş dönemi ve sonrasındaki yeniden yapılanmanın sosyal tarihini anlatan birincil kaynakların bulunduğu ve yaklaşık 10.000 kitap ve 50.000 dergi makaleleri içeren ve dijital kütüphane olan Making of America başlatıldı (Making of America, 2016).

Amerika Klinik Araştırmalar Topluluğu tarafından başlatılan ve 1926 yılından bu yana yayımlanan "Journal of Clinical Investigation" (Klinik Araştırmalar Dergisi) 1996 yılında açık erişim terimi kullanılmadan erişime açıldı (Journal of Clinical Investigation, 2016).

İnsan Genom Dizileme Uluslararası Strateji Toplantısı'nda katılımcılar "büyük ölçekli insan sıralaması için finanse edilen merkezler tarafından oluşturulan tüm insan genomik dizi bilgileri, serbestçe kullanılabilir ve kamuya açık olmalı"

düşüncesini içeren Bermuda ilkelerini yayınladı. ABD Ulusal İnsan Genomu Araştırma Enstitüsü (NHGRI) 9 Nisan 1996 tarihinde bütün ABD destekli araştırma politikası olarak Bermuda ilkelerini benimsemiştir (Timeline..., 2016).

1996 yılında Brewster Kahle tarafından milyonlarca ücretsiz kitap, film, yazılım, müzik ve arşiv belgelerinin olduğu kâr amacı gütmeyen dijital bir kütüphane olan Internet Archive (İnternet Arşivi) başlatıldı (Internet Archive, 2016).

Ekonomi ve ilgili bilimlerde yapılan araştırmaların yayılması için 89 ülkeden yüzlerce gönüllünün ortak çabasıyla çalışmalar yürüten Research Papers in Economics (RePEc), 12 Mayıs 1997 yılında Thomas Krichel tarafından kurulmuştur. RePEc, dergi makalelerini, kitapları, kitap bölümlerini ve yazılım bileşenlerini kullanıcıların erişimine açık olarak sunmaktadır (RePEc, 2016).

19 Ağustos 1997 yılında Steven Harnard tarafından oluşturulan psikoloji, nörobilim, tıp, biyoloji, dilbilim, bilgisayar bilimi, felsefe, antropoloji gibi alanlarda elektronik baskıların yer aldığı Cognitive Science Eprint Archive (Cogprint) konu arşivi kurulmuştur (Cogprint, 2016).

1998 yılında Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of Research Libraries (ARL)) tarafından Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC)) kurulmuştur. SPARC'ın amacı üniversite yöneticileri, bilim insanları ve kütüphaneciler ile birlikte bilimsel iletişim konusunda ve bilgiye erişimde yeni ve faydacı bir model ortaya koymak ve araştırma kuruluşları ile üniversitelerin bu konuda farkındalık düzeyini artırmaktır (SPARC, 2016).

1999 yılında Açık Arşivler Girişimi (The Open Archive (OAI)) başlatıldı (OAI, 2016). 2000 yılında biyomedikal, yaşambilimleri alanlarında dört milyona yakın tam metin açık erişim dergi makalelerinin yer aldığı PubMed Central kurulmuştur (PubMed, 2016).

19 Temmuz 2000 tarihinde biyoloji, klinik tıp ve sağlık konularında 290'ın üzerinde hakemli açık erişim dergilerini kapsayan konu tabanlı bir arşiv olan BioMed Central ilk açık erişim makalesini yayımlamıştır(BioMed Central, 2016).

29 Eylül 2000 tarihinde Southampton Üniversitesinde geliştirilen ve OAI uyumlu dünya çapında kullanılan açık arşiv yazılımı EPrints yayımlanmıştır (EPrints, 2016).

15 Ocak 2001 tarihinde Jimmy Wales ve Larry Sanger tarafından 250'den fazla dilde hizmet veren açık erişim ansiklopedisi Wikipedia başlatılmıştır (Wikipedia, 2016).

2001 yılında Public Library of Science (PLOS)'un kurucuları tarafından bilimsel yayınlara serbestçe ulaşmak isteyen kişiler için açık bildiri (open letter) yayınlanır. Ardından 34.000 araştırmacı tarafından bu bildiri imzalanır. Bu gelişme ilk defa "açık erişim" teriminin kullanıldığı Budapeşte Bildirisine bir temel oluşturur (Melero, 2014: 3).

25 Şubat 2002 tarihinde Amerika'daki Michigan Üniversitesi tarafından OAIster kurulmuştur. OAIster dünya çapında veri toplamak için Açık Arşivler Girişimi Protokolü (OAI-PMH) ile açık erişim koleksiyonlarından toplayarak oluşturulan açık erişim kaynaklarını temsil eden milyonlarca kaydın toplu kataloğudur (OAIster, 2016).

2002 yılında Lawrence Lessing tarafından Creative Commons açık kaynak lisansı başlatılmıştır (Creative Commons, 2016).

21.yy. başlarına kadar birbirinden farklı kurumsal ve bireysel açık erişim girişimleri olmuştur. Fakat bu konuda dönüm noktası niteliğinde sayılan, 2002 yılında gerçekleşen Budapeşte Açık Erişim Girişimi (Budapest Open Access Initiative) (BOAI)'dir. Budapeşte Açık Erişim Girişimi, "açık erişim" terimini ilk kez kullanmış, bütün disiplinlere ve ülkelere açık erişim hareketi için genel bir çağrı yapmış ve stratejiler önermiştir. Diğer bir ifade ile hakem değerlendirmelerinden geçen bütün bilimsel çalışmaların açık erişim olarak kullanıcılara sunulması düşüncesiyle dünya çapında bir girişim, kampanya başlatmıştır (Budapest Open Access Initiative, 2012; Odabaş ve Odabaş, 2012: 356-357).

12 Mayıs 2003 tarihinde Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute) ve SPARC desteği ile İsveç'teki Lund Üniversitesi tarafından açık erişim dergi rehberi Directory of Open Access Journals (DOAJ) kurulmuştur (DOAJ, 2016).

25 Aralık 2003 tarihinde Stewen Harnard tarafından kurumsal arşivleme kayıt haritası olan Registry of Open Access Repository Mandates and Policies (ROARMAP) kurulmuştur (ROARMAP, 2016).

2003 yılında Budapeşte toplantısından on beş ay sonra 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Howard Hughes Tıp Enstitüsü'nde bilim adamlarınının, yarıncıların,

bilim derneklerinin ve kütüphanecilerin bir araya geldiği açık erişim hareketinin geliştirilmesine yönelik bir toplantı düzenlenmiş ve toplantının ardından “Bethesda Bildirisi” yayımlanmıştır. Bildiride açık erişimin tanımı, ilkeleri, uygulamalarına yönelik bazı kararlar belirtilmiş ve kurumsal açık arşivler konusu ele alınmıştır. Ayrıca bu arşivlerde uzun süreli korumanın sağlanması gerektiği de vurgulanmıştır (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003; Suber, 2003; Velterop, 2005: 4; Kayaoğlu, 2006: 34; Polat, 2006a: 59; Ertürk ve Küçük, 2010b: 65-66; Odabaş ve Odabaş, 2012: 357).

2003 yılının Ekim ayında Max Planck Kurumu tarafından Berlin’de düzenlenen toplantı sonunda, “Fen ve İnsan Bilimlerinde Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi” yayımlanmıştır (Berlin Declaration..., 2003). Bu bildirge daha çok Alman araştırma kurumları tarafından imzalanırsa da uluslararası araştırma kuruluşları tarafından da imzalanmıştır. Berlin Bildirgesi ifadeleri güçlendirici eklemelerin dışında açık erişimi Bethesda Bildirimi ile aynı tanımlar (Kayaoğlu, 2006: 35).

Literatürde “BBB” olarak bilinen bu üç önemli bildirimleri takip eden gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler, 30 Ocak 2004 tarihinde Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından “Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesi (Access to Research Data From Public Funding)” ve 2004 yılında IFLA tarafından “Bilimsel Literatüre ve Araştırma Dokümantasyonuna Açık Erişim Bildirgesi (IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation)’dir (Decisions, Recommendations..., 2004; IFLA, 2004; Afzali, 2009: 15). Bu bildirgelerde alınan kararların savunulmasının yanı sıra, açık erişim hareketinin hakemli yayıncılığı ortadan kaldırmadığı, açık erişim yayınlarının ikinci sınıf yayın olmadığı gibi bazı ifadeler de açıklığa kavuşturulmuştur (Ertürk ve Küçük, 2010b: 66).

3 Haziran 2004 tarihinde Directory of Open Access Journals (DOAJ) indeksi içerisinde makale araması başlatılmıştır (DOAJ, 2016).

18 Kasım 2004 tarihinde bilimsel yayınlara açık erişimi sağlayan Google Scholar (Akademik Google), Google tarafından hizmete açılmıştır (Google Scholar, 2016).

5 Mart 2005 tarihinde yazarların yayıncılar ile imzaladıkları yazar-yayıncı sözleşmesini kendi istedikleri gibi değiştirebilmeleri, yayınlarını açık erişim olarak kullandırmaları ve ihtiyaç duydukları hakları kullanmaları/korumaları için “ek yazar

sözleşmesi” (Author’s Addendum) SPARC tarafından başlatılmıştır (SPARC Author... 2016).

27 Ocak 2006 tarihinde İngiltere’deki Nottingham Üniversitesi ve İsveç’teki Lund Üniversitesi tarafından açık erişim rehberi OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories) başlatıldı (OpenDOAR, 2016).

27 Şubat 2006 tarihinden bu yana açık dergi kapısı olarak adlandırılan Open J-Gate açık erişim dergi portalı, web ortamında uluslararası alanda hizmet veren açık erişim dergi rehberidir (Open J-Gate, 2016).

24 Mayıs 2006 tarihinde Elsevier yayınevi tarafından hybrid (karma) dergi modeli başlatılmıştır (SPARC Open Access Newsletter, 2016).

2007 yılında Avrupa Araştırma Konseyi³, açık erişim üzerine kendi politikasını yayımlamış ve Avrupa Komisyonu Yedinci Çevre Programında açık erişim politikasını belirlemiştir. Bu politika araştırma projelerine harcanan fonların %20’sini etkilemiştir. Ayrıca Komisyon tarafından fonlanan araştırmalarda sonuçlanan yayınların açık erişimli olması zorunlu kılınmıştır (Melero, 2014: 4).

2007 yılında SPARC (Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu) ve Amerika Birleşik Devletleri genelindeki kampüslerde yerel etkinlikler düzenlenerek başlayan açık erişim haftası⁴, günümüzde dünya çapında birçok bilimsel etkinliklerle kutlanmaya devam etmektedir. Ekim ayının son haftalarında kutlanan Uluslararası Açık Erişim Haftası, günümüzde onuncu yılına giren küresel bir olay haline gelmiştir. Bu haftada, kütüphaneciler, araştırmacılar, yayıncılar, öğrenciler gibi açık erişim gönüllüleri tarafından öğrenilenleri paylaşmak, açık erişimin yararlarını duyurmak, yeni gelişmeleri ve deneyimleri paylaşmak amacıyla bilimsel etkinlikler düzenlenmektedir (SPARC, 2016). 2008 yılında ABD’de birçok kurumun açık erişim politikası oluşturulmuştur (örn. Harvard Üniversitesi’nin Güzel Sanatlar ve Hukuk Okulu Açık Erişim Politikası). Ayrıca İspanya’da Madrid Özerk Yönetimi tarafından ilk defa araştırma projelerini destekleme çağrısı yayınlanmıştır. Bununla birlikte açık

---

³ URL adresi: <https://erc.europa.eu/>

⁴ Açık erişim haftasında gerçekleşen uluslararası etkinlikleri, gelişmeleri görmek için <http://openaccessweek.org/> adresine bakınız. Türkiye’de açık erişim haftasında yapılan çalışmaları, gelişmeleri görmek için ise <http://www.acikerisim.org/> adresine bakınız.

erişim teşvik edilmiş ve e- ciencia⁵ açık erişim portalı oluşturulmuştur (Melero, 2014: 4).

2010 yılında Duke ve Virginia Üniversitesi açık erişim politikalarını senatodan geçirmişlerdir (Symplectic, 2016).

2011 yılında Emory Üniversitesi ve Pensilvanya Üniversitesi açık erişim politikalarını senatodan geçirmişlerdir. Aynı yıl, PLOS One⁶ 12,000 makalesiyle dünyada en geniş hakemli açık erişim dergisi haline gelmiştir (Symplectic, 2016).

2012 yılında Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nin üzerinden on yılın geçtiği 2012 yılında "*Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nden bu yana on yıl: Açık Erişim için düzenleme*" olarak yayımlanan bildiriye geçen on yıllık süredeki açık erişim hareketinin genel değerlendirmesi yapılmış ve gelecek on yıl için öneriler ileri sürülmüştür. Son on yıllık sürede her ülkeden ve bilim alanlarında yeni hakemli yayınların açık erişim olması hedeflenmiştir. Açık erişim konusunda hedeflerin ütopyik olmadığı, aksine ulaşılabilir olduğu, yaygınlaşan açık erişim hareketinde görülmektedir. Örneğin, araştırmacılar bilimsel çalışmalarını açık erişim dergilerde yayımlatmayı sürdürmekte, ücret beklemeksizin editör veya hakem görevi üstlenerek makale değerlendirme sürecine ciddi katkıda bulunmaktadır (Budapest Open Access Initiative, 2012).

1 Nisan 2012 tarihinde Dünya Bankası (World Bank) açık erişim politikasını ilan edip açık bilgi arşivini (Open Knowledge Repository (OKR)) kurmuştur. Aynı yıl Birleşik Krallık Hükümeti açık erişim politikasını ilan etmiştir. Yine aynı yıl, özellikle fizik alanındaki yayınların açık erişimi için 29 ülkeden temsilci CERN'de toplanarak SCOAP3 (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics) girişimi başlatılmıştır (Symplectic, 2016).

2013 yılında Amerika Eyaletleri tarafından desteklenen, fonlanan araştırmalara halkın da rahatlıkla erişiminin sağlanması için önemli çalışmalar yapılmıştır. Birçok bilim adamı, organizasyon ve yayıncılardan gelen destek ile 65.000'in üzerinde imza toplanarak açık erişim politikası hükümet tarafından kabul edilmiştir. Aynı yıl Avustralya Araştırma Konseyi (Australian Research Council (ARC)) tarafından açık

---

⁵ URL adresi: <http://www.fjn.edu.br/revistaeciencia/novo/>

⁶URL adresi: <http://journals.plos.org/plosone/>

erişim yayınlarından maksimum seviyede yararlanılması için açık erişim politikası yayımlanmıştır (Symplectic, 2016).

2014 yılında Chalmer Üniversitesi tarafından açık erişim açısından atılım avantajı keşfedildi ve “The Impact Blog” oluşturuldu. Aynı yıl Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation (WHO)) tarafından kendi bünyesindeki araştırma çıktılarının açık erişim olması zorunlu kılınmıştır. Ekim 2014’te Hollanda hükümeti 2025 yılına kadar bilimsel yayınlarının neredeyse tamamını açık erişim yapmayı, açık erişimi büyük oranda gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Yine aynı yıl Kalifornia eyaletinde yönetici Jerry Brown tarafından açık erişim yasası imzalanmıştır (Symplectic, 2016).

2015 yılı ve sonrasında açık erişim tartışma toplantısı, açık erişim çalıştayları, yeni kurumsal açık arşivlerin kurulması gibi daha pek çok etkinlik ve gelişmeler devam etmektedir (Open Access Directory, 2016).

1.3. Açık Erişimin Türleri ve Özellikleri

Teknolojik gelişmelerin ve internet ortamının daha az kullanıldığı dönemlerde akademik çalışmalarda basılı yayınların daha çok tercih edildiği bilinmektedir. Oysa ki son yıllarda elektronik yayınlar da yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Özellikle internet ortamının yaygın kullanımıyla bilimsel çalışmaların paylaşım ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaların sadece basılı ortamla sınırlı kalmayıp farklı yöntemlerle daha çok kitlelere ulaştırılması fikri açık erişimin temelini oluşturan bir husustur. Açık erişimin yaygınlaşmasından önce basılı dergiler ile makalelere erişim konusunda bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle abonelik yoluyla yüksek fiyatlı dergileri koleksiyonuna dâhil ederek kullanıcı hizmetine sunan kütüphaneler, bütçe sıkıntısından dolayı ciddi sorunlar yaşamış, giderek az sayıda dergi aboneliği sağlamaya başlamıştır. Basılı dergilerdeki yaklaşık son 20 yıldır yaşanan keyfi ve aşırı fiyat artışı literatürde “dergi krizi” olarak bilinir (Thorin, 2003: 2). Basılı dergideki yaşanan bu olumsuz gelişmeler yeni elektronik yayıncılık modellerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. “Altın yol” olarak adlandırılan açık erişim dergilerin ortaya çıkış sebebi ve “Yeşil Yol” olarak adlandırılan kişisel arşivleme açık erişim yayıncılık modellerinin ortaya çıkış sebebi de “dergi krizine” dayandırılabilir.

Açık erişim yayıncılığın ciddi anlamda ilerleme kaydettiği günümüzde, dergi krizi döneminin bir nevi atlatıldığı, bu konuda altın yol ve yeşil yol açık erişim yayıncılığın doğrudan ve etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir. Bilimsel yayınların açık erişim ve ücretsiz olarak kullanıma sunulma yöntemleri literatürde iki başlık altında ele alınmaktadır:

1.Açık Erişim Dergileri (Open Access Journals)

2.Kişisel Arşivleme (Self-archiving)

Kişisel arşivleme ise üç farklı yöntem ile gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

1.Kişisel web sayfaları

2.Konu tabanlı arşivler

3.Kurumsal arşivler

1.3.1. Açık Erişim Dergileri (Altın Yol)

Bilimin var olmasıyla birlikte bilimsel yayın çeşitliliği de artış göstermiştir. Bilimsel yayının bir türü olan bilimsel dergiler 17. yüzyılın ortalarından itibaren fonksiyonlarına yenilerini ekleyerek günümüze kadar ulaşmıştır. Kim (2001: 36); bilimsel dergilerin dört önemli fonksiyonu olduğunu belirtir. Bunlar;

-Bilim insanlarını güncel gelişmelerden haberdar etmek,

-Bilimsel çalışmaların ne zaman ve kim tarafından yapıldığını duyurmak,

-Bilimsel çalışmalar yayımlanmadan önce hakem kontrolünden geçerek kaliteli yayınlar yayımlamak,

-Yayımları kayıt altına alarak arşiv oluşturmak.

Açık erişim hareketinin başlamasıyla gündeme gelen “yeşil yol” ve “altın yol” açık erişimin başarıya ulaşması için iki temel yöntem olarak görülmektedir. Bu yollardan altın yol; bilimsel çalışmaların, özellikle makalelerin, ticari dergiler ile nitelik olarak karşılaştırılabilecek kadar kaliteli, hakem değerlendirmesinin yapıldığı dergilerde ücretsiz olarak yayımlanmasıdır (Gürdal vd., 2012: 419). Bazı yayıncılar internette herhangi bir ücret olmadan makaleleri erişime açar ve yazara da telif hakkını sürdürmesine izin verir. Buna açık erişim dergileri denir (Charles and Bailey, 2008:

3). Diğer bir deyişle açık erişim dergileri, çevrimiçi, çoğu telif ve lisans anlaşmalarından muaf ve ücretsiz olmakla birlikte, ücretin okuyucuya yansıtılmadığı, yayın ve hakemlik giderlerinin karşılanması için farklı işletim modellerinin uygulandığı dergilerdir (Odabaş ve Odabaş, 2012: 359).

Açık erişimli dergilerin birçok uygulama biçimi vardır. En yaygın olanı üniversitedeki bir bölüm veya enstitü dergisi yayını başlatır ve hakem onayı ve gerekli düzeltmeler ile yayın akışı sürdürülür. Dergi, üniversitenin sunucusu kullanılarak elektronik ortamda ücretsiz yayımlanır ve diğer meslektaşların kullanımına sunulur. Bu dergilerin işletim giderleri ödenek sağlanarak, reklamlarla ya da sponsor desteği ile sağlanır.

Açık erişimli dergilerin diğer bir uygulama modeli ise ticari modeldir. Yazar makalesini yayımlamak üzere makale başına ücret öderken, yayıncı da makalenin ücretsiz ve elektronik olarak erişilebilirliğini sağlamaktadır. The Public Library of Science (<https://www.plos.org/>), Biomed Central (BMC) (www.biomedcentral.com) dergileri bu türe örnektir.

Bir diğer uygulama modeli yazarların makale başına ücret ödeme zorluğu değerlendirilerek uygulanan kurumsal üyeliğe bağlı olan “şemsiye anlaşmalar”dır (Björk, 2004). Kuruluşlara oldukça önemli üyelik indirimleri sunulurken, üye yazarlardan ayrıca ücret alınmamaktadır. İnternet Scientific Publication (www.ispub.com) dergisi bu türe örnektir. Makale yayımlamak için bireysel yapılan ödemelere oranla bu uygulama açık erişim yayıncılığa daha teşvik edicidir.

Başka bir uygulama modeli ise aboneliğe dayanan bir dergide açık erişim makale yayımlamak isteyen yazarların kullandığı karma (melez-hybrid) bir uygulamadır. Burada yazar makalesini açık erişimli dergilerde yayımlamak için ücret öder. Örneğin Oxford University Press seçimli dergi yayıncısıdır (Björk, 2004; Polat, 2006a: 63-64; Kayaoğlu, 2006: 38; Oktar ve Akdal, 2006: 116; Ertürk, 2008: 47; Odabaş ve Odabaş, 2012: 359).

Ticari dergilere kıyasla açık erişim dergilerinin en büyük avantajı, makalenin telif hakkının tamamen yazarın kendisinde olmasıdır. Teknolojik altyapı eksiklikleri, içeriğin uzun süreli korunmasına yönelik garantisinin olmayışı, ticari dergilerle rekabet edemeyişi gibi sorunlar ise açık erişim dergilerinin dezavantajları olarak gösterilebilir. Açık erişim yayıncılığın gelişmesiyle birlikte dezavantaj olarak

görülen unsurların daha iyi hale getirilebileceği umut edilmektedir (Polat, 2006a: 63).

Açık erişimli dergilerin, abonelik yoluyla sağlanan basılı ve/veya elektronik dergilere göre kalite (etki faktörü) olarak daha düşük olduğu düşüncesi akla gelse de, durumun böyle olmadığı kanıtlanabilmektedir. Bazı araştırmalar, açık erişim dergilerin etki faktörünün en az ticari dergiler kadar yüksek olduğunu savunmaktadır. Swan ve Brown (2004)'ın yaptığı bir araştırmada makalelerini bir defa açık erişim bir dergide yayımlatan yazarların % 71'i açık erişim dergilerinde makale yayımlatmaya devam edeceklerini ve açık erişimin etki faktörünü artırdığına inandıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca makalelerin açık erişimli dergilerde yayınlanması, makalenin daha çok kişi tarafından okunmasını ve daha fazla atıf almasını sağlamaktadır. Xia, Myers ve Wilhoite'un (2011: 19) açık erişim ve atıf oranı etkileşimi konusundaki çalışmalarında da açık erişimin atıf oranını ciddi anlamda artırdığını ortaya koymuşlardır. Buna bağlı olarak açık erişimli dergilerin etki faktörünün de artacağı söylenebilmektedir (Open Access Bibliography, 2005; Oktar ve Akdal, 2006: 117; Ertürk, 2008: 20 ve s. 47; Oktar, 2013: 18).

Yazarların/araştırmacıların bilimsel çalışma alanlarına göre açık erişim dergileri kullanma durumu farklılık gösterebilmektedir. Örneğin tıp ve yaşam bilimlerindeki yazarlar/araştırmacılar fizik, matematik, sanat ve insani bilimler alanlarındaki araştırmacılara göre daha çok açık erişimli dergiler ile ilgilenmektedir. Fakat tıp ve yaşam bilimlerindeki araştırmacılar, fizik, matematik, sanat ve insani bilimler alanlarındaki araştırmacılara göre açık erişimli dergi içerisinde hakem değerlendirmesi veya son baskısı olmayan açık erişim makalelerini tercih etmemektedir (Creaser vd., 2010: 153).

Ulrichsweb, akademik dergiler, e-dergiler, hakemli yayınlar, popüler dergiler, gazeteler, haber bültenleri vb. türde 300.000'den fazla süreli yayın hakkında ayrıntılı bilgi veren ve 900'den fazla konu alanını kapsayan küresel süreli yayın rehberi (global serials directory)'dir (Ulrichsweb Global Serials Directory, 2017). 05.03.2017 tarihi itibarıyla Ulrichsweb'de 300.000'den fazla süreli yayın mevcut olmakla birlikte 119.356 adedi dergidir. Dergilerin 13.844 adedi açık erişimli dergilerdir. (Tablo 1.1).

Tablo 1.1: Ulrichsweb dergi durumu

Ulrichsweb Dergi Durumu	Sayısı
Hakemli dergi	83.327
Basılı dergi	74.380
Çevrimiçi erişilebilir dergi	84.992
Açık erişimli dergi	13.844
Toplam dergi sayısı	119.356

Kaynak: Ulrichsweb (2017)

Directory of Open Access Journals (DOAJ), 2003 yılında İsveç'te Açık Toplum Enstitüsünün desteği ile Lund Üniversitesi kütüphaneleri tarafından yayımlanan açık erişim dergileri dizinidir. Ayrıca bilim, teknoloji, tıp, sosyal ve beşeri bilimler gibi tüm alanları kapsayan 10.000'den fazla açık erişim dergileri içerir. 2006 yılında toplam 754 dergi yer alırken 2009 yılında bu sayı 3.834'e yükselmiştir (Afzali, 2009: 16). 2016 Aralık ayı itibariyle 129 ülkeden 9.335 dergi ve 2.453.573 makale içerir. Türkiye adresli 236 dergi ve 42.848 makale DOAJ'da mevcuttur (DOAJ, 2016). DOAJ'da yer alan dergi sayısında görülen artış, günümüzde açık erişimin gelişme gösterdiğinin de habercisidir.

Almanya'da Regensburg Üniversite Kütüphanesi ve Münih Teknik Üniversite Kütüphanesi işbirliği ile 1997 yılında kurulan "Elektronische Zeitschriftenbibliothek "(EZB) (Electronic Journals Library), şu anda 612 kurumun katkısıyla hizmet vermektedir. Electronic Journals Library rehberinde 05.03.2016 tarihi itibariyle toplam 98.426 elektronik dergi arasında 59.773 (%60,7) adedi açık erişim dergisidir (Electronic Journals Library, 2016). Rehberin geçmiş yıllarına baktığımızda ise, 2002 yılında 12.735 dergiden 3.161'inin (%24,8) açık erişim dergisi, 2007 yılında 34.776 derginin 16.397'si (% 47) ve 2008 yılında da 50.596 adet toplam dergiden 23.729' unun (% 46,9) açık erişim dergisi olduğu bilinmektedir (Afzali, 2009: 16). Bütün açık erişim dergilerinin dizinlendiği adreslere bakıldığında altın yol (açık erişim dergiler) ile açık erişime katkı sağlandığı görülmektedir.

Ertürk (2008: 190) tarafından yapılan tez çalışmasında yayıncılara yapılan bir ankette⁷ üniversiteler, dernek-odalar, kamu kuruluşları, vakıflar ve ticari yayıncıların büyük bir bölümü (% 72)'nin açık erişim farkındalığını edindiği ortaya konulmuştur. Ankete katılan yayıncıların % 97'si yazarların kendi makalelerini KAA'lara eklemelerine izin vermekte, % 55'i makalelerini orijinal sürümü (post print) ile eklenmesine izin vererek açık erişimde yeşil yolu desteklemektedirler (Ertürk, 2008 : 195)

Aralık 2016 itibariyle SHERPA RoMEO rehberine bakıldığında 2.287 yayıncının % 74'si makalelerin orijinal sürümünün (post print) kurumsal arşivlere eklenmesine izin vermektedir. Dergi yayıncılarının da büyük oranda açık erişime katkı sağladığını bilmek açık erişimin geleceği için umut vericidir (SHERPA RoMEO, 2016)

1.3.2. Kendi Kendine Arşivleme/ Kişisel Arşivleme (Yeşil Yol)

Bilimsel yayın üretmenin temel amacı bir konu hakkında özgün fikirler ortaya koymak, literatüre yeni yayınlar kazandırmak ve bu yayınların geniş kitleler tarafından yararlanılmasını sağlamaktır. Bunun için bilimsel yayınların özellikle makalelerin dergilerde yayımlanmasının yanı sıra kişisel web sitelerinde veya kurumsal açık arşivlerde okuyucuların erişimine sunulması söz konusudur. Açık erişimin hem yazar için hem okuyucu için yararlı olduğu bu noktada, kişisel arşivleme ile yazar ücret veya telif hakkı gibi engellere takılmadan; okuyucu ise yine aynı engellere takılmadan amaçlarına ulaşmış olur. Bu durumun gerçekleşmesiyle kişisel arşivleme kavramı karşımıza çıkmaktadır. Literatürde kişisel arşivleme; *“dijital bir belgenin herkesin erişebileceği bir web sayfasında veya tercihen OAI uyumlu elektronik arşivlerde depolanması”* (Self-Archiving FAQ..., 2015) olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer deyişle, yazarların genellikle okuyuculardan ücret alan dergilerde yayımlanmış makalelerini veya açık erişimli bir dergide yayımlanmış makalelerini kendi kişisel web sayfalarına, konu tabanlı arşivlere ya da KAA'ya açık erişimli olarak eklemesidir (Ertürk ve Şengül, 2011: 241; Swan, 2005b).

---

⁷ TÜBİTAK araştırma projelerinde yer alan Küçük ve Olcay (2006) tarafından hazırlanan *Bilimsel Elektronik Dergiler: Türkiye Profili (SOBAG-105K096)* projesindeki 253 bilimsel elektronik dergi yayıncılarına elektronik ortamda anket yapılmıştır.

Açık erişim yayıncılığın bir türü olan olan kişisel arşivlemenin, üç farklı yöntemle yapıldığı bilinmektedir (Open Access Bibliography..., 2005). Bunlar kişisel web sayfaları, konu tabanlı arşivler ve kurumsal açık arşivlerdir.

1.3.2.1.Kişisel Web Sayfaları

Yazarların daha çok makale, bildiri, kitap gibi bilimsel çalışmalarının ön baskı veya son baskılarını tam metinli olarak, telif hakkını göz önünde bulundurarak, kişisel akademik web sayfalarına ekleyerek açık erişim olarak kullanıma sunmalarıdır. Kişisel web sayfaları, elektronik ortam kullanımının artmasıyla birlikte 1990'ların ortalarında genel web sayfası oluşumunun ve kullanımının yaygınlaşması sonucu ortaya çıkmış ve pek çok kişisel web sayfası aktif olarak kullanılmaya başlamıştır. Kişisel web sayfalarının devamlılığı konusunda bir takım tereddütler oluşmakta, yayınların tamamının eklenmesi ve bunların uzun süreli korunması konusunda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Örneğin yazarlar kurum değiştirdiklerinde, emekli olduklarında, başka sebeplerle hayatlarında değişiklik yaşadıklarında ya da vefat etme durumlarında kişisel web sayfalarının devamlılığı söz konusu olmaz ve açık erişim aracı olarak güvenle kullanılabilirliği konusunda şüphe uyandırır (Open Access Bibliography..., 2005: vii).

Günümüzde araştırmacıların özellikle hemen hemen bütün üniversitede görev yapan akademisyenlerin kişisel bilgilerini ve bilimsel yayınlarını ekledikleri kişisel web sayfaları olduğu bilinmektedir.⁸

ResearchGate⁹ bilim insanları tarafından yine bilim insanları için oluşturulan kişisel arşivleme yapılabilen bir web sayfasıdır. 2008 yılında Dr. Ijad Madisch ve Dr. Sören Hofmeyer ve bilgisayar bilimcisi Horst Fickenscher tarafından kurulan ResearchGate, 9 milyondan fazla üyesi ile akademik ağ hizmetini geliştirmiştir. Bu sayede dünyanın farklı yerlerindeki bilim insanları/araştırmacılar meslektaşlarını takip edebilir ve akademik işbirliği yapabilmektedir. Ayrıca açık erişimin temel mantığından biri olan “bilimsel yayınlara daha çok kişi tarafından erişim” erişim imkânı da sağlanmış oldu.

---

⁸ Örneğin Fırat Üniversitesi akademisyenlerinin kişisel web sayfalarına <https://abs.firat.edu.tr/> adresinden erişilebilir.

⁹URL adresi: <https://www.researchgate.net/>

Genelde araştırmacıların kullandığı bir diğer kişisel web sayfası LinkedIn'dir.¹⁰ LinkedIn sayfası oluşturmak için herhangi bir üniversitede veya farklı kurumda çalışan olmaya gerek yoktur. LinkedIn kullanıcıların akademik, iş ve kariyer anlamında paylaşım yaptığı sosyal bir sitedir. Özellikle akademisyenler burada da bilimsel çalışmalarını paylaşmaktadırlar.

Araştırmacıların/öğretim elemanlarının kişisel web sayfalarında gözlemlenen bir eksiklik, belirli bir standart olmaksızın bilimsel yayınların sadece bibliyografik künyelerinin verilmesidir. Sayfa içerisinde bibliyografik künye yazımında bile standardın olmaması, kurumsal arşivlerde olduğu gibi tek bir ara yüzde taramanın mümkün olmaması gibi olumsuzluklar da gözlemlenen bir diğer husustur.

1.3.2.2.Konu Tabanlı (Subject- based) Arşivler

Konu tabanlı arşivler, yazar tarafından üretilmiş birbirine yakın disiplinlerdeki yayınların, özellikle dergilerde yayımlanacak makalelerin, yayım sürecini beklemeksizin ön baskılarının bu arşivlere eklenmesiyle oluşan arşivlerdir. Burada amaç, üretilen bilimsel çalışmaların farklı ortamlar aracılığıyla daha çok kesime ulaşması ve aynı alanadaki araştırmacıların bu arşivlere eklenen yayınlardan yararlanmalarıdır. Yazarlar bu arşivlere yayım ekleyerek aynı zamanda yayınlarının daha erken ve etkin dağıtımını sağlamış olurlar. Yazarlar bu arşivlere yayınlarını kendileri ekledikleri için bu tür arşivler çok daha düşük maliyet ile oluşturulabilir. Burada arşiv sorumlularına düşen görev ise sadece arşivin temel aldığı konudaki yayınları kabul etmek, konu ile ilgisi olmayan yayınları ayıklamaktır (Björk, 2004; Polat, 2006a: 65; Ertürk, 2008: 50; Afazali, 2009: 24).

Konu tabanlı açık arşivlerin en eski örneği; 1991 yılında New Mexico'daki Los Alamos National Laboratory (LANL)'de Paul Ginsparg adlı bir fizikçi tarafından oluşturulan ve ön baskı arşivi olan ArXiv'dir. Uzun bir süre Los Alamos National Laboratory (LANL) tarafından ve Ulusal BilimDerneği (National Science Foundation) tarafından desteklenen ArXiv, Cornell Üniversitesi bünyesinde hizmet vermeye devam etmektedir.

---

¹⁰URL adresi: <https://tr.linkedin.com/>

ArXiv’de, Ocak 2016 itibariyle fizik, matematik, bilgisayar bilimleri, kantitatif biyoloji, kantitatif finans ve istatistik alanlarında 1.112.298 elektronik baskı (e-baskılar) açık erişim belge bulunmaktadır (ArXiv, 2016).

1997 yılında Steva Harnard tarafından oluşturulan Cogprint (Cognitive Science Eprint Archive)¹¹, psikoloji, nörobilim, dilbilim, bilgisayar bilimleri, felsefe, biyoloji alanlarda elektronik baskıların yer aldığı Southampton Üniversitesi’nin desteği ile oluşturulan konu tabanlı bir arşivdir (Cogprint, 2016).

Arizona Üniversitesi Kütüphaneleri ve Bilgi Kaynakları ve Kütüphane Bilimi Okulu tarafından oluşturulan Dijital Library of Information Science and Technology (DLIST), kütüphane ve bilgi bilimi, bilgi sistemleri, müze bilişim, bilişim bilimleri konularını içeren konu tabanlı bir açık erişim arşividir (DLIST, 2016).

Sağlık alanında en önemli ve kapsamlı konu tabanlı açık arşiv olan PubMed Central, ABD’de Ulusal Sağlık Enstitüleri (National Institutes of Health - NIH) tarafından yapılandırılmıştır. PubMed Central konu arşivinde üç milyondan fazla makale mevcuttur (PubMed, 2016).

1997 yılında Steve Lawrence Lee Giles ve Kurt Bollacker tarafından geliştirilen CiteSeer, bilgisayar ve bilişim bilimleri alanında dijital kütüphane ve konu arşividir (CiteSeerx, 2016).

BioMed Central, biyoloji, klinik tıp ve sağlık konularında 290’ın üzerinde hakemli açık erişim dergilerini kapsayan konu tabanlı bir arşivdir (BioMed Central, 2016).

2003 yılında RCLIS (Research in Computing, Library and Information Science) projesine bağlı olarak İspanyol Kültür Bakanlığının desteği ile E-LIS (E-Print in Library and Information Science) konu arşivi kurulmuştur. Bu arşiv kütüphane ve enformasyon alanındaki yayımlanmış, yayımlanmamış veya yayımlanma aşamasında olan e- baskı bilimsel çalışmaları içeren ve ücretsiz erişim sunan uluslararası bir konu arşividir. Otuz farklı ülkeden editörün görev yaptığı kütüphanecilik alanının en kapsamlı konu arşivi E-LIS’te Türkiye editörü İlkay Holt ve Müge Akbulut’tur¹²(Holt, 2008; E-LIS, 2016).

---

¹¹ Peter Suber tarafından hazırlanan açık erişimin gelişim kronolojisini veren <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/timeline.htm> adresinde 1997 yılındaki gelişmeler altında da yer almaktadır.

¹²Editörler hakkında bilgi almak için <http://eprints.rclis.org/information.html> tıklayınız.

Ekonomi ve ilgili bilimlerde bilimsel çalışmaların yer aldığı RePEc (Research Papers in Economics), 86 ülkede yüzlerce gönüllünün ortak çabasıyla hizmet veren konu tabanlı arşivlere verilecek bir diğer örnektir (RePEc, 2016).

1.3.2.3.Kurumsal Arşivler

Kurumsal arşivler, 2001 yılından itibaren açık erişim girişimlerinin başlamasından sonra özellikle üniversitelerde ve bilimsel araştırma yapan diğer kuruluşlarda kendi personeli tarafından üretilen bilimsel yayınların bir arşivde toplanarak engelsiz ve ücretsiz kamu erişimine açılmasına aracılık etmiştir. Daha açık ifade etmek gerekir ise kurumsal arşivler, üniversitelerin ve bilimsel araştırma yapan diğer kurumların ürettiği bilimsel çalışmanın dijital bir ortamda standartlara uygun bir şekilde toplandığı, saklandığı, dizinlendiği, uzun süreli korunduğu ve açık erişim olarak dağıtımının sağlandığı veri tabanıdır (Karasözen vd., 2006).

“Kendi kendine arşivleme “ veya “kişisel arşivleme (self archiving)” veya “yeşil yol (green road)” arşivleme türünün önemli bir aracı olan kurumsal arşivler, konu arşivleri ve kişisel akademik web sayfalarına göre günümüzde daha popüler olmakta ve önemi her geçen gün artmaktadır. Bu arşivin yaygın kullanım adı “Kurumsal Açık Arşivler”, ”Kurumsal Açık Erişim Sistemi”, “Açık Erişim Sistemi” ,”Akademik Arşiv Sistemi” gibi isimlendirmeler olup üniversitelere göre değişiklik göstermektedir. ¹³

Ulusal ve uluslararası alanda var olan bütün kurumsal açık arşivlerin sahip olması gereken bir takım özellikleri vardır. Söz konusu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

Kurumsallık (institutionality): Üniversitelerde ve/veya bilimsel araştırma yapan diğer kurumlarda aktif olarak çalışan bilim insanlarının birçok alanda ürettikleri bilimsel çalışmaları ve diğer entelektüel çıktıları kurumsal arşivde bulunur. Politika ya da başka yaptırımlar ile kurumun bütün personeli var olan kurumsal açık arşive bilimsel çalışmaları yüklediği takdirde kurumsallık büyük ölçüde sağlanmış olur. Kurumsal arşivler aynı zamanda kurumun akademik niteliğinin de göstergesi sayılır.

---

¹³ <http://acikerisim.ankos.org.tr/ulusalkagirisimleri.html> adresinde yer alan ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler web sayfasında sıralanan üniversitelerin kurumsal arşiv isimleri incelenebilir.

Bilimsel içerik (scientific content): Kurumsal açık arşivin tanımında da geçtiği üzere “kurumların ürettiği bilimsel çalışmanın” arşive yüklenmesi belirtilmektedir. Açık erişimin temel amacından biri olan “bilimsel çalışmaların” daha çok kişiye ulaşması, kurumsal arşivlere yüklenen bilimsel çalışmalar ile gerçekleşmiş olur. Bazı kurumsal arşiv politikalarında yüklenecek yayınlar sınırlı olarak belirtilse de “bilimsellik” özelliği taşıyan kuruma ya da kurum çalışanına ait yayınlar kurumsal arşive yüklenebilir.

Açık erişim (open access): Açık erişim hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkan kurumsal arşivlerin de temel amacı içerisinde yer alan bilimsel çalışmaların tam metin erişiminin mümkün olmasıdır. Bu sayede kurumun bilimsel çalışmaları daha geniş bir çevreye duyurulur ve kurumun da tanınırlığı artar.

Karşılıklı işlerlik (interoperable): Kurumsal açık arşiverde yer alan bilimsel çalışmalar google gibi genel arama motorları ya da OAISTER¹⁴ gibi özel arama motorları ve OpenDOAR¹⁵ gibi diğer arama araçları tarafından harmanlanabilir ve aranabilir olmalıdır. Karşılıklı işlerliğin sağlanabilmesi için kayıtların uygun standartlarda üst verisinin (metadata)¹⁶ oluşturulması ve ilgili yerlere kurumsal arşivin kaydının yapılması gerekir.

Genişleme (Expansion): Üniversitelerde ve/veya bilimsel araştırma yapan diğer kurumlardaki aktif olarak çalışan bilim insanlarının akademik yaşamlarındaki ilerlemeye paralel olarak ürettikleri bilimsel çalışmaların da artacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Buna bağlı olarak kurumsal açık arşivlerdeki bilimsel çalışmaların da hızla artması göz önünde bulundurulursa kurumsal arşivin alt yapısının, yani işletim ve depolama sisteminin kurumun yapısına uygun olarak oluşturulması gerekir.

Kalıcılık (Permanence) : Kurumsal açık arşivlerde var olan ve sürekli artan bilimsel çalışmaların kalıcı olarak korunabilmesi gerekmektedir. Bir bakıma kurumun bilimsel hafızası olarak hizmet veren kurumsal açık arşivlerin teknolojik alt yapısı sağlam olmalıdır (Crow, 2002: 4; Ertürk, 2008: 64 Polat, 2006a: 67-68; Polat, 2006b: 91).

---

¹⁴URL adresi: www.oiaster.org/

¹⁵URL adresi: <http://www.opendoar.org/search.php>

¹⁶ “Sayısal bilgilerin ve bilgi kaynaklarının bulunması, kimliklendirilmesi, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yapılandırılmış bilgidir”(ANKOS, 2016)

Kurumsal açık arşivlerin (KAA) kuruma ve kurumda çalışan bilim insanlarına birçok faydası vardır. Öncelikle KAA kurum çalışanlarının ürettiği bilimsel çalışmaların istatistikî bir veri tabanı niteliğindedir. KAA kurum çalışanlarının ürettiği bilimsel çalışmaların kontrolünü de sağlayacağı için kurumdaki yönetsel yükü de azaltacaktır. Üniversitelerde her bölümün performans değerlendirme ölçümünde yönetime sunduğu çalışma için yayın sayılarını, tek tek kişilerden toplamak yerine kurumun bütün bilimsel çalışmalarının kaydedileceği kurumsal açık arşivden kolaylıkla elde edilebilir. Ayrıca kurumsal araştırma faaliyetlerinin ölçümü, değerlendirilmesi, kişisel boyuttan kurumsal boyuta taşınması kurumsal akademik plan ve programa da bütünlük kazandırmış olur. Kurumlar bilimsel çalışmalarını kendi kurumsal arşivlerine ekleyerek web üzerindeki görünürlüklerini, erişilebilirliklerini ve etkilerini artırmaktadırlar. Böylece bilimsel çalışmaların etki faktörü daha da yükselmiş olur. Kişisel tanınırlık ve kurumsal görünürlük kurumsal arşivler sayesinde sağlanmış olur (Gürdal vd., 2012: 429). Yararlılıkları göz önünde bulundurulduğunda kurumsal arşivlerin iki temel amacı olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki, bilginin yayılmasını kısıtlayan bilimsel iletişim sistemlerinde alternatif, yeni bir model ortaya koymaktır. Diğeri ise kurumun ve akademisyenlerinin daha iyi tanınması, prestijinin artırılmasıdır (Karzsözen, 2003 : 12).

1.4. Açık Erişimde Paylaşılabilirlik, Standartlaşma ve Politika

Açık erişim ve kurumsal arşivler ile yakından ilgili olan akademik iletişimin oluşturduğu dört ana öge bulunmaktadır:

- 1) Bilimsel çalışmaların, araştırmanın kayda geçmesi,
- 2) Araştırma kalite ve değerinin kanıtlanması,
- 3) Araştırma çıktılarının bilim dünyası ile paylaşılması,
- 4) Bilimsel araştırma çıktılarının ileriki zamanlarda tekrar kullanılabilmesi için depolanması (Karasözen, 2003: 12).

Bu sıralamanın özellikle üçüncü ve dördüncü maddeleri direkt olarak kurumsal arşivlerin faydaları arasındadır. Araştırma çıktılarının bilim dünyası ile paylaşılması ve uzun süreli depolanması bir takım çalışmaları ve standartları gerektirir. KAA'ların

istenilen başarıya ulaşabilmesi için önemli bir konu da kullanılacak standartlar ve dizinleme konusudur. Çünkü KAA'daki araştırma çıktılarını dünya ile paylaşmak, herhangi bir sebepten dolayı erişemeyen araştırmacıları bu çıktılar ile buluşturmak temel hedeflerdendir. Bunun için olması gereken KAA'daki araştırma çıktılarının hem Google Scholar¹⁷ gibi tanınmış genel web arama motorları, hem de Michigan Üniversitesi'ndeki OAIster¹⁸ gibi özel bir arama motoru ile küresel olarak taranabilmesidir (Tonta, 2006: 4; Kayaoğlu, 2006: 41). KAA'ların arama motorlarından erişiminin olması için arşivde bulunan bilimsel çalışmaların metadatalarının (üst veri) belirli bir standartta olması gerekir. Açık Arşivler Girişimi (OAI- Open Archives Initiative) tarafından 2001 yılında geliştirilen Metadata Harmanlama Protokolü (Protocol for Metadata Harvesting – OAI-PMH) bu standartlardan en yaygındır (OAI-PMH, 2002). OAI-PMH, üst verilerin karşılıklı işlerliğine (interoperability), birlikte çalışılabilirliğine izin verir. Yüzlerce arşiv ve içeriğinde birbirinden farklı materyalin arşivlendiği göz önünde bulundurulursa, birlikte çalışılabilirliği mümkün olduğu kadar az standarda bağlayan alt yapının çok önemli olduğu görülecektir (Karasözen, 2003: 12; Polat, 2006a: 70; Afzali, 2009: 30). Kurumsal arşivlerin tam anlamıyla başarıya ulaşmasının bir diğer koşulu ise OAI-PMH uyumlu uygun bir yazılımın seçilmesidir. Karşılıklı işlerliğin olmadığı bir yazılım, uluslararası olmaktan çok ulusal alanda hizmet verecek, dolayısıyla “dünyanın dört bir yanından kurumsal açık arşiv materyaline erişim” tam sağlanamamış olacaktır.

Açık Arşivler Girişimi Üst Veri harmanlama Protokolü (OAI-PMH)'ne uygun ve en çok kullanılan yazılımlar ve ROAR (Registry of Open Access Repositories)'da 26 Nisan 2016 tarihi itibarıyla yer aldığı açık arşiv sayıları aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir. MIT tarafından geliştirilen DSpace ve Southampton Üniversitesi'nin geliştirdiği Eprints en yaygın kullanılan yazılımlardır.

---

¹⁷URL adresi: <https://scholar.google.com.tr/>

¹⁸URL adresi: <http://www.oclc.org/oaister.en.html>

Tablo 1.2: OAI-PMH uyumlu başlıca yazılımlar

Yazılım	Kullanım Sayıları
DSpace	1.656
Eprint	593
Bepress	389
OPUS (Open Publication System)	71
Fedora	49
ETD-db	30
DIVA	26
Open Journal System (OJS)	24
HAL	23
Greenstone	21

Kaynak: ROAR (2016)

Açık arşivlerin kaydının yapıldığı ve içeriğinde akademik tarama yapılan The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR) ve açık erişim arşivlerinin listesini veren Registry of Open Access Repositories (ROAR) bütün ülkelerin açık erişim arşivlerini tek bir yerden erişime sunmaktadır. Açık arşiv sorumluları kendi kurumlarının arşivini bu rehberlere kayıt yapmakta, gerekli inceleme ve değerlendirmeler sonucunda kayıt yapılan arşiv buralardan bütün dünyaya görünür hale gelmektedir.¹⁹ Bu arşivler açık erişimin gelişimine bakıldığında bugün araştırmacıların erişebileceği en iyi bilgi dağıtım kanallarından biridir.

2005 yılı Ekim sonunda alınan verilere göre 542 (Kayaoğlu, 2006: 40) ve 2006 Kasım ayı itibariyle ABD’de 201, İngiltere’de 79, Almanya’da 68, Brezilya’da 45, Türkiye’de 2 ve diğer arşivlerle birlikte toplam 637 kurumsal arşiv mevcut idi (Tonta, 2006: 4). 2008 Şubat ayı itibariyle ise 995 arşiv mevcuttur (Ertürk, 2008: 72). Yine 2008 yılında yapılan bir çalışmada, Avrupadaki üniversitelerin yarısının kurumsal arşive sahip olduğu ortaya konmuştur. Özellikle İngiltere’de hemen hemen her üniversitede bir kurumsal arşiv olduğu vurgulanmaktadır (Creaser vd., 2010: 147). 2009 yılında ise 1295 arşiv olduğu bilinmektedir (Afzali, 2009: 28). 2016 yılı Nisan ayı itibariyle OpenDOAR istatistiklerine bakıldığında 3047 kayıtlı arşiv

¹⁹URL adresi: ROAR ve OpenDOAR ile ilgili detaylı bilgi ve istatistiklere açık erişim rehberleri başlığı altında detaylı olarak yer verilmiştir.

olduğu görülmektedir (OpenDOAR, 2016). Yine aynı tarihte ROAR istatistiklerine bakıldığında 3.559 kayıtlı arşiv olduğu görülmektedir (ROAR, 2016).

Bu gelişime öncülük eden önemli girişimlerden biri SPARC (The Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition)'tır²⁰. Tekelci yayınevlerinin uygulamalarından/ politikalarından rahatsız olan kütüphanelerin/kütüphanecilerin açık erişim konusundaki girişimleri burada da görülmektedir. Bilimsel yayıncılık dünyasına alternatif bir seçenek olarak Amerikan Araştırma Kütüphaneleri Derneği tarafından 1998 yılında başlatılan SPARC (Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu), bilimsel iletişimde açık erişimi destekleyen araştırma kütüphanelerinin uluslararası anlaşmasıdır. SPARC'ın amacı üniversite yöneticileri, bilim insanları ve kütüphaneciler ile birlikte bilimsel iletişim konusunda ve bilgi erişimde yeni ve faydacı bir model ortaya koymak ve araştırma kuruluşları ile üniversitelerin bu konuda farkındalık düzeyini artırmaktır. SPARC'ın önemli girişimlerinden biri de, araştırmacıların kişisel veya konu tabanlı web sayfalarına, ön baskı arşivlerine bilimsel yayın ekleme adına kurumsal arşivlerin kurulmasını sağlamak olmuştur. Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS)²¹2001 yılında SPARC'a üye olmuştur (Crow, 2002: 37; Karasözen, 2003: 12; Afzali, 2009: 32; SPARC, 2016; Wikipedia, 2016).

İngiltere'de bulunan Nottingham Üniversitesi'nin bir hizmeti olan SHERPA (Securing a Hybrid Environment for Research Preservation and Access) kapsamında 2002 yılında başlatılan bir proje çerçevesindeki RoMEO rehberi (Publisher's Copyright Listings - Yayıncı Telif Hakkı Listeleri), üniversitenin uluslararası ortakları ile işbirliği yapılarak geliştirilmiş ve hizmete sunulmuştur. RoMEO, birçok ülkeden yayıncının açık erişim konusunda kişisel arşivleme politikalarını duyurduğu web sitesidir. Yayıncılar dergilerinin politikalarını da burada duyurmaktadır. 4 Mayıs 2016 tarihi itibarıyla 2195 yayıncı kişisel arşivleme konusundaki politikalarını belirtmiştir. Türkiye'den sadece 27 yayıncı politikasının burada listelendiği görülmektedir (SHERPA RoMEO, 2016). Toplam yayıncı sayısına bakıldığında ülkemizdeki yayıncıların katkısının çok az olduğu görülmektedir.

---

²⁰URL adresi: <http://sparcopen.org/>

²¹URL adresi: <http://www.ankos.gen.tr/>

Yayıncıların ya da dergilerin politikalarını belirtmek için kullandıkları renkler vardır. Bu renk ve anlamları Tablo 1. 3’de gösterildiği gibidir. Politikasını yeşil olarak belirten yayıncı ve dergiler makalenin yayımlanması için dergiye gönderilecek olan, editör değerlendirmesi öncesi ilk haline (ön baskı (pre-print)) ve makalenin editör değerlendirmesinden geçmiş, yayına hazır son haline (son baskı (post-print)) ya da makalenin dergide yayımlanmış şekline (yayıncı baskısı) kişisel arşivleme için izin verirler. Politikasını mavi olarak belirten yayıncı ve dergiler, son baskı ya da yayıncı baskısına kişisel arşivleme için izin verirler. Yeşil ve mavi renkler ile politikasını belirten yayıncı ve dergiler kişisel arşivlemeyi tam olarak desteklemektedirler. Politikasını sarı olarak belirten yayıncı ve dergiler, makalenin ön baskına kişisel arşivleme için izin verirler. Politikasını beyaz olarak belirten yayıncı ve dergiler ise hiçbir şekilde kişisel arşivleme için izin vermez. (SHERPA RoMEO, 2016). 2010 yılında yapılan bir çalışmaya göre yazarlar yayıncıların kişisel arşivleme politikası ile ilgili bilgi veren SHERPA ROMEO’dan habersizdirler (Creaser vd., 2010: 157).

Tablo 1.3: Arşivleme politikasında renkler ve anlamı

ROMEYO	Renklerin Anlamı
Yeşil	Ön baskı ve son baskı ya da yayıncı versiyonu/PDF arşivlenebilir.
Mavi	Son baskı ya da yayıncı versiyonu/PDF arşivlenebilir.
Sarı	Ön baskı arşivlenebilir.
Beyaz	Arşivleme desteklenmemektedir.

Kaynak: SHERPA (2016)

Aralık 2016 itibariyle 22.000 üzerinde hakemli derginin ve 2.287 yayıncının kişisel arşivleme konusunda yayıncı politikaları ve izinlerin yer aldığı bir veri tabanı olan ROMEO, araştırmacılara ve kurumsal arşiv yöneticilerine bilimsel yayınların kişisel arşivleme izni olup olmadığı konusunu açıklığa kavuşturur nitelikte bir veri tabanıdır. Burada yayıncıların % 80’i kişisel arşivlemeye izin vermektedir (SHERPA RoMEO, 2016). 2001 yılında başlayan açık erişim hareketi ile bilimsel iletişimde yaşanan bir takım engeller kalkmakta ve günümüzde yayıncıların birçoğu açık erişimi desteklemektedir.

1.5. Açık Erişimin Yararları

Bilgi merkezlerine ve diğer kamu kurumlarına bilimsel yayınların büyük bir kısmı ticari işletmeler tarafından abonelik sağlanması şartıyla kullanıma açılmaktadır. Kamu kurumları gerekli bütçeyi ayıramadıkları takdirde değerli bilgiler içeren bilimsel yayınlara erişim sağlayamayacakları için bilimsel iletişim döngüsü tam olarak gerçekleşemeyecektir. Bilimsel bilgi üretimi için diğer bilgilerden (açık erişimin ortadan kaldıracağı) bazı engeller dolayısıyla yararlanılamayacak ve gerekli tüm kaynaklara erişilemeyeceği için tam anlamıyla bir bilimsel çalışma ortaya oluşmayacaktır. Buna bağlı olarak araştırmacıların ve kurumlarının yaptığı bilimsel çalışmaların etkisi ve tanınırlığı zayıflayacaktır.

Budapeşte Bildirgesi'nin yayımlandığı 2002 yılından bu yana bilimsel bilginin ücretsiz, herkes tarafından erişilebilirliği ilkesiyle bilinen açık erişim, bilimsel iletişimdeki engelleri büyük oranda ortadan kaldırarak bilimsel bilginin üreticisinden kullanıcıya pek çok fayda sağlamaktadır. Araştırma kurumlarında üretilen bilginin açık erişimle diğer paydaşlara ve geniş kitlelere iletilmesi, yeni fikirlerin artmasına ve ekonominin verimli kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Literatür incelendiğinde açık erişimin yararları şu şekilde sıralanabilir:

- Bilimsel yayınların görünürlüğü artar.
- Bilimsel içeriğe ücretsiz ve sınırsız erişim sağlanır.
- Bilimsel iletişim ağı etkinleşir.
- Bilimsel çalışmaların etkisi artar.
- Bilimsel bilgi özgürleşir.
- Bilimsel çalışmalar arama motorları tarafından daha fazla keşfedilebilir, fark edilebilir ve kullanılabilir.

Açık erişim olgusunun beraberinde gelişen kurumsal arşivlerin yararları kurum açısından, araştırmacı açısından ve toplum açısından olmak üzere üç ana başlıkta incelenebilir.

1.5.1. Kurumsal Yararları

Bir kurumsal arşiv, o kurumun bilimsel bilgi üreticilerine ait makaleleri, konferans bildirileri, kitap/ kitap bölümleri ve tezler gibi entelektüel çıktılarının kurumun arşivinde saklandığı dijital koleksiyondur. Kurumsal arşivler, kurumda gerçekleştirilen araştırma faaliyetleri sonucu ortaya çıkan bilimsel çalışmaların toplumsal, bilimsel ve ekonomik ilişkisini ortaya koyarak kurumun kamusal değerini arttıran bir göstergedir. Kurumun bilgi hazinesinin, bir diğer deyişle kurumsal bilgi birikiminin güvenilir bir kurumsal arşivde depolanmasının faydaları şöyle sıralanabilir:

- Kurumun finanse ettiği araştırma sonuçlarına erişim sınırlamasını ortadan kaldırır.
- Kurumun finanse ettiği araştırmaları tekrar ücret ödeyerek ticari kaynaklardan satın almasını önler.
- Kurumun araştırma faaliyetlerinin bilimsel çıktıları dünya ile paylaşılır.
- Kurumun ve bilimsel çıktılarının web'deki görünürlüğü, etkisi ve tanınırlığı artar.
- Kurumu potansiyel paydaşlara (ilgili kişilere ve diğer kurumlara) tanıtır.
- Dijital çıktılara ücretsiz erişim sağlamanın yanında dijital çıktıları toplar, saklar ve uzun süreli koruma sağlar.
- Kuruma, araştırma faaliyetlerinin bilimsel çıktılarını yönetmek için de bir araç sunar.
- Kurumun araştırma ve öğretim faaliyetlerinin kurumsal arşiv üzerinden izlenmesine, analiz edilmesine ve değerlendirilmesine katkı sağlar.
- Akademik işbirliğini artırır.
- Disiplinlerarası alanlarda araştırmaları ve çalışmalarını kolaylaştırır.
- Dijital ders materyallerinin geliştirilmesini ve paylaşımını kolaylaştırır.
- Kurumun önemli araştırma ve bilgi kaynakları olan yüksek lisans ve doktora tezlerine tek bir arayüzden erişim sağlar.

- Öğrencilere bilimsel gelişimlerini destekleyici içerik ve çalışmalara erişim imkânı sağlar.
- Kurum tek, tam ve kolay erişilebilir bir araştırma koleksiyonuna sahip olur.

Abonelik ya da diğer yollarla önceden erişimi sağlanan yayınlar genel (örn. Google) ya da özel (örn. OAISTER) arama motorları aracılığıyla harmanlanır. Dolayısıyla KAA aracılığıyla kurumlar Dünya Üniversiteler Webometri Sıralamalarında²² çok daha iyi performans sergileyebilir (Coşkun vd., 2007; Gürdal vd., 2012: 419,428).

1.5.2. Araştırmacıya Yararları

Açık erişim olgusunun yaygınlaşmasından bu yana, bütün bilim dallarında, açık erişim ile erişilen bilimsel yayınların, geleneksel yayıncılık ve abonelik ile erişilen yayınlara göre atıf sayılarının ve araştırma etkilerinin artışındaki kanıtların gün geçtikçe daha fazla arttığı ortaya konmuştur (Creaser vd., 2010; Swan, 2010; Open Science, 2016). KAA'ların araştırmacılara yararları şu şekilde sıralanabilir:

- Web'de kurumlar tarafından üretilen araştırma sonuçlarına ücretsiz ve hızlı erişimi sağlar.
- Araştırma sonuçlarının daha çok kişiye ulaşmasını sağlayarak araştırmanın etkisini (impact) artırır.
- Diğer kurumlarda yapılan çalışmaların erişilebilirliği ile araştırmacılar literatüre daha geniş açıdan bakar.
- Bilimsel çalışmaların daha fazla atıf alınmasını sağlar
- Araştırma sonuçlarının daha geniş kitlelere ulaşmasıyla daha çok araştırmaya temel oluşturmasını sağlar.
- Araştırma sonuçlarının bütün araştırmacılar tarafından erişilebilmesiyle birlikte yapılan araştırmanın tekrarını önler,
- Araştırmacılara gerekli durumlarda özgeçmiş oluşturma kolaylığı sağlar.

---

²² The Webometrics Ranking of World Universities URL adresi: <http://www.webometrics.info/>

- Web’de karşılaşılan birçok bilginin içerisinden araştırmacıyı güvenilir ve doğru üst veri bilgisine ulaştırır (Coşkun vd, 2007).

1.5.3. Topluma Yararları

Kurumsal açık arşivlerin içeriğindeki bilimsel yayınların herkesin erişimine açık tutulması kurumsal, bireysel ve toplumsal birçok yarar sağlamaktadır. Ticari işletmeler tarafından yürütülen dergi yayıncılığının bilimsel iletişime olumsuz etkisi gün geçtikçe artmaktadır. Dergi fiyatlarındaki sürekli yükselen artış ve erişim engelleri, kamu kaynaklarının tasarruflu kullanılmamasına yol açmaktadır. Açık erişim yayıncılığı ve kurumsal arşivler ile bilimsel iletişimde yaşanan en büyük engel olan fiyat ve erişim engelleri ortadan kalmakta ve ticari dergi yayıncılığına ayrılan kamu kaynakları bu sayede daha verimli kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra kurumsal arşivlerin diğer toplumsal yararları şöyle sıralanabilir:

- Kurum kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel çalışmaların kurumsal açık arşivler ile daha geniş kitleler tarafından kullanılması, toplumda üretimi artırarak ülke ekonomisine de kazanç sağlar.
- Kurumsal arşivlerin ücret ve erişim engeli olmaksızın herkesin hizmetine sunulması, bilimsel iletişimin gelişmesine ve güçlenmesine katkı sağlar.
- Kurumun entellektüel mirasının uzun süreli saklanması ve korunmasını sağlar.
- Ticari dergi yayıncılığının tekelindeki dergileri sağlama imkânı olmayan ülkelerdeki araştırmacıların bilimsel bilgiye erişimini sağlar.
- Herkesin eşit bir şekilde kullanımıyla adil kullanım hakkı sağlanır.
- Uluslararası alanda her dilde bilimsel bilginin kullanılabilir, paylaşılır hale gelmesini sağlar (Coşkun vd., 2007). Açık erişimin kabulü araştırmacılar arasında hızla artmaktadır. Araştırmacılar, açık erişim arşivleri konusunda destekleyici olmuşlardır ve çok detay bilmeseler de bilimsel iletişimde açık erişim arşivlerinin önemli olduğunu farkındadırlar (Creaser vd., 2010: 157)

1.6. Açık Erişim ve Telif Uygulamaları

Açık erişim hareketinin yaygınlaşmasıyla birlikte bilimsel yayınların altın yol ve yeşil yol ile açık erişime sunulması telif hakları konusunu gündeme getirmektedir. Telif hakkı/lisans uygulamaları ve sorunu, eser sahipleri (kaynak), yayıncılar (aracı/köprü), kullanıcılar (hedef) ve araştırma kurum/kuruluşları açısından farklı boyutlarda ele alınmalıdır.

Telif hakkı, kişinin her türlü fikri emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuken sağlanan haklardır. Ulusal ve uluslararası alanda şahsi mülkiyet haklarının korunmasını sağlamak amacıyla telif hakları konusunda yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Telif Hakları Genel Müdürlüğü,2015).

Telif haklarının korunması ile ilgili hizmet veren en etkin kuruluş Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization-WIPO) 14 Temmuz 1967 yılında Stockholm'de imzalanan bir Sözleşme ile kurulmuştur. WIPO, telif hakları konusunda ulusal ve uluslararası alanda düzenlemeleri destekleyen ve işbirliği yapılmasını amaçlayan, Birleşmiş Milletler altında bulunan bir organizasyondur. 20 Aralık 1996 tarihinde Telif Hakları (WCT – WIPO Copyright Treaty) Sözleşmesi oluşturularak, uluslararası imzaya açılmıştır. WIPO Sözleşmesine Türkiye 12 Mayıs 1976 yılında dâhil olmuştur (WIPO, 2015) (Bkz. EK 3: WIPO Telif Hakları Andlaşması).

1951 yılında 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu²³” yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye’de telif hakları ile ilgili ilk yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), Türkiye’de eser ve hak sahiplerine ilişkin düzenlemeleri, manevi ve mali hakları içeren temel bir kanundur. 1951 yılında yürürlüğe giren kanun üzerinde 1983, 1995, 2001, 2004 ve 2008 yıllarında değişiklikler/ güncellemeler yapılmıştır (T.C. Resmi Gazete, 2001; Çukadar, 2012).

23 Mayıs 2007’de yürürlüğe giren 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun²⁴” ise adından da anlaşıldığı üzere elektronik yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar aracılığıyla internet ortamındaki işlenen suçların tespiti ve suçlarla mücadele edilmesini içermektedir.

²³ URL adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>

²⁴ URL adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070523-1.htm>

Kişisel/kendi kendine arşivlemeyi destekleyen bazı yayıncılar yazarların kendi makalelerinin bir kopyasını kendi web sayfalarında yayımlamalarına izin verirler. Bazı yayıncılar da internetten özgürce ulaşılması için dijital arşive konulmasına izin verirler. Bunun için başlıca iki tane arşiv vardır. Birincisi tek bir kurumun yazarlarının bilimsel çalışmalarını içeren kurumsal arşivler; ikincisi dünya çapında birçok farklı kuruluşun yazarları tarafından yapılan çalışmaları içeren konu arşivleridir. Kişisel arşivleme olarak ilgili arşive yüklenecek olan makalelerin farklı sürümü vardır. Bunlar;

1.Ön baskı: Hakem değerlendirmesinden geçmemiş bilimsel çalışmalar

2.Son baskı: Hakem değerlendirmesinden geçmiş bilimsel çalışmalar

3.Yayıncı baskısı/orijinal baskı: Makalenin dergide yayımlanmış formatı (Bailey, 2008: 2).

Yasal düzenlemelerdeki kısıtlayıcı hükümler özellikle yayıncı baskısını/orijinal baskısını kapsamaktadır. Telif hakkının herhangi bir yayıncıda veya bir dergide olduğu bir bilimsel yayının ticari amaç dışında araştırma ve eğitim amacıyla kurumsal açık arşivlerde yayımlanmasının bazı kurallara bağlı olduğu görülmektedir (Ertürk, 2008: 58). 2002 yılından bu yana açık erişim hareketinin yayılmasıyla birlikte akademik yayıncılık alanında bu uygulama ile ilgili bir adım atılması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Kişisel arşivleme olarak ilgili arşive yüklenecek olan makalelerin farklı sürümleri burada devreye girmektedir. Bilim insanları önceden herhangi bir yerde yayımlanmış bilimsel çalışmalarını orjinal baskı ya da yayıncı baskısı (yayımlanmış sürümü) olmadığı sürece kurumsal açık arşivlerde yayımlayabilirler. Bu durumda yazar telif hakkını ihlal etmemiş olarak kabul edilir. Daha açık bir ifade ile bilim insanlarının bilimsel çalışmalarının ön baskıları yayıncı baskısından/orjinal baskısından farklı bir sürüm olacağı için kurumsal açık arşivlerde yer alması telif hakları konusunda herhangi bir sorun oluşturmaz. Çünkü bilimsel çalışmaların ön baskıları herhangi bir yerde yayımlanmadığı için telif hakkı henüz yazarındadır. Dolayısıyla yazarın herhangi bir kurum/ kuruluş/yayıncı/ dergiden izin isteme zorunluluğu yoktur.

Bilim insanı bilimsel çalışmalarının orijinal/yayıncı baskısını kurumsal açık arşivlerde (KAA) yayımlamak isterse, daha önceden yayıncı ile telif hakkı

sözleşmesi²⁵ imzalamış ve tam telif hakkını yayıncıya vermişse yayıncısından izin alması gerekecektir (Ertürk, 2008: 59). Genellikle ülkemizde uygulanan tam telif hakkı devir sözleşmesi EK 4: Telif Hakkı Devir Sözleşmesi'nde olduğu gibidir. İlgili sözleşmede yer alan "... makalenin çoğaltılması, postalanması ve diğer yollardan dağıtılması ancak bilim ve yayın kuruluşunun izni ile yapılabilir" madde ile bilim insanlarının kurumsal açık arşivde bilimsel çalışmalarının orijinal sürümünü yayımlamaları engellenmektedir. Bu noktada yapılması gereken bilimsel yayının yayıncı baskısı dışında ön baskı ya da son baskısını KAA'da yayımlamaktır. Bu durumda bilim insanı telif hakkını ihlal etmiş sayılır.

Eğer yazar/bilim insanı bilimsel yayınlarının orijinal baskısını KAA'da yayınlamak isterse ve yayıncı/dergi, kişisel arşivlemeyi desteklemez ise iki seçenek vardır. Birincisi yazarların/bilim insanlarının "ek yazar sözleşmeleri" ile istediği hakları elde tutabilmesi, ikincisi kişisel arşivlemeyi destekleyen yayıncıları/dergileri tercih etmesidir (Bailey, 2008: 5). Genel olarak bakıldığında yayıncılar telif hakkı devir sözleşmelerinde değişiklik yapmadan tam telif hakkının kendilerine verilmesini yazarlardan/bilim insanlarından talep ederler. Yazarlara/bilim insanlarına bu sözleşmedeki koşullar uygun değilse yazarlar yayıncı ile elinde tutmak istediği hakları tanımlayan "ek yazar sözleşmesi" imzalar ya da başka yerde yayınlamak için farklı yayıncıları/dergileri tercih eder.

Ek yazar sözleşmeleri bilim insanlarının entelektüel haklarını ellerinde bulundurmalarına, bilimsel yayınlarını KAA'larda kullanıma sunmalarına, eğitim ve araştırma amaçlı olarak kullanabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bilim insanlarına yayıncılara bilimsel çalışmalarını ile birlikte "ek yazar sözleşmesi" göndermeleri tavsiye edilmektedir. Böylece olası bir hukuki anlaşmazlıkta bu belgeyi öne sürerek haklarını korumaları ve yasal belge olarak sürekli ellerinde bulundurmaları önerilmektedir. Örneğin Harvard, Stanford ve MIT üniversitelerinin yazarlarından isteği üzerine, yazarları bilimsel çalışmalarını yayımlamadan önce telif haklarını ve arşivleme izinlerini kendilerinde tutmaktadır. Bu uygulama genellikle telif hakkı devir sözleşmesi esnasında yapılan "ek yazar sözleşmesi" ile gerçekleşir. Birçok kurum ve kuruluşun ek yazar sözleşmesi konusunda çalışmaları mevcuttur.

---

²⁵Eserin kullanımı, dağıtımı, değiştirilebilmesi, başka bir formatta yeniden üretilmesi, satılması gibi haklarının belirlendiği, yazar ve yayıncı/kurum/dernek arasında gerçekleştirilen sözleşmedir." (Alır, 2016, s.9)

Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of Research Libraries) tarafından kurulan SPARC (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition)'ın önerdiği SPARC Yazar Ek Sözleşmesi bu tip sözleşmeye örnek olarak verilebilir (Bkz. Ek 5: Ek Yazar Sözleşmesi). (Ertürk, 2008: 59; Gürdal vd., 2012: 426; Alır, 2015: 9; SPARC, 2016).

Yayıncının/derginin kişisel arşivlemeyi desteklemediği durumda başvurulması gereken diğer yol, kişisel arşivlemeyi destekleyen, daha özgür politikası olan yayıncıları/dergileri tercih etmektir (Bailey, 2008: 5). Yayıncı / dergi belirlemenin en hızlı yolu; birçok ülkeden yayıncının telif hakkı politikalarını, yani açık erişim konusunda kişisel arşivleme politikalarını bilim topluluğuna duyurduğu SHERPA ROMEO (Publisher's Copyright Listings - Yayıncı Telif Hakkı Listeleri)²⁶ rehberidir. ROMEO rehberi dergi başlıklarından ve yayıncı isimlerinden yayıncıların aranmasını sağlar. Makale için dergi seçiminde dergi ve yayıncı politikaları bu rehberden detaylı olarak incelenebilir (SHERPA, 2016).

Ertürk (2008: 62)'ün çalışmasındaki verilere göre 2007 yılında 344 yayıncı ROMEO rehberinde telif hakkı politikasını belirtmiş ve yayıncıların % 67'si kişisel arşivlemeye destek vermiştir. Aralık 2016 tarihi itibarıyla ise 2.287 yayıncı kişisel arşivleme konusunda telif hakkı politikasını belirlemiş olup yayıncıların % 80'i kişisel arşivlemeye destek vermektedir (SHERPA, 2016). Açık erişim girişiminin başladığı ilk yıllarda sadece 33 yayıncı telif hakkı politikasında kişisel arşivlemeyi desteklerken, günümüzde 1.821 yayıncının desteğini görmek bu alanda olumlu gelişmeler olduğunu ortaya koymaktadır.

---

²⁶URL adresi: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php>

Elektronik ortamda yayınlanan 80 dergi yayıncısını kapsayan çalışmada yayıncıların % 42'sinin kişisel arşivlemeye destek verdiği ortaya konmuştur (Harnard, 2003). Ertürk (2008: 193) tarafından yapılan çalışmada ise yazarlar ile yapılan telif hakkı anlaşma durumunu ölçmek için 101 yayıncıya bir anket uygulanmıştır. Tablo 1.4' te görüldüğü gibi yayıncıların yarısına yakını (% 48) yazarlar ile telif hakkı anlaşması yapmıştır. Bunların % 98'i tam telif anlaşması yapmış, kısmi telif anlaşmasına ihtiyaç duymamıştır. Yayıncıların % 52'si ise yazarlar ile telif hakkı sözleşmesi yapmamıştır. Aynı çalışmada yazarların yayıncılara telif haklarını hangi düzeyde devrettikleri de ortaya konmuştur. Çalışmaya göre öğretim üyelerinin % 27'si yayıncılar ile bir telif hakkı sözleşmesi imzalamamış, dolayısıyla kişisel arşivlemede herhangi bir sorun ile karşılaşmamışlardır. % 69'u ise yayıncılara telif haklarını devretmişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında yazarların büyük çoğunluğunun kişisel arşivleme yaparken bilimsel çalışmalarının orijinal baskını yüklemek isterler ise yayıncılarından izin almaları gerekmektedir. Bu çalışmanın 2008 yılında yapıldığını ve 2016 yılında ROMEO rehberinde yayıncıların % 80'inin kişisel arşivlemeye izin verdiği düşünülürse olumlu gelişmelerin yaşandığı söylenebilir (SHERPA, 2016).

Tablo 1.4: Yazarlar ile telif hakkı anlaşması

Telif Hakkı Anlaşması	Sıklık	%
Evet (Tam telif)	47	46,5
Evet (Kısmi telif)	1	1,0
Hayır	53	52,5
Toplam	101	100

Kaynak: Ertürk (2008:193)

Türkiye'de yazarların/öğretim üyelerinin birçoğu bilimsel çalışmalarına ait telif haklarını yayıncılara devrettikleri Ertürk'ün çalışmasında da görülmektedir. Aynı şekilde yayıncıların birçoğu da yazarlar ile telif hakkı sözleşmesi imzalarken tam telif hakkını istemektedirler. Bu durum, yazarların yayımlanmış bilimsel eserleri üzerindeki entelektüel haklarını koruyamadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla kişisel arşivlemede yazarlar bilimsel yayınlarının orijinal baskısını KAA'larda yayımlamak isterse yayıncılarından izin almak durumundadırlar. Eğer yayıncılar

yayımlanmış bilimsel yayınların orijinal baskısının KAA'lara yüklenmesine izin vermezler ise yazarlar orijinal baskıdan farklı bir sürümü (ön baskı veya son baskı) telif hakkı ihlali olmaksızın KAA'lara yükleyebilirler. Kişisel arşivlemede telif engelinin büyük oranda kaldırılması için yazarlar/ öğretim üyeleri telif hakkı konusunda bilgilendirilmeli ve alternatif uygulamaların (örneğin ek yazar sözleşmesi) varlığından haberdar edilmelidir. Aynı zamanda yazarlar Creative Commons (CC) açık lisanslara yönlendirilmelidir.

Yazar/şair, sanatçı, bilim insanı, eğitimci, fotoğraf sanatçısı, besteci, blog yazarı, video üreticisi gibi kişilerin web ortamında açık erişim olarak bulunan bilimsel/sanatsal çalışmalarının telif hakkı ihlallerine uğramadan, fikri mülkiyet haklarını kendi istedikleri gibi ve doğru biçimde yönetebilmelerine olanak sağlayan farklı bir uygulama da "Creative Commons (CC)" lisanslarıdır.²⁷ CC lisansı "tüm hakları saklıdır" söylemi yerine "bazı hakları saklıdır" söylemini savunur ve bilimsel çalışmaların daha geniş kullanımını sağlar. Telif hakkı sınırlarını yazarların belirlediği CC ile çalışmaların başkaları tarafından her türlü kullanımını engellemek yerine eğitim ve araştırma amaçlı kullanıma, gerektiğinde başka çalışmalara temel oluşturmasına izin verilmektedir. Creative Commons, 2001 yılında Center for the Public Domain kuruluşunun desteğiyle kurulan, yaratıcı çalışmaların, bilimsel bilginin yeniden kullanımı ve paylaşımını temel alan kar amacı gütmeyen bir organizasyon/harektir. CC lisanslarının temel özelliği bilimsel çalışmaların telif haklarından tamamen vazgeçmeden, paylaşılıp, kullanılmasına müsaade etmesidir. Ayrıca CC lisansları, var olan fikri mülkiyet haklarına alternatif değildir, aksine birlikte çalışır. CC, kullanıcılarına altı farklı tip lisans seçenekleri sunmaktadır. (Karasözen vd., 2006; DRIVER, 2008: 135; Ertürk, 2008: 60; Alır, 2016; Creative Commons, 2016; Koç, 2016)

CC lisansları kullanılacağı zaman şu sorulara cevap aranmaktadır (Holt ve Madran, 2014).

Çalışmalar hangi koşullar ile paylaşılın istiyoruz?

Çalışmalar ticari amaçla kullanılın istiyor muyuz?

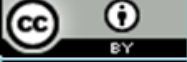

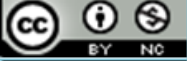

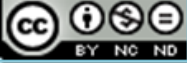

---

²⁷Creative Commons halen elliye yakın ülkede kullanılmaktadır. Günümüzde Türkiye temsilciliğini lisansın yapısına uygun olarak Özyeğin Üniversitesi yürütmektedir. <http://creativecommons.org.tr/> web adresinden gelişmeler ve etkinlikler paylaşılmaktadır.

Çalışmalarınızdan yeni çalışmalar üretilsin istiyor muyuz?

Bu soruların karşılığı olarak dört farklı koşuldaki toplam altı CC lisansı kullanılmaktadır (Şekil 1. 2).

Şekil 1.2: Creative commons lisansları

	Attribution	CC BY	Alıntı
	Attribution-ShareAlike	CC BY-SA	Alıntı-LisansDevam
	Attribution-NonCommercial	CC BY-NC	Alıntı- Gayriticari
	Attribution-NoDerivs	CC BY-ND	Alıntı-Türetilemez
	Attribution-NonCommercial-NoDerivs	CC BY-NC-ND	Alıntı- Gayriticari-Türetilemez
	Attribution-NonCommercial-ShareAlike	CC BY-NC-SA	Alıntı- Gayriticari- LisansDevam

Kaynak: Creative Commons (2016)

Budapest Open Access Initiative (BOAI), bilimsel çalışmaların kullanılması, yayımlanması, paylaşılması, dağıtılması ve tekrar yeniden kullanılması için CC-BY ya da eşdeğer bir lisans önermektedir. Bütün açık erişim dergilerinin açık lisanslar kullanmaları, özellikle CC-BY lisansını kullanmaları önerilmektedir (Budapest Open Access Initiative, 2012).

Creative commons lisanslarının kullanımı için yazarlar bilgilendirilmeli ve yayıncı-yazar arasında ek yazar sözleşmesi imzalanmalıdır. Tam telif hakkını yayıncıya devrederek entelektüel kullanım haklarından vazgeçen yazarlar diğer bilimsel çalışmalarında ek yazar sözleşmesi ve CC lisansları ile ileride karşılaşabilecekleri telif hakkı sorununu ve olumsuzlukları ortadan kaldırmış olurlar. Böylece KAA'lara bilimsel çalışmaların orijinal baskısını yüklemelerinde herhangi bir sakınca olmaz, çalışmanın farklı bir sürümünün yüklenmesine gerek kalmaz.

1.7.Açık Erişim Rehberleri

Açık erişim girişiminin başlamasının ardından devam eden gelişmeleri, açık erişim ile ilgili uygulamaları, açık erişim arşivlerini, açık erişim dergilerini, açık erişim kitaplarını bilim insanlarına sunan rehberler mevcuttur. Bütün ülkelerin açık arşivlerinin listesini veren iki temel rehber vardır. Bunların ilki OpenDOAR

(Directory of Open Access Repository), diğeri ise ROAR (Registry of Open Access Repositories)'dır. İki rehber arasındaki temel fark, OpenDOAR kurumsal arşiv listelerinin yanı sıra kayıtlı arşivlerin içeriklerinde toplu arama yapma imkânı sunmaktadır. ROAR ise sadece kayıtlı kurumsal arşivlerin listesini verir. Bütün ülkelerin açık erişim arşivlerini tek bir yerden erişime sunan bu rehberlere açık arşiv sorumlularını kendi kurumlarının arşivini kayıt yapmakta, gerekli inceleme ve değerlendirmeler sonucunda kayıt yapılan arşiv buralardan bütün dünyaya görünür hale gelmektedir.

İngiltere'deki Nottingham Üniversitesi ve İsveç'teki Lund Üniversitesi tarafından başlatılan ve geliştirilen OpenDOAR, kayıtlı bütün kurumsal arşivlerin içeriklerini tarayarak bilgi kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlar. OpenDOAR aslında başlangıçta arşivlerde tutulan bilimsel çalışmalar için bir arama hizmeti sağlama niyetinde olmasına rağmen Google'ın "Custom Search Engine"²⁸ hizmeti ile OpenDOAR içeriğinde arama yapma imkânı vermektedir (OpenDOAR, 2016).

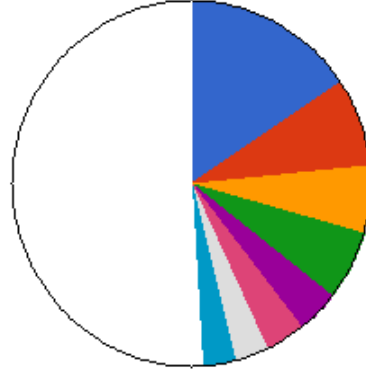
OpenDOAR'a kayıtlı toplam arşiv sayısı Aralık 2016 itibarıyla 3.090'dır. Şekil 1.3 'te gösterildiği gibi 477 (% 15) kayıtlı arşiv sayısı ile Amerika ilk sıradadır. Diğer ülkelere bakılacak olursa 242 (% 8) kayıtlı arşiv sayısı ile İngiltere, 194 (% 6) arşiv sayısı ile Japonya, 190 (% 6) arşiv sayısı ile Almanya, 118 (% 4) arşiv sayısı ile İspanya görülmektedir.

---

²⁸ Kullanıcıların web siteleri içeriğinde arama yapma imkânı sunduğu bir hizmettir. URL adresi: <https://cse.google.com/cse/>

Şekil 1.3: OpenDOAR'a kayıtlı ülkelerin arşiv sayısı

Proportion of Repositories by Country
Worldwide

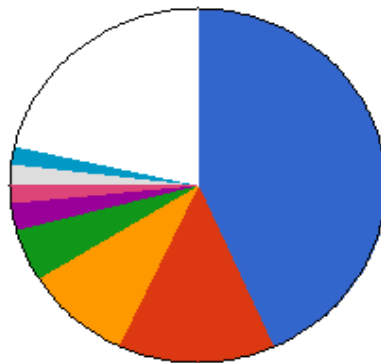
United States (477 = 15%)
United Kingdom (242 = 8%)
Japan (194 = 6%)
Germany (190 = 6%)
Spain (118 = 4%)
France (114 = 4%)
Brazil (90 = 3%)
Poland (87 = 3%)
[111 Others (1578 = 51%)]
Total = 3090 repositories

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Open DOAR'a kayıtlı dünyadaki açık arşiv yazılımlarının kullanımına bakıldığında (Şekil 1. 4) en çok kullanılan yazılımın 1.346 (% 44) sayı ile DSpace olduğu görülmektedir. İkinci sırayı 422 (% 14) sayı ile EPrint takip etmektedir.

Şekil 1.4: OpenDOAR'a kayıtlı açık arşiv yazılımları

Usage of Open Access Repository Software
Worldwide

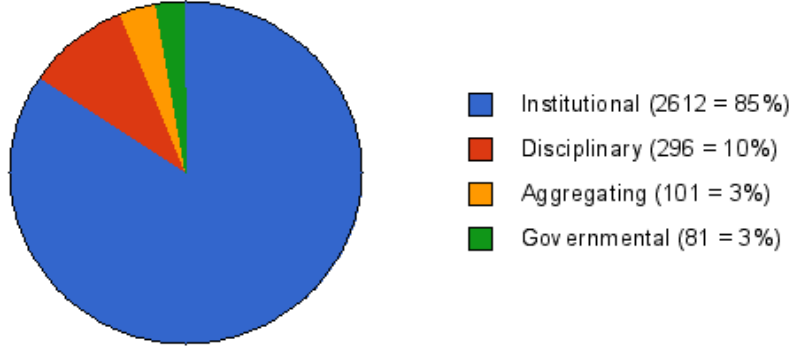
DSpace (1346 = 44%)
EPrints (422 = 14%)
[Unknown] (275 = 9%)
Digital Commons (147 = 5%)
OPUS (82 = 3%)
dLibra (60 = 2%)
CONTENTdm (53 = 2%)
Greenstone (52 = 2%)
[166 Others (653 = 21%)]
Total = 3090 repositories

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Kayıtlı açık arşiv türlerine bakıldığında kayıtlı arşivlerin 2.612 (%85)'ini kurumsal arşivler, 296 (%10)'sını konu arşivlerinin oluşturduğu Şekil 1. 5'te görülmektedir.

Şekil 1.5: OpenDOAR'a kayıtlı açık arşiv türleri

Open Access Repository Types
Worldwide

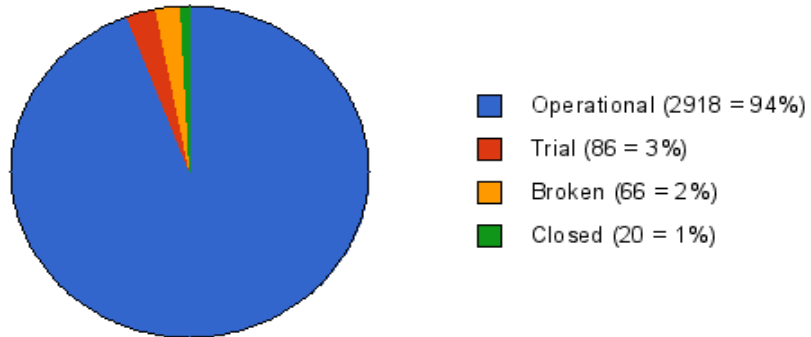
Total = 3090 repositories

Kaynak: OpenDOAR, 2016

OpenDOAR'da kayıtlı arşivlerin 2.918 (% 94)'i işlevseldir. Deneme erişiminde olan, teknik arızadan dolayı kullanılmayan ve tamamen kapalı arşivler de mevcuttur (Şekil 1. 6).

Şekil 1.6: OpenDOAR'a kayıtlı açık arşivlerin kullanımı

Open Access Repository Operational Statuses
Worldwide

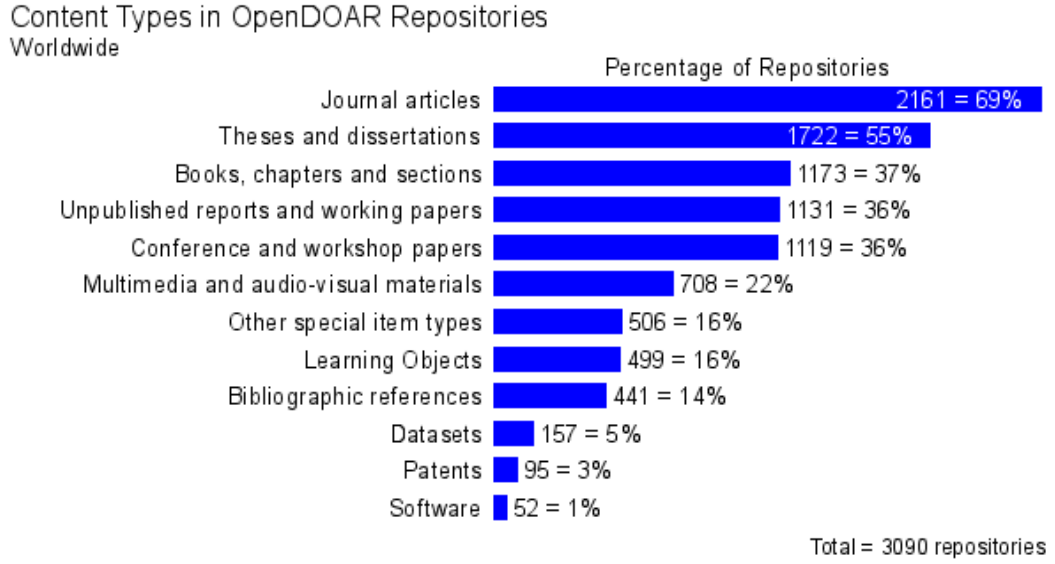

Total = 3090 repositories

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Dünya çapındaki OpenDOAR arşiv içeriklerinin çeşitleri Şekil 1.7’de görülmektedir. Sırası ile en çok üretilen bilimsel çalışma türü dergi makalesi, tezler, kitap ve kitap ve kitap bölümleri, yayınlanmamış raporlar, konferans ve çalıştay bildirileri, multimedya ve görsel materyal, patentler, yazılımlar gibi türler yer almaktadır.

Şekil 1.7: OpenDOAR’a kayıtlı açık arşivlerin içerik tipleri

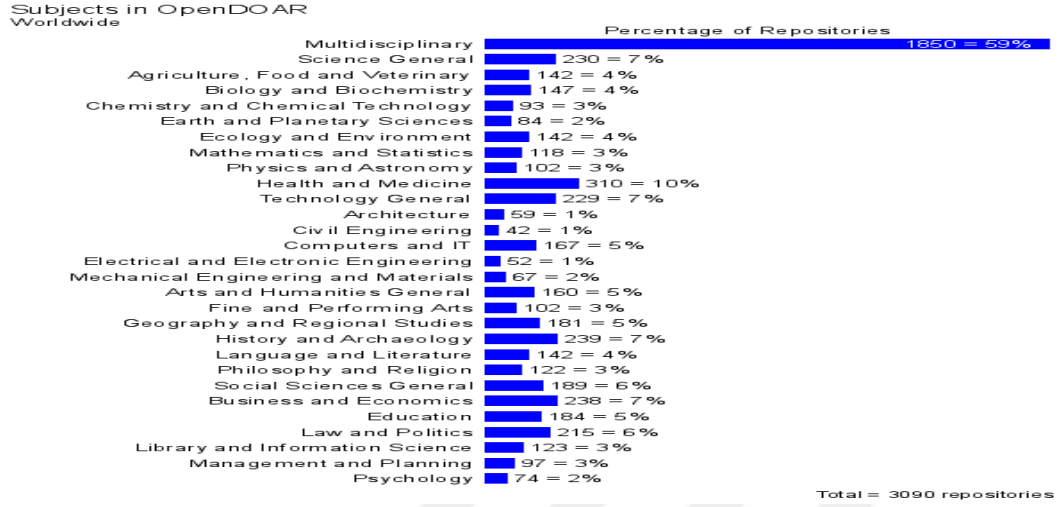

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Dünya çapında OpenDOAR’a kayıtlı bilimsel yayınlarda en sık kullanılan diller; İngilizce, İspanyolca, Almanca, Fransızca, Japonca, Poztekizce, Çince, Rusça, İtalyanca, Türkçe’dir (OpenDOAR, 2016).

Open DOAR’a kayıtlı arşiv konularına bakıldığında (Şekil 1. 8) disiplinlerarası konuda arşiv sayısının daha çok olduğu (% 59) görülmektedir.

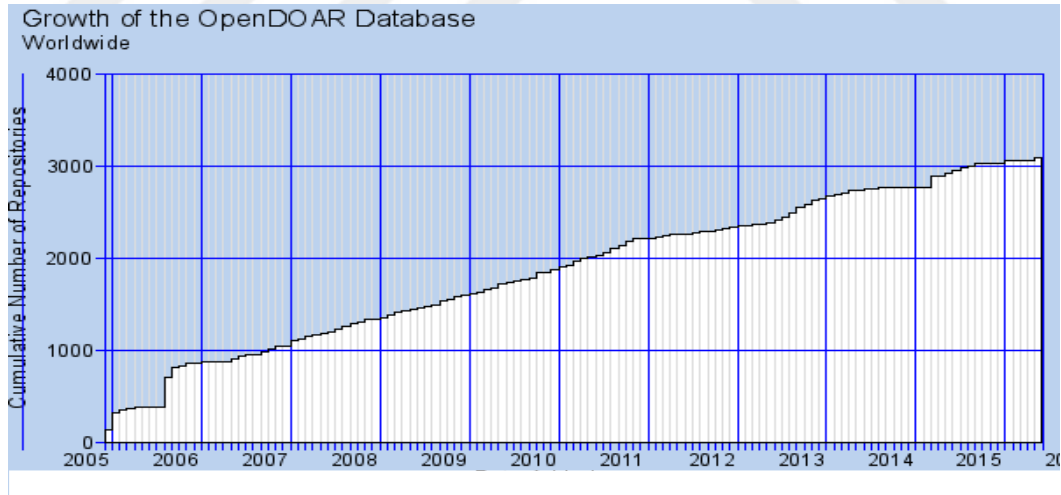
Şekil 1.8: OpenDOAR'a kayıtlı açık arşivlerin konuları

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Şekil 1.9' da görüldüğü gibi OpenDOAR'a 2006 yılında 310 kayıtlı açık arşiv mevcut iken 2016 yılında 3.090 açık arşivin kayıtlı olması açık erişimin başarılı bir şekilde gelişimini göstermektedir.

Şekil 1.9: Open DOAR veri tabanının gelişim grafiği

Kaynak: OpenDOAR (2016)

Southampton Üniversitesi tarafından kurulan ve açık arşivlerin listesini veren ROAR (Registry of Open Access Repositories)'da ise kayıtlı arşiv sayısı Aralık 2016 itibarıyla 3.605'tir. ROAR'da Türkiye adresli 59 açık arşiv mevcuttur (ROAR, 2016).

Açık erişim dergilerinin listesini ve içeriğinde tarama imkânı sunan DOAJ (Directory of Open Access Journals), 2003 yılında İsveç'teki Lund Üniversitesinde 300 açık erişim dergisi ile hizmet vermeye başlatılmıştır. 129 ülkeden kaliteli ve hakemli 9.335 açık erişim dergisinin indekslendiği DOAJ, insani ve sosyal bilimler, tıp, teknoloji ve diğer bütün bilim alanlarını kapsayan yirmi farklı konuda 2.453.974 makale ile kullanıcılarına hizmet vermektedir. Dünyada bilimsel açık erişim dergilerinin görünürlüğünü, kullanımını ve etki değerini artıran DOAJ veri tabanında 42.848 Türkçe makale mevcuttur (DOAJ, 2016).

Açık erişim dergilerin indekslendiği DOAJ rehberi gibi, açık erişim kitaplarının da indekslendiği DOAB (Directory of Open Access Books)²⁹ rehberi mevcuttur. 155 akademik yayıncı tarafından kullanıma sunulan 4.700 akademik hakemli kitap sunan DOAB'ın amacı açık erişim kitaplarının erişebilirliğini artırmaktır. DOAB mümkün olduğunca çok fazla kitabı, bütün dilleri ve konu alanlarını kapsamayı hedefler. DOAB'da yer alan akademik kitaplar DOAJ rehberinde olduğu gibi creative commons lisansı gibi açık erişim lisansları altında erişilebilmektedir.

Açık erişim rehberleri ile bireysel olarak bilim hayatına devam eden açık erişim dergileri, açık erişim kitapları ve açık arşivler tek bir adreste buluşarak daha çok kullanıcı ile buluşmakta ve daha çok kullanıcıya hizmet vermektedir.

---

²⁹URL adresi: <http://www.doabooks.org/>

BÖLÜM 2:TÜRKİYE’DE AÇIK ERİŞİM ve ÜNİVERSİTELERDE KURUMSAL ARŞİV UYGULAMALARI

2.1. Türkiye’de Açık Erişim ve Arşivlerin Gelişimi

Açık erişim, yayımların kısıtlanmaksızın gereksinim duyan herkese açık ve erişilebilir ortamda paylaşılması temeline dayalı bir yayıncılık modelidir. Söz konusu model 2002 yılındaki “Budapeşte Açık Erişim Girişimi” ile ilgilere duyurulmuş, 2003 yılında ilan edilen “Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi” ve 2003 yılında hayat bulan “Fen ve İnsan Bilimlerindeki Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi” ile şekillenmiştir. Açık erişim girişiminin başladığı ilk yıllarda uluslararası alanda konu ile ilgili önemli gelişmeler yaşanırken Türkiye’de süreç bir miktar daha yavaş ilerlemiştir. Söz konusu dönemde açık erişim olgusunun üniversiteler, bilgi merkezleri ve diğer araştırma kurumlarının gündeminde olmadığı bilinmektedir (Polat, 2006a: 72; Karasözen, Zan ve Atılğan, 2010: 237).

Türkiye’de açık erişim ve KAA ilk olarak 2005 yılında akademik bir toplantıda dile getirilmiş ve irdelenmiştir. İstanbul Bahçeşehir Üniversitesinde 9-11 Aralık 2005 tarihinde gerçekleştirilen “X. Türkiye’de İnternet Konferansı” nda açık erişim gündeme gelmiş, tartışılmış ve ülkemizde açık erişim ve KAA uygulamalarının bir birlik ve bütünlük içerisinde yürütülmesi için açık erişim politikası oluşturulması yönünde fikir birliğine varılmıştır (Atılğan, 2006). 9-11 Şubat 2006 tarihleri arasında Denizli’de Pamukkale Üniversitesi’nde düzenlenen “Akademik Bilişim’06, Bilgi Teknolojileri Kongresi IV”³⁰ toplantısında “E-Kütüphane” adıyla bir oturum oluşturulmuştur. Oturumda açık erişim ve KAA ele alınmış ve Berlin Bildirgesi benimsenmiştir. Toplantı sonunda oluşturulan “Türk Üniversiteleri Açık Erişimi ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor”³¹ başlıklı “Açık Erişim Bildirgesi” AB’06 düzenleme kurulu başkanı tarafından kamuoyuna duyurulmuştur (Akgül, 2006; Polat, 2006a: 74).

Toplantı sonrasında bildirmede alınan kararları hayata geçirmek için Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNNAK), Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) ve Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) temsilcileri tarafından ulusal

³⁰ URL adresi: <http://ab.org.tr/ab06/>

³¹ URL adresi: <http://ab.org.tr/ab06/AB2006-bildirge.html>

farkındalığın oluşturulması ve çalışmalara başlanması amacıyla “Açık Erişim Danışma Kurulu” oluşturulmuştur. Kurulun temel amacı; üniversiteler, kütüphaneler, araştırma kurumları ve diğer ilgili kurum ve kuruluşları açık erişim konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. Açık erişim konusunda ulusal politikalar oluşturmak, ülkemizdeki üniversitelerde kurumsal açık arşivlerin standartlara uygun olarak kurulması için paydaşlar ile ortak çalışmalar yürütmek, konu ile ilgili bütün faaliyetlerde yol gösterici rolü üstlenmek kurulun amaçları arasındadır (Atılğan, 2006; Ertürk, 2008: 159; Ertürk ve Küçük, 2010a:128).

Bu girişimlerin ardından ANKOS bünyesinde “Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler”³² grubu oluşturulmuş ve Ocak 2006’dan günümüze kadar geçen sürede etkin olarak hizmet verilmiştir. Gurubun kuruluş amacı; açık erişim paydaşları arasında farkındalık yaratmak, yurt içi ve yurt dışında konu ile ilgili faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yaparak güncel gelişmeleri yakından takip etmek, konu ile ilgili kurumların kendi KAA’larını oluşturmaları için yöntem göstermek gibi birçok görevi üstlenmektir. Grup tarafından oluşturulan ve sürekli güncellenen “ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler”³³ web sayfası “Bir Bakışta Açık Erişim (AE), AE Dünyasından, AE Sözlüğü, Ulusal Kurumsal Arşiv Girişimleri, Telif Hakları, AE Bibliyografyası, AE Yazılımları, AE Arama Motorları gibi faydalı ve güncel başlıklar/bilgiler içermekte, ilgili kurum ve kuruluşlar için önemli bir yol gösterici olmaktadır (ANKOS..., 2016).

Açık erişim alanında hizmet veren diğer bir web sitesi de “Açık Erişim Türkiye”³⁴’dir. Bu web sitesinde alanda gerçekleşecek olan çalıştay, toplantı, webinar gibi etkinliklerin detaylı duyurusu yapıldığı gibi, 2012 yılından bu yana gerçekleşen çalıştayların davet yazısı, programı, sonuç bildirgesi ve sunumları da yayımlanmaktadır.

3 Mart 2014 tarihinde ilk kez Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından bütün üniversitelerin katılımının zorunluğu tutulduğu, 327 kütüphaneci ve bilişim teknolojileri uzmanlarının katılımıyla açık erişim toplantısı düzenlenmiştir (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı).

---

³² URL adresi: <http://acikerisim.ankos.org.tr/hakkimizda.html>

³³ URL adresi: <http://acikerisim.ankos.org.tr/>

³⁴ URL adresi: <http://www.acikerisim.org/>

Ülkemizde bütün üniversitelerde kurumsal açık arşivlerin oluşturulması, arşivlerin YÖK bünyesinde kurulması planlanan merkezi açık arşiv sistemi ile harmanlanması ve sonrasında uluslararası arşivlerle harmanlanarak dünya çapında bilim çevresine hizmet verilmesi amacıyla “Yüksek Öğretim Akademik Arşiv Projesi (YAAP)”³⁵ başlatılmıştır. YAAP bünyesinde oluşturulacak ulusal akademik arşivin başlıca kazanımları şu şekildedir:

- 1)Üniversitelerimizin gerçek akademik performansını ülkemize ve dünyaya sunacak,
- 2)Yapılan bilimsel çalışmaların etkisini ve atıf oranlarını artıracak,
- 3)Uluslararası standartlara uygun olarak kurulacak kurumsal açık arşivler ile ülkemizin akademik veri havuzu oluşturulacak,
- 4)Ülkemizde üretilen bilimsel çalışmaların açık erişim sistemleri aracılığıyla harmanlanması, paylaşılması ve uluslararası alanda görünürlüğü sağlanacak,
- 5) Ulusal akademik mirasımız bu sayede koruma altına alınacak,
- 6)Akademik yükselmelerde temel başvuru kaynağı niteliğinde bir veri havuzu oluşturulacak,
- 7)Ülkemizin akademik veri havuzu üniversiteler ile sanayiler arasında bir ara yüz oluşturacak,
- 8)Bibliyometrik çalışmalar için iyi bir kaynak olacaktır (Gürdal, 2014).

Bilimsel bilginin en iyi şekilde yönetilmesi, daha geniş kitleler ile paylaşılması bilimsel iletişim için çok önemlidir. Bilgi kaynaklarına erişim kolaylığının sağlanmasına ve erişilen bilgiden yeni bilgilerin üretilmesine de olanak sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra hangi bilgiye ihtiyaç duyulduğu ve akademik olarak kurumsal bilgi potansiyelinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi için bir çalışma yapılması gereklidir. Sonrasında bilgi yönetimi sisteminde yer alan bütün unsurların birbiri ile uyumlu çalışabilirliğine imkân sağlayan bir sistem ortaya konmalıdır ve planlı ve doğru bir biçimde yürütülmelidir. Aynı zamanda bu sürecin sürekliliği başarıyla ilerlemesi açısından çok önemlidir (Odabaş, 2008: 187). Bahsi geçen bilgi yönetim sistemi olarak YÖK bünyesinde kurulan Ulusal Akademik Arşiv anlatılanları destekler niteliktedir.

---

³⁵URL adresi: <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim>

YAAP kapsamında konunun uzmanlarından oluşturulan çalışma grubu, kamu kaynağı destekli araştırma çıktılarının açık erişimli olması, üniversitelerde kurulan KAA'lara örnek teşkil edecek YÖK politika dokümanının hazırlanması, KAA ve Ulusal Akademik Arşivlerin kurulum çalışmaları, hizmet içi eğitim çalışmaları gibi görevler üstlenmektedir (YÖK, 2016a).

YÖK'ün açık erişim çalışmalarının ardından açık erişim ve KAA çalışmalarını desteklemek için TÜBİTAK ULAKBİM tarafından "Açık Bilim Komitesi"³⁶ kuruldu. 2015 yılında TÜBİTAK'ın ev sahipliğinde gerçekleşen 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı TÜBİTAK Başkanı Sayın Prof. Dr. A. Arif ERGİN'in açılış konuşması ile başlatılmıştır. Ergin, konuşmasında TÜBİTAK'ın sağladığı imkânlar ve verdiği hizmetler ile açık erişimi önemli ölçüde desteklediğini belirtmiştir. Özellikle ULAKBİM'in sağladığı Dergipark³⁷ ile akademik yayıncılıkta fırsat eşitliğine katkıda bulunduğu da işaret etmiştir (TÜBİTAK, 2016). Ayrıca CERN'deki SCOAP3 üyeliği ülkemiz adına 5 Nisan 2014 tarihinde TÜBİTAK ULAKBİM Bilim Kurulu tarafından onaylanmıştır. SCOAP3 ülke ve kurumların Yüksek Enerji Fiziği (YEF) dergilerinde yer alan YEF makalelerinin açık erişim olması amacıyla oluşturulan uluslararası açık erişim çalışmasıdır. Bir diğer önemli gelişme, TÜBİTAK destekli yayınların açık erişimli olması araştırmacılara zorunlu tutulmuştur. TÜBİTAK Bilim Arşivinin kurulması, TÜBİTAK tarafından desteklenen bilimsel araştırma çıktılarının arşivlenmesi ve Türkiye'de kurulan KAA ile birlikte kurulacak olan bilim arşivinde harmanlanması çalışmaları Açık Bilim Komitesi'nin süre gelen çalışmaları arasındadır. Ülkemizdeki açık erişim çalışmaları ile diğer ülke çalışmaları karşılaştırılınca karşımıza çıkan önemli eksiklik, politika ve alt yapı eksikliğidir. Açık Bilim Komitesi görülen bu eksikliği giderme yolunda çalışmalarını da sürdürmektedir (Başar, 2016). DergiPark ile birlikte Türkiye'nin Open AIRE'e içerik sağlayan ülkeler arasında 11. sıraya yükselmesi, Türkiye'deki dergilerin % 95'inin açık erişimli dergiye dönüşmesi TÜBİTAK ULAKBİM'in açık erişimi büyük ölçüde desteklediğinin önemli bir göstergesidir.

---

³⁶ URL adresi: <http://cabim.ulakbim.gov.tr/ulakbim-acik-erisim-faaliyetleri/ulakbim-ulusal-acik-bilim-komitesi/>

³⁷ URL adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/>

“ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler” web sayfasına bakıldığında ülkemizde üniversitelerde kurulan kayıtlı KAA’ların sayısı 17 Ekim 2016 itibariyle 144’tür³⁸. Bu kurumsal arşivlerin 132’si DSpace, 4’ü MitoS, 3’ü Eprint ve 2’si CONTENTdm yazılımı tarafından işletilmektedir. 3arşivin yazılımı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bu arşivlerin kurulduğu yıllara bakıldığında 2016 yılında 4, 2015 yılında 11, 2014 yılında106, 2013 yılında 4, 2012 yılında 1, 2011 yılında 2, 2010 yılında 3, 2009 yılında 1 ve 1998 yılında 1 arşivin yayın hayatına başladığı görülmektedir. 11 KAA’nın kuruluş yılı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Büyük çoğunlukla³⁹ KAA’ların 2014 yılında kurulmasının sebebi YÖK tarafından belirtilen tarihe kadar KAA kurulumlarının yapılmasının zorunlu tutulmasıdır (Bkz. EK 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı).

Ülkemizde açık erişim ile ilgili 5 adet ulusal açık erişim çalıştayı yapılmıştır. İlki 8-9 Kasım 2012 tarihlerinde Hacettepe Üniversitesinde gerçekleşen 1. Ulusal Açık Erişim Çalıştayıdır. 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı 21-22 Ekim 2013 tarihlerinde ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Grubu (AEKA) ve Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü işbirliği ile İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İYTE) ev sahipliğinde 130 civarında katılımcı ile gerçekleşmiştir. 3. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı 20-21 Ekim 2014 tarihlerinde YÖK Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Grubu (KAAE), Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ve ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Grubu (AEKA) işbirliği ile YÖK’ün ev sahipliğinde Ankara’da gerçekleşmiştir. Açılış konuşmasını Sayın Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu ve Sayın YÖK Başkanı Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya’nın yaptığı çalıştaya yayıncılık sektöründen, çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından ve mesleki derneklerden 350 civarında delege katılmıştır. Kamu kaynakları destekli yapılan araştırma sonuçlarının açık erişime sunulması yönünde bazı ülkelerin yasal zemin hazırlamalarına rağmen ülkemizde henüz Başbakanlık, Bakanlıklar, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) ve TBMM tarafından bu konuda herhangi bir çalışma yapılmamış, açık erişim konusunda politika ve alt yapı hazırlığı başlamamıştır. Bu konuda çalıştayların başlangıcından bu yana meydana gelen en önemli gelişmelerden ilki 2014 Ocak ayında YÖK tarafından

³⁸URL adresi: <http://acikerisim.ankos.org.tr/ulusalkagirisimleri.html>

³⁹ Toplam üniversite sayısı 183 iken sadece 106’sı 2014 yılında kurulmuştur.

başlatılan Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi (YAAP)'dir⁴⁰. Projenin başlatıldığı Ocak ayından bu yana geçen sürede 121 KAA'nın kurulumu gerçekleşmiş ve yayın girişlerine başlanmıştır. 2009 yılında OpenDOAR'a kayıtlı 9⁴¹ kurumsal açık arşiv mevcut iken bu sayı YAAP ile bir anda 2014 yılında 45'e yükselmiştir. 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı 19-21 Ekim 2015 tarihlerinde ANKOS, TÜBİTAK, İYTE ve Hacettepe Üniversitesinin işbirliği ile TÜBİTAK'ın ev sahipliğinde 380 delege ile Ankara'da gerçekleşmiştir. Çalıştayın açılış konuşmasını yapan TÜBİTAK Başkanı Sayın Prof. Dr. A. Arif Ergin, açık erişim konusunda görülen önemli eksiklik politika ve alt yapı eksikliğini gidermek için 2015 yılında TÜBİTAK bünyesinde kurulan "Ulusal Açık Bilim Komitesi" çalışmalarına başladığını ve TÜBİTAK bünyesinde uygun bir açık erişim pilot uygulamasını yakın zamanda başlatacağını belirtmiştir. 5. Ulusal Açık Erişim Konferansı 27 Ekim 2016 tarihinde TÜBİTAK ev sahipliğinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'de KAA konusundaki önemli gelişmelerden bir diğeri TÜBİTAK Başkanı Sayın Prof. Dr. A. Arif Ergin'in bahsettiği "Türkiye Akademik Arşivi"nin 2016 yılında hazırlıkları tamamlanarak hizmete sunulmasıdır. Böylece TÜBİTAK Türkiye'deki KAA'ları harmanlama görevini üstlenerek bu alanda önemli bir adım atmıştır. "Türkiye Akademik Arşivi"nin temel amacı Türkiye'de ayrı ayrı taranarak bilimsel çalışmalara erişilen açık arşivlerin akademik içeriklerine tek merkezden erişilebilmesidir. Bu bilimsel içerikler hem ülke içerisinde hem de uluslararası alandan erişilebilir konumda olacaktır. Henüz 67 açık arşivin kaydının yapıldığı arşive Türkiye'deki bütün KAA'ların kaydının yapılarak harmanlanmasının zaman alacağı düşünülmektedir (Türkiye Akademik Arşivi, 2016).

Türkiye'de gerçekleşen dört çalıştay sonunda ortaya konan öneriler genel olarak şunlardır:

1) Araştırmalarda fon sağlama görevi olan TÜBİTAK ve YÖK gibi kurumlar ve üniversiteler açık erişim politikalarını güçlendirmelidir. Politikalar zorunlu fakat özendirici olmalıdır.

2) Proje numarası ve araştırmacı numarası (örn. ORCID) araştırma çıktılarının birlikte çalışılabilirliği ve görünürlüğü için kullanılmalıdır.

⁴⁰URL adresi: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/akademik-arsiv-projesi>

⁴¹ Ertürk ve Küçük, 2010b, s.68

- 3) Araştırma desteği alabilmenin ön koşulu proje çıktılarının KAA'larda depolanması ve açık erişime sunulması olmalıdır.
- 4) Hakem denetiminden geçip yayına kabul edilen bilimsel makalelerin üst verileri ivedilikle KAA'larda depolanmalı, tam metinleri ise yayıncının açık erişim politikasına göre telif hakkını ihlal etmeden açılmalıdır.
- 5) Telif hakkı mevzuatı açık erişim konusunu da kapsar nitelikte yeniden gözden geçirilmelidir.
- 6) Kamu kaynağı ile üretilen araştırma çıktılarının açık erişim olması için Creative Commons (CC-BY) lisansının kullanımı önerilmektedir.
- 7) Avrupa Birliği araştırma desteği ve kamu desteği ile yapılan bütün çalışmaların açık erişim olma zorunluluğu olmalıdır.
- 8) Açık erişim ve KAA konusunda strateji ve politika geliştirilmesi Üniversiteler, YÖK, TÜBİTAK ve BTYK aracılığı ile hükümetin gündemine girerek yasa ve yönetmelikler meclis tarafından çıkarılmalıdır.
- 9) Açık erişim farkındalığının artırılması için afiş çalışması, güncel duyur, hizmet içi eğitim gibi çalışmalar sürekli olarak yapılmalıdır (Bkz. Ek 7, Ek 8, Ek 9, Ek 10 Ulusal Açık Erişim Çalıştayları).

KAA'ların ülkemizdeki durumunu ortaya koyarken önemli bir bilgi kaynağı olan tezlerin de ülkemizdeki durumunu incelemekte fayda vardır. 1996 yılında "YÖK Tez Merkezi" olarak hizmet vermeye başlayan YÖK Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı 1987 yılından itibaren bünyesindeki lisanüstü tezleri kullanıcıların hizmetine sunmaya başlamıştır. Yaklaşık yirmi yıl boyunca basılı olarak kullanıcılara sunulan tezler elektronik yayıncılığın yaygınlaşmasıyla birlikte 2006 yılından itibaren elektronik olarak teslim alınmaya başlamıştır.

Haziran 2007'de tamamlanan "Elektronik Tez Arşiv Projesi" ile 2006 öncesi 175.000 basılı tezin dijitalleştirilerek kullanıcılara sunulması hedeflenmiştir. Ancak 2006 yılı öncesi basılı tezler dijitalleştirilmesine rağmen sadece yazarları tarafından "Tezlerin Çoğaltılması ve Yayımı İçin İzin Belgesi" doldurulan tezler tam metin erişime sunulabilmiştir. YÖK Tez Merkezi tarafından 2006 yılı öncesi tez sahiplerinin

doldurması için web sayfasına “Tez Yayınlama İzin Belgesi⁴²” formu eklenerek bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Daire Başkanlığı tarafından 1987 yılı öncesi basılı tezlerin tamamının dijitalleştirilerek YÖK’e gönderilmesi üniversitelerden resmi yazı ile istenmiştir (Bkz. Ek 11: 1987 Öncesi Tezlerin Dijitalleştirilmesi için YÖK’ün Resmi Yazısı). Böylece 1987 öncesi tezlerin tamamı da dijitalleştirilerek elektronik ortamda koleksiyona dâhil edilmiştir. 01.01.2008 tarihi itibarıyla lisansüstü tezler açık erişim olarak kullanıma sunulmaya başlamıştır. YÖK Tez Merkezi’nin belirttiği kurallara göre kullanıcılar/araştırmacılar açık erişim olarak kullanıma sunulan tezlerden 5846 sayılı Fikir ve Sanat eserleri Kanunu’nun 35. ve 38. maddeleri kapsamında yararlanabilirler. Tezlerin bilim çevresinin kullanımına ve yararına sunulmasından hareketle tezler, hiçbir kısıtlama olmadan bütün araştırmacıların tam metin erişimine açılmalıdır. Sadece tezin herhangi bir yayınevi tarafından yayınlanması veya tez ile bağlantılı bir patent başvurusu olması gibi gerekçelerle tezin tam metin olarak kullanıma sunulması en fazla 3(üç) yıl olarak ertelenebilir. Mayıs 2016 itibarıyla YÖK Tez Merkezi’nde bulunan 422.296 lisansüstü tez içerisinde 234.732 tez açık erişim olarak kullanıma sunulmuştur. Diğer tezlerin büyük çoğunluğu (yazarları tarafından maksimum üç yıl süreli kapatılanlar hariç) Türkiye Belge Sağlama Sistemi (TÜBESS)⁴³ üzerinden sisteme üye üniversite kütüphaneleri tarafından kullanıcıya basılı ortamda tam metin sunulmaktadır (YÖK, 2016b).

Ülkemizde ilk açık erişim politikasına sahip tez arşivi özelliği olan ODTÜ Tez Arşivi, Eylül 2003’ten itibaren yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerine elektronik olarak erişimi mümkün kılmaktadır (ODTÜ, 2016). Bunun dışında günümüzde üniversitelerin KAA’larının temel içeriklerinden olan tezler, kendi üniversitesinin arşivinde yer almaya başlamıştır.

Ülkemizdeki açık erişim dergilerin genel durumu değerlendirildiğinde ulusal dergilerin açık erişim hareketine desteğinin iyi olduğu görülmektedir. 1992 yılında başlayan ulusal ve bilimsel yayınların veri tabanı ve dizinleme çalışması olan Ulusal Veri Tabanları (UVT), 2013 yılından bu yana TR Dizin⁴⁴ olarak devam etmektedir. Tıp veri tabanı içerisinde 162, sosyal ve beşeri bilimlerde 293, yaşam bilimlerinde

---

⁴²URL adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/izinbelgesiform.jsp>

⁴³ URL adresi: <http://www.tubess.gov.tr/>

⁴⁴ TR Dizin’de dizinlenen bir dergide makale yayınlamak, doçentlik kriterlerine dâhil edilmiştir.

51, mühendislik ve temel bilimlerde 48, hukuk alanında 37 dergi olmak üzere toplam 591 dergi uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilen TR Dizin'de açık erişim olarak yer almaktadır (ULAKBİM, 2016a). Yine ULAKBİM bünyesinde hizmet veren DergiPark Projesi⁴⁵ ile 1.224 dergi ve 223.559 makale araştırmacıların tam metin erişimine sunulmaktadır. Ayrıca Open AIRE'e veri sağlayan yüzün üzerinde ülke arasında Dergi Park içerik sağlayıcı olarak Türkiye 11. sırada yer almaktadır (ULAKBİM, 2016b). Son on yılda hızla artan yayın sayısı ülkemizde yaklaşık 25.000 civarındadır. Bu sayı göz önüne alındığında ise ülkemizdeki açık erişim yayın seviyesi % 20 civarındadır (TÜBİTAK, 2016). Uluslararası alanda açık erişim dergilerin dizinlendiği DOAJ'da Türkiye adresli açık erişim dergi sayısı ise 233'tür (DOAJ, 2016).

Üniversiteler bünyesinde kurulan KAA'ların ülkemizdeki durumu değerlendirildikten sonra uluslararası alandaki durumunu da değerlendirmekte fayda vardır. Aralık 2016 itibariyle OpenDOAR'a kayıtlı toplam açık arşiv sayısı 3.090'dır. Türkiye'nin OpenDOAR'a kayıtlı arşiv sayısı ise 73'tür. Şekil 2. 1'de görüldüğü gibi OpenDOAR'a kayıtlı 120 ülkeden arşiv sayısı ellinin üzerinde olan ülkeler değerlendirmeye alınmıştır. 120 ülke içerisinde Türkiye'nin onuncu sırada yer alması bu alanda güzel gelişmelerin yaşandığının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Şekil 2.1: OpenDOAR'a kayıtlı ilk onbeş ülke ve arşiv sayısı

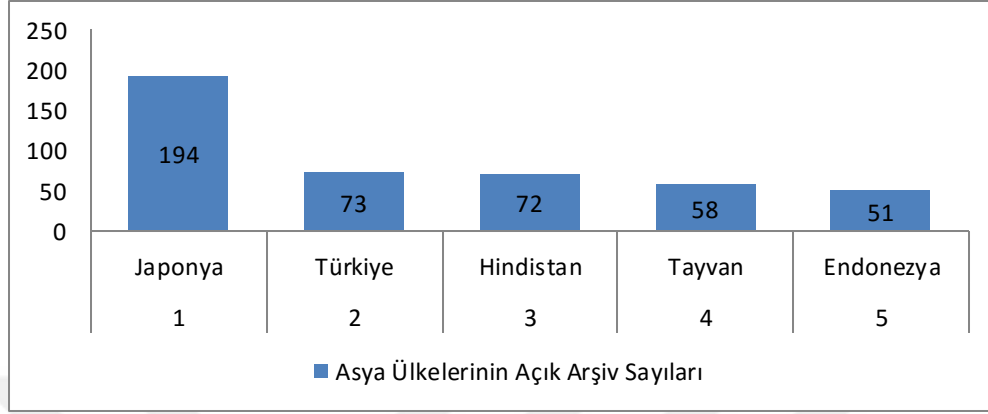
Kaynak: OpenDOAR (2016)

OpenDOAR'a kayıtlı otuz (30) Asya ülkesine ait toplam 624 arşiv içerisinde arşiv sayısı ellinin üzerinde olan ilk beş Asya ülkesinin arşiv sayısı Şekil 2. 2' de

⁴⁵ TÜBİTAK ULAKBİM bünyesinde 2013 yılı Eylül ayında başlatılan ulusal bilimsel dergilerin kalitesini ve uluslararası görünürlüğünü artırmak için elektronik ortamda dergi barındırma ve dergi yönetim süreci olarak planlanan bir projedir.

görülmektedir. Japonya 194 arşiv sayısı ile ilk sırada, Türkiye 73 arşiv sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır.

Şekil 2.2: Asya ülkelerinin açık arşiv sayıları

Kaynak: Open DOAR (2016)

Bu girişimlere paralel olarak, açık erişim konusunda farkındalık artırılmaya çalışılmış, açık erişim dergilerin ve KAA'ların sayısı artmaya başlamış, uluslararası alandaki gelişmeler yakından takip edilmiş, bilimsel toplantılarda açık erişim konusuna sıkça yer verilmiş ve bu konuda birçok makale, bildiri yayımlanmıştır⁴⁶. Ülkemizde açık erişim konusunun detaylı olarak ele alındığı ilk doktora tezi Ertürk (2008) tarafından Hacettepe Üniversitesinde yapılmıştır.

2.2. Türkiye’de Açık Arşivler ve Özellikleri

Açık erişim hareketinin başlamasıyla birlikte Türkiye’de de özellikle üniversiteler ve diğer bilimsel araştırma kurum/kuruluşlarında bilimsel araştırma çıktılarının elektronik ortamda arşivlenmesi ve daha fazla görünürlük için açık erişime sunulması ihtiyacının doğduğu görülmektedir. Bu kapsamda 2000’li yılların başından itibaren açık arşiv pilot projeleri başlatılmıştır. Bilimsel araştırma türleri içerisinde öncelik tanınan yayın türlerinin lisansüstü tezler, makaleler, bildiriler ve bilimsel araştırma proje raporları olduğu bilinmektedir. Örneğin Ankara Üniversitesi 2001 yılından bu yana bünyesindeki öğretim elemanları tarafından yapılan proje raporlarını ve basılı dergilerin elektronik kopyalarını kendi web sayfası üzerinden

⁴⁶ ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Açık Arşivler web sayfasında bulunan bibliyografya bölümünde elliden fazla açık erişim konusunda bilimsel yayın bulunmaktadır. İlgili yayınlara <http://acikerisim.ankos.org.tr/bibliyografya.html> adresinden erişilebilmektedir.

erişime açmaktadır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi ise 2003 yılından itibaren yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin tam metinlerini kendi web sayfası üzerinden erişime sunmaktadır. Ülkemizde KAA'ların ilk örneklerini üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleri uygulamaya koymuştur. Devamında KAA'ları üniversite kütüphaneleri benimsemiş, çalışmaların yürütülmesini ve takibini üstlenmiştir (Atılğan ve Keten, 2008: 1).

KAA'ların ülkemizdeki ilk örneği, 2005 yılı başında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim elemanları tarafından proje kapsamında kurulan Ankara Üniversitesi Açık Arşividir (Polat, 2006a: 72). Mitos yazılımı ile hizmet veren arşivde Aralık 2016 itibariyle 19.040 makale, 7.662 tez, 811 rapor, 80 konferans ya da çalıştay metni, 55 kitap içinde bölüm, 48 kitap ve 5 diğer yayın olmak üzere 21.701 bilimsel yayın bulunmaktadır⁴⁷. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim elemanları tarafından 2002 yılında tez arşiv projesi olarak başlatılan ancak sonrasında kurumsal açık arşive dönüştürülen proje de öncü girişimler arasındadır. Hacettepe Üniversitesi KAA'da Aralık 2016 itibariyle 2.246 bilimsel yayın bulunmaktadır⁴⁸.

2006 yılında Atatürk Üniversitesi KAA Proje kararı verilmesiyle birlikte arşiv kurulum çalışmaları başlatılmıştır. Başlangıçta Mitos yazılımını kullanan ama sonrasında Dspace yazılımı ile hizmet veren Atatürk Üniversitesi KAA'da⁴⁹ Aralık 2016 itibariyle 1.377 bilimsel yayın bulunmaktadır. Aynı yılda kurulan Atılım Üniversitesi KAA⁵⁰ 2006-2009 yılları arasında kendi yazılımını kullanmış, Haziran 2009'da Mitos yazılımı ile hizmet vermeye devam etmiştir (Karasözen, Zan ve Atılğan, 2010: 240).

2007 yılında kurulumu gerçekleştiren Gazi Üniversitesi KAA⁵¹ kurumsal bir yazılım ile hizmet vermeye devam etmektedir. KAA Aralık 2016 itibariyle 13.030 tez, 221 makale, 49 bildiri, 18 kitap içinde bölüm, 59 ders notlarıyla arşivde toplam 13.377 bilimsel yayın içermektedir.

---

⁴⁷ URL adresi: <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/>

⁴⁸ URL adresi: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/>

⁴⁹ URL adresi: <http://earsiv.atauni.edu.tr/xmlui/>

⁵⁰ URL adresi: <http://acikarsiv.atilim.edu.tr/>

⁵¹ URL adresi: <http://acikarsiv.gazi.edu.tr/>

Sabancı Üniversitesi 1998 yılından bu yana E-Lit ve Innovative Millennium isimli veri tabanlarında kayıtlı bilimsel yayınlarını 2007 Ekim ayından itibaren Eprint yazılımı ile KAA'ya⁵² aktararak hizmet vermeye başlamıştır. KAA'da Aralık 2016 itibariyle 2.875 makale, 236 kitap, 87 kitap tanıtımı, 673 kitap içinde bölüm, 1.884 bildiri, 1.017 tez, 72 monografi, 115 özel konulu yayınlar ve 196 teknik rapor olmak üzere arşivde toplam 7.155 bilimsel yayın bulunmaktadır.

Trakya Üniversitesi'nin "Web Tabanlı Açık Erişim Bilgi Kaynakları Arşivi" 2008 yılında YORDAM otomasyon sistemiyle kurulurken 2014 yılında DSpace yazılımı ile "Akademik Açık Erişim Sistemi"⁵³ adıyla hizmet vermeye devam etmektedir.

Vakıf Üniversitesi olan Özyeğin Üniversitesi de 2010 yılında DSpace yazılımı ile "eResearch@Ozyegin"⁵⁴ adıyla hizmet vermeye başlamıştır. Aralık 2016 itibariyle çoğunluğu (1.496) makale olmak üzere arşivde toplam 2.975 bilimsel yayın bulunmaktadır. 23 Ağustos 2010 tarihinde açık erişim politikası onaylanarak arşivin web sayfasında yerini almıştır. 2010 yılında Koç Üniversitesi, 2011 yılında Dokuz Eylül ve İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2012 yılında Doğu Üniversitesi, 2013 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ve TBMM KAA'larını kurarak çalışmalarına daha erken başlayan üniversitelerdir (ANKOS Açık Erişim..., 2016).

Yukarıda bahsedilen KAA'ların temel özellikleri ülkemizde kurulan 144 KAA içerisinde çalışmalarına erken başlayarak diğerlerine öncülük etmeleridir. 20 Şubat 2014 tarihinde üniversitelerde KAA'ların kurulması ve açık erişim politikalarının oluşturulması için YÖK'ün üniversitelere gönderdiği resmi yazının (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı) ardından 120 üniversite daha KAA kurmuştur (ANKOS Açık Erişim..., 2016).

Alt yapı olarak kurulumun yanı sıra KAA'ların politikalarının oluşturulması, handle numaralarının alınması, BASE (Bielefeld Academic Search Engine)⁵⁵ gibi akademik web kaynakları için arama motorlarına, bilimsel içeriğin daha hızlı yayılması ve birlikte çalışılabilirlik standartlarına uygun Açık Arşivler Girişimine (OAI), OpenDOAR, ROAR gibi açık arşivlerin listelendiği rehberlere arşivlerin kaydının

---

⁵² URL adresi: <http://research.sabanciuniv.edu/>

⁵³ URL adresi: <http://dspace.trakya.edu.tr:8080/jsui/>

⁵⁴ URL adresi: <https://eresearch.ozyegin.edu.tr/xmlui/>

⁵⁵ URL adresi: <https://www.base-search.net/>

yapılması önemli bir unsurdur. Ayrıca arşivin OpenAIRE portalına kabul edilmesi bilimsel içeriğin daha hızlı yayılması, birlikte çalışılabilirlik ve arşiv kayıtlarının doğruluğu açısından son derece önemlidir. ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler web sayfasında ANKOS AEKA grubu tarafından 144 KAA'nın web adresi, politikası, Handle, OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE ve ROARMAP web sitelerine kayıtlı olmaları yönüyle incelenmiştir. Türkiye'deki 144 KAA'yı incelemenin zorluğu göz önünde bulundurularak OpenAIRE' e kaydı olan⁵⁶ ve bahsi geçen web sitelerine kaydını büyük ölçüde tamamlayan KAA'lar ve genel özellikleri hakkında bilgi araştırmanın bu bölümünden sonra verilmektedir.

DSpace yazılımı ile 2012 yılında kurulan Doğu Üniversitesi Akademik Arşiv Sisteminde⁵⁷ Aralık 2016 itibariyle 2.319 bilimsel yayın bulunmaktadır. 17 Temmuz 2014 tarihinde onaylanan açık erişim yönergesi arşivin kendi sayfasında yer almaktadır. Bilimsel yayın adı, yazar adı, anahtar kelime gibi bibliyografik künye unsurlarının tümünde standart sağlanmıştır. Arşiv sistemi içerisinde belirli tutarlılığın olması yayınların güvenilirliği açısından önemlidir. Bu bakımdan Doğu Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi diğer üniversitelerde yürütülen çalışmalara rehberlik etmektedir. Arşivin Handle üyeliği gerçekleştirilerek OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı yapılmıştır. Böylece arşivin uluslararası alanda da taranırılığı ve kalitesi artırılmıştır.

DSpace yazılımı ile 2013 yılında kurulan İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İYTE) Akademik Arşiv Sisteminde⁵⁸ Aralık 2016 itibariyle çoğunluğu lisansüstü tez (1.419) olmak üzere toplam 1.936 bilimsel yayın bulunmaktadır. 8 Ekim 2013 tarihinde açık erişim politikası, 7 Nisan 2015 tarihinde açık erişim yönergesi onaylanmış ve arşivin kendi sayfasında yerini almıştır. DSpace@IZTECH adıyla hizmet veren arşivde de bilimsel yayın adı, yazar adı, anahtar kelime vb. ile bütün yayın girişlerinde standart sağlanmıştır. Bu bakımdan DSpace@Doğu gibi DSpace@IZTECH arşivi de diğer

---

⁵⁶ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bilkent, Çanakkale, Dokuz Eylül, Fatih Sultan Mehmet Vakfı, Artvin, Doğu, Erciyes, MEF, Hasan Kalyoncu, İYTE, Kırklareli, Karamanoğlu Mehmetbey, Adnan Menderes, Özyeğin, Osmangazi, Işık, İstanbul Bilgi, İstanbul Bilim, Süleyman Demirel, Trakya, Sakarya, KOÇ, Mehmet Akif Ersoy, Sabancı olmak üzere 25 KAA 9 Temmuz 2016 tarihi itibariyle OpenAIRE'e kayıtlıdır.

⁵⁷ ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Grubu üyesi ve Doğu Üniversitesi Kütüphane Müdürü Sönmez Çelik, Türkiye'deki kurumsal açık arşivlerin kurulum eğitimlerini vermektedir. Herhangi bir sorun ile karşılaşan kişilerin ilk iletişime geçtiği kişi olması bakımından <http://openaccess.dogus.edu.tr/> adresli Doğu Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi diğer arşiv yöneticilerinin en çok ziyaret ettiği arşivdir.

⁵⁸ URL adresi: <http://openaccess.iyte.edu.tr/>

üniversiteler rehber olarak benimsediği kurumsal arşivlerden biridir. Arşivin Handle üyeliği gerçekleştirilerek OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı yapılmıştır. Böylece arşivin uluslararası alanda taranırılığı ve kalitesi de artırılmıştır. Ayrıca OpenAIREplus projesinin Türkiye'deki yürütücülüğü İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

2014 yılında kurulan Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi⁵⁹ DSpace yazılımı ile hizmet vermektedir. 24 Temmuz 2014 tarihinde açık erişim yönergesi onaylanmış ve arşivin kendi sayfasında yerini almıştır. Bölüm ve koleksiyon, tarih, yazar, başlık ve konuya göre arşiv içerisinde arama mümkün kılınmış fakat yayın türüne göre arşiv içerisinde arama yapılamamaktadır. Arşivde Aralık 2016 itibariyle toplam 3.498 bilimsel yayın bulunmaktadır. Arşivin Handle üyeliği gerçekleştirilerek OAI dışındaki BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı yapılmıştır. Böylece arşivin uluslararası alanda taranırılığı ve kalitesi artırılmıştır.

2014 yılında kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Açık Erişim Sistemi⁶⁰ DSpace yazılımı ile hizmet vermektedir. Arşivde Aralık 2016 itibariyle toplam 1.153 bilimsel yayın bulunmaktadır. Arşivin henüz Handle üyeliği gerçekleştirilememiştir. Handle dışındaki OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı yapılmıştır. 8 Ağustos 2014 tarihinde açık erişim politikası onaylanmış ve arşivin kendi sayfasında yerini almıştır. Arşivde yer alan bilimsel yayınların yayın adı, yazar adı ve anahtar kelime gibi alanlarda bütün yayın girişlerinde tek biçim standardının sağlandığı görülmektedir.

2014 yılında kurulan Adnan Menderes Üniversitesi Açık Erişim Sistemi⁶¹ eArşiv@ADU adıyla ve DSpace yazılımı ile hizmet vermektedir. Açık erişim politikası oluşturulmuş ancak arşivin kendi sayfasında yer verilmediği görülmektedir. Oysa politika, yönerge ve kullanım rehberi kullanıcıların hemen erişebileceği yerde, arşivin kendi web sayfasında yer almalıdır. Arşivin uluslararası alanda taranırılığı ve kalitesini artırabilmek için Handle üyeliği gerçekleştirilmiş, OAI dışındaki BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı yapılmıştır.

---

⁵⁹ URL adresi: <http://acikerisim.aku.edu.tr:8080/xmlui/>

⁶⁰ URL adresi: <http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/>

⁶¹ URL adresi: <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/>

Arşivde Aralık 2016 itibariyle toplam 2.408 bilimsel yayın bulunmaktadır. Ayrıca arşivde yer alan bilimsel yayınların yayın adı, yazar adı, anahtar kelime gibi alanlarda bütün yayın girişlerinde standardın sağlandığı görülmektedir.

2014 yılında kurulan Fatih Sultan Mehmet (FSM) Vakıf Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi⁶² DSpace@ FSM adıyla ve DSpace yazılı ile hizmet vermektedir. 6 Mart 2014 tarihinde açık erişim politikası onaylanmış ve arşivin kendi sayfasında yerini almıştır. Arşivde Aralık 2016 itibariyle toplam 2.263 bilimsel yayın bulunmaktadır. Arşivin Handle üyeliği gerçekleştirilmiş, OAI ve ROARMAP dışındaki BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, web sitelerine kaydı yapılmıştır.

YÖK'ün üniversitelere gönderdiği resmi yazı öncesi kurumunu gerçekleştirip diğer kurumsal arşivlere öncülük eden, kurumun yanı sıra büyük oranda bilimsel yayın yüklemesi yapan, açık erişim politikasını oluşturan, Handle, OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP web sitelerine kaydı gerçekleştirilen on üç kurumsal açık arşivin yakın gelecekte niteliksel açıdan da gelişeceği düşünülmektedir.

2.3. AB Destekli Açık Erişim Projeleri

Açık erişim politikalarının hemen tamamı kamu kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel yayınların açık erişimli ortamlar aracılığıyla paylaşılmasını zorunlu kılma temeline dayalı olarak oluşturulmaktadır. Ayrıca AB 7. Çerçeve Programında 2014-2020 yıllarını kapsayan “Horizon 2020” (Ufuk 2020) projesinde AB destekli araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınların da açık erişime sunulması zorunlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda AB destekli birçok proje yer almaktadır. Bunlardan bazıları FOSTER (Foster Open Science Training for European Research)⁶³, PEER (Publishing and the Ecology of European Research)⁶⁴, PASTEUR4OA (Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research)⁶⁵, MedOANet (Mediterranean Open Access Network)⁶⁶, OpenAIRE (Open Access Infrastructure

---

⁶²URL adresi: <http://acikerisim.fsmedu.tr:8080/xmlui/>

⁶³ URL adresi: <https://www.fosteropenscience.eu/>

⁶⁴ URL adresi: <http://www.peerproject.eu/>

⁶⁵ URL adresi: <http://www.pasteur4oa.eu/>

⁶⁶URL adresi: <http://www.medoanet.eu/>

Research for Research in Europe)⁶⁷, NECOBELAC (Network of Collaboration Between Europe & Latin American-Caribbean countries)⁶⁸ projeleridir. Söz konusu projelerin bazılarında Türkiye de katılmış ve ortakları arasında yer almaktadır. Bunlar MedOANet, PASTEUR4OA ve OpenAIRE'dir.

Günümüzde devam eden PASTEUR4OA projesi MedOANet (Akdeniz Ülkeleri Açık Erişim Ağı) projesinin devamı olduğu için öncelikle adı geçen projeden söz etmekte fayda vardır. MedOANet, Avrupa Birliği'nin Toplumda Bilim konulu 7. Çerçeve programınca 746.695 € bütçe ile desteklenen, 1 Aralık 2011-30 Kasım 2013 tarihlerini kapsayan iki yıllık bir projesi olarak hayata geçirilmiştir. Proje ile altı Akdeniz bölgesindeki (Türkiye, Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz, Fransa) mevcut açık erişim stratejileri, politikaları ve uygulamaları güçlendirilerek yeni açık erişim politikalarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu konuda proje ortağı ülkelerdeki politika üretici ya da politika konusunda karar verici kişi ve/veya kurumlar ile iletişime geçmek, değişen şartlara göre politika ilkeleri geliştirmek ve bu ilkelerin Akdeniz ülkelerinde hayata geçirilmesine yardımcı olmak projenin temel amaçlarındandır. Ülkemizde Hacettepe Üniversitesinin ortağı olduğu projede araştırma kurumları ile araştırma için fon sağlayıcı kurumlar için örnek açık erişim politikaları⁶⁹ geliştirilerek Türkçeye de çevirisi yapılmaktadır. Ulusal açık erişim çalıştaylarının proje ortağı olan her ülkede düzenlenmesi ve ulusal görev güçlerinin kurulması izlenecek adımlar olarak proje kapsamında belirlenmiştir. Ülkemizde bu kapsamda ulusal görev gücü kurulmuş, çeşitli toplantılarda konu ele alınmış, ulusal açık erişim çalıştayları düzenlenmiştir (MedOANet, 2012; Tonta, 2012; Al, 2013).

PASTEUR4OA (Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research) Avrupa Birliği Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri Projesi de politika ile ilgili olan MedOANet projesinin uzantısı niteliğindedir. MedOANet projesinden daha kapsamlı olan bu projede on farklı ülkeden on beş ortak yer almaktadır⁷⁰.

---

⁶⁷URL adresi: <https://www.openaire.eu/>

⁶⁸ URL adresi: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/portals-and-platforms/goap/key-organizations/latin-america-and-the-caribbean/necobelac/>

⁶⁹ "MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri",

http://www.acikerisim.org/dokumanlar/medoanet_guideline_2013.pdf adresinden erişilebilmektedir.

⁷⁰1) *National Documentation Centre*, Yunanistan 2) *Hacettepe University*, Türkiye

3) *OpenKnowledge Foundation*, Birleşik Krallık 4) *SPARC Europe*, Hollanda 5) *EIFL*, Hollanda 6) *euroCRIS*, Hollanda 7) *LIBER*, Hollanda 8) *Politecnico di Torino*, İtalya 9) *CRISin*, Norveç 10)

Şubat 2014' te Portekiz'de Minho Üniversitesi'nde yapılan bir toplantı ile başlayan projenin otuz ay sonra, yani Ağustos 2017'de tamamlanması planlanmaktadır. Projenin temel amacı Avrupa Komisyonu' nun 17 Temmuz 2012 tarihindeki tavsiyesini etkin kılmaktır. Adı geçen tavsiyede “*üye ülkelerin kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalara açık erişim sağlayan ulusal politikalar ortaya koymaları, araştırma yapan ve araştırma fonu sağlayan kurumların da bu doğrultuda kendi politikalarını geliştirmeleri ve bunların ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde koordine edilmesi gerekmektedir*” ifadesi bulunmaktadır. Bu konuda ulusal düzeyde konu uzmanlarının seçilmesi, Avrupa çapında katılımının sağlanacağı proje toplantıları yapılması, Avrupa çapında politika üretici uzman kurumların belirlenmesi, var olan açık erişim politikalarının analizinin yapılması proje kapsamında hedeflenmiştir (PASTEUR4OA, 2016; Al ve Tonta, 2014: 434).

AB destekli diğer bir proje ise Open AIRE'dir. AB, bilimsel araştırma çıktılarının herhangi bir sınırlandırma olmadan ortak platformlarda paylaşılmasının gereğini ve önemini anlayarak 2008 yılında OpenAIRE projesini, 2011-2014 yılları arasında ise OpenAIREplus projesini hayata geçirmiştir. OpenAIREplus projesi kendisinden önce yürütülen ve sonlandırılan OpenAIRE projesine göre birçok konuda daha kapsamlıdır. OpenAIREplus projesi'nde daha fazla ülkeden ve tüm disiplinlerden daha fazla kullanıcıya açık erişim kaynağı sunmak için çalışmalar yürütülmektedir. Projenin bu amacı gerçekleştirmesine destek olan önemli etken “özel 39. maddedir.” 39. madde “*Açık Erişim, “sağlık”, “enerji” “çevre” (iklim değişiklikleri dahil), “bilgi ve iletişim teknolojileri” (bilişsel sistemler, etkileşim, robotik) ve “sosyo-ekonomik bilimler ve beşeri bilimler” alanındaki tematik konu başlıkları ile “araştırma altyapıları” ve “toplum bilim” başlıklı uygulama alanlarını kapsar*” olarak tanımlanmaktadır. Ağustos 2008'den sonra bu yedi alanda yapılan bilimsel araştırma çıktılarının bir kopyasının kurumsal ya da konu tabanlı bir açık arşivde saklanması amaçlanmıştır. 2013 yılından sonra ise yedi alan ile sınırlı kalmayıp bütün fon desteği alan bilimsel araştırma çıktılarının sözü edilen arşivlerde saklanması zorunlu tutulmuştur. Böylece bütün disiplinlerdeki bilimsel araştırma çıktılarının daha fazla kullanıcıya ulaştırılması sağlanmıştır. OpenAIREplus projesi başarılı bir şekilde

---

Research Council of Lithuania, Litvanya 11) Jisc, Birleşik Krallık 12) Enabling Open Scholarship, Belçika 13) University of Minho, Portekiz 14) Fonds National de la Recherche Scientifique, Belçika 15) Hungarian Academy of Sciences, Macaristan)

tamamlandırılırsa “AB Sürekli Projesi” adaylığına sahip fon destekli bir proje olması planlanmaktadır. 7. Çerçeve programı tarafından fon desteği sağlanan OpenAIRE projesinin temel amacı, araştırmacıların araştırma sonucu üretilen bilimsel yayınlarını OpenAIRE Portalı’na uyumlu bir kurumsal açık arşivde veya konusal arşivde yayımlamaları için destek vermektir (Gürdal vd., 2012: 422; Gürdal vd., 2013; Türkfidanı ve Gürdal, 2013). Ufuk 2020 kapsamındaki OpenAIRE projesinde Avrupa Komisyonu (AK) desteğiyle yapılan tüm hakemli yayınların açık erişimli olması zorunlu kılınmıştır (Ufuk2020..., 2016).

7. Çerçeve Programı fon destekli OpenAIREplus projesinin Türkiye’deki yürütücülüğu İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından yapılmaktadır. Bütün proje ortaklarının kendi ülkesinde kurduğu gibi Türkiyede de kurulan “Yardım Masası”nın amacı projelerini paylaşmak isteyen bütün araştırmacılara yardımcı olmaktır. Türkiye’deki proje ortağının diğer bir amacı ise, birlikte çalışılabilirliğin önemli olduğu OpenAIREplus projesi ile ülkemizdeki KAA’ları uluslararası standartlara eriştırmektir. (Gürdal vd., 2013).

OpenAIRE günümüzde AB’nin çok önemli akademik bilgi paylaşım portalı haline gelmiştir. Ayrıca her geçen gün yeni veri sağlayıcılar eklenerek büyümeye devam etmektedir (ULAKBİM, 2016c). Haziran ayı itibariyle 5.036 açık arşiv ve açık erişim dergisi, 18.145 veri seti ve diğer bilimsel yayınlar ile toplam 14.604.301 yayın araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır. Türkiye’de OpenAIRE’e kayıtlı 26⁷¹ veri sağlayıcı bulunmaktadır. ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler web sayfasında kayıtlı 144 KAA’nın kayıtlı olduğu düşünülürse OpenAIRE’e kayıtlı ve/veya OpenAIRE uyumlu arşiv sayısının çok az olduğu görülmektedir.

2.4. Kurumsal Açık Arşivlerin İçeriği

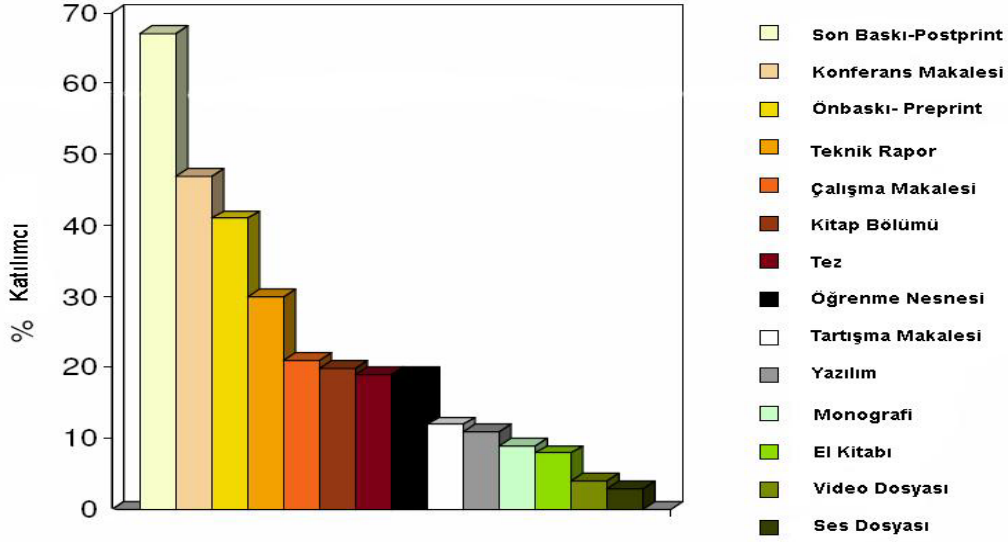
KAA’ların içeriği büyük oranda öğretim elmanlarının ürettiği yayın türlerini içermektedir. Akademik yükselme kriterlerinde en çok değerlendirmeye alınan yayın türleri doğal olarak en çok üretilen yayın türleridir. Bu yayınlar KAA’ların de büyük oranda yayın türlerini oluşturmaktadır. Swan (2005a) tarafından yapılan bir çalışmada araştırmacıların KAA’lara en çok eklediği yayın türleri ortaya konmuştur

---

⁷¹ URL adresi: <https://www.openaire.eu/search/data-providers#text:Turkey>

(Şekil 2. 3). Çalışmada araştırmacıların yarısından fazlasının tercihinin makale (son baskı) (% 68) ve konferans bildirisi (% 51) olduğu ortaya konmuştur.

Şekil 2.3: Kurumsal açık arşivlerde arşivlenen içerik türleri

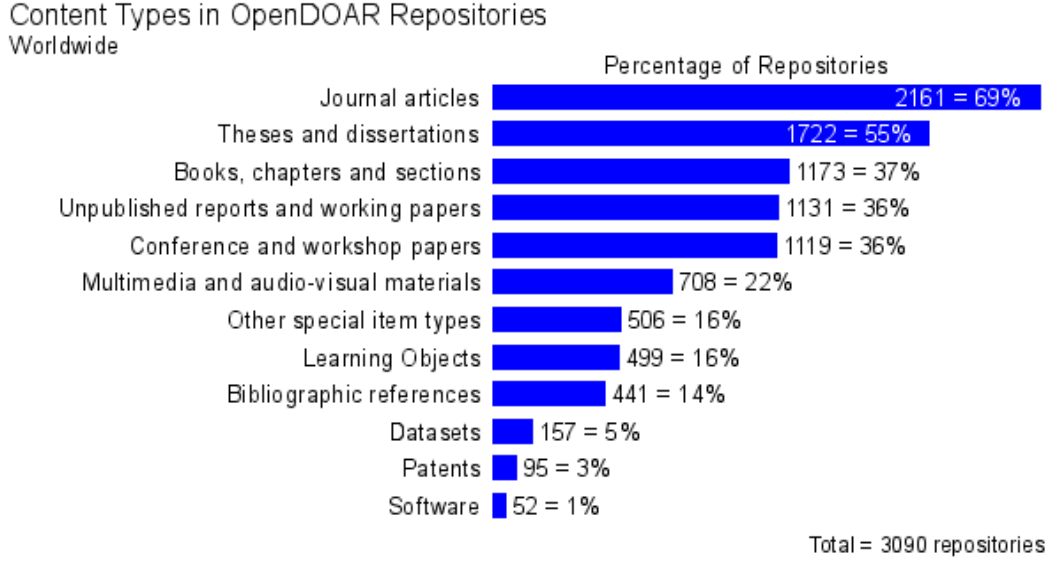
Kaynak: Swan (2005a)

KAA politikalarına bağlı olarak farklı türdeki bilimsel yayınlar KAA'larda arşivlenmektedir. YÖK'ün üniversitelere gönderdiği resmi yazıda (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı) içerik olarak doğrudan veya dolaylı olarak üniversite tarafından desteklenen bütün akademik çalışmaların KAA'lara yüklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Daha açık bir ifadeyle farklı sürümlerde hazırlanmış makalelerin yanı sıra konferans bildirileri/sunumlar, tezler, projeler, kitap ve kitap bölümleri, araştırma raporları, teknik dokümanlar, veri setleri, afiş, ders malzemeleri, video kaydı gibi araştırma çıktıları sistemde yer almalıdır. Ayrıca kurum bünyesinde üretilen içerikler, e-dergi, e-kitap ve dijitalleştirilmiş özel koleksiyonlar da KAA'larda arşivlenebilmektedir (Swan, 2005a).

Ankara Üniversitesi Açık Arşivi ülkemizde en fazla bilimsel yayın barındıran arşivdir. Arşivde Aralık 2016 itibariyle 19.040 makale, 7.821 tez, 810 rapor, 80 çalıştay, 55 kitap içinde bölüm, 48 kitap ve 5 adet diğer yayınlar olmak üzere toplam 27.859 bilimsel yayın bulunmaktadır⁷².

⁷² URL adresi: <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/>

Şekil 2.4: Open DOAR'a kayıtlı arşivlerin içerik türleri

Kaynak: Open DOAR (2016)

Açık arşivlerin kayıtlı olduğu Open DOAR rehberindeki açık arşivlerin içerik türleri Şekil 2. 4' te gösterilmiştir. Aralık 2016 itibariyle kayıtlı 3.090 açık arşivin % 69'u makale ve % 55'i tez olmak üzere büyük çoğunluğu Ankara Üniversitesi açık arşivinde olduğu gibi makale ve tezler oluşturmaktadır (OpenDOAR, 2016). Ertürk'ün de (2008: 76) savunduğu gibi KAA'ların içeriğini oluşturan materyal türlerinden olan tezler, KAA'ların içeriğinin oluşmasında makaleler gibi önemli yere sahiptir. Bunların dışında kalan yayın türleri daha az sayıda arşivlerde yer almaktadır.

2.5. Kurumsal Açık Arşiv Politikaları ve Mevzuatı

Açık erişimin tanımı ilk kez Budapeşte açık erişim bildirgesinde yapılmış ancak konunun bütünü tam olarak ele alınmamıştır. Özellikle bilimsel yayınların açık arşivlerde depolanması ve uzun süreli korunması konuları eksik bırakılmıştır (Suber, 2003). Bethesda Bildirgesi'nde bilimsel yayınların açık erişim arşivlerinde uzun süreli arşivlenerek korunması gerektiği belirtilmiştir (Bethesda..., 2003). Berlin Bildirgesi'nde ise yayınlanmış makalelerin birer kopyasını açık arşivlere depolamayı gerektirecek politika ilkelerinin olması gerektiği ortaya konulmuştur (Berlin..., 2003; Swan, 2012: 18). Günümüzde birçok ülke açık erişim ile ilgili ulusal düzeyde kararlar almaktadır. Bu kararları uygulamaya geçirebilmek için üniversite ve araştırma kuruluşları, kendi bünyelerinde üretilen bilimsel yayınların KAA'larda

depolanması ve erişime açılması için açık erişim politikaları geliştirmektedirler. Avrupa Birliğinin desteklediği projeler arasında yer alan MedOANet⁷³ ve PASTEUR4OA⁷⁴ projeleri de açık erişim politikalarını ilgilendiren projelerdir. MedOANet Projesinin devamı niteliğindeki Avrupa Birliği Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri Projesi (PASTEUR4OA), Avrupa Birliği açık erişim politikaları ile uyumlu politikalar geliştirilmesini amaçlamaktadır (Al ve Tonta, 2014: 433-434).

Açık erişim politikaları genellikle iki grupta ele alınabilir. Birincisi zorunlu politikalar, yani araştırmacıların/yazarların bilimsel yayınlarını bir açık erişim arşivinde depolamalarını zorunlu tutan politikalardır. İkincisi zorunlu olmayan politikalar, yani araştırmacıların/yazarların bilimsel yayınlarını bir açık erişim arşivinde depolamalarını sadece tavsiye eden ya da araştırmacıları/yazarları bu yönde teşvik eden politikalardır (Picarra, 2015: 1). Zorunlu açık erişim politikalarında bilimsel yayınların bir açık erişim arşivinde depolanma zorunluluğu olmakla birlikte anında veya gecikmeli olarak açık erişime açma hakkı yazarlara/araştırmacılara bırakılmaktadır (Ertürk, 2008: 81). Zorunlu arşivleme politikaları, zorunlu olmayan arşivleme politikalarına göre daha avantajlıdır. Zorunlu olmayan arşivleme politikalarında isteğe bağlılık söz konusu olduğu için kurumlarda arşivleme oranı yaklaşık %15 oranında gerçekleşirken, arşivlemenin zorunlu olması durumunda zorunluluğa uyum, yani kurumlarda arşivleme oranı yaklaşık %60 civarında görülmektedir. Dolayısıyla zorunlu arşivlemenin atıf oranlarını da artıracığı düşünülmektedir (Gargouri vd., 2010: 11).

Dünya çapında araştırma kuruluşlarının arşivleme politikalarının yer aldığı ROARMAP (Registry of Open Access Repository Mandates and Policies), Eprint tarafından geliştirilen açık erişim politikaları veri tabanıdır. ROARMAP'te 2016 Ekim ayı itibarıyla dünya çapında 787 açık erişim politikasının kaydı yapılmıştır. Kaydı yapılan bu açık erişim politikalarının 490'ı zorunlu arşivleme politikası, 163'ü zorunlu olmayan, yani isteğe bağlı arşiv politikasıdır. Kaydı yapılan 134 arşiv politikası zorunluluk durumunu belirtmemiştir. Türkiye'den 43 KAA açık erişim politikasını buraya kaydettirmiştir (ROARMAP, 2016).

---

⁷³ URL adresi: <http://www.medoanet.eu/>

⁷⁴ URL adresi: <http://www.pasteur4oa.eu/>

Açık erişim politikaları söz konusu olduğunda telif hakları da bağlantılı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelde yazarlar/araştırmacılar bilimsel çalışmalarını yayımlarken telif haklarını yayıncılara/dergilere devretmektedir. Bu durum zorunlu açık erişim politikaları ile zıt bir konumda görülse de bilimsel yayınların KAA'lara farklı sürümde yüklenmesiyle ya da kısıtlı erişim şartı ile sorun çözülebilmektedir. Telif hakkı yayıncıda/dergide olan bilimsel yayınların tam metinleri ambargo süresi bitimine kadar açık erişime kapalı tutulabilir ya da telif hakkı sahibinden tam metin yükleme için izin istenmesi gerekir. Diğer bir alternatif ise yazarların/araştırmacıların bilimsel yayınlarının ön baskılarının, yayıncı baskısından farklı olacağı için, KAA'larda yayınlanması telif hakları konusunda bir sorun teşkil etmez. Çünkü ön baskı bilimsel yayınların telif hakkı sahibi yazarın/araştırmacının kendisidir. Yayıncılar/dergiler kişisel arşivleme konusundaki politikalarını SHERPA/RoMEO⁷⁵ web sitesinde tanımlamaktadır. Aralık 2016 itibariyle 2.287 yayıncıdan % 80'i kişisel arşivlemeye izin vermektedir (Tablo 2. 1). Türkiye'den kayıt yapan 28 yayıncıdan 26'sı (% 93) da kişisel arşivlemeye izin vermektedir (SHERPARoMEO, 2016). Ayrıca Wiley⁷⁶, Springer⁷⁷, Taylor&Francis⁷⁸, IEEE⁷⁹ gibi birçok büyük yayıncı da açık erişimi desteklemektedir (Bulut ve Kafalı, 2015).

Tablo 2.1: Yayıncıların ve dergilerin arşivleme politikaları

Renkler	Arşivleme Politikası	Yayıncı Sayısı	%
Yeşil	Ön baskı ve son baskı/yayıncı baskısı arşivlenebilir.	915	40
Mavi	Son baskı (hakem değerlendirmesi sonrası yayına hazır son hali) arşivlenebilir	758	34
Sarı	Ön baskı (hakem değerlendirmesi öncesi) arşivlenebilir.	148	6
Beyaz	Arşivleme desteklenmemektedir.	466	20
Toplam		2287	100

Kaynak: SHERPA (2016)

Türkiye'de 181⁸⁰ üniversiteden 144'ünün (% 80) KAA'sı vardır. ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler⁸¹ web sayfasında bu KAA'ların politikalarının olup

⁷⁵ URL adresi: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>

⁷⁶ URL adresi: <http://www.wileyopenaccess.com/view/index.html>

⁷⁷ URL adresi: <http://www.springer.com/open+access?SGWID=0-169302-0-0-0>

⁷⁸ URL adresi: <http://www.tandfonline.com/openaccess>

⁷⁹ URL adresi: http://www.ieee.org/publications_standards/publications/authors/open_access.html

⁸⁰ URL adresi: <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz>

⁸¹ URL adresi: <http://acikerisim.ankos.org.tr/ulusalkagirisimleri.html>

olmadığı görülebilmektedir. YÖK'ün üniversitelere gönderdiği 20 Şubat 2014 tarihli "Kurumsal Arşiv Çalışmaları" konulu yazıda (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı) bütün üniversitelerin aynı yıl içerisinde KAA'larını oluşturmaları ifade edilmiştir. Türkiye'de Ulusal açık erişim politikası olmamakla birlikte 144 KAA'dan 91'i (% 63) açık erişim politikasını oluşturmuştur. Türkiye'nin ilk "Zorunlu Açık Erişim Politikası" İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü tarafından 2013 yılında oluşturulmuş ve senatonun onayından geçmiştir.

Üniversitelerde öğretim elemanlarının bilimsel yayınlarının KAA'larda depolanması, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununa dayandırılmaktadır. Üniversitelerde KAA politikaları ya da yönergeleri bu kanunun 4/c, 42/d ve 42/c maddelerine dayandırılmaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4/c, 42/c ve 42/d maddeleri şu şekildedir:

Madde 4 - Yükseköğretimin Amacı:

"c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır."

Madde 42 - Kurumları İçin Bilimsel Denetim:

"c) Her öğretim elemanı, bilimsel araştırmalarının, yayınlarının ve verdiği dersleriyle yönettiği seminerlerin ve uygulamaların listesini, yurt içinde ve dışında yapılan bilimsel kongrelerdeki tebliğlerin birer örneğini, bağlı bulunduğu birim yöneticisinin aracılığıyla rektörlüğe sunmak zorundadır. Yayımlanmayan eserlerin daktilo ile yazılmış birer kopyası verilir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun eser sahibine tanıdığı haklar saklıdır."

"d) (Değişik: 17/8/1983 - 2880/23 md.) Öğretim elemanlarının bilimsel yayınları için üniversitelerde ve Yükseköğretim Kurulunda özel arşiv tutulur (Yükseköğretim Kanunu, 1981).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4/c maddesine göre hazırlanan "Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası" üniversitelerin kendi

politikalarını oluşturmalarında örnek teşkil etmektedir. Bunun üzerine üniversiteler kendi KAA politikalarını oluşturmuşlardır (ANKOS Açık Erişim..., 2016).

Görüldüğü üzere üniversite bünyesinde üretilen bilimsel çalışmaların KAA'larda depolanmasının önünde hiçbir engel bulunmadığı gibi, söz konusu mevzuat tarafından KAA'ların altyapısını güçlendirmeye olanak tanınmaktadır. Çünkü 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 42/c maddesinde de araştırmacının 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan haklarının engellenmeyeceği belirtilmiştir.

2.6. Açık Erişim Uygulamalarında Kütüphaneler

Kütüphaneler genel olarak bilimsel, geçmişe dönük ve güncel alternatif bilgi kaynaklarını kullanıcılarına hızlı ve kolay bir şekilde sunarak kullanıcıların memnuniyetini kazanmayı amaçlar ve bu doğrultuda hizmet verir. Özellikle üniversite kütüphanelerinin çok zengin bir koleksiyon ile kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Ulusal kaynakların yanı sıra dünya çapındaki bütün bilimsel gelişmeleri takip etmek ve bütün bilimsel yayınları kullanıcılara sunabilmek maliyet açısından düşünüldüğünde oldukça zor görünmektedir. Birçok farklı konuda veri tabanları ve dergilerin kütüphanelere sağlanması, çoğu zaman kütüphane bütçesini aşmaktadır. Bu durumda üniversite kütüphanelerinin alternatif bilgi kaynaklarını kullanıcıların hizmetine sunması gerekmektedir. Açık erişimli kaynaklar bu açıdan kütüphane bilgi kaynaklarını oldukça zenginleştirmektedir. Paralı veri tabanları/kaynaklar gibi özel izin almaya veya para ödemeye gerek olmaksızın süresiz olarak kütüphane bilgi kaynağı olarak kullanılabilen ve süresiz olarak arşivlenebilmektedir. Açık erişimli kaynaklar kurumsal yerleşke, erişim ve şifre işlemleri, kullanım saatleri, IP adresleri, Proxy ayarlamaları gibi bir takım teknik sorunlarla uğraşmadan kullanıcılara sunulabilmektedir (Holt, 2006).

2000'li yılların başından bu yana açık erişimin önemi belirtilmekte, bu yönde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Günümüzde Ekim ayında bütün dünyada açık erişim haftası kutlanmakta ve kütüphaneciler, yayıncılar, akademisyenler, dergi editörleri, araştırmacılar gibi açık erişim paydaşları bir araya gelerek yüksek katılımlı konferanslar, çalıştaylar düzenlenmektedir. Türkiye'de bu etkinliklerin yürütücülüğünü genellikle "ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Gurubu" üstlenmektedir. 2014 yılına kadar kütüphane daire başkanlarının/müdürlerinin

çabalarıyla yürütülen çalışmalar, YÖK ve TÜBİTAK tarafından da desteklenmektedir.

YÖK, üniversitelerde üretilen bilimsel çalışmaların toplanması, uzun süreli korunması ve bütün araştırmacıların yeniden yararlanması amacıyla açık erişime sunulmasını amaçlamaktadır. KAA'ların kurulumu ve sistemin işleyişi konusunda üniversitelerde iki önemli birim YÖK tarafından görevlendirilmiştir. Üniversitelerin bilgi İşlem birimleri, KAA'nın kurulumu, güncellenmesi, bilgilerin uzun süreli korunması ve yedeklenmesi gibi teknik konularda rol üstlenmektedir. Üniversite kütüphaneleri ise, bilimsel yayınların derlenmesi, standartlara uygun olarak KAA'da arşivlenmesi gibi konularda üniversite mensuplarıyla koordineli olarak görev yapmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde teknik alt yapının sağlanmasının ardından sistemin aksaksız işleyebilmesinde asıl önemli görev üniversite kütüphanelerindedir. Ayrıca KAA Danışma Kurulu'nun, kütüphane yöneticilerinden ve akademik birim temsilcilerinden oluşacağı yine YÖK'ün yazısında belirtilmektedir.

Üniversitelerin KAA yönergelerinde/politikalarında kütüphanenin yetki ve sorumlulukları belirtilmektedir. Buna göre kütüphane, öncelikle 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 42/d maddesinde belirtilen "kurumun bilimsel ve entelektüel birikimini eksiksiz derleme altına alma" görevini yerine getirmekle sorumludur. Sonrasında öğretim elemanlarını KAA'dan haberdar etmek için bilgilendirme ve tanıtım çalışmaları yapmak, yardımcı dokümanlar hazırlamakla sorumludur. Kısacası kurumun bilimsel çalışmalarını standartlara uygun bir şekilde arşivlemek ve KAA'ları güvenilir ve eksiksiz olarak kurumun istatistikî veri tabanı haline getirmek kütüphanenin görevlerindedir (Bkz. Ek 15: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi).

Üniversite kütüphanelerinin görev ve sorumlulukları sadece yukarıda belirtilen ilkelerle sınırlı değildir. Örneğin Massachusetts Institute of Technology (MIT) kütüphaneleri günümüzde en yaygın kullanılan açık kaynak kodlu KAA yazılımı olan DSpace'yi geliştirmiştir. Yine Michigan Üniversite Kütüphanesi birçok KAA içerisinde aynı anda arama yapılmasını sağlayan KAA tarama motoru olan OAIster'i geliştirmiştir (Holt, 2006).

Sonuç olarak kütüphaneler, bilimsel bilginin müşterisi olmakla birlikte aynı zamanda yayınladıkları açık erişim dergiler ve KAA'lar ile bilimsel bilginin yayıncısı rolünü de üstlenmektedirler. KAA'ları oluşturmak, KAA'nın devamlılığını ve kaliteli veri girişlerini sağlamak, KAA ve bilimsel yayıncılık konusunda bilgilendirici dokümanlar hazırlamak, açık erişim ve KAA'nın olumlu sonuçlarını kullanıcılara yansıtabilmek ve iyi derecede eğitim vermek kütüphanelerin önemli sorumluluklarındandır.

BÖLÜM 3: FIRAT ÜNİVERSİTESİ ve AÇIK ERİŞİM

3.1. Fırat Üniversitesi ve Akademik Paydaşları

Fırat Üniversitesi (F.Ü.) 1 Nisan 1975 tarihinde Veteriner Fakültesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi olmak üzere üç fakülte ile eğitime başlamıştır. 2016 yılı itibariyle 16 Fakülte, 70 Bölüm, 4 Enstitü, 1 Konservatuar, 3 Yüksekokul, 9 Meslek Yüksekokulu, 23 Araştırma ve Uygulama Merkezi ile F.Ü Türkiye'nin köklü üniversitelerinden biridir (Fırat Üniversitesi, 2016).

Fırat Üniversitesinde 2016 yılı itibariyle öğretim üyesi kimliğinde 347 Prof. Dr., 190 Doç. Dr., 377 Yard. Doç. Dr. ile 679 Arş. Gör., 111 Öğr. Gör., 84 Okt. ve 29 Uz. olmak üzere toplam 1.817 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Fırat Üniversitesinin öğrenci sayısına bakıldığında ise 742 doktora öğrencisi, 3.937 yüksek lisans öğrencisi, 28.598 lisans öğrencisi ve 9.472 önlisans öğrencisi olmak üzere, toplam 42.749 öğrenci vardır⁸².

Günümüzde Fırat Üniversitesi Kütüphanesi olarak kullanılan bina 1969 yılında Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi Kütüphanesi olarak inşa edilmiştir. Bu bina, 1971 yılında kurulan Veteriner Fakültesi Kütüphanesi, 1975 yılında kurulan Rektörlük Kütüphanesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesinin birleştirilmesiyle 1983 yılından bu yana 1.716 metrekare alan ile Fırat Üniversitesi Merkez Kütüphanesi adıyla hizmet vermeye devam etmektedir. (Kütüphane ve..., 2015). Fırat Üniversitesi Merkez Kütüphanesi 2016 Ekim ayı itibariyle 106.041 basılı kitap, 5.488 tez olmak üzere toplam 111.529 basılı koleksiyon ve 25 veri tabanına sahiptir. Kütüphanede 4'ü kütüphaneci (1'i uzman) olmak üzere toplam 31 personel ile hizmet verilmektedir.

Fırat Üniversitesinin akademik çalışma performansı, diğer üniversiteler ile yaptığı işbirliği ve ürettiği bilimsel yayın türü gibi veriler SCOPUS veri tabanından alınmıştır.

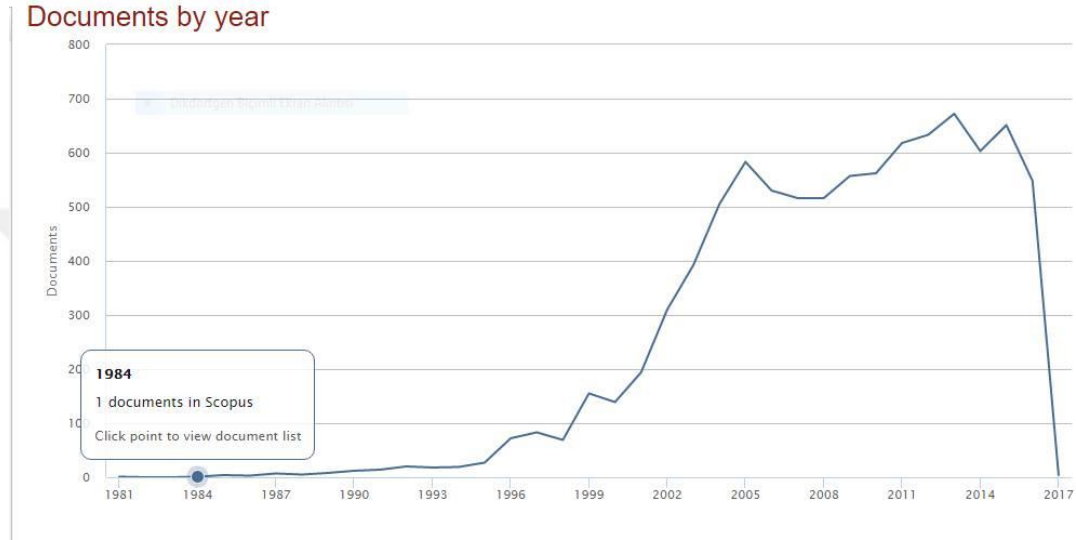
Fırat Üniversitesinin yayın sayısının yıllara göre dağılımına bakıldığında özellikle 2000'li yıllardan sonra bilimsel yayınların artış gösterdiği Şekil 3. 1'de

---

⁸² Öğrenci sayıları 2016-2017 Eğitim-öğretim yılına ait olmak üzere, 25 Ekim 2016 tarihinde Fırat Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından, personel sayıları ise yine aynı gün Personel Daire Başkanlığından alınmıştır.

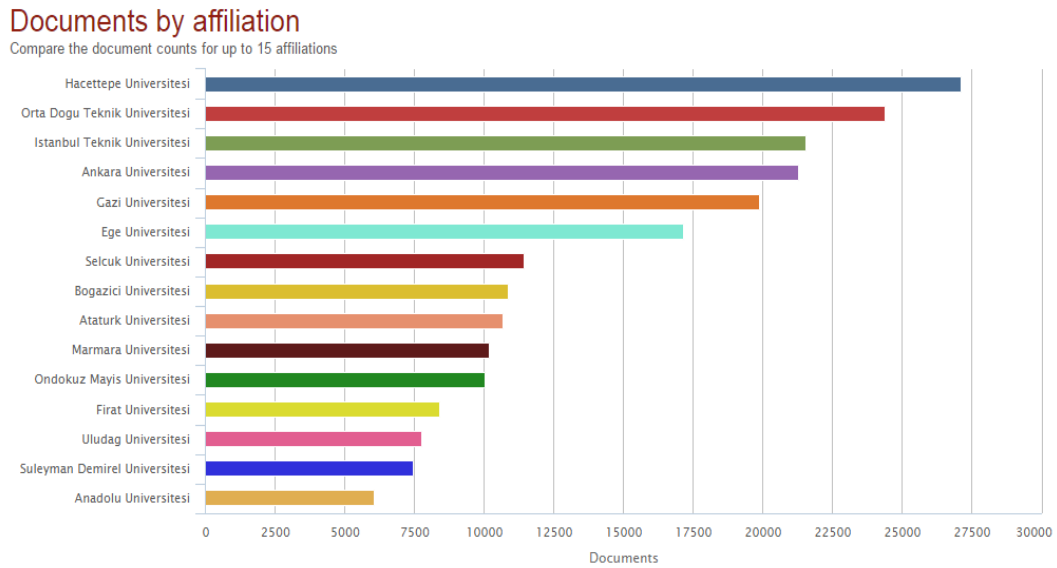
görülmektedir. Toplamda 9.254⁸³ yayın sayısı olan F.Ü. diğer üniversiteler içerisinde değerlendirildiğinde ilk 20 sırada yer almaktadır. F.Ü.'nün kuruluş yılı dikkate alınarak 1975 yılı ve öncesinde kurulan üniversitelerle yayın sayısı bakımından karşılaştırıldığında akademik performansının iyi düzeyde olduğunu söylemek mümkündür (Şekil 3. 2).

Şekil 3.1: F.Ü'nün yayın sayısının yıllara göre dağılımı

Kaynak: SCOPUS (2016)

Şekil 3.2: F.Ü.'nün yayın sayısı bakımından diğer üniversitelerle karşılaştırılması

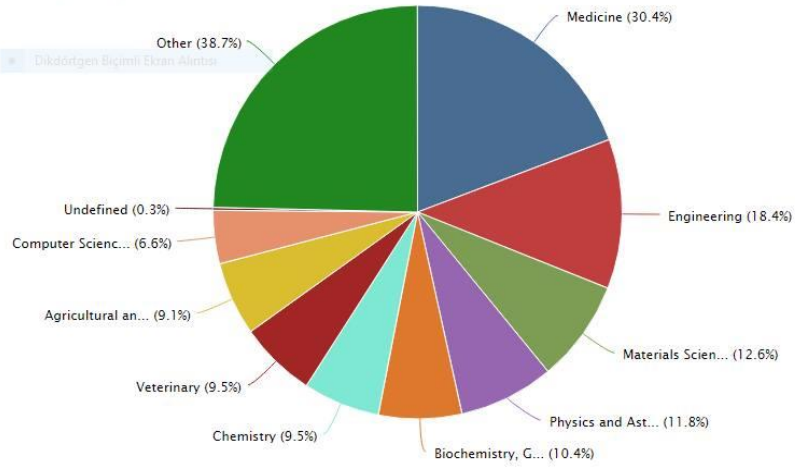
Kaynak: SCOPUS (2016)

⁸³ Scopus veri tabanında kurum adından tarama yapıldığında Fırat Üniversitesi (8.416 yayın) ve Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi (838 yayın) olmak üzere iki farklı ad ile sonuç çıkmaktadır.

F.Ü.'nün en fazla yayın yaptığı alanlara bakıldığında en fazla yayının tıp (% 30) alanında yapıldığı görülmektedir. Mühendislik (% 18), malzeme bilimi (% 13), fizik ve astronomi (% 12), biyokimya (% 10), kimya (% 9), veterinerlik (% 9) gibi alanlar sıralamayı takip etmektedir (Şekil 3. 3). F.Ü.'nün en fazla ürettiği yayın türüne bakıldığında ise makalenin (% 90) ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Şekil 3. 4).

Şekil 3.3: F.Ü.'nün en fazla yayın yaptığı alanlar

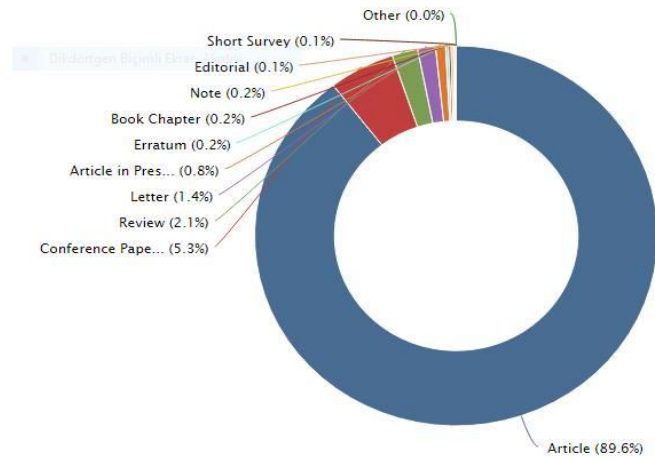
Documents by subject area

Kaynak: SCOPUS (2016)

Şekil 3. 4: F.Ü.'nün en fazla ürettiği yayın türü

Documents by type

Kaynak: SCOPUS (2016)

3.2. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Çalışmaları

YÖK'ün 20 Şubat 2014 tarihinde bütün üniversitelere gönderdiği resmi yazıda 2014 Nisan ayında KAA çalışmalarının başlatılması gerektiği belirtilmiştir. Bunu üzerine “Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası” ve Ankara Üniversitesi, İYTE ve Doğuş Üniversitesi gibi politikasını önceden hazırlayan üniversitelerin politikaları örnek alınarak Nisan ayında politika ve yönerge hazırlıklarına başlanmıştır. Hazırlıkları tamamlanan politika ve yönerge 30 Mayıs 2014 tarihinde 2013-2014/9 senato kararı ile onaylanmıştır (Bkz. Ek 15: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi ve Politikası Senato Kararı). Fırat Üniversitesi bünyesinde üretilen bilimsel yayınların uzun süreli olarak arşivlenmesi ve açık erişimli olarak paylaşılması bilimsel yayınların tanınırlığını ve görünürlüğünü artıracaktır. Bu düşünce ile F.Ü. KAA kurulması kararı alınmıştır. Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarının derlenmesinde, uzun süreli korunmasında ve açık erişime sunulmasında temel görevi üstlenmektedir. Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ise KAA kurulumunda ve her türlü elektronik güvenliğini sağlama konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Her iki daire başkanlığının detaylı olarak belirtilen yetki ve sorumlulukları, sistemin işleyişi, yayımlama ve yararlanma hakkı gibi konular 2014 Mayıs ayında onaylanan F.Ü. KAA politika ve yönergesinde detaylı olarak verilmiştir (Bkz. Ek 13: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi ve Ek 14: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Politikası). Ardından 11 Aralık 2014 tarihinde on yıllık Handle (tekil erişim adresi) üyeliği gerçekleştirilmiştir.

Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından geliştirilen DSpace açık kaynak kodlu KAA yazılımının kurulumu 2014 yılında Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak Personel Web Servisi (perweb)'nin değişerek yerine “Akademik Bilgi Sistemi (ABS)” projesinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte F.Ü. KAA'nın alt yapısı yeniden düzenlenmiştir. ABS'ye ve DSpace@FIRAT⁸⁴'a ayrı ayrı bilimsel yayınların girilmesinin önlenmesi için, diğer bir deyişle bilimsel yayınların tekrarını önlemek, tek yerden girişi mümkün kılabilmek için ABS ve DSpace@FIRAT birbirine entegre edilmiştir.

---

⁸⁴ “Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv i” yerine “DSpace@FIRAT” kullanılabilir. Örneğin DSpace@Doğuş, DSpace @Erciyes, DSpace@IZTECH...

Başlangıçta DSpace açık kaynak kodlu yazılım orijinal haliyle yüklenmiş, fakat işletimde bazı zorluklar/açıklar ile karşılaşılmıştır. DSpace, bilimsel yayınların uzun süreli depolanması, korunması ve erişime sunulması gibi konularda büyük avantajlar sunarken; bölüm, koleksiyon, kullanıcı oluşturma, kullanıcı yetkilendirme ve ilişkilendirme, güncelleme gibi konularda ciddi yetersizliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine görülen eksiklikleri gidermek, kurumsal yapıya uygun olarak özelleştirilerek işletim sürecini daha hızlı hale getirmek için bazı değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişiklikler şu şekilde sıralanabilir⁸⁵:

1. *Kullanıcı oluşturma, şifre işlemleri, oturum açma/kapama:* DSpace@FIRAT, F.Ü’de devam eden “Tek Hesap Tüm Fırat” projesi ile uyumlu çalışmaktadır. Kullanıcılar/öğretim elemanları DSpace@FIRAT üzerinden oturum açmak istediklerinde sistem, kullanıcıları doğrudan **Merkezi Kimlik Doğrulama Servisi (CAS)**'a yönlendirmektedir. Kullanıcılar kurum mail adresleri ve şifreleriyle oturum açtıklarında kimlik bilgileri sistemde görünmekte, böylece ayrı ayrı kullanıcı adı ve şifre ile işlem yapmak zorunda kalmamaktadırlar.
2. *Kullanıcı yetkilendirme:* Kullanıcıların Personel Otomasyon Web Servisindeki bilgileri esas alınmaktadır. Kullanıcılar kullanıcı adlarıyla sisteme girdiğinde doğrudan kendi bölümleri ve altında koleksiyonlarını görmektedirler. Görev yeri ve kadro yeri gibi değişikliklerde sorun olduğu zaman Personel Daire Başkanlığınca bilgiler düzeltilmektedir. Otomatik olarak DSpace@FIRAT'ta doğru bölüm ve koleksiyonu tanımlanmış olur.
3. *Kullanıcı bilgilerinin güncellenmesi:* Kullanıcıların F.Ü.’de çalıştığı dönemlerde erişimi, kurumdan ilişkilerini kestiklerinde erişimin engellenmesi sağlanmıştır.
4. *Bölüm ve koleksiyon oluşturma,yeni eklenen bölüm ve koleksiyonların güncellenmesi:* Geliştirilen yazılım sayesinde önceden belirlenen periyodik zamanlarda öğrenci otomasyon sisteminden fakülte ve bölüm bilgileri çekilerek DSpace@FIRAT üzerinde bölüm ve koleksiyonların

---

⁸⁵ DSpace@FIRAT üzerindeki söz konusu değişiklikler F.Ü. KAA'nın Hakkımızda sayfasından (URL adresi: <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/about>) yararlanılarak yansıtılmıştır.

oluşturulması, güncellenmesi, yetkilendirilmesi işlemleri otomatik olarak yapılmaktadır.

5. *Yayın gönderme işlemleri ve hakem değerlendirme süreci:* Öğretim elemanları kendi bilimsel yayınlarını DSpace@FIRAT'a eklemekte, yayınlar editörlerin⁸⁶ belirlediği kurallara göre girilmiş ise onaylanarak DSpace@FIRAT'a eklenmektedir. Hatalı yayın girişlerinde bilimsel çalışmaların reddedilme nedenleri editörler tarafından yazılarak düzeltme istenmektedir.
6. *Editör değerlendirme süreci:* Gözden kaçan geçmişe dönük küçük hataların yeniden düzenlenmesi için hakem hesabından ayrı editör hesabı açılarak yeniden düzenleme imkânı sağlanmıştır.
7. *Yayın türüne göre yayın girişini özelleştirme:* APA'ya göre veri giriş alanları oluşturulmuştur. Kullanıcılar tarafından başlangıçta yayın türü seçilmekte ve o yayın türünün giriş alanları ekrana getirilmektedir.
8. *Otomatik bibliyografik künye oluşturma (APA'ya göre):* Bilimsel yayınların veri giriş alanları APA'ya göre oluşturulmuştur ve bibliyografik künyeler otomatik olarak oluşmaktadır.
9. *Yayının kabul edilmesi veya reddedilmesi durumunda kullanıcılara bilgilendirme maillerinin gönderilmesi:* Kullanıcıların DSpace@FIRAT'a ekledikleri bilimsel yayınların editörler tarafından onaylandığı bilgisi veya yayın reddedilmişse red nedeni konusunda kullanıcılara bilgilendirme maileri sistem tarafından gönderilmektedir.
10. *ABS ile DSpace@FIRAT'ın entegrasyonu:* Kullanıcılar tarafından yayın girileceği zaman en başta yayın türü (Ulusal/Uluslararası makale, Ulusal/Uluslararası bildiri gibi) seçilmektedir. Seçilen türe göre kullanıcıların akademik bilgi sayfalarında (ABS) “Yayınlar ve Akademik Faaliyetler” bölümünde kategorilere ayrılmaktadır. ABS'de yayınlara erişilmek istendiğinde ve yayının bibliyografik künyesi tıklandığında DSpace@FIRAT'ta yayının detayı görüntülenmektedir.

---

⁸⁶DSpace@FIRAT'a eklenen yayınların kontrolü, yani editörlük görevi kütüphaneciler tarafından yapılmaktadır.

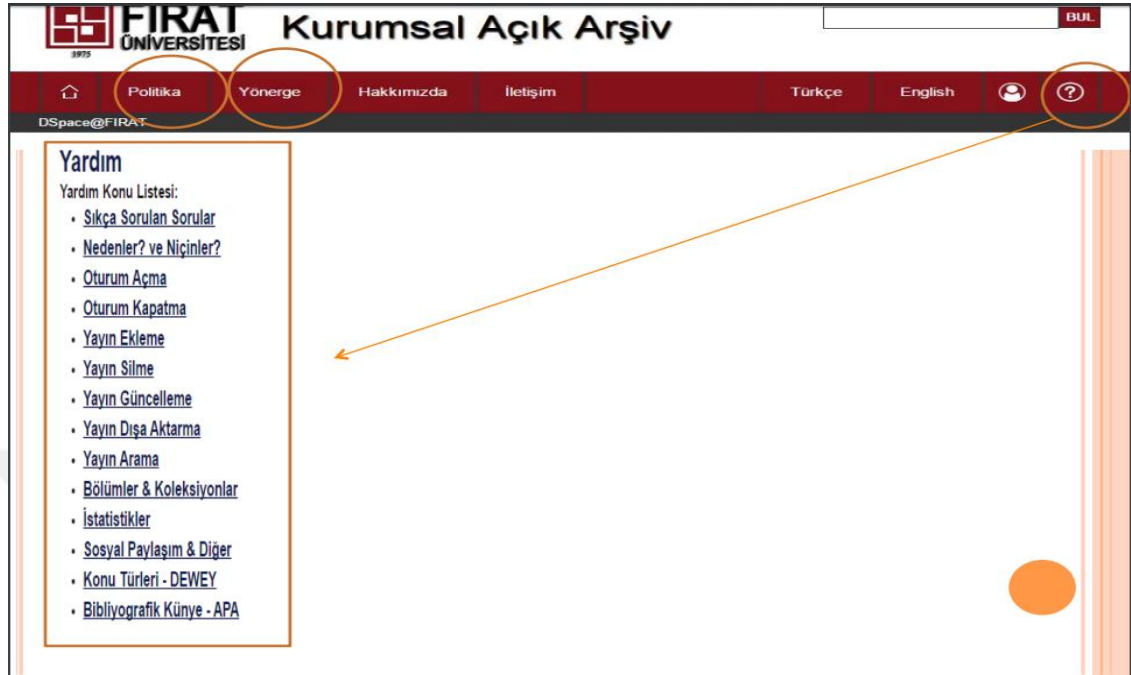

11. *Kurumun kimliğine ve kullanım kolaylığına göre ara yüz uyumu:* Ana sayfada kuruma ve standartlara uygun “Yayın Giriş Kuralları” görseller üzerinde anlatılmakta ve kullanıcılar buna göre yayın girişlerini yapmaktadırlar. Aksi halde yayınları reddedilmekte ve düzeltme istenmektedir.
12. DSpace@FIRAT’a girilen yayınlar günlük olarak yedeklenmektedir.
13. DSpace@FIRAT’a ilgili bütün yayınların sistemli bir şekilde girilmesi durumunda kurumun akademik yayınlar konusunda istatistik veri tabanı olma özelliği tam anlamıyla gerçekleşmiş olacaktır (Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi, 2016b).

Öğretim elemanları DSpace@FIRAT’a kendi bilimsel yayınlarını girmekle sorumludur. Fırat Üniversitesi’ndeki her enstitü, kendi bünyesinde üretilen yüksek lisans ve doktora tezlerini DSpace@FIRAT’a girmekle sorumludur. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ise kütüphane bünyesinde oluşturulan bilimsel dokümanları, F.Ü. bünyesinde üretilen sempozyum/konferans bildirilerini, elektronik kitaplarını ve dergi makalelerini DSpace@FIRAT’a girmekte sorumludur.

KAA Politika ve Yönergeleri KAA sayfasında erişimi kolay ve görünür yerde olmalıdır. Çoğunlukla üniversitenin ana sayfasında, genel sekmesinde, duyurular sayfası gibi erişimi kolay olmayan sayfalarda yer almaktadır (Doğan, 2015). F.Ü. KAA Politika ve Yönergesi DSpace@FIRAT web sayfası üzerinde yer almaktadır. F.Ü. KAA’da olduğu gibi KAA’ların yardım dokümanlarının da yine erişimi kolay olmalıdır (Şekil 3.5). Aynı zamanda F.Ü. KAA’ya Türkçe (<https://acikerisim.firat.edu.tr/>) ve İngilizce (<https://openaccess.firat.edu.tr/>) erişim adresi tanımlanmıştır.

Şekil 3.5: F.Ü. KAA politika ve yönergesi'nin ve yardım dokümanlarının web sayfasındaki görünürlüğü

Kaynak: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi (2016a)

F.Ü. KAA'da 28 Aralık 2016 tarihi itibarıyla 160 bildiri, 20 kitap ve kitap bölümü, 600 makale olmak üzere toplam 780 bilimsel yayın bulunmaktadır.

BÖLÜM 4: ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde Fırat Üniversitesi öğretim elemanlarının açık erişim ve KAA olgusu ile ilgili eğilimlerini saptamak amacıyla anket tekniği ile derlenen verilere yer verilmektedir. Anket, Fırat Üniversitesi'nde tam zamanlı olarak görev yapan akademik personele e-posta yoluyla ulaştırılmıştır. Dinamik form biçiminde hazırlanan anket formu 18 Şubat 2016-31 Mayıs 2016 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Anket sonuçlarından alınan veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programından yararlanılarak analiz edilmiş ve tablolara dönüştürülmüştür. Uygulanan anket formunun ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla, faktör analizi uygulanmış ve Varimax Döndürme (Rotation) metodu kullanılmıştır. Araştırmada uygulanan faktör analizi sonuçlarına göre; Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.73 bulunmuştur. Bartlett testi sonucu 1.035 olarak tespit edilmiştir. Bartlett testi. 000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bartlett testine göre, değişkenler arasında bir korelasyon bulunmakta ve faktör analizi bu değişkenlere uygulanmaktadır.

Bununla birlikte, anket formunun güvenilirliğini saptamak amacıyla Alpha Modeli aracılığı ile güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alpha kullanılmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin güvenilir olduğunu söyleyebilmek için Cronbach Alpha değerinin 0.70'den fazla olması beklenmektedir (Bryman ve Cramer, 1997: 78). Bu doğrultuda araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış ve ilgili katsayı 0.73 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda tespit edilen bu değerlere bakıldığında; öğretim elemanlarına uygulanan anket formunun geçerlilik ve güvenilirlik değerlerinin istenen değerlerde olduğu bulunmuş, anket formu geçerli ve güvenilir olarak değerlendirilmiştir.

4.1. Katılımcıların Özellikleri

F.Ü.'de on altı fakültede, üç yüksekokul ve dokuz meslek yüksekokulunda tam zamanlı olarak görev yapan 1.817 akademisyen üzerinde uygulama yapılmıştır. 13.07.2015 tarihinde onaylanan etik kurul kararı (Bkz. Ek 1: Tez Etik Kurul Kararı) üst yönetime gösterilerek anket uygulaması için izin alınmıştır. Konu hakkında farklı

görüşleri saptayabilmek için çalışmanın üç temel alanda (Fen bilimleri ve mühendislik121, sağlık bilimleri101, sosyal ve beşeri bilimler113) birbirine yakın sayıda uygulanmasına özen gösterilmiştir. Anket uygulaması için belirtilen tarih bitiminde sonuçlar değerlendirilerek, sayıca eksik olan çalışma alanından rastgele seçilen kişilere tekrar anket çağrısı gönderilerek çalışma alanına göre kişi sayısı birbirine yakın tutulmuştur.

Araştırmaya katkıda bulunan toplam öğretim elemanı sayısı 335'tir. Bunların % 69'u bay, % 31'i bayandır. Katılımcıların yaşlarına bakıldığında büyük çoğunluğun genç yaş grubu olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 28,8'i 20-29 yaş arası, % 36,4'ü 30 - 39 yaş arası, % 26,6'sı 40 - 49 yaş arası, % 12,2'si 50 yaş ve üzeridir. Çalışma alanı olarak katılımcı sayısı özellikle birbirine yakın tutulmaya çalışılmıştır. Fen bilimleri ve mühendislik alanında 121, sağlık bilimleri alanında 101, sosyal ve beşeri bilimler alanında 113 kişi çalışmaya katkı sağlamıştır. Katılımcıların unvanlarına bakıldığında 51 profesör, 59 doçent ve 60 yardımcı doçent olmak üzere toplam 170 kişi öğretim üyesi kimliği ile araştırmaya katkı sağlarken, 136 araştırma görevlisi ve 29 öğretim görevlisi (Öğr. Gör.), okutman (Okt.) ya da uzman (Uz.) olarak katkıda bulunmuşlardır.

Tablo 4.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler

Cinsiyet	N	%
Bay	231	69,0
Bayan	104	31,0
Yaş		
20-29	83	24,8
30-39	122	36,4
40-49	89	26,6
50 ve üzeri	41	12,2
Çalışma Alanı		
Fen Bilimleri ve Mühendislik	121	36,1
Sağlık Bilimleri	101	30,1
Sosyal ve Beşeri Bilimler	113	33,7
Unvanlar		
Prof. Dr.	51	15,2
Doç. Dr.	59	17,6
Yard. Doç. Dr.	60	17,9
Arş. Gör.	136	40,6
Öğr. Gör./Okutman/Uzman	29	8,7
Toplam	335	100

4.2. Bilgi Kaynağı Tercihi

Elektronik yayıncılığın yaygınlaşmasından önce üniversitelerde önce basılı yayınlar ve kütüphanenin abone olduğu veri tabanlarının bilgi sağlamada ilk tercih edilen kaynaklar arasında yer aldığı bilinmektedir. Abone dergi ve veri tabanlarındaki fiyat artışı, 2000’li yılların başında ortaya çıkan açık erişim olgusunun gelişmesini tetiklemiştir. Açık erişim, altın ve yeşil yol şeklinde tanımlanan yöntemlerle birlikte günümüzde bilimsel iletişime büyük katkı sağlamaktadır. Günümüz araştırmacılarının önemli bir kısmı arama motorlarını kütüphaneden bilgi kaynağı sağlamaya tercih etmektedir. Oysa araştırmacıların arama motorlarından edindikleri bilgi kaynaklarının bir bölümü açık erişim arşivleri üzerinden kullanıma sunulmaktadır. Öğretim elemanlarının araştırma süreçlerinde yararlandıkları bilgi

kaynakları ve tercih ettikleri araştırma araçlarında farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bilişim teknolojilerinin söz konusu farklılığa etkileri her geçen gün daha derinden hissedilmektedir. Bu araştırmada öğretim elemanlarının açık erişim konusunda farkındalıklarını saptayabilmek amacıyla öncelikle araştırma süreçlerinde tercih ettikleri bilgi kaynaklarını tespit etmeye gereksinim duyulmuştur.

Öğretim elemanlarının öncelikle tercih ettikleri bilgi kaynaklarını saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılara ‘araştırmalarınızda bilgi kaynağı olarak öncelikle hangi tür kaynağı tercih etmektesiniz’ sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4. 2’de özetlenmiştir.

Tablo 4.2: Tercih edilen bilgi kaynağı

	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		4.Tercih		Toplam N
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Arama Motorları(Google, Yahoo vb.)	136	35,6	109	32,1	50	16,2	39	12,7	334
Basılı Bilimsel Yayınlar	100	26,2	66	19,4	77	25,0	91	29,7	334
Kütüphane Veri Tabanları	96	25,1	99	29,1	83	26,9	56	18,3	334
Kurumsal Açık Arşivler ve Açık Erişim e- Kaynaklar	50	13,1	66	19,4	98	31,8	120	39,2	334

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların elektronik kaynaklara olan eğilimi oldukça üst düzeydedir. İlk iki tercihlerinde de arama motorlarının ilk sırada yer alması bu durumu doğrulamaktadır. Aynı zamanda basılı yayınlara olan eğilimin zayıf olduğu ortaya konmaktadır. Benzer şekilde öğretim elemanları arasında açık erişimli kaynaklara olan talebin oldukça düşük olduğu ortaya konmaktadır.

Sonuçlar öğretim elemanları arasında kaynak temini konusunda bilinçli kullanımın olmadığını, hazır ve kolaycı bir tutumla kaynak sağlamaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Açık arşivlere ve açık erişimli kaynaklara olan ilginin düşük olması, aynı zamanda dolaylı olarak öğretim elemanları arasında açık erişim farkındalığının da düşük olduğunu göstermektedir.

4.3. Dergi Seçim Ölçütü

Öğretim elemanları makale yayınlayacakları zaman bazı dergi seçim kriterlerine göre seçim yapmaya gereksinim duyarlar. Çalışma konusu ile ilgili olarak bu kriterler arasında yer alan açık erişim unsurunun öğretim elemanları tarafından ne derece önemsendiği çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır.

Öğretim elemanlarının temel dergi seçim kriterleri arasında en çok hangilerini önemsediklerini saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılardan ‘basılı ve/veya elektronik dergilerde yayın yapacakları zaman dergi seçim kriterlerine verilen önem düzeyini belirtmeleri’ istenmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4.3’te belirtilmiştir.

Tablo 4.3: Dergi seçim ölçütü

Dergi Seçim Ölçütü	Önemli		Ne Önemli Ne Önemli		Önemsiz		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Derginin etki faktörü	303	90,4	25	7,5	7	2,1	335	100
Derginin açık erişimli olması	217	64,8	88	26,3	30	9,0	335	100
Derginin yayın değerlendirme sürecinin kısa olması	223	66,6	82	24,5	30	9,0	335	100
Derginin elektronik olması	163	48,7	121	36,1	51	15,2	335	100
Derginin tirajı (bir defada basılan sayı)	118	35,2	122	36,4	95	28,4	335	100

Tabloda görüldüğü gibi belirtilen dergi seçim kriterleri arasında katılımcıların önemli bir kısmı (% 90,4) derginin etki faktörünün önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Katılımcıların % 64,8’i ise derginin açık erişim olmasını önemsemektedir. Derginin tirajının ise öğretim elemanları tarafından fazla bir önem arz etmediği görülmektedir.

Sonuç olarak değerlendirildiğinde derginin etki faktörü, derginin açık erişimli olmasından daha fazla önemsenmektedir. Açık erişim unsuru ilk sırada yer almasa da katılımcıların yarısından fazlası makale yayımlarken derginin açık erişimli olmasına önem vermektedir. Dolayısıyla öğretim elemanlarının yarısından fazlası bir anlamda açık erişim türlerinden olan altın yolu önemseydiğini ifade etmiştir ve konuya karşı duyarlı oldukları görülebilmektedir.

4.4. Açık Erişim Farkındalığı

2001 yılından bu yana bu alanda birçok çalışma yapılmasına rağmen bilimsel çalışmaların hem yazarı hem kullanıcıları olan araştırmacıların/öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun açık erişim olgusu ve yararları hakkında detaylı bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu durumda açık erişimin geliştirilmesi için harcanan zaman ve emeğin değer kazanması için hedef kitle olan araştırmacılar/öğretim elemanları üzerinde farkındalık oluşturulmalıdır. Aksi takdirde her yıl düzenlenen açık erişim ile ilgili toplantılar ve sistem için kurulan yazılımlar boşa yapılmış çalışmalar olarak atılacaktır. Çalışmada öğretim elemanlarının açık erişim konusunda farkındalıklarını saptayabilmek amacıyla çok sayıda dolaylı soru yöneltilmiş olsa da; durumu saptamaya yönelik doğrudan sorulara da yer verilmiştir. Katılımcılara ilişkin temel bilgiler arasında öğretim elemanlarının unvan ve çalışma alanlarına göre farkındalık düzeyleri ayrıca ele alınmıştır. Mesleki başarıya ve/veya çalışma yılına paralel düşünülerek unvana göre farkındalık düzeyi çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır. Çalışmada öncelikle mesleğinde deneyimli olan profesörler ve mesleğe yeni başlayan araştırma görevlileri arasındaki farkındalık düzeyi ölçülmek istenmiştir. Benzer şekilde akademik çalışma alanları arasında açık erişim farkındalığının durumunu görebilmek için uygun değişkenler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Öğretim elemanlarının açık erişim konusunda farkındalıklarını saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılara ‘açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda bilgi sahibi olduğunuzu (farkındalığınızın olduğunu) düşünüyor musunuz’ sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4.4 ve Tablo 4.5’te özetlenmiştir.

Tablo 4.4:Açık erişim ve kurumsal arşivler farkındalığı

	Unvan										Toplam	
	Prof. Dr.		Doç. Dr.		Yrd. Doç. Dr.		Arş. Gör.		Öğr. Gör. Okutman/Uzman			
Evet	37	72,5	35	59,3	43	71,7	81	59,6	21	72,4	217	64,8
Hayır	14	27,5	24	40,7	17	28,3	55	40,4	8	27,6	118	35,2
Toplam	51	100,0	59	100,0	60	100,0	136	100,0	29	100,0	335	100,0

Tablo 4.5: Açık erişim farkındalığı (Akademik çalışma alanı)

Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Farkındalığı	Akademik Çalışma Alanı								Toplam
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler				
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Evet	80	66,1	60	59,4	77	68,1	217	64,8	
Hayır	41	33,9	41	40,6	36	31,9	118	35,2	
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0	

Tabloda görüldüğü gibi çalışmaya destek veren öğretim elemanlarının % 64,8'i açık erişimin farkında olduğunu (açık erişim konusunda bilgi sahibi olduklarını), % 35,2'si ise açık erişim farkındalığına sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların unvanları ile açık erişim konusunda farkındalık saptamalarına yönelik veriler Tablo 4.4'te görülebilmektedir. En yüksek farkındalığa % 72,5'lik oran ile profesörler sahip olurken, en düşük farkındalığa % 59,6'lık oran ile araştırma görevlileri sahiptir. Katılımcıların açık erişim konusunda sahip oldukları farkındalık düzeyi aynı zamanda akademik çalışma alanına göre de saptanmıştır (Tablo 4.5). Sosyal ve beşeri bilimler alanındaki öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığının diğer alanlara göre daha fazla olduğu (% 68,1) görülmektedir.

Sonuçlar öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının açık erişim konusunda genel anlamda bilgi sahibi olduğunu/farkındalığının olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma yılına/tecrübeye göre değerlendirildiğinde profesörlerin konu hakkında daha fazla farkındalığının olması tahmin edilen bir sonuç iken; akademik çalışma hayatına yeni

başlayan araştırma görevlilerinin farkındalık düzeyinin nispeten düşük olması da mesleki deneyim noksanlığına dayandırılabilir.

Çalışmanın temel konusu olan açık erişim farkındalığının daha verimli bir şekilde öğretim elemanlarına kazandırılması için katılımcıların şimdiye kadar nasıl bir yol izledikleri önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Açık erişim farkındalığı olan katılımcıların bu farkındalıklarını nasıl kazandıklarını saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılara ‘açık erişim farkındalığınızı nasıl kazandınız’ sorusu yöneltilmiştir. Söz konusu ölçüm açık erişim farkındalığı kazanmayan öğretim elemanlarına (% 35,2) uygulanmamıştır. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4.6’ da yansıtılmaktadır.

Tablo 4.6: Açık erişim farkındalığı kazanma

Açık Erişim Farkındalığı Kazanma	Sıklık	%
Kendi araştırmalarım sonucu	134	40,0
Meslektaş tavsiyesi	22	6,6
Kurumum aracılığıyla	39	11,6
Konferans / Seminerler aracılığıyla	19	5,7
Diğer	3	,9
Toplam	217	64,8

Tabloda görüldüğü gibi açık erişim farkındalığı olan katılımcıların yarıdan fazlası (% 40,0) kendi araştırmaları sonucu farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 11,6’sı kendilerine kurumun açık erişim farkındalığını kazandırdığını belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılar gerekli açıklamayı yapmamıştır.

2014 yılında YÖK’ün üniversitelere KAA kurulumunu zorunlu kılması üzerine iki yıllık bir sürede kurum çalışmaları başlatılmış, kütüphaneciler tarafından açık erişim ve KAA konusunda öğretim elemanlarına eğitimler vermeye başlanmıştır. Üniversitelerde gerekli işlemlerin başlatılması, kurulunun gerçekleşmesi, sistemin oturması ve eğitimlerin vermeye başlanması ortalama bir yılı bulmuştur. Kalan bir

yıllık sürede gerçekleşen eğitimlere tam katılımın/ilginin sağlanamaması gibi temel sebeplerle üniversiteler/kütüphaneler farkındalık kazandırma konusunda yeni yeni ilerlemeler sağlamaya başlamıştır.

Aynı zamanda katılımcılara “öğretim elemanları arasında açık erişim farkındalık düzeyini artırmak için üniversite/kütüphane nasıl bir yol izlemelidir” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Yaklaşık 200 öğretim elemanının yanıtladığı bu soruya büyük oranda (101 katılımcı) açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirme toplantılarının yapılması önerilmiştir. Söz konusu öneriler ‘seminer verilmeli’, ‘bilgilendirme toplantısı yapılmalı’, ‘konferans düzenlenmeli’, ‘paneller düzenlenmeli’, ‘konu ile ilgili oryantasyon çalışması yapılmalı’, kurum içi/hizmet içi eğitim verilmeli’, ‘tanıtım toplantıları düzenlenmeli’ gibi ifadelerle belirtilmiştir. Çoğunlukla üniversite genelinde yapılan bilgilendirme toplantılarının her öğretim elemanının zamanına uymayacağı düşünülerek fakülte veya bölümlerin her birinde gezilerek guruplar halinde yapılması talep edilmiştir. Ayrıca öğretim elemanları bölüm bazında toplantıların yapılmasının yanı sıra özellikle her bölümü/alanı ilgilendiren açık erişim yayınlar hakkında bilgi almak istediklerini de ifade etmektedirler.

E-posta yoluyla bilgilendirme, online videolar, kısa sunumlar, broşürler, kullanım kılavuzları ve afişlerle bilgilendirme, sosyal medya yoluyla bilgilendirme, üniversitenin ve kütüphanenin web sayfasından duyuru yoluyla bilgilendirme yine farkındalık düzeyini artırmak için yapılan öneriler arasındadır. Ayrıca açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirme toplantılarının sıklıkla yapılması önerilmekte, böylece öğretim elemanlarıyla sürekli iletişim içinde olunmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Atamalarda açık erişimli yayınlara daha fazla puan verilmesi, atamalarda hesaplanan zorunlu puanların bir kısmının açık erişimli kaynaklar olmasının zorunluluğu, akademik teşvik dağıtılırken açık erişimli yayınların katsayısının daha yüksek olması önemsenerek öneriler/unsurlar/yaptırımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.5. Açık Erişimli Dergilerde Makale Yayınlama

Açık erişim türlerinden olan altın yol, diğer bir deyişle açık erişimli dergilerde yayınlama çalışmanın konusu için oldukça önemli bir husustur. Çünkü öğretim

elemanlarının açık erişimli dergilerde yayın yapma eğilimleri açık erişim farkındalıklarıyla yakından ilişkilidir.

Öğretim elemanlarının açık erişimli dergilerde yayın yapıp yapmadıkları ve ortalama kaç makalelerini açık erişimli dergilerde yayınladıklarını belirlemek için katılımcılara ‘açık erişimli bir dergide makale yayınladınız mı’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ‘evet’ yanıtını veren öğretim elemanlarından açık erişimli dergilerde yayınlanmış makale sayılarını belirtmeleri istenmiştir. Konuya ilişkin elde edilen veriler Tablo 4.7’de listelenmiştir. Söz konusu tabloya açık erişimli dergilerde yayın yapmayan katılımcıların cevapları yansıtılmamıştır.

Tablo 4.7: Açık erişim dergilerde yayın sayısı

Açık Erişimli Dergilerde Yayın Sayısı	Sıklık	%
1-5	121	36,1
6-10	39	11,6
11-15	11	3,3
16+	24	7,2
Toplam	195	58,2

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası (% 58,2) açık erişimli bir dergide makale yayınladıklarını ifade etmektedir. Bu durum öğretim elemanları tarafından altın yolun desteklendiğinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yayın sayılarına bakıldığında % 36,1 oranında katılımcının açık erişimli dergilerdeki yayın sayısının 1-5 arasında olduğu görülmektedir. Açık erişimli dergilerdeki makale sayısı 16’nın üzerinde olan öğretim elemanı % 7,2 oranındadır.

Sonuç olarak altın yol ile açık erişimi destekleyen % 58,2 oranında öğretim elemanının yeşil yol ile arşivleme noktasında telif hakkı unsuruna takılmadan desteklerini gösterebilecekleri düşünülmektedir. Altın yol olarak adlandırılan açık erişimli dergilerdeki yayın sayılarının açık erişimin gelişimine ve kurum tarafından verilecek eğitimlere paralel olarak daha da artabileceği düşünülmektedir.

4.6. Açık Erişimli Yayınların Verimli Kullanılması

Bilimsel yayınların hem üreticisi hem kullanıcısı olan öğretim elemanlarının ve/veya araştırmacıların basılı yayınların ve abone veri tabanlarındaki bilimsel yayınların yanı sıra açık erişimli yayınları da kullanmaları kaynak zenginliği bakımından yararlı olabilecektir. Bu sayede gerek kütüphanecilerin gerekse öğretim elemanlarının uğraşları ile açık erişime sunulan bilimsel yayınlar kullanıldıkça değer kazanmaktadır. Öğretim elemanlarının bilimsel yayınları açık erişime sunmakla kalmayıp çalışmalarında kullanmaları bu konudaki bilinçlilik düzeyi hakkında da bilgi edinmemizi sağlayacaktır. Öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarında açık erişimli yayınlardan yararlanmama ihtimalleri de düşünülmektedir. Öğretim elemanlarının açık erişimli yayınlardan yararlanmama sebepleri çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır. Bu durumun ortaya çıkarılması ile açık erişim farkındalığının kazandırılması ve açık erişimli yayınlardan daha fazla yararlandırılması hususunda önemli ipuçlarının elde edilebileceği düşünülmektedir.

Öğretim elemanlarının açık erişim yayınlarından yararlanıp yararlanmadıklarını değerlendirebilmek için kendilerine ‘akademik çalışmalarınızda açık erişimli yayınlardan yararlanıyor musunuz’ sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ‘hayır’ yanıtı veren katılımcıların ise ‘açık erişimli yayınlardan yararlan(a)mıyorsanız bunun öncelikli sebebi nedir’ sorusunu yanıtlamaları istenmiştir. Konuya ilişkin veriler öğretim elemanlarının akademik çalışma alanları ile karşılaştırılmıştır. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4.8 ve Tablo 4.9’da özetlenmiştir.

Tablo 4.8: Açık erişim yayınlardan yararlanma

Açık Erişim Yayınlardan Yararlanma	Akademik Çalışma Alanı						Toplam	
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	98	81,0	82	81,2	94	83,2	274	81,8
Hayır	17	14,0	14	13,9	13	11,5	44	13,1
Fikrim yok	6	5,0	5	5,0	6	5,3	17	5,1
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında katılımcıların %81,8'i akademik çalışmalarında açık erişimli yayınlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Sonuç böyle olsa da daha önceki tablolara bakıldığında öğretim elemanlarının aynı konu hakkındaki görüşlerinin farklı olduğuna dair tablolara yer verilmiştir (Tablo 4.2). Söz konusu 'tercih edilen bilgi kaynağı' tablosunda öğretim elemanları arasında açık erişimli kaynaklara olan talebin oldukça düşük olduğu ortaya konmaktadır. Diğer bir deyişle öğretim elemanları araştırmalarında en son tercih olarak açık erişim yayınları tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Burada karşılaşılan çelişki 'açık erişim yayınları bilinçli kullanmama' olarak düşünülmektedir.

Oransal bakımdan çalışma alanları birbirine yakın değerlere sahip olsa da sosyal ve beşeri bilimler alanındaki öğretim elemanlarında pozitif yönde katılımın en üst sırada olduğu görülmektedir (% 83,2).

Açık erişimli yayınlardan yararlanmadığını ifade eden katılımcıların neden yararlanmadıklarını bilmesi ilerleyen zamanlarda açık erişim yayınların kullanım oranının artırılması için yol gösterici olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle açık erişim yayınlardan yararlanmama sebepleri çalışmaya açıklık getirebilecek unsurlar arasında görülmektedir. Konuya ilişkin elde edilen veriler Tablo 4.9'da yansıtılmıştır.

Tablo 4.9: Açık erişim yayınlardan yararlanmama sebebi

Açık Erişim Yayınlardan Yararlanmama Sebebi	Sıklık	%
Basılı kaynaklar ihtiyacımı karşılıyor	6	9,83
Açık erişim olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi değilim	29	47,54
Açık erişimli yayınları kullanıyorsam bile farkında değilim	20	32,78
Teknolojiyi kullanabilme yeteneğim zayıf	3	4,91
Yayının açık erişim olması kalite açısından yeterince güven vermemektedir	3	4,91
Toplam	61	100,00

Açık erişim yayınlardan yararlanmadığını ifade eden % 18,2 oranındaki katılımcıya açık erişimli yayınları kullanmama nedeni sorulduğunda hemen hemen yarısı (%47,54) açık erişim olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı için kullanmadıklarını ifade etmektedirler. % 32,78 oranında katılımcı ise farkında olmadan açık erişimli yayınları kullanabildiklerini ifade etmiştir.

Sonuç olarak bakıldığında açık erişimli yayınlardan yararlanmadığını ifade eden katılımcıların (% 18,2) yarısından fazlasının (% 80,32) bir şekilde konu ile ilgili detaylı bilgisi olmadığı için bu tür yayınları kullanmadıkları görülmektedir. Kurum tarafından devam etmesi planlanan bilgilendirme toplantıları ve e-posta duyurularıyla birlikte açık erişimli yayınların kullanım oranının artacağı düşünülmektedir.

4.7. Açık Erişimin Yayın Kalitesine Etkisi

Hakem heyetinden geçen bilimsel yayınların (yayıncı baskısı/son baskı) yanı sıra hakemlik sürecinden geçmeyen yayınlar (yazar baskısı) da açık erişim sistemine dâhil edildiği bilinmektedir. Hakemlik sürecinden geçmeyen yayınların nitelik değeri zayıf görülebilmektedir ve bu durum öğretim elemanları arasında yaygın bir kanaat olarak kabul gören bir görüştür. Bu durumun öğretim elemanları tarafından nasıl algılandığı araştırmaya katkı sağlayacak bulgular arasında yer almaktadır. Açık erişim yayınların kaliteli olduğu düşüncesinin ağır basması durumunda öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığının artırılmasının da kolay olacağı

düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle öğretim elemanlarına ‘açık erişim ve yayın kalitesi arasında ilişki olduğunu düşünüyor musunuz’ sorusu yöneltilmiştir. Açık erişim ile yayın kalitesi arasındaki ilişkiye ilişkin veriler Tablo 4. 10’da yansıtılmıştır.

Tablo 4. 10: Açık erişim-yayın kalitesi ilişkisi

Açık Erişim - Yayın Kalitesi İlişkisi	Sıklık	%
Evet	205	61,2
Hayır	85	25,4
Fikrim yok	45	13,4
Toplam	335	100,0

Tabloya bakıldığında öğretim elemanlarının % 61,2’si açık erişim ile yayın kalitesi arasında ilişki olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla yayın kalitesini artırmaya yönelik yürütülen çalışmaların pek çoğunda açık erişim olgusu göz ardı edilmemelidir. Benzer şekilde açık erişim ile ilgili yürütülen çalışmalarda da yayıncılık sorunlarının dikkate alınması gerekmektedir.

4.8. Açık Erişim Konusundaki Olumlu ve Olumsuz Düşünceler

Bilimsel iletişimde yayınlara erişim engellerini büyük ölçüde ortadan kaldıran açık erişimin payı giderek yükselmektedir. Açık erişim bilimsel yayınların üretilmesinde araştırmacılara birçok yarar sağlarken, bazı araştırmacılar bu konuya sıcak bakmamaktadırlar. Bunun üzerine öğretim elemanlarının açık erişim konusunda olumlu fikirlerinin yanı sıra zıt düşüncelerinin de yer alabileceği tahmin edilmektedir. Katılımcılara açık erişim fikrine sıcak/olumlu bakma sebepleri (açık erişimin temel yararları) sorulmuş ve çoktan seçmeli bir yanıtlar arasında birden fazla seçeneği işaretlemeleri istenmiştir (Tablo 4. 11). Çalışmaya destek veren katılımcıların açık erişim fikrine olumsuz bakma durumları da düşünülerek diğer bir soru ile de açık erişim olgusuna olumsuz bakma nedenleri saptanmıştır (Tablo 4. 12).

Tablo 4.11: Açık erişim fikrine olumlu yaklaşım

Açık Erişim Fikrine Olumlu Bakma Sebebi	Sıklık	%
Daha fazla atıf	172	69,1
Yayma hızı	151	60,6
Daha çok kişi tarafından erişim	205	82,3
Bilimsel araştırmalarda tekrarı engellemek	110	44,2
Bilgiye adil ve eşit erişim hakkı sunmak	125	50,2
Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak	122	49
Bilgiyi güncel takip etmek	151	60,6
Kamuya yarar sağlamak	74	29,7
Ulusal ve kurumsal başarıyı artırmak	96	38,6

Katılımcıların bilimsel çalışmalarının açık erişimli olmasını isteme sebepleri, bir diğer deyişle açık erişim fikrine sıcak/olumlu bakma sebepleri arasında en fazla önemsenen konu % 82,3'lük oran ile bilimsel çalışmalara daha fazla kişi tarafından erişim olmuştur. Açık erişim ile bilimsel çalışmaların daha fazla atıf alacağı düşüncesi % 60,1'lik oran ile katılımcıların ikinci seçeneği arasında yer almaktadır. Kamu kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel çalışmaların açık erişime sunulması tekrar kamuya yarar sağlanması düşüncesi % 29,7'lik oran ile en az önemsenen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4. 12:Açık erişim fikrine olumsuz yaklaşım

Açık Erişim Fikrine Olumsuz Bakma Sebebi	Sıklık	%
Akademik yükseltmelerde etkisiz olması	43	33,3
Yasal çekinceler	44	34,1
Bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali	65	50,4
Bazı makalelerin son baskısının olmaması	37	28,7

Bilimsel çalışmalara daha çok kişi tarafından erişilmesi sonucunda paylaşımın ve kullanımın artmasıyla atıf oranının artması düşüncesi katılımcıların ilk seçimleri arasındadır. Katılımcılar, bir taraftan bilimsel yayınların açık erişimli olmasıyla daha çok kişi tarafından erişilebileceği fikrine sıcak bakarken; diğer yandan bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali nedeniyle % 50,4'lük oran ile açık erişim fikrine olumsuz bakmaktadırlar.

Sonuç olarak Tablo 4. 11 ve Tablo 4. 12’de görüldüğü üzere, açık erişim fikrine olumlu bakan katılımcı sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Açık erişim konusundaki pozitif düşüncelerin fazla olması açık erişim olgusuna yönelik olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

4.9. Açık Erişimde Telif Hakları Engeli

Öğretim elemanları/araştırmacılar, içinde buldukları disiplinin gereği olarak bilimsel yayın üretmek ve ürettikleri yayınları yayınlama gereği duyarlar. Yayınevleri ve/veya dergiler bilimsel yayınların yayınlanması durumunda telif haklarını ellerinde bulundurmamak istemektedirler. Bir diğer ifade ile bilimsel çalışmalar yayınlanacağı zaman telif hakkı kısmen ya da tamamen yayıncılara devredilmektedir. Tam telif hakkını devreden yazarların kendi yayınları üzerinde kullanma/yayma hakları bulunmamaktadır. Bu durum özellikle açık erişim türlerinden olan kişisel arşivlemenin önünde büyük engel teşkil etmektedir.

Açık erişim konusunda önemli bir husus olan telif hakları uygulamalarında yaygın kullanımın belirlenmesi için öğretim elemanlarından ‘telif hakkı devri konusundaki uygulamalarını belirtmeleri’ istenmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4. 13’te özetlenmiştir.

Tablo 4. 13: Öğretim elemanlarının telif hakkı devri

Telif Hakkı Devri	Sıklık	%
Telif hakkımı yayıncıya isteyerek devrettim	141	42,1
Telif hakkımı yayıncıya istemeyerek devrettim	72	21,5
Devir sözleşmemde değişiklik yaptırarak devrettim.	7	2,1
Henüz devretmedim	108	32,2
Diğer	7	2,1
Toplam	335	100,0

Öğretim elemanlarının % 32,2’si bilimsel çalışmalarını yayınlarken yayıncılar ile herhangi bir telif hakkı sözleşmesi imzalamadıklarını, % 2,1’i ise devir sözleşmesinde değişiklik yaptırarak telif haklarını devrettiklerini belirtmişlerdir. Bu

durumda öğretim elemanlarının % 34,3'ü telif hakkı konusunda herhangi bir problem ile karşılaşmadan kendi yayınlarını istedikleri şekilde kullanabilecek ve KAA'lara yayınlarını ekleyebileceklerdir. Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu (% 63,6) isteyerek veya istemeyerek bilimsel çalışmalarının telif haklarını yayıncılara devretmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılar şimdiye kadar böyle bir durum ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğunun telif haklarını ellerinde bulundurmadıkları ve bu durumda KAA'lara yayın ekleme konusunda sıkıntılı bir durumda oldukları görülmektedir. Öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarının orijinal sürümünü KAA'lara eklemeleri durumunda yayıncıdan izin almaları gerekmektedir. Aksi takdirde telif hakkı yayıncıda olan bilimsel çalışmaların KAA'lara eklenmesi yasal değildir. Öğretim elemanlarının sonrasındaki yayımlayacakları bilimsel yayınlarının tam telif hakkını yayıncılara vermemeleri konusunda bilgilendirilmeli, EK 5'te belirtilen ek yazar sözleşmesinde olduğu gibi sözleşmede bir düzenleme istemeleri önerilmektedir.

4.10. Creative Commons (cc) Lisanslarının Kullanımı

Elektronik ortamdaki bilimsel yayınların telif hakları ihlal edilmeksizin daha geniş kitlelerce kullanımını sağlamak için geliştirilen Creative Commons lisansları açık erişim yayıncılığın yaygınlaşmasında önemli ölçüde rol almaktadır. "Tüm hakları saklıdır" yerine "bazı hakları saklıdır" düşüncesinin yer aldığı Creative Commons (CC) lisansları ile bilimsel yayınlar telif hakları çerçevesinde eğitim ve araştırma amaçlı dağıtılabilir, kopyalanabilir ve kullanılabilir. Çünkü burada telif hakkı sınırlarını yazarın kendisi belirler.

Creative Commons lisanslarının öğretim elemanları tarafından bilinirliğini değerlendirebilmek için 'tüm hakları saklıdır' yerine "bazı hakları saklıdır" düşüncesinin yer aldığı Creative Commons (CC) lisanslarından haberdar mısınız' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 14'te yansıtılmıştır.

Tablo 4.14: Creative Commons (CC) lisanslarının bilinirliği

Creative Commons (CC) Lisansları	Sıklık	%
Haberdarım	73	21,8
Haberdarım ve kullanıyorum	7	2,1
Haberdar değilim	255	76,1
Toplam	335	100,0

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 76,1'i CC lisanslarından haberdar olmadığını ifade etmektedir. Söz konusu lisanslardan haberdar olan toplam % 23,9 oranında katılımcıdan sadece % 2,1'si CC lisanslarını kullandığını ifade etmektedir.

Sonuçlara bakıldığında CC lisanslarını kullanan katılımcıların (% 2,1) bilimsel yayınlarını KAA'lara eklerken herhangi bir engel ile karşılaşmayacakları düşünülmektedir. Telif haklarını isteyerek ya da istemeyerek yayıncılara devreden % 63,6 oranında katılımcının da (Tablo 4. 13) özellikle CC lisanslarını kullanmaları, kendi yayınları üzerindeki bazı haklarını ellerinde bulundurmaları sağlanmalıdır.

4.11. Yayıncı Ambargosu

Bazı yayın evleri/dergiler yayınladıkları bilimsel çalışmalarını (özellikle makale) yazarların kendi KAA'larına ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu durum açık erişim yayıncılığın başladığı günden bu yana özellikle KAA'lara yayın ekleme söz konusu olduğunda temel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilimsel iletişimde engel teşkil eden bu uygulamanın öğretim elemanları tarafından desteklenip desteklenmediğini belirlemek açık erişime verdikleri desteği de bir bakıma yansıtmış olacaktır.

Bu amaçla katılımcılara 'bazı yayınevleri yayınladıkları bilimsel çalışmalarını (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu uygulamayı doğru buluyor musunuz' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 15'te yansıtılmıştır.

Tablo 4.15: Yayın ambargosunu destekleme

Yayın Ambargosunu Destekleme	Unvan										Toplam	
	Prof. Dr.		Doç. Dr.		Yrd. Doç. Dr.		Arş. Gör.		Öğr. Gör. / Okutman Uzman			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	4	7,8	2	3,4	5	8,3	14	10,3	3	10,3	28	8,4
Hayır	46	90,2	47	79,7	49	81,7	106	77,9	21	72,4	269	80,3
Fikrim yok	1	2,0	10	16,9	6	10,0	16	11,8	5	17,2	38	11,3
Toplam	51	100,0	59	100,0	60	100,0	136	100,0	29	100,0	335	100,0

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların % 80,3'ü bilimsel yayınlarının kişisel web sayfalarına ya da KAA'lara eklenmesine ambargo⁸⁷ konulmasını desteklememektedir. Söz konusu yayın ambargosuna en çok karşı çıkan akademik grup profesörlerdir (% 90,2). Akademik çalışma süreleri ile doğru orantılı düşünülürse en fazla yayın yapanlar profesörlerdir. Akademik yükselme ilkeleri ile mücadele etmenin güçlüğü geride bırakan grup olarak nispeten görüşlerini akademisyenler lehine daha rahat ifade eden profesörler ambargo uygulamasına en çok karşı gelen grubu oluşturmaktadır.

Yayıncı ambargosunu desteklemeyen fakat telif haklarını yayıncılara devreden öğretim elemanlarının sayıca fazla olması dikkat çeken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu net olarak ortaya koymak için elde edilen veriler Tablo 4.16 'da görülmektedir.

⁸⁷ "Bir malın serbest sürümünü engellemek için konulan yasak, engellemektir." (Türk Dil Kurumu, 2016)

Tablo 4.16: Telif hakkı devri – Yayın ambargosunu destekleme

Yayın Ambargosunu Destekleme								
Öğretim Elemanlarının Telif Hakkı Devri	Evet		Hayır		Fikrim yok		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Telif hakkımı yayıncıya isteyerek devrettim	10	35,7	113	42,0	18	47,4	141	42,1
Telif hakkımı yayıncıya istemeyerek devrettim	6	21,4	61	22,7	5	13,2	72	21,5
Devir sözleşmemde değişiklik yaptırarak devrettim.	2	7,1	4	1,5	1	2,6	7	2,1
Henüz devretmedim	10	35,7	84	31,2	14	36,8	108	32,2
Diğer	0	0,0	7	2,6	0	0,0	7	2,1
Toplam	28	100,0	269	100,0	38	100,0	335	100,0

Tabloda yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların % 64,7'sinin (telif hakkını yayıncıya isteyerek ya da istemeyerek devredenlerin toplamı) telif haklarını yayıncılara devrettikleri ya da devretmek zorunda kaldıkları Tablo 4.16 'da görülmektedir. Diğer bir deyişle katılımcılar karşı çıktıkları durumu desteklemektedir ya da desteklemek zorunda kalmaktadır. Türkiye'de yayıncılık piyasasında henüz bazı standartların oluşmadığı, yayıncılıkta gelişmiş ülkelerin olgunluk düzeyine henüz ulaşamadığı ve bu nedenle Türkiye'de yazarların ellerinde zengin seçeneklerin bulunmadığı da bilinen bir gerçektir. Bu durumda yazarların iki öneriden oluşan çözümlerden yararlanması sağlanabilir. Birincisi, katılımcılar yayıncılar ile ek yazar sözleşmesi imzalayarak bilimsel yayınlarının kullanım haklarını ellerinde tutabilirler. İkincisi Sherpa Romeo web sitesinden yayıncıların/ dergilerin açık erişim politikalarına göre dergi/yayıncı seçimi yapabilirler.

4.12. AB Çerçeve Programı Projeleri ve Açık Erişim

Kamu kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel çalışmaların yine kamu yararına paylaşımına açık biçimde sunulması açık erişim düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak Avrupa Birliği (AB) Çerçeve Programları kapsamında desteklenen, özellikle AB Ufuk 2020⁸⁸ programı kapsamında yer alan bütün alanlardaki projelerden yapılacak bilimsel çalışmalara kadar bütün yayınlarda açık erişim zorunluluğu vardır.

Katılımcıların söz konusu proje çalışmalarında yer alıp almadıklarına, bu proje ve projeden üretilen bilimsel yayımların açık erişim zorunluluğu olduğunu bilip bilmediklerine ilişkin veriler Tablo 4. 17. ve Tablo 4. 18'de yansıtılmıştır.

Tablo 4.17: AB Çerçeve Programı kapsamındaki proje çalışmalarında yer alma

AB Projelerinde Yer Alma	Sıklık	%
Evet	26	7,8
Hayır	309	92,2
Toplam	335	100,0

Tablo 4.18: AB Çerçeve Programı kapsamında yer alan proje ve yayımların açık erişim olması

AB Projelerinin Açık Erişim Olduğunun Bilinirliği	Sıklık	%
Evet	73	21,8
Hayır	262	78,2
Toplam	335	100,0

Öğretim elemanlarının sadece % 7,8'i AB Çerçeve Programı kapsamındaki projelerde yer almıştır. Öğretim elemanlarının % 21,8'i Avrupa Birliği desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayımlara, özellikle projelere açık erişim zorunluluğu olduğunu bilmektedir. Bu durumda katılımcıların % 14'ü söz konusu projelerde yer almamalarına rağmen açık erişim zorunluluğu hakkında bilgi

⁸⁸ URL adresi: <http://www.h2020.org.tr/>

sahibidirler. Genel olarak değerlendirildiğinde AB Çerçeve Programı kapsamındaki projelere ilginin çok düşük olduğu söylenebilir.

4.13. Açık Bilime Destek

Laboratuvar sonuçları, istatistikî bilgiler, anket sonuçları gibi araştırma verilerinin yeniden kullanılabilir, değerlendirilebilir ve herkese açık olması açık veri olarak tanımlanmaktadır. Açık erişim ve açık veri olgusunu da kapsayan açık bilim ‘açık verilere ücretsiz erişimin sağlanarak yeniden kullanılmasıyla üretilen yeni bir bilimsel yayının açık erişimli olması’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Anket uygulaması sırasında öğretim elemanlarına açık veri ve açık bilim terimlerinin tanımları verilerek açık bilim çalışmalarını destekleyip desteklemedikleri sorulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 19’da yansıtılmıştır.

Tablo 4. 19: Açık bilim çalışmalarını destekleme

Açık Bilim Çalışmalarını Destekleme	Akademik Çalışma Alanı							
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	76	62,8	79	78,2	79	69,9	234	69,9
Hayır	4	3,3	1	1,0	2	1,8	7	2,1
Fikrim yok	6	5,0	1	1,0	6	5,3	13	3,9
Kısmen	35	28,9	20	19,8	26	23,0	81	24,2
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında öğretim elemanlarının % 69,9’unun açık bilim⁸⁹ çalışmalarını desteklediği görülmektedir. Öğretim elemanlarının açık veri/açık bilim çalışmalarına desteğinin olumlu olması açık erişim farkındalık düzeyinin daha da artırılabilceği düşüncesini akla getirmektedir. Akademik çalışma alanlarına göre durum

⁸⁹ Ankette katılımcılara açık veri ve açık bilim terimlerinin tanımları verilmiştir. (Açık veri; mevcut araştırma verilerinin (laboratuvar sonuçları, anket sonuçları, istatistikî bilgiler vb.) anlaşılabilir, yeniden kullanılabilir, değerlendirilebilir ve herkese açık olmasıdır. Açık bilim; açık verilere ücretsiz erişimin sağlandığı ve açık verilerin yeniden kullanılarak üretilen yeni bir bilimsel yayının açık erişim olmasıdır.)

değerlendirmesi yapıldığında açık bilim çalışmalarını en fazla destekleyen çalışma alanı % 78,2 oran ile sağlık bilimleridir. Çalışma koşulları ve veri elde etme durumu düşünüldüğünde sağlık bilimleri alanında açık verinin diğer alanlara göre daha önemli olduğu düşünülmektedir.

4.14. Açık Erişimin Atıf Oranına Etkisi

Açık erişim yayınların erişilebilirliğini daha üst düzeylere taşıdığı için bu tür yayınlara yapılan atıf oranının da yükselmesi doğal bir durumdur. Bu durum açık erişim sistemlerinin en önemli yararlılıklarından biridir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalarda da kanıtlanmış olan bu gerçeğin öğretim elemanları tarafından nasıl algılandığını ölçmek için kendilerine “açık erişimli yayınlar daha fazla atıf alır.” önermesi yöneltilmiş ve bu önermeye katılım oranları ölçülmüştür. Konuya ilişkin veriler Tablo 4.20’de özetlenmiştir.

Tablo 4. 20: Açık erişim yayınların daha fazla atıf alması

Açık Erişim Yayınlar Daha Fazla Atıf Alır.	Akademik Çalışma Alanınız						Toplam	
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Katılıyorum	89	73,6	87	86,1	93	82,3	269	80,3
Kararsızım	13	10,7	7	6,9	11	9,7	31	9,3
Fikrim yok	5	4,1	2	2,0	3	2,7	10	3,0
Katılmıyorum	14	11,6	5	5,0	6	5,3	25	7,5
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların % 80,3’ü “açık erişim yayınlar daha fazla atıf alır.” önermesine katılmaktadır. Sözü edilen önerme akademik çalışma alanlarına göre değerlendirildiğinde ise sağlık bilimleri alanında çalışan öğretim elemanlarının açık erişimli yayınların daha fazla atıf alacağı önermesine katılımı daha fazladır (% 86,1).

Sonuç olarak bakıldığında öğretim elemanlarının açık erişimli yayınların daha fazla atıf alacağı farkında olmaları önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bilimsel yayınların temel üretilme sebebi yapılan çalışmalardan diğer alan

çalışanlarının verimli bir şekilde yararlanmaları ve buna bağlı olarak atıf sayısının fazla olmasıdır.

4. 15. Açık Erişim ile İlgili Önermelere Katılım Düzeyi

Açık erişim pek çok yararlılıkları olan bir olgudur. Bu olguya ilişkin yararlılıklar öncelikle akademilerin yöneticileri ve bağlı buldukları örgüt yöneticileri tarafından bilinmelidir. Yöneticilerin bildiği ve hâkim olduğu konuları daha fazla önemsedikleri ve bu alanda yapılan yatırımları teşvik ettikleri bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan anket uygulaması sırasında açık erişim olgusuna yönelik çoğunlukla akademi idaresinin bakış açısını yansıtan pek çok önermenin yanıtları derlenmiştir. Söz konusu yanıtlar Tablo 4.21’de görülmektedir.

Tablo 4. 21: Açık erişim ile ilgili önermeler

Açık Erişim İle İlgili Önermeler	Katılıyorum		Karasızım		Katılmıyorum		Fikrim Yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Açık erişimli yayınlar anında erişilebilirliği sağladığı için akademik çalışmalarda büyük kolaylık sağlar.	307	91,6	14	4,2	9	2,7	5	1,5
Açık erişimli bilimsel yayınlarda intihal tespitini kolaylaştırır.	248	74,0	55	16,4	17	5,1	15	4,5
Açık erişim ile bilimsel çalışmaların etkisi (impact) daha çok artar.	231	69,0	73	21,8	20	6,0	11	3,3
Açık erişim yayınlar, akademik yükselmelerde etkili olduğu takdirde akademisyenlerin açık erişim ve kurumsal açık arşivler konusundaki farkındalıkları artar.	257	76,7	47	14,0	16	4,8	15	4,5
Üniversitelerin üst yönetimi, açık yayıncılığın yaygınlaşması için akademisyenleri kurumsal arşivlere yayım ekleme konusunda teşvik etmelidir.	260	77,6	56	16,7	9	2,7	10	3,0
YÖK ve TÜBİTAK ulusal bilim politikaları içerisine açık erişim uygulamalarını dahil etmelidir.	289	86,3	35	10,4	4	1,2	7	2,1
Açık Erişim olarak yayımlanacak makalelere daha fazla yayım desteği verilmelidir.	239	71,3	64	19,1	18	5,4	14	4,2

Tabloda görüldüğü gibi katılımcılar açık erişim yayınların anında erişilebilirliği sağladığı için akademik çalışmalarda büyük kolaylık sağladığı yönünde büyük oranda (% 91,6) görüş birliği içindedirler. İnternet kaynaklarının intihal programlarında taranması sebebiyle “Açık erişim bilimsel yayınlarda intihal tespitini kolaylaştırır” önermesi katılımcılara sunulmuş ve % 74 oranında katılım gerçekleşmiştir. “Açık erişim ile bilimsel çalışmaların etkisi (impact) daha çok artar” önermesine katılım % 69 oranındadır. “Açık erişim yayınlar, akademik yükselmelerde etkili olduğu takdirde akademisyenlerin açık erişim ve kurumsal açık arşivler konusundaki farkındalıkları artar” önermesine katılım % 76,7 oranındadır. “Üniversitelerin üst yönetimi, açık yayıncılığın yaygınlaşması için akademisyenleri kurumsal arşivlere yayın ekleme konusunda teşvik etmelidir” önermesine katılım % 77,6 oranındadır. “YÖK ve TÜBİTAK ulusal bilim politikaları içerisine açık erişim uygulamalarını dâhil etmelidir” önermesine katılım % 86,3 oranındadır. “Açık erişim olarak yayınlanacak makalelere daha fazla yayın desteği verilmelidir” önermesine katılım %71,3 oranındadır. Görüldüğü üzere açık erişimin yararları niteliğindeki, açık erişimin gelişimi ve farkındalığın artırılması yönündeki önerilerin yer aldığı sekiz önermeye katılım oldukça yüksektir.

4.16. Zorunlu Açık Erişim Politikaları

YÖK’ün resmi yazısında (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı) KAA politikalarında yayınların KAA’lara eklenmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile YÖK’ün son düzenlemeleri uyarınca her üniversite kendi kurumsal açık erişim politikasını ve arşivini oluşturmak zorundadır ve her akademisyenin yayınlarını söz konusu arşive eklemesi gerekmektedir. Öğretim elemanlarının zorunlu politika uygulamasına bakış açıları çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır.

Bu amaçla öğretim elemanlarına ‘kurumsal arşiv politikalarında yayınların kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz’ sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4.22’de özetlenmiştir.

Tablo 4. 22: KAA politikalarında yayın ekleme zorunluluğunun değerlendirilmesi

KAA Politikalarında Yayın Yükleme Zorunluluğunun Değerlendirmesi	Akademik Çalışma Alanı									
	Fen Bilimleri ve Mühendislik				Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%		
Zorunlu olmalıdır.	55	45,5	54	53,5	68	60,2	177	52,8		
İsteğe bağlı olmalıdır.	55	45,5	41	40,6	39	34,5	135	40,3		
Fikrim yok	11	9,0	6	5,9	6	5,3	23	6,9		
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0		

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 52,8'i KAA politikalarında yayın yükleme zorunluluğunu desteklemekte, % 40,3'ü ise yayın yüklemenin isteğe bağlı olması gerektiğini savunmaktadır. Akademik çalışma alanları incelendiğinde YÖK'ün zorunlu politika uygulamasına en fazla destek veren sosyal bilimler alanı öğretim elemanlarıdır (% 60,2). Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivine (F.Ü. KAA) yayın ekleme konusunda bundan sonraki süreçte en fazla duyarlılığı sosyal bilimler alanında çalışan öğretim elemanlarının gösterebileceği söylenebilir.

4.17. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Yayın Ekleme İsteği

Katılımcıların 2015 yılı içinde hizmete sunulan F.Ü. KAA'ya bilimsel yayınlarını tam metin olarak eklemek isteyip istemedikleri açık erişim ve KAA'lara desteklerini belirleyebilmek açısından ölçülmek istenmiştir. F.Ü. KAA'ya bilimsel yayınlarını girmek isteyen öğretim elemanı sayısının fazla olması, aynı zamanda Fırat Üniversitesi bünyesinde üretilen bilimsel yayınların en kısa sürede tam metin olarak sistemde derlenmesi anlamına gelmektedir.

Bu düşünceden hareketle öğretim elemanlarına '2015 yılı içinde hizmete sunulan Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne bilimsel çalışmalarınızı (daha önce

yayınlananlar dâhil) tam metin olarak eklemek ister misiniz' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 23'te özetlenmiştir.

Tablo 4. 23: KAA yayın ekleme isteği

KAA Yayın Ekleme İsteği	Akademik Çalışma Alanı						Toplam	
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	88	72,7	84	83,2	101	89,4	273	81,5
Hayır	33	27,3	17	16,8	12	10,6	62	18,5
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 81,5'i F.Ü. KAA'ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemek istemektedirler. Bu sonuçlara bakıldığında ilerleme kaydedilerek F.Ü. KAA'da daha hızlı bir şekilde yayın sayısının artacağı düşünülmektedir. Akademik çalışma alanları incelendiğinde F.Ü. KAA'ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemeye en fazla istekli olan sosyal bilimler alanı öğretim elemanlarıdır. Tablo 4.22 ve Tablo 4.23'de görüldüğü üzere F.Ü. KAA'ya yayın ekleme konusunda en fazla duyarlılığı sosyal bilimler alanında çalışan öğretim elemanlarının gösterebileceği söylenebilir. Sosyal ve beşeri bilimler alanındaki öğretim elemanlarının bilimsel yayınlarını açık erişim ve KAA'lar aracılığıyla yaymak istedikleri düşünülmektedir.

Katılımcıların F.Ü. KAA'ya yayın ekleme isteğinin nedenleri de çalışmaya katkı sağlayacak özellikler barındırdığı için katılımcılara konuya ilişkin soru yöneltilmiş ve ölçülmek istenmiştir. Aynı zamanda bu nedenler arasında zorunlu arşivleme politikasının ne derece önemsendiği çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır. Bunun üzerine katılımcılara 'kurumsal açık arşive yayın ekleme isteğinizin nedenleri nelerdir' sorusu yöneltilmiştir. Yayın eklemek istemeyen % 18,5 oranında öğretim elemanı söz konusu ölçümün dışında tutulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 4.24'de yansıtılmıştır.

Tablo 4.24: KAA yayın ekleme nedenleri

KAA Yayın Ekleme Nedenleri	Sıklık	%
Araştırma sonuçlarını meslektaşlarla paylaşmak için	167	49,9
Kurumsal arşiv yönergesinde zorunlu olduğu için	5	1,5
Kurumun akademik başarısına katkıda bulunmak için	69	20,6
Kişisel akademik itibarı arttırmak için	30	9,0
Diğer	2	,6
Toplam	273	81,5

Tabloya bakıldığında katılımcıların yarısı (% 49,9) araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için ve sadece % 1,5'i F.Ü. KAA yönergesinde zorunlu olduğu için yayın eklemeyi istemektedirler. Diğer seçeneğini seçen katılımcılar gerekçelerini belirtmemişlerdir. Açık erişimin temel amaçlarından/yararlarından bir tanesi de bilimsel çalışmaların daha fazla kişi tarafından erişimi ve kullanımınıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun amacı da aynı yöndedir. Bu durum, açık erişimin gelişimi için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Yayın eklemede zorunlu arşiv politikasının çok büyük bir anlam ifade etmediği görülmektedir (% 1,5).

4.18. Tezlerin Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Eklenmesi

Kitap, makale gibi bilimsel çalışmalara oranla tezlere erişim konusunda bir takım sıkıntılar yaşanmaktadır. Tez yazarları YÖK'e tezlerini teslim ettiklerinde birçoğu anında açık erişim olarak yayınlanmasına izin vermemektedir. Yine aynı şekilde üniversite kütüphanelerinde telif hakları sebebiyle tezler ödünç verilmemekle birlikte tamamının fotokopi çekilmesine de izin verilmemektedir. Diğer taraftan KAA'ların yaygınlaşmasıyla ve zorunlu arşivleme politikalarıyla birlikte öğretim elemanlarının bütün bilimsel çalışmalarının KAA'lara yüklenmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda tez yazarlarının KAA'lara tezlerini eklemeleri, telif hakları kendi ellerinde olduğu için isteklerine bağlıdır.

Kasım 2016 itibariyle YÖK'te bulunan tezler incelendiğinde toplam 437.740 tezin 249.542'si yazarları tarafından açık erişime sunulmuştur. 2015-2016 yıl aralığıyla tarama yapıldığında son bir yılda 22.857 tez izinli, yani açık erişime sunulmuş, 21.739 tez izinsiz olarak karşımıza çıkmaktadır. Fırat Üniversitesi bünyesinde

yapılan bütün tezler incelendiğinde ise toplam 6.628 tezin 4.216'sı açık erişimli (izinli), 2.412'si izinsizdir. Son bir yıl içerisinde Fırat Üniversitesi bünyesinde üretilen 672 tezin 207'si açık erişimli (izinli), 465'i kapalı erişimlidir (izinsiz).

Öğretim elemanlarının tezlerin F.Ü. KAA'ya tam metin eklenmesine izin verme konusundaki tutumlarını değerlendirebilmek amacıyla öğretim elemanlarına 'ürettiğiniz tezlerin bir kopyasını elektronik formatta kullanıcıların tam metnine erişebileceği Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivine eklenmesine izin verirsiniz' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 25'de yansıtılmıştır.

Tablo 4. 25: KAA tez yayımı

KAA'da Tezlerin Arşivlenmesi	Akademik Çalışma Alanı						Toplam	
	Fen Bilimleri ve Mühendislik		Sağlık Bilimleri		Sosyal ve Beşeri Bilimler			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	95	78,5	84	83,2	97	85,8	276	82,4
Hayır	26	21,5	17	16,8	16	14,2	59	17,6
Toplam	121	100,0	101	100,0	113	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 82,4'ü F.Ü. KAA'ya ürettikleri tezlerin tam metin eklenmesine izin vermektedir. Akademik çalışma alanları incelendiğinde F.Ü. KAA'ya ürettikleri tezleri tam metin olarak eklemeye en fazla istekli olan sosyal bilimler alanı öğretim elemanlarıdır (% 85,8). Kasım 2016 itibariyle YÖK'te bulunan Fırat Üniversitesi tezleri enstitülere göre incelendiğinde sosyal ve beşeri bilimler bünyesindeki tezlerin açık erişim oranının daha yüksek olduğu⁹⁰ görülmektedir.

Sonuç olarak bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun tezlerini açık erişim olarak kullanıcılara sunmaları olumlu bir gelişme olarak düşünülmektedir.

⁹⁰ Fırat Üniversitesi sosyal ve beşeri bilimler bünyesindeki (Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü) tezlerin % 68,35'i; Fen Bilimleri Enstitüsü'ndeki tezlerin % 62,35'i, Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ndeki tezlerin % 68,26'sı yazarları tarafından izin verilerek açık erişime sunulmuştur.

4.19.Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Eklenen Yayınların Durumu

F.Ü. KAA'da yayınlarını eklemek isteyen öğretim elemanı sayısının fazla olması olumlu bir gelişme olarak görülmektedir (Tablo 4. 23). Söz konusu işleme talep ve uygulamadaki gerçeklik arasındaki bağlantıyı ortaya koymak için F.Ü. KAA'ya bilimsel yayınlarını ekleyen kişi sayısı belirlenmek istenmiştir. Bunun yanı sıra açık erişim dergilerde yayın yapan katılımcıların F.Ü. KAA'ya yayın ekleme durumu da incelenmek istenmiştir. Çünkü açık erişim dergilerdeki bilimsel yayınların, diğer bir deyişle okuyucunun izin ve ücret engeline takılmadan erişebildiği yayınların F.Ü. KAA'ya eklenmesinde bir sakınca görülmemektedir.

F.Ü. KAA' ya bilimsel yayınlarını ekleyen öğretim elemanı sayısını saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılara '2015 yılı içinde hizmete sunulan F.Ü. KAA' ya bilimsel çalışmalarınızı eklediniz mi' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 26'da özetlenmiştir. Aynı zamanda açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların F.Ü. KAA' ya yayın ekleme durumunu saptayabilmek için elde edilen veriler Tablo 4. 27' de özetlenmiştir.

Tablo 4.26: KAA yayın ekleme

KAA Yayın Ekleme	Sıklık	%
Evet	45	13,4
Hayır	290	86,6
Toplam	335	100,0

Tabloya bakıldığında katılımcıların % 81,5'i (273 kişi) F.Ü. KAA' ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemek istemelerine rağmen (Tablo 4. 23) sadece % 13,4'ü (45 kişi) bilimsel çalışmalarını F.Ü. KAA' ya eklemiştir (Tablo 4. 26).

Tablo 4.27: Açık erişim dergilerde yayın yapan katılımcıların F.Ü. KAA' ya yayın ekleme durumu

Açık Erişim Dergilerde Yayın Yapma						
KAA Yayın Ekleme	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Evet	36	18,3	9	6,5	45	13,4
Hayır	161	81,7	129	93,5	290	86,6
Toplam	197	100,0	138	100,0	335	100,0

Sonuç olarak öğretim elemanlarının F.Ü. KAA' ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemek istemeleri olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak uygulamada çok az sayıda öğretim elemanının aktif rol alması düşündürücüdür. Ayrıca açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların % 81,7'si F.Ü. KAA' ya yayınlarını eklemediklerini ifade etmektedirler (Tablo 4. 27). Açık erişimli yayınların telif hakkı açısından KAA'lara eklenmesinde bir sakınca olmamasına rağmen katılımcıların en azından bu yayınlarını F.Ü. KAA' ya eklememeleri de düşündürücüdür.

4.20. Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne Bilimsel Yayın Ekleme Konusundaki Çekinceler

Öğretim elemanlarının/yazarların bilimsel yayınlarını farklı kanallar aracılığıyla yaymaları söz konusu olduğunda öncelikli çekincelerinin telif hakkı ihlali olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra farklı çekinceler de mevcuttur. F.Ü. KAA' ya bilimsel çalışmalarını eklemeyenlerin yanı sıra ekleyenlerin de bazı kaygılar yaşayabileceği söz konusu olabilmektedir. Bu kaygıların saptanmasıyla birlikte bir takım sorunların çözülebileceği ve açık erişime verilen desteğin artırılabilceği düşünülmektedir.

Bu düşünceden hareketle akla gelen olası sebepler derlenmiş ve anket uygulaması sırasında katılımcılara 'KAA'ya yayınların yüklenmesinde görülen engelleriniz/çekinceleriniz nelerdir' sorusu sorulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 28'de yansıtılmıştır.

Tablo 4. 28: F.Ü. KAA' ya yayınların eklenmesinde görülen engeller/çekinceler

Yayınlarnın Eklenmesinde Görülen Engeller/Çekinceler	Sıklık	%
Telif hakkı ihlali	108	32,2
Ambargo süresinin belirsizliği	8	2,4
Hakem heyetinden geçmeyen yayınların yüklenebilmesi	45	13,4
Materyali nasıl yükleyeceklerine dair bilgi eksikliği	50	14,9
Henüz kurumsal açık arşive yüklenecek yayını yok	44	13,1
Kurumun açık arşivi olduğundan haberdar değilim.	73	21,8
Diğer	7	2,1
Toplam	335	100,0

Tabloya bakıldığında Tablo 4.26 (KAA yayın ekleme)'da çıkan sonuçların olumsuz olma nedeni bir bakıma bu tabloda görölmektedir. Katılımcıların % 32,2'si telif haklarının ihlal edebileceği düşüncesiyle yayınlarını eklemekten çekindiğini ifade etmektedir. Bu sorunun sorulmasındaki temel çıkış noktası olan telif hakkı ihlalinin çıkan sonuçlarda da önemsendiği görölmektedir. Katılımcıların % 21,8'i kurumun açık arşivi olduğundan habersiz olduğunu ifade etmektedir. Frat Üniversitesi'nin bütün öğretim elemanlarına gönderilen bilgilendirme e-postası ve kütüphane tarafından üniversitenin her fakültesine asılan tanıtım afişlerine (Bkz. Ek 12: KAA Tanıtım ve Toplantı Afişleri) rağmen F.Ü.KAA'dan haberdar olanların ve yayın ekleyenlerin sayısının az olması düşündürücüdür. Katılımcıların % 14,9'u bilimsel çalışmalarını/materyali yüklemeye bilgi eksikliği yaşadıklarını ifade etmektedir.

Sonuçlar öğretim elemanlarının daha fazla/alternatif bilgilendirme seçenekleriyle bilgilendirilmesini ve çekincelerinin giderilmesine yönelik çözümler üretilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu sayede her bir olumsuz sebebin nasıl çözüleceğinin değerlendirilmesi ve F.Ü. KAA' ya eklenen yayın sayılarının artırılması mümkün olabilecektir.

4.21. Açık Erişimde Uluslararası Uygulamalar

Araştırmacılar/öğretim elemanları, kütüphaneciler, arşiv yöneticileri, dergi editörleri gibi birçok açık erişim paydaşları için açık erişim ve KAA konusunda önem arz eden

uluslararası bir takım girişimler ve söz konusu girişimleri uygulamaya yönelik bir takım web siteleri mevcuttur. Bunlar dünyadaki KAA'ların listesini veren ROAR (Registry of Open Access Repositories), içeriğinde tarama yapılan OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories), açık erişim dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ (Directory of Open Access Journals) web siteleridir. Her ne kadar katılımcılar üzerinde açık erişim ve KAA konusunda bilgi sahibi olup olmadıklarının ölçümü yapılmış ve öğretim elemanlarının % 64,8'inin (Tablo 4. 4) bu konuda bilgi sahibi olduğu sonucuna varılmış olsa da çalışmaya katkı sağlayacağı düşünüldüğü için açık erişimle ilgili daha ayrıntılı hususlarda ne oranda bilgi sahibi olduklarına yönelik başka sorular da yöneltilmiştir. Burada OpenDOAR, ROAR ve DOAJ gibi açık erişim dergileri ve KAA'ları listeleyen web sitelerinin bilinirliği ölçülmek istenmiştir.

Öğretim elemanlarının söz konusu web siteleri hakkındaki bilgi düzeylerini saptayabilmek amacıyla anket uygulaması sırasında katılımcılara 'OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories), ROAR (Registry of Open Access Repositories) ve DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitelerinden haberdar mısınız?' sorusu yöneltilmiştir. Konuya ilişkin derlenen veriler Tablo 4. 29'da yansıtılmıştır. Aynı zamanda öğretim elemanlarının açık erişim konusundaki bilgi düzeylerini/bilgi detaylarını saptayabilmek için çapraz tablo yapılmış, sonuçları ise Tablo 4. 30'da özetlenmiştir.

Tablo 4.29: OpenDOAR, ROAR ve DOAJ web sitelerinin bilinirliği

OpenDOAR, ROAR ve DOAJ Web Sitelerinin Bilinirliği	Sıklık	%
Haberdarım	81	24,2
Haberdarım ve kullanıyorum	13	3,9
Haberdar değilim	241	71,9
Toplam	335	100,0

Tablo 4.29'a bakıldığında ROAR (Registry of Open Access Repositories), OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories) ve DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitelerinden haberdar olan ve kullanan toplam % 28,1 oranında öğretim elemanından sadece % 3,9'u (13 kişi) bu web sitelerini kullandıklarını ifade etmektedir. Katılımcıların % 64,8'i açık erişim ve KAA

konusunda bilgi sahibi olduklarını ifade ederken diğer yandan % 71,9 oranında katılımcının bu konuda detaylı bilgi sahibi olmadığı görülmektedir. Bu durumda katılımcıların açık erişim konusunda bilgi düzeylerinin yüksek olmadığı sonuçlarda görülmektedir.

Tablo 4.30: Açık erişim farkındalığı olan katılımcıların konu hakkındaki bilgi düzeyleri

OpenDOAR, ROAR ve DOAJ Web Sitelerinin Bilinirliği	Açık Erişim Farkındalığı				Toplam	
	Evet		Hayır			
	N	%	N	%	N	%
Haberdarım	67	30,9	14	11,9	81	24,2
Haberdarım ve kullanıyorum	10	4,6	3	2,5	13	3,9
Haberdar değilim	140	64,5	101	85,6	241	71,9
Toplam	217	100,0	118	100,0	335	100,0

Açık erişim ve KAA konusunda bilgi sahibi/farkındalığı olmayanların yanı sıra farkındalığı olan katılımcıların da konu hakkında detaylı bilgisi olmadığı Tablo 4.30'da görülmektedir. Diğer bir deyişle açık erişim farkındalığı olan katılımcıların % 64,5'inin (140 kişi) OpenDOAR, ROAR ve DOAJ web sitelerinden haberdar olmadığı görülmektedir. Bu durumda tam anlamıyla 'öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı vardır' denilememektedir. Özellikle bilimsel çalışmalarda kullanılacak bu akademik web sitelerinin katılımcıların büyük bir çoğunluğu (% 71,9) tarafından bilinmemesi/kullanılmaması bilgilendirme toplantılarında ele alınması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Açık erişim dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitesi, telif hakları konusunda katı kuralları olan dergileri/yayıncıları değil açık erişimi destekleyen dergileri tercih etmek adına yararlanılabilecek bir web sitesidir. Öğretim elemanlarının açık erişim konusundaki bilgi düzeylerinin saptanabilmesi için 'açık erişim dergilerde makale yayımlayan katılımcılar tarafından DOAJ, ROAR, OpenDOAR gibi web sayfalarının bilinirliği' adlı çapraz tablo oluşturulmuş ve veriler Tablo 4.31'de yansıtılmıştır.

Tablo 4.31: Açık erişim dergilerde makale yayımlayan katılımcılar tarafından DOAJ, ROAR, OpenDOAR gibi web sayfalarının bilinirliği

OpenDOAR, ROAR ve DOAJ Web Sitelerinin Bilinirliği	Açık Erişim Dergilerde Yayın Yapma					
	Evet		Hayır		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Haberdarım	56	28,4	25	18,1	81	24,2
Haberdarım ve kullanıyorum	9	4,6	4	2,9	13	3,9
Haberdar değilim	132	67,0	109	79,0	241	71,9
Toplam	197	100,0	138	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların sadece % 4,6'sı DOAJ web sitesini kullandıklarını ifade etmektedir. Açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların % 67'si açık erişimli dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitesinden haberdar değildirler. Bu durum 'öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı vardır' çıkarımını zayıflatan bir sonucun doğmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak açık erişimli dergilerde yayın yapan öğretim elemanlarının DOAJ açık erişim dergi rehberinden haberdar olmamaları bir eksiklik olarak görülmektedir. Gerek bilgilendirme toplantılarıyla gerekse e-posta yoluyla öğretim elemanlarının bu konuda farkındalığı artırılmalı ve ilgili web sitelerinin kullanım oranının yükseltilmesine yönelik önlemler alınmalıdır.

4.22. Sherpa Romeo

Bazı yayın evleri yayınladıkları bilimsel çalışmalarını (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu durum açık erişim konusunda olumlu gelişmelerin yaşanmasını büyük ölçüde engellemektedir. Çünkü genel olarak bakıldığında telif hakkı ihlali katılımcıların öncelikli çekinceleri arasında yer almaktadır (Tablo 4. 28). Katılımcıların yayıncılar tarafından konulan yayın ambargosu uygulamasını doğru bulup bulmadıkları Tablo 4.15'te yansıtılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu

(% 80,3) yayın ambargo uygulamasını doğru bulmadıklarını ifade etmektedirler. Bu durumda açık erişimi destekleyen katılımcılar yayınlarında açık erişimi destekleyen, olumlu politikalara sahip olan ve aynı zamanda yayınların açık erişimli ortamlarda yayınlanmasına yeşil ışık yakan yayıncıları/dergileri tercih etmelidirler. Tam olarak bu konu için hazırlanan, yayıncıların açık erişim konusundaki politikası ve izin durumları ile ilgili bilgi veren Sherpa Romeo (Publisher copyright policies & self-archiving)⁹¹ web sitesi, yayın ambargosunu desteklemeyen katılımcıların/yazarların bu konuda temel başvuru kaynağı niteliğindedir. Sherpa Romeo web sitesinde açık erişim konusundaki politikalarını belirten 2.287 yayıncıdan % 80’i açık erişimi desteklemektedir. Açık erişimi destekleyen yayıncıların/dergilerin bulunabileceği bu web sitesinin öğretim elemanları tarafından bilinirliği ve kullanılabilirliği açık farkındalıklarının ne düzeyde olduğu konusunda ipucu verebilecektir.

Öğretim elemanlarının Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olup olmadıklarını saptayabilmek için anket uygulaması sırasında katılımcılara ‘yayıncıların açık erişim konusundaki politikası ve izin durumları ile ilgili bilgi veren Sherpa Romeo(Publisher copyright policies & self-archiving)’ web sitesinden haberdar mısınız’ sorusu sorulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 32’da yansıtılmıştır.

Tablo 4.32: Sherpa Romeo web sitelerinin bilinirliği

Sherpa Romeo Web Sitelerinin Bilinirliği	Sıklık	%
Haberdarım	35	10,4
Haberdarım ve kullanıyorum	3	0,9
Haberdar değilim	297	88,7
Toplam	335	100,0

Tabloya bakıldığında Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olan toplam % 11,3 (38 kişi) oranında katılımcıdan sadece % 0,9’u (3 kişi) bu web sitesini kullandığını ifade etmektedir. Bu durumda öğretim elemanlarının açık erişim konusunda detaylı bilgiye sahip olmadığı söylenebilmekte ve tam anlamıyla ‘öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı vardır’ denilememektedir.

⁹¹ URL adresi: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php?la=en&fIDnum=|&mode=simple>

Sonuç olarak bakıldığında Sherpa Romeo web sitesini kullanan katılımcıların ciddi anlamda az olması (% 0,9) bilgilendirme toplantılarında ele alınması gereken önemli bir konu olduğuna işaret etmektedir. Öğretim elemanları bu konuda bilgilendirildikleri takdirde bilimsel çalışmalarını yayınlatacakları zaman Sherpa Romeo web sitesinden açık erişime destek veren yayıncıları tercih edebilirler.

Genel olarak bütün katılımcıların konu hakkında değerlendirmesinin yanı sıra yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olma durumları çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır. Konuya ilişkin oluşturulan çapraz tablo verileri Tablo 4.33'te yansıtılmıştır.

Tablo 4.33: Yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olma durumu

Sherpa RomeoH Web Sitelerinin Bilinirliği	Yayıncı Ambargosunu Destekleme						Toplam	
	Evet		Hayır		Fikrim yok			
	N	%	N	%	N	%	N	%
Haberdarım	3	10,7	31	11,5	1	2,6	35	10,4
Haberdarım ve kullanıyorum	1	3,6	2	0,7	0	0,0	3	0,9
Haberdar değilim	24	85,7	236	87,7	37	97,4	297	88,7
Toplam	28	100,0	269	100,0	38	100,0	335	100,0

Tabloya bakıldığında yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların % 87,7'si açık erişim konusunda yayıncıların politika ve izin durumları ile ilgili bilgi veren Sherpa Romeo web sitesinden habersizlerdir. Yayıncı ambargosunu desteklemeyen katılımcıların Sherpa Romeo web sitesinden açık erişimi destekleyen yayıncıları/dergileri tercih etmesi ile şikâyet ettikleri durumun bir nevi ortadan kaldırılmış olacağı düşünülmektedir.

4.23. Açık erişim ve KAA Konusunda Bilgilendirilme Yöntemi

Çalışmanın temel konusunun açık erişim farkındalığı olduğu göz önünde bulundurulursa, elde edilen sonuçların öğretim elemanlarının farkındalıklarını

arttırmaya yönelik yürütülmesi gereken çalışmalarını saptayacak nitelikte olması gerekir. Buraya kadar yapılan saptamaların pek çoğu bilgilendirme toplantısı yapılması yönündeki taleplerden oluşmaktadır. Söz konusu saptamayı daha açık olarak elde edebilmek amacıyla katılımcılara açık erişim farkındalığını hangi yöntem ile daha olumlu bir ivme kazandırılabilmesine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Öğretim elemanlarının konu hakkında bilgilendirilmek için tercih edebilecekleri temel yolları/yöntemleri saptayabilmek amacıyla katılımcılara ‘kurum tarafından açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirilmek için hangi yolları tercih edersiniz’ sorusu sorulmuştur. Katılımcılara birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Konuya ilişkin veriler Tablo 4.34’te özetlenmiştir.

Tablo 4.34: Açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirilme yöntemi

Açık Erişim ve KAA Konusunda Bilgilendirilme	Sıklık	%
Uygulamalı eğitim programları (bireysel/grup)	150	44,8
Uygulamalı eğitim programları (üniversite geneli)	140	41,8
Broşürler	108	32,2
Gereksinim anında verilecek eğitim	79	23,6
E-posta yoluyla bilgilendirme	206	61,5
Bilgilendirmeye gerek duymuyorum	9	2,7
Diğer	6	1,8

Tabloda görüldüğü gibi konu hakkında bilgilendirme yollarından en çok tercih edileni (% 61,5) e-posta yoluyla bilgilendirme yöntemidir. Öğretim elemanlarının genel söylemlerine dayanarak eğitim toplantılarında zaman kaybedileceği düşüncesi ile daha çok e-posta yöntemini tercih etmiş oldukları düşünülmektedir. Bunun yanı sıra uygulamalı eğitim programları ikinci ve üçüncü tercih sırasında yer almaktadır. Kolayca yaklaşımla e-posta ile bilgilendirilmek isteyenlerin yanı sıra uygulamalı eğitimlerin yararlı olacağını düşünenlerin fazla olması olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. % 2,7 oranında katılımcı ise bilgilendirilmeye gerek duymadığını ifade etmektedir. Diğer seçeneğini seçen katılımcıların biri video ile bilgilendirme yöntemini seçmiş, diğerleri herhangi bir yöntem belirtmemişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bu konuda bilgilendirilmeye gerek duyduğunu ifade etmesi olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle öğretim elemanları konuyu önemseyerek farkındalık düzeylerinin artırılması için çaba göstermektedirler. Çalışmanın temel konusunun açık erişim farkındalığı olduğu göz önünde bulundurulursa Tablo 4. 34’de yansıtılan sonuçlar farkındalığın daha etkin bir yöntem ile kazandırılması açısından oldukça önemlidir.

4.24. Üniversite Genelinde Gerçekleştirilen Açık Erişim ve KAA Konusundaki Bilgilendirme Toplantısına Katılım

20.02.2014 tarihinde bütün üniversitelere gönderdiği “Kurumsal Arşiv Çalışmaları” konulu yazısında YÖK, her üniversitenin “Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası”nı örnek alarak kendi politika ve yönergesini oluşturmasını istemiştir (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı). İlgili yazıya istinaden oluşturulan Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi (Bkz. Ek 13: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi) 30 Mayıs 2014 tarihinde üniversite senatosu tarafından onaylanmıştır. Yönergenin 7.c maddesinde Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı’nın öğretim elemanlarını ve öğrencileri KAA’dan haberdar etmek için gerekli tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarını yapması gerektiği belirtilmiştir. 2015 Haziran ayında hizmete açılan F.Ü. KAA’nın tanıtımını yapmak, açık erişim ve yararları hakkında genel bilgi vermek, yayın giriş kurallarını anlatmak ve açık erişim farkındalığını artırmak için 8 Ekim 2015 tarihinde üniversite genelinde Bahaeddin Ögel Konferans Salonunda kütüphane tarafından bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Ancak e-posta yoluyla ve afişler (Bkz. Ek 12: KAA Tanıtım ve Toplantı Afişleri) ile toplantı duyurusu yapılmasına rağmen toplantı çok az kişi ile (yaklaşık 20 kişi) gerçekleşmiştir. F.Ü. KAA tanıtımını ve bu konuda farkındalık oluşturmak için temel yöntem olan bilgilendirme toplantısına katılımın neden bu kadar az olduğu bilindiği takdirde çalışmaların daha hızlı ilerleyeceği düşünülmektedir.

Bu durumun netlik kazanabilmesi bakımından öğretim elemanlarının toplantıya katılmamalarının nedenleri üzerinde düşünülmüş ve olası nedenler saptanarak anket uygulamasında kullanılmıştır. Anket uygulaması esnasında öğretim elemanlarına ‘KAA’nın tanıtımını yapmak, yayın giriş kurallarını belirtmek ve açık erişim

farkındalığını artırmak için 8 Ekim 2015 tarihinde üniversite genelinde Bahaeddin Ögel Konferans Salonunda toplantı yapılmıştır. E-posta yoluyla ve afişler ile toplantı duyurusu yapılmasına rağmen katılım çok az kişi ile (yaklaşık 20 kişi) gerçekleşmiştir. Toplantıya katılmama sebebiniz nedir' sorusu sorulmuştur. Konuya ilişkin veriler Tablo 4. 35'te yansıtılmıştır.

Tablo 4.35: 8 Ekim 2015 tarihinde gerçekleştirilen açık erişim ve KAA konusundaki bilgilendirme toplantısına katılım oranı

Açık Erişim ve KAA Konusunda Bilgilendirilme Toplantısına Katılım	Sıklık	%
E-postamı kontrol etmedim ve duyuruyu görmedim.	132	39,4
O tarihte kurumda değildim.	53	15,8
Toplantıya katılmayı düşündüm ama dersim olduğu için katılamadım.	60	17,9
Toplantıya katılmayı düşündüm ama acil işim çıktığı için katılamadım.	26	7,8
Konuyu önemsemediğim için katılmadım.	36	10,7
Katıldım	18	5,4
Diğer	10	3,0
Toplam	335	100,0

Öncelikle toplantıya katılan kişi sayısı (yaklaşık 20 kişi) ile ankette katıldığını ifade edenlerin sayısı (18 kişi) birbirine çok yakındır. Yapılan toplantı sonucunda katılımcılara farkındalığın kazandırıldığı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle toplantıya katılan öğretim elemanlarının anketi (algıda seçicilik ile dikkatlerini çekerek) dolduruldukları düşünülmektedir. Bu durum olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkarken, katılımcıların büyük bir çoğunluğu (% 39,4) e-postalarını kontrol etmedikleri ve duyuruyu görmedikleri için toplantıya katılamadıklarını ifade etmektedir. Oysa katılımcıların açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirilme yöntemi olarak en çok tercih ettikleri yöntem-posta yoluyla bilgilendirilme yöntemidir (Tablo 4. 34). Katılımcılara farkındalık kazandırma amaçlı olarak tek başına e-posta yoluyla bilgilendirmenin sağlıklı olmadığı Tablo 4. 34 ve Tablo 4. 35'de yansıtılan sonuçlarda görülmektedir. Rektörlük yönetimi tarafından bölümlere resmi yazı yazılarak bütün öğretim elemanlarının üniversite genelinde ya da

bölüm/fakülte bazında yapılacak bilgilendirme toplantılarına katılımının zorunlu tutulması önerilmekte, farkındalığın bu şekilde daha fazla artacağı düşünülmektedir. Zira katılımcılara açık erişim farkındalığının artırılması için neler yapılabileceğine dair düşünceleri sorulduğunda da (açık uçlu soru: 12) büyük bir çoğunluğun eğitim toplantıları şeklinde öneri getirdiği bilinmektedir.

4. 25. Öğretim Elemanlarının KAA Hakkındaki Düşünceleri

KAA'lar, açık erişim yayıncılığına aracılık etmenin yanı sıra, kurumların bilimsel belleğini de oluşturmaktadır. Bu düşünceden hareketle zorunlu arşivleme politikaları oluşturulmakta ve kabul görmektedir. Zaman içerisinde üniversitelerde görev yapan bütün öğretim elemanlarının bilimsel yayınlarının KAA'lara eksiksiz olarak eklenmesi arşivleme politikalarında yer almaktadır. Böylece hem öğretim elemanlarının bütün yayınları tek bir arşivde toplanacak, hem de kurumun bilimsel potansiyelinin/bilimsel yayınlarının istatistikî verilerine erişim sağlanacaktır. Bu düşünce ile katılımcıların F.Ü. KAA'nın yararlılığı konusundaki düşünceleri saptanmış ve Tablo 4.36'da yansıtılmıştır.

Tablo 4.36: KAA ile ilgili önermeler

KAA ile İlgili Önermeler	Katılıyorum		Karasızım		Katılmıyorum		Fikrim Yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Sistemi(FÜKAAS) akademisyen ve kurum için yararlıdır.	285	85,1	29	8,7	5	1,5	16	4,8
Akademik yükselmelerde ve proje desteği başvurularında akademisyenlerin FÜKAAS 'daki depolanan yayımları değerlendirme ölçütü olabilir.	186	55,5	100	29,9	28	8,4	21	6,3
FÜKAAS ve bu alandaki gelişmeler ile ilgili üniversitemizde eğitim toplantıları yapılmalıdır.	275	82,1	42	12,5	6	1,8	12	3,6
Sistemin daha iyi işlemesi ve takibi için fakülte bazında eğitim ve belirli aralıklarla görüşmeler düzenlenmelidir.	288	86,0	28	8,4	7	2,1	12	3,6
FÜKAAS'a akademisyenler tarafından girilen yayımların doğruluğu kütüphane tarafından kontrol edilmelidir.	278	83,0	26	7,8	22	6,6	9	2,7

Katılımcıların % 85,1'i F.Ü. KAA'nın kendileri ve kurum için yararlı olduğunu düşünmektedir. Henüz birçok öğretim elemanı KAA'lardan ve KAA'nın işlevlerinden haberdar olmadığı için ve sistem istenilen düzeyde olmadığı için *"Akademik yükselmelerde ve proje desteği başvurularında akademisyenlerin F.Ü. KAA'daki depolanan yayımları değerlendirme ölçütü olabilir."* önermesine katılımın fazla olmadığı (%55,5) görülmektedir. Bunun nedeni öğretim elemanlarının kişisel web sayfaları, Yükseköğretim Bilgi Sistemi (YÖKSİS) gibi birkaç farklı sisteme yayımlarını yüklemeleri ve yeniden F.Ü. KAA'ya da yükleyecek olmalarının iş yükü olarak görülmesi olabileceği düşünülmektedir.

Tez çalışmasının temel konusunu oluşturan açık erişim farkındalığının eğitim toplantıları ile büyük ölçüde kazandırılacağı düşünülmektedir. Katılımcıların bu konudaki düşüncelerini değerlendirmek için *"F.Ü. KAA ve bu alandaki gelişmeler ile ilgili üniversitemizde eğitim toplantıları yapılmalıdır."* önermesi kendilerine

sunulmuş ve % 82,1 oranında öğretim elemanı katılımını bildirmiştir. Yine aynı şekilde “*Sistemin daha iyi işlemesi ve takibi için fakülte bazında eğitim ve belirli aralıklarla görüşmeler düzenlenmelidir.*” önermesine katılım %86 oranında gerçekleşmiştir. Katılımcılara bu konuda farkındalığın artırılması için neler yapılabileceğine dair düşünceleri sorulduğunda da (açık uçlu soru:12) büyük bir çoğunluğu eğitim toplantılarının yapılmasını önermişlerdir.

Üniversitelerde KAA'lara katılımcılar tarafından girilen yayınlar kütüphane tarafından kontrol edilmektedir. Bazı öğretim elemanlarının anket sonunda belirtmek istenilen görüş ve öneriler bölümünde belirttikleri “*kütüphane öğretim elemanlarının denetçisi olamaz*” gibi söylemleri ile bu uygulamaya karşı çıktıkları düşünülebilir. Oysa YÖK Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası'nda “*Üniversite kütüphaneleri, yayınların derlenmesi ve standartlara uygun olarak Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde arşivlenmesi için üniversite mensuplarıyla koordineli olarak çalışır.*” (Bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı) ibaresi yer almaktadır. Anket çalışmasında yer verilen “*FÜKAAS'a akademisyenler tarafından girilen yayınların doğruluğu kütüphane tarafından kontrol edilmelidir.*” önermesi ile katılımcıların KAA'lara eklenen bilimsel yayınlarının kütüphane tarafından kontrol edilmesine bakış açıları çalışmaya katkı sağlayabileceği düşünülen hususlar arasında yer almaktadır. Tablo 4.36'da görüldüğü üzere katılımcıların % 83'ü kütüphanenin bu konuda aktif rol almasını desteklemektedir. Genel olarak KAA ile ilgili önermelere gösterilen katılım sonuçları açık erişim olgusu ve Fırat Üniversitesi açık erişim çalışmalarına yönelik olumlu bir yaklaşımın sergilendiğini ifade etmektedir.

BÖLÜM 5:SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bilişim teknolojileri olanaklarının olmadığı geçmiş dönemlerde akademik çalışmalar için basılı kaynaklara yönelim zorunluydu. Günümüzde durum bazı alanlarda nereyse tam tersine dönmüştür. Veri tabanları ve elektronik yayınlar bazı akademi alanları için öncelikli ve vazgeçilmez kaynaklar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda internetle birlikte bilimsel çalışmaların akademi ortamında paylaşımı akademisyenler için bir fırsat olmuştur. Bu fırsat zamanla akademisyenler arasında ortak bir çalışmanın eseri olarak şekillenmiş ve yeni bir yayıncılık modelinin doğmasını sağlamıştır. Akademik yayınların dijital sürümlerinin karşılık beklemezsizin akademik camianın kullanımına sunulması şeklinde oluşan bu modelin adı açık erişimdir. Geniş kitlelere ücretsiz olarak yayınların paylaşılması bu modelin temelini oluşturmaktadır. Açık erişimin yaygınlaşmasından önce basılı dergiler ile makalelere erişim konusunda bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle abonelik yoluyla yüksek fiyatlı dergileri koleksiyonuna dâhil ederek kullanıcı hizmetine sunan kütüphaneler, bütçe sıkıntısından dolayı ciddi sorunlar yaşamış, giderek daha az sayıda dergiye abone olabilir hale gelmiştir. Bu durum kullanıcılarına güncel bilgi sağlamada önemli bir yere sahip olan kütüphaneleri gerekli bilgileri sağlama konusunda büyük sıkıntılara sokmuş, aynı zamanda bilimsel iletişimin önünde büyük engel teşkil etmiştir.

Basılı dergi yayıncılığında yaşanan sıkıntılar veolumsuz gelişmeler, yeni arayışları ve uygulamaları kaçınılmaz kılmış, yeni elektronik yayıncılık modellerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. “Altın yol” olarak adlandırılan açık erişim dergiler ile “Yeşil Yol” olarak adlandırılan kişisel arşivleme açık erişim yayıncılık modellerinin ortaya çıkış nedeni, temelde bu alanda yaşanan sıkıntılara (dergi krizi) dayandırılabilir. Bu yönüyle açık erişim yayıncılığını, ticari yayıncılığa karşı başlatılmış bir hak arayışı çabası olarak değerlendirmek yanlış olmaz.

2001 yılından bu yana dünyada açık erişim ve açık arşivler konusunda önemli gelişmeler yaşanırken Türkiye’de de bu gelişmelere paralel olarak son yıllarda ciddi çalışmalar yapılmış ve konuya ilişkin bir takım projeler yürütülmektedir. Bu

projelerden biri 2016 yılında hazırlıkları tamamlanarak hizmete sunulan “Türkiye Akademik Arşivi⁹²”dir. Arşivin temel amacı Türkiye’de ayrı ayrı taranarak bilimsel çalışmalara erişilen açık arşivlerin akademik içeriklerine tek merkezden erişilebilmesidir. Bu bilimsel içerikler hem ülke içerisinde hem de uluslararası alandan erişilebilir konumda olacaktır (Türkiye Akademik Arşivi, 2016).

Açık erişim yayıncılığın ciddi anlamda ilerleme kaydettiği günümüzde, ekim ayının son haftası tüm dünyada "Açık Erişim Haftası" olarak kutlanmaktadır. Özellikle açık erişim haftasında kütüphaneciler, araştırmacılar, yayıncılar, bilgisayar mühendisleri gibi açık erişimin paydaşlarının katılımıyla çeşitli bilimsel etkinlikler, çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bütün çabalara rağmen akademik kurumlarda açık erişim yayıncılığa ve KAA'lara verilen önem istenilen düzeyde değildir. Bilimsel çalışmaların hem yazarı hem kullanıcıları olan araştırmacıların/öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun açık erişim olgusu ve yararları hakkında istenilen düzeyde bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu nedenle öncelikli hedef kitle arasında yer alan araştırmacılar/öğretim elemanları arasında farkındalığın oluşturulması ve/veya artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde her yıl düzenlenen açık erişim çalışmaları, diğer ilgili toplantılar ve akademilerde sistemin işlemesi için oluşturulan/geliştirilen yazılımlar, kısacası konu ile ilgili yapılan bütün çabalar hedefine ulaşmayacak ve emekler boşa gidecektir.

Çalışmanın ana konusunu açık erişim, KAA'lar ve akademisyenlerin konuya olan duyarlılıkları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de ve dünyada açık erişimin gelişimi ve günümüzdeki durumu, Fırat Üniversitesi öğretim elemanlarının açık erişim ve KAA'lar konusundaki düşünceleri, farkındalıkları, kullanım becerileri ve farkındalığın artırılması için yapılabilecek uygulamalar çalışmada irdelenen konular içinde yer almaktadır.

Çalışmanın temel amacı, dünyada ve Türkiye’de açık erişimli arşivlerin gelişimini irdelemek, öğretim elemanları arasında farkındalık saptaması yapmak, öğretim elemanlarının KAA'ların etkin kullanımını konusunda tutum ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Burada çalışma ile elde edilen bulgulara dayanarak Fırat Üniversitesi’nde KAA'nın geliştirilebilmesine olanak sağlayacak alt yapı verilerinin

---

⁹² URL adresi: <http://arsiv.ulakbim.gov.tr/>

elde edilmesi amaçlanmaktadır. Öğretim elemanlarının farkındalık düzeyini yükseltmek ve açık erişimli yayınlardan üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak da çalışmanın dolaylı amaçları arasındadır. Aynı zamanda farkındalığı yükseltmek için ortaya konacak sonuçların diğer üniversitelerdeki KAA yöneticilerine de yol göstereceği düşünülmektedir.

Çalışmada açık erişimin gelişimi, türleri ve özellikleri, yararları, açık erişim rehberleri, telif hakları, açık erişim politikaları ve mevzuatı, Türkiye’de açık erişim ve arşivlerin özellikleri, kütüphanelerin açık erişimdeki yeri, Fırat Üniversitesi KAA çalışmaları gibi konular irdelenmiştir.

Bu çalışma ile aşağıdaki sorulara yanıt aranması amaçlanmaktadır:

Fırat Üniversitesinde öğretim elemanları;

- Açık erişim konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi midir?
- Mevcut farkındalığın artırılması konusundaki görüşleri nelerdir?
- Akademik çalışmalarını kolaylaştıracak ve yine akademik çalışmalarının görünürlüğünü artıracak açık erişim rehberleri hakkında bilgi sahibi midirler?
- KAA’lara yayım yerleştirmeye istekli midirler?
- Açık erişim konusunda çekinceleri var mıdır?
- Telif haklarını yayıncılara devretmekte midirler?

Çalışmada öne sürülen hipotezleri doğrulamak/saptamak için öğretim elemanlarına anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarından alınan veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programından yararlanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmada araştırmannın amaçlarına bağlı olarak oluşturulan hipotezler ile anket verileriyle elde edilen bulguların karşılaştırmaları şu şekilde sıralanabilir:

- Çalışmanın ileri sürülen hipotezlerinden ilki “F.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim farkındalık düzeyi düşüktür. Diğer bir deyişle F.Ü. öğretim elemanları açık erişim hakkında bilgi sahibi olduklarını düşünseler de ileri/yüksek düzeyde bilgi sahibi değillerdir” (H1) şeklindedir. Elde edilen bulgular öğretim elemanlarının genel olarak açık erişim konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi/farkındalıklarının olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak açık erişim ve KAA konusunda detaylı bilgiye ise sahip olmadıkları

görülmektedir. Bu nedenle araştırma hipotezinin kısmen doğru olduğu, bazı yönleriyle de isabetli olmadığı saptanabilmektedir.

- Diğer bir hipotez “F.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım/talep düzeyi düşüktür” (H2) şeklinde oluşturulmuştur. Öğretim elemanlarının önemli bir kesimi (% 81,5) F.Ü. KAA’ ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemek istemelerine rağmen sadece % 13,4 (45 kişi) oranında öğretim elemanının bilimsel çalışmalarını F.Ü. KAA’ya eklediği görülmektedir. Ayrıca öğretim elemanlarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamada en son tercihleri açık erişim yayınları ve KAA’lar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulgular hipotezi destekler niteliktedir ve hipotezin doğru olduğunu ortaya koymaktadır.
- Çalışmanın son hipotezi “F.Ü. öğretim elemanları açık erişim rehberleri hakkında bilgi sahibi değildirler” (H3) şeklinde oluşturulmuştur. Bulgular öğretim elemanlarının akademik çalışmalarını kolaylaştıracak ve yine akademik çalışmalarının görünürlüğünü artıracak açık erişim rehberleri hakkında bilgi sahibi olmadığını ortaya koymaktadır. Zira ROAR, OpenDOAR ve DOAJ web sitelerinden haberdar olan ve kullanan toplam % 28,1 oranında öğretim elemanının çok küçük bir bölümü bu sitelerini kullanmaktadır. Ayrıca açık erişim farkındalığı olan katılımcıların da % 64,5’inin OpenDOAR, ROAR ve DOAJ web sitelerinden haberdar olmadığı bilinmektedir. Bu durumda öğretim elemanlarının açık erişimi yüzeysel ve/veya kavramsal olarak tanıdığı, ancak derinlemesine bilgi sahibi olmadığı değerlendirmesini yapmak yanlış olmayacaktır. Bunun yanı sıra açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların sadece % 4,6’sı DOAJ web sitesini kullandıklarını ifade etmektedir. Açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların % 67’si açık erişimli dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitesinden haberdar değildirler. Bu durum ‘öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığının zayıf olduğunu doğrulamakta ve son hipotezin doğru olduğunu kanıtlamaktadır.

Çalışma sonucunda elde edilen diğer bulgular ve değerlendirmeler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretim elemanları açık erişim konusunda sahip oldukları bilgiyi ve farkındalığı yeterli görmektedirler. Ancak açık erişim ve KAA konusunda detaylı bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.
- Öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının açık erişim olgusunu üzerinde genel bir bilgiye /farkındalığa sahip olduğu görülebilmektedir. Unvan olarak bakıldığında en fazla farkındalığın profesörlerde, en az farkındalığın ise araştırma görevlerinde olduğu görülebilmektedir.
- Sosyal ve beşeri bilimler alanındaki öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı diğer alanlara göre daha fazladır.
- Öğretim elemanları kurumda açık erişim farkındalığının artırılmasına yönelik bir takım önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcıların önemli bir kısmı açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirme toplantılarının yapılmasını önermiştir. Söz konusu öneriler ‘seminer verilmeli’, ‘bilgilendirme toplantısı yapılmalı’, ‘konferans düzenlenmeli’, ‘paneller düzenlenmeli’, ‘konu ile ilgili oryantasyon çalışması yapılmalı’, ‘kurum içi/hizmet içi eğitim verilmeli’ ve ‘tantım toplantıları düzenlenmeli’ gibi ifadelerle belirtilmiştir.
- Üniversite genelinde yapılan bilgilendirme toplantılarının her öğretim elemanının zamanına uymayacağı düşünülerek öğretim elemanları fakülte veya bölümlerin her birinde gezilerek gruplar halinde bilgilendirme toplantılarının yapılmasını talep etmişlerdir.
- Öğretim elemanları bölüm bazında toplantıların yapılmasının yanı sıra özellikle her bölümü/alanı ilgilendiren açık erişim yayınlar hakkında bilgi almak istemektedirler.
- Öğretim elemanları büyük oranda sistemin başarılı biçimde işlemesi için her fakültede ayrı ayrı ve belirli aralıklarla toplantıların yapılmasını gerekli görmektedirler. Aynı zamanda katılımcılar konu hakkında farkındalığın artırılmasını çoğunlukla eğitim toplantılarının varlığıyla ilintilendirmektedirler.
- Öğretim elemanları akademik çalışmalarını kolaylaştıracak ve yine akademik çalışmalarının görünürlüğünü artıracak açık erişim rehberleri hakkında bilgi sahibi değillerdir. Bulgular öğretim elemanları arasında ROAR (Registry of Open Access Repositories), OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories) ve DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitelerininin

bilinirlik oranının % 28,1 ile sınırlı kaldığını ve yalnızca % 3,9'unun bu sitelerden yararlandıklarını ortaya koymaktadır.

- Açık erişim farkındalığı olan katılımcıların (217 kişi) % 64,5'i (140 kişi) OpenDOAR, ROAR ve DOAJ web sitelerinden haberdar değildir. Bu durum öğretim elemanlarının açık erişim konusunda derin bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymamaktadır.
- Açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların sadece % 4,6'sı DOAJ web sitesini kullandığını ifade etmektedir. Açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların % 67'si açık erişimli dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ (Directory of Open Access Journals) web sitesinden haberdar değildir. Bu durum 'öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı vardır' iddiasının zayıflamasına neden olan bir sonuçtur.
- Sherpa Romeo web sitesinden haberdar olan toplam % 11,3 (38 kişi) oranında öğretim elemanından sadece % 0,9'u (3 kişi) bu web sitesini kullandığını ifade etmektedir. Benzer şekilde bu durumda öğretim elemanlarının açık erişim konusunda ayrıntılı bilgiye sahip olmadığını göstermektedir.
- Yayıncı ambargosunu doğru bulmayan öğretim elemanlarının % 87,7'si açık erişim konusunda yayıncıların politika ve izin durumları ile ilgili bilgi veren Sherpa Romeo web sitesinden habersizlerdir. Öğretim elemanlarının Sherpa Romeo web sitesinde listelenen açık erişimi destekleyen yayıncıları/dergileri tercih etmesi söz konusu olabilirse, şikâyet ettikleri durumun büyük oranda ortadan kaldırılması mümkün olacaktır.
- Öğretim elemanlarının önemli bir kısmı (% 81,5) F.Ü. KAA'ya bilimsel çalışmalarını tam metin olarak eklemek istemelerine rağmen, sadece % 13,4'ü söz konusu arşive yayın eklemiştir.
- Öğretim elemanlarının KAA'ya yayınlarını yüklemeye gördükleri bir takım çekinceleri mevcuttur. Katılımcıların önemli bir kesimi (% 32,2) telif haklarının ihlal edebileceği düşüncesiyle yayınlarını açık arşive eklemekten çekindiklerini ifade etmektedir.
- Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu (% 63,6) isteyerek veya istemeyerek bilimsel çalışmalarının telif haklarını yayıncılara devretmiştir.

- Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu (% 76,1) ‘tüm hakları saklıdır” yerine “bazı hakları saklıdır” kararının ve yargısının hakim olduğu Creative Commons (CC) lisanslarından haberdar olmadığını ifade etmektedir. Söz konusu lisanslardan haberdar olan % 23,9 oranında katılımcıdan sadece % 2,1’i CC lisanslarını kullandığını ifade etmektedir.
- Öğretim elemanlarının % 80,3’ü bilimsel yayınlarının kişisel web sayfalarına ya da KAA’lara eklenmesine ambargo konulmasını doğru bulmamaktadır. Yayıncı ambargosunu doğru bulmayan katılımcıların % 64,7’si (telif hakkını yayıncıya isteyerek ya da istemeyerek devredenlerin toplamı) telif haklarını yayıncılara devretmekte ya da devretmek zorunda kalmaktadır. Diğer bir deyişle katılımcılar karşı çıktıkları durumu desteklemektedir ya da desteklemek zorunda kalmaktadır.
- Öğretim elemanları akademik çalışmalarında öncelikli olarak arama motorlarından (google, yahoo, yandex gibi) bilgi ihtiyaçlarını karşılama eğilimindedirler. Açık arşivlere ve açık erişimli kaynaklara olan ilginin düşük olması, aynı zamanda dolaylı olarak öğretim elemanları arasında açık erişim farkındalığının da düşük olduğunu göstermektedir.
- Bulgular öğretim elemanlarının açık erişimli yayınları bilinçli kullanmadıklarını ortaya koymaktadır. Zira öğretim elemanları araştırmalarında açık erişim yayınları kullandıklarını belirtse de en son tercih olarak açık erişim yayınları tercih etmektedirler.
- Öğretim elemanları herhangi bir dergide makale yayınlacakları zaman dergi seçim kriterleri arasında öncelikli olarak derginin etki faktörünü (% 90,4) önemsemektedirler. Bunun yanı sıra katılımcıların önemli bir kesimi derginin açık erişimli olmasını (% 64,8) da önemsemektedirler.
- Öğretim elemanlarının yarıdan fazlasının (% 58,2) açık erişimli bir dergide makale yayınladığı görülmektedir.
- Açık erişim yayınlardan yararlanmayan öğretim elemanları (% 80,32), bu ortamdan yararlanmamasının sebebini konu ile ilgili detaylı bilgisinin olmaması şeklinde açıklamaktadır.
- Açık erişim olgusuna olumlu bakma sebepleri arasında en fazla önemsenen konu bilimsel çalışmalara daha fazla kişinin erişebiliyor olmasıdır (% 82,3). Bunun yanı sıra açık erişim ile bilimsel yayınların daha fazla atıf alabileceği

düşüncesi de söz konusu olguya karşı olumlu yaklaşımın öncelikli nedenleri arasında yer almaktadır.

- Öğretim elemanları arasında açık erişim olgusuna bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali nedeniyle olumsuz tavır besleyenlerin oranı % 50,4'tür. Bu orana karşın bütün olarak açık erişim olgusuna olumlu tavır sergileyen katılımcı oranı daha fazladır.
- Öğretim elemanlarının önemli bir kesimi (% 69,9) açık bilim çalışmalarını desteklemektedir.
- Öğretim elemanlarının önemli bir kesimi (% 80,3) açık erişim yayınların daha fazla atf alacağını düşünmektedirler.
- Öğretim elemanlarının % 52,8'i KAA politikalarının yaptırımı ile açık arşive yayın yüklenmesi zorunluluğunu desteklemekte, % 40,3'ü ise yayın yüklemenin isteğe bağlı olması gerektiğini savunmaktadır.
- Öğretim elemanlarının önemli bir kesimi (% 82,4) F.Ü. KAA'ya ürettikleri tezlerin tam metin eklenmesine izin vermektedir. Bu kapsamda birbirlerine yakın değerlere sahip olsalar da F.Ü. KAA'ya ürettikleri tezleri tam metin olarak eklemeye en fazla istekli olan sosyal bilimler alanı öğretim elemanlarıdır (% 85,8).
- Açık erişimli dergilerde yayın yapan katılımcıların % 81,7'si F.Ü. KAA'ya yayınlarını eklememişlerdir. Açık erişimli yayınların telif hakkı açısından KAA'lara eklenmesinde bir sakınca olmamasına rağmen katılımcıların en azından bu yayınlarını F.Ü. KAA'ya eklememeleri de konuya olan duyarlılıklarının zayıf olduğunu gösteren bir gösterge olarak düşünülebilir.
- Öğretim elemanlarının % 21,8'i kurumun açık arşivi olduğundan habersiz olduğunu ifade etmektedir. Fırat Üniversitesi'nin bütün öğretim elemanlarına gönderilen bilgilendirme e-postası ve kütüphane tarafından üniversitenin her fakültesine asılan tanıtım afişlerine (Bkz. Ek 12: KAA Tanıtım ve Toplantı Afişleri) rağmen F.Ü. KAA'dan haberdar olanların ve yayın ekleyenlerin sayısının az olması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.
- Açık erişim uygulamaları ve süreci hakkında bilgilendirmenin e-posta yolu ile yapılmasını doğru bulanların oranı % 61,5'tir. Öğretim elemanları çoğunlukla e-posta ile bilgilendirmeyi toplantılar yapılmasına tercih etmektedir. Bununla birlikte uygulamalı eğitim programları tercih sırasında

ikinci ve üçüncü sırada yer almıştır. Kolaycı bir yaklaşımla e-posta ile bilgilendirilmek isteyenlerin yanı sıra uygulamalı eğitimlerin yararlı olacağını düşünenlerin de az sayıda olmaması olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

- KAA'nın tanıtımını yapmak, yayın giriş kurallarını belirtmek ve açık erişim farkındalığını artırmak için 8 Ekim 2015 tarihinde üniversite genelinde Bahaeddin Ögel Konferans Salonunda bir toplantı yapılmıştır. E-posta yoluyla ve afişler ile toplantı duyurusu yapılmasına rağmen katılım çok az kişi ile (yaklaşık 20 kişi) gerçekleşmiştir. Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu (% 39,4) e-postalarını kontrol etmedikleri ve duyuruyu görmedikleri için toplantıya katılmadıklarını ifade etmektedir. Oysa katılımcıların açık erişim ve KAA konusunda bilgilendirilme yöntemi olarak en çok tercih ettikleri e-posta yoluyla bilgilendirilme yapılmasıdır. Doğal olarak e-posta ile bilgilendirme yolu ilk sırada yer alsa da sürecin tek başına e-posta yoluyla duyurulmaya çalışılması sağlıklı sonuçlar vermeyecektir.
- “FÜKAAS'a akademisyenler tarafından girilen yayınların doğruluğu kütüphane tarafından kontrol edilmelidir” önermesi ile katılımcıların KAA'lara eklenen bilimsel yayınlarının kütüphane tarafından kontrol edilmesine bakış açıları ölçülmeye çalışılmıştır. Katılımcıların % 83'ü kütüphanenin bu konuda aktif rol almasını desteklemektedir.

5.2 Öneriler

Çalışmada elde edilen bulgulara göre bir takım öneriler sunularak çalışmanın alana katkı sağlaması düşünülmüştür. Türkiye'deki açık erişim çalışmalarının önemli bir kısmı yükseköğretim kurumlarında gelişme göstermektedir. Ancak bu kurumların yanı sıra bağlantılı olduğu YÖK ve TÜBİTAK gibi önemli kurumlar da açık erişim farkındalığına sahip olmalı, ulusal alanda ciddi çalışmalara imza atmalıdır. YÖK ve TÜBİTAK tarafından açık erişimli yayınların puanı/değeri artırılırsa araştırmacıların/öğretim elemanlarının açık erişim yayıncılığa eğiliminin artacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra aşağıda verilen ulusal ölçekli öneriler, açık erişim farkındalığının artırılmasına yönelik öneriler ve standartlaşmaya yönelik önerilerin hayat bulmasıyla çalışmanın amacına ulaşacağı düşünülmektedir. Söz konusu öneriler aşağıda sunulmaktadır:

- Ulusal düzeyde açık erişim politikasının oluşturulması, aktif olarak uygulanması gerekir. Aynı zamanda her üniversitede açık erişim politikasının oluşturulması zorunlu olmalıdır. Açık erişim politikaları zorlayıcı ilkelerin yanısıra özendirici kuralları da içerecek şekilde hazırlanmalıdır.
- Ulusal düzeyde açık erişim ile ilgili strateji ve politikaların geliştirilmesi YÖK'ün, TÜBİTAK'ın ve üniversitelerin sürekli olarak gündeminde olmalıdır.
- Kamu kurum ve kuruluşlarının açık erişim projelerinde yer almaları teşvik edilmelidir.
- Öğretim elemanlarının açık erişim ve KAA konusundaki farkındalıklarının artırılması için açık erişim yayımlar akademik yükselmelerde etkili olmalıdır.
- Açık erişim olarak yayınlanacak makalelere daha fazla yayın desteği verilmelidir.
- Kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projeler, bildiriler, makaleler ve kitaplar gibi bilimsel çalışmaların KAA'lara eklenmesi zorunlu olmalıdır.
- Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel dergilerin açık erişim dergilere dönüştürülmesi, diğer bir deyişle daha fazla açık erişim dergilerinin yayınlanması sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde, özellikle lisansüstü sınıflarda açık erişim kaynakları dersleri verilmelidir.
- Bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde açık erişim ve KAA'ları içeren dersler zorunlu olarak öğrencilere verilmelidir.
- Türkiye adresli dergilerin ulusal (DergiPark gibi) ve uluslararası (DOAJ gibi) indekslerde daha fazla yer alması için dergilerin kalitesi artırılmalıdır.
- Türkiye Yayıncılar Birliği açık erişimi daha çok desteklemelidir.
- Türkiye'de Yayıncılar Birliği tarafından Sherpa Romeo gibi dergilerin/yayıncıların açık erişim politikalarını belirttiği bir web sitesi oluşturulmalıdır. Bu sayede Türkiye adresli bütün dergilerin/yayıncıların açık erişim politikalarına kolayca erişim sağlanmalıdır.
- Kamu kaynakları kullanılarak oluşturulan bilimsel yayımlar için verilen akademik teşvik ücretleri verilmeden yayımların KAA'da olması zorunlu tutulmalıdır.

- Kamu kaynakları kullanılarak üretilen bilimsel yayınların açık erişim olması için Creative Commons (CC-BY) lisansları kullanılmalıdır.
- Üniversitelerde açık erişim çalışmalarında rektörlük makamının rolü belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan açık erişim çalışmaları ile ilgili yapılan bütün aktivitelerde rektörlüğün iradesini göstermesine gereksinim vardır. Örneğin konuya ilişkin yapılması düşünülen toplantıların rektörlüğün yazısı ve takibi ile sürdürülmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınmasına ihtiyaç vardır.
- Son dört yıldır açık erişim haftalarında düzenli olarak yapılan açık erişim çalıştaylarına katılım daha çok kütüphanecilerden ve bilişim uzmanlarından oluşmaktadır. Bilimsel yayınların hem üreticisi hem kullanıcısı konumunda olan öğretim elemanlarının, diğer araştırmacıların ve yayıncıların da bu çalıştaylara üst düzey katılımları sağlanmalıdır.
- Her yıl düzenlenen açık erişim çalıştaylarına rektörlük yönetiminden kişilerin de katılımı sağlanarak açık erişim farkındalığı oluşturulmalıdır.
- Öğretim elemanları/araştırmacılar için açık erişim ve telif hakları konularında bilgilendirme duyuruları yapılmalı ve toplantılar düzenlenmelidir. Söz konusu toplantılarda açık erişimin telif haklarına takılan yönleri anlatılmalı, genel olarak yanlış bilinen doğrular hakkında bilgi verilmeli ve telif sorunlarına yönelik çözümler üzerinde uzlaşma yolları aranmalıdır.
- Öğretim elemanları daha fazla/alternatif bilgilendirme seçenekleriyle bilgilendirilmeli ve açık erişim konusundaki çekincelerinin giderilmesine yönelik çözümler üretilmelidir.
- Öğretim elemanları/araştırmacılar bilgi arama ihtiyaçları doğrultusunda açık arşivlere ve açık erişimli kaynaklara yönlendirilmeli, bu sayede açık arşivler ve açık erişimli kaynak kullanımını yaygınlaştırılmalıdır.
- Sistemin daha iyi işlemesi ve takibi için fakülte bazında F.Ü. KAA ve bu alandaki gelişmeler ile ilgili eğitim toplantıları yapılmalı ve öğretim elemanları ile belirli aralıklarla görüşmeler düzenlenmelidir.
- Üniversite kütüphaneleri kullanıcılarını açık erişim konusunda farklı yöntemlerle (oryantasyon programları, broşürler, seminerler gibi) bilgilendirmelidir.

- Kütüphane yöneticileri ticari firmalar ile yaptıkları veri tabanı lisans anlaşmalarında açık erişim konusunda ılımlı yaklaşım belediklerini belirtmelidir.
- Öğretim elemanlarının bilimsel yayınlarının tamamının eksiksiz olarak KAA'lara eklenmesinde takvim belirlenerek sistemli ve eksiksiz olarak yayın girişleri tamamlanmalıdır. Ayrıca bölüm sekreterlikleriyle kütüphaneler koordineli çalışmalı, KAA'da olmayan yayınlar saptanarak arşivin potansiyeli arasına katılmalıdır.
- Açık erişimi destekleyen katılımcılar yayıncı tercihlerinde açık erişimi destekleyen, olumlu politikalara sahip olan ve aynı zamanda yayınların açık erişimli ortamlarda yayınlanmasına yeşil ışık yakan yayıncıları/dergileri tercih etmelidirler.
- Öğretim elemanları dergilerin/yayıncıların açık erişim politikaları hakkında bilgi veren Sherpa Romeo web sitesi hakkında bilgilendirilmelidir. Bu sayede öğretim elemanları bilimsel çalışmalarını yayınlatacakları zaman Sherpa Romeo web sitesinden açık erişime destek veren yayıncıları tercih edebilirler.
- Öğretim elemanlarının bilimsel yayınları KAA'lara eksiksiz olarak eklenmelidir. Bu sayede hem öğretim elemanlarının bütün yayınları tek bir arşivde toplanacak, hem de kurumun bilimsel potansiyelinin/bilimsel yayınlarının istatistikî veri tabanı oluşturulmuş olacaktır.
- Öğretim elemanları bilimsel yayınlarının telif hakkını tümüyle yayıncılara vermenin doğuracağı riskler ve telif sorunlarını aşma konusunda seçeneğe sahip oldukları konularında bilinçlendirilmelidirler. EK 5'teki yazar sözleşmesinde olduğu gibi yayıncılar ile yaptıkları sözleşmede bir düzenleme istemeleri sağlanmalıdır.
- Açık erişimli dergiler ve KAA'lar kütüphane kataloglarında da taranabilir olmalıdır.
- Türkiye'de kurulan KAA'ların Üst Veri Harmanlama Protokolü (OAI-PMH) standartları çerçevesinde yapılandırılmasına ve bu arşivlerin uluslararası düzeyde arama mekanizmaları aracılığıyla taranabilirliğinin sağlanmasına daha fazla özen gösterilmelidir. Ayrıca en kısa zamanda Türkiye'deki bütün KAA'ların arama mekanizmalarında yer alması önerilmektedir.

- Türkiye'deki bütün KAA'lara eklenen bilimsel yayınların bibliyografik künyelerinin standart olması sağlanmalıdır.
- Açık erişimde standardizasyonu sağlamak için KAA'lara yayın girişlerinde araştırmacı numarası (YÖK ID, Researcher ID, ORCID ID gibi) zorunlu olmalıdır. Bu sayede tek bir numara altında yazarların bütün yayınları toplanabilir.
- KAA'larda bibliyografik denetimin sağlanması için yayın giriş kurallarına bağlı kalınmalı, bilimsel yayınlar uzman kişiler tarafından sisteme girilmeli ya da öğretim elemanları tarafından sisteme girilen yayınlar uzman kişiler tarafından kontrol edilerek onaylanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Afzali, M.(2009).*Türkiye’de Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve Akademik Kütüphaneler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Akgül, M. (2006). “Türk Üniversiteleri Açık Erişim ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor”. <http://ab.org.tr/ab06/AB2006-bildirge.html>(Erişim tarihi: 06.06.2016).
- Al, U. (2013). “AB destekli MedOANet Projesi İle İlgili Son Gelişmeler”. 2. *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı*, 21-22 Ekim 2013, İYTE, İzmir. <http://library.iyte.edu.tr/dosya/2UlusalAcikEriismIYTE22ekim2013/Umut%20AL.pdf>(Erişim tarihi: 14.06.2016).
- Al, U. ve Tonta, Y. (2014). “Açık Erişim Politikalarının Geliştirilmesi ve PASTEUR4OA Projesi”.*Türk Kütüphaneciliği* 28 (3):433-436.
- Alır, G. (2015). “Telif Hakları İle İlgili Güncel Gelişmeler”. <http://uvt.ulakbim.gov.tr/toplantı/uay10/galir.pdf>(Erişim tarihi:21.05.2015)
- Alır, G. (2016). “Lisans Anlaşmaları ve Telif Hakları”. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~umuta/lesson/bby166/07-2012.pdf>(Erişim tarihi: 26.07.2016)
- ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (2106). <http://acikerisim.ankos.org.tr/>(Erişim tarihi: 6.06.2016)
- ArXiv (2016). <http://arxiv.org/>(Erişim tarihi: 25.12.2016)
- Arlı, M. ve Nazık, H. (2003). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Atılgan, D. (2006). “Türkiye’de Açık Arşiv Çalışmaları ve Ankara Üniversitesi Örneği”[Bildiri]. *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu*, 2 Kasım 2006, Ankara.<http://slideplayer.biz.tr/slide/1992624/>(Erişim tarihi: 31.05.2016)
- Atılgan, D. ve Keten, B.(2008). “Açık Erişim Olgusu ve Ankara Üniversitesi”. *Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi ve İşbirliği=Information-Documentation Management and Cooperation among the Libraries in the Balkan Countries Symposium Papers, Edirne (Turkey), 5-7 June.*(ss.1-11). <https://core.ac.uk/download/files/418/11884397.pdf> (Erişim tarihi: 9.07.2016)

- Bailey, C. W. (2005). "The Spectrum of E-Journal Access Policies: Open to Restricted Access". <http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/105875/1/spectrum.htm> (Erişim tarihi:27.06.2016)
- Bailey, C. W. (2008). "Author's Rights". <http://digital-scholarship.org/ts/authorrightrights.pdf>(Erişim tarihi: 15.06.2015)
- Baloğlu, B. (2002). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Başar, F. (2015). "Açık Erişim Farkındalık ve Memnuniyet Anketi Sonuç Raporu". http://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2016/01/AE_anket_raporu_Aralik_2015.pdf (Erişim tarihi: 10.01.2016)
- Başar, F. (2016). "Açık Bilim/Açık Erişim ve Bilimsel Hayata Sunduğu Yenilikler: Türkiye'deki Durum". http://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2016/04/AE_Bilimsel_yasam.pdf (Erişim tarihi: 08.06.2016)
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003). <http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> (Erişim tarihi:16.04.2016)
- Bethesda Statement on Open Access Publishing. (2003). http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4725199/suber_bethesda.htm?sequence=1 (Erişim tarihi:10.04.2016)
- BioMed Central (2016). <http://www.biomedcentral.com/>(Erişim tarihi: 25.01.2016)
- Björk, B. C. (2004). "Open Access to Scientific Publications - An Analysis of the Barriers to Change?". *Information Research*, 9(2). <http://www.informationr.net/ir/9-2/paper170.html> (Erişim tarihi: 19.01.2016)
- Budapest Open Access Initiative (BOAI) (2002). "Budapest Open Access Initiative". <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/> (Erişim tarihi:13.04.2016)
- Budapest Open Access Initiative (BOAI) (2012). "Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nden Bu Yana On Yıl: Açık Erişim İçin Düzenleme. <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10-translations/turkish-translation> (Erişim tarihinde:16.01.2016)
- Bulut, B. ve Kafalı, G. (2015). "Küresel Yayınevleri ve Açık Erişim Politikaları". 4. *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı*, 20 Ekim 2015, TÜBİTAK, Ankara.

- http://ae2015.acikerisim.org/wp-content/uploads/sites/3/2016/11/burcu_bulut.pdf (Erişim tarihi: 16.10.2016)
- Bryman, A. ve Cramer, D. (1997). *Quantitative Data Analysis with SPSS for Windows*. NewYork: Routledge.
- Charles W. And Bailey, J. (2008). "Author's Rights, Tout de Suite". <http://digital-scholarship.org/ts/authorrights.pdf>(Erişim tarihi: 28.02.2016)
- CiteSeerx (2016). <http://citeseerx.ist.psu.edu/index> (Erişim tarihi: 25.01.2016)
- Cogprint (2016). "CognitiveScienceEprint Archive". <http://cogprints.org/> (Erişim tarihi: 25.01.2016)
- Coşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (2007). "Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberi". <http://eprints.rclis.org/9568/1/KArehber20may.pdf> (Erişim tarihi: 15.12.2016)
- Creaser, C. ve diğerleri. (2010). "Authors' Awareness and Attitudes Toward Open Access Repositories." *New Review of AcademicLibrarianship*, 16 (S1): 145-161 (Erişim: 25.03.2016, Taylor&Francis, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13614533.2010.518851>)
- Creative Commons (2016). <http://creativecommons.org/licenses/> (Erişim tarihi: 26.05.2016)
- Crow, R. (2002). "The Case For Institutional Repositories: A SPARC Position Paper". Washington, DC, SPARC. http://www.sparc.arl.org/sites/default/files/ir_final_release_102.pdf (Erişim tarihi: 27.02.2016)
- Çukadar, S. (2012). "Açık Erişim ve Telif Hakları". *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı*, 8-9 Kasım 2012, Hacettepe Üniversitesi Sıhhiye, Ankara. http://ae2012.acikerisim.org/wp-content/uploads/sites/6/2016/11/sami_cukadar.pdf (Erişim tarihi: 05.01.2016)
- Decisions, Recommendations and other Instruments of the Organisation for Economic Co-Operationand Development (2004). "Declaration on Access to Research Data from PublicFunding". <http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=157> (Erişim tarihi:17.01.2016)

- DLIST (2016).”Dijital Library of Information Science and Technology”.
<http://arizona.openrepository.com/arizona/handle/10150/105067> (Erişim tarihi: 25.01.2016)
- DOAB (2016). “Directory of Open Access Books”. <http://www.doabooks.org/> (Erişim tarihi: 15.12.2016)
- DOAJ (2016).”Directory of Open Access Journals”. <https://doaj.org/> (Erişim tarihi: 05.12 2016)
- Doğan, G. (2015).”Türkiye’de Açık Erişim Politikaları”. 4. *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı*, 20 Ekim 2015, TÜBİTAK, Ankara. http://www.acikerisim.org/wp-content/uploads/2016/01/guleda_dogan.pdf (Erişim tarihi: 16.10.2016)
- DRIVER (2008). “DRIVER Rehberi 2.0: İçerik Sağlayıcılar İçin Rehber – OAI-PMH ile Metinsel Bilgi Kaynaklarının Keşfi. (B. Yazıcı çev.)
http://www.yok.gov.tr/documents/9273450/9459025/DRIVER+Rehberi_19_08_2014_tr.pdf/3d19dcc9-6df9-4712-9650-8719231c1774 (Erişim tarihi: 26.01.2016)
- Elektronik Journals Library (2016). <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/index.phtml?bibid=AAAAA&colors=7&lang=en> (Erişim tarihi: 30.05.2016)
- E-LIS (2016).”E-Print in Library and Information Science”. <http://eprints.rclis.org/> (Erişim 26.01.2016)
- EPrints (2016). <http://www.eprints.org/uk/> (Erişim tarihi: 31.05 2016)
- Erol, A. (2009). *Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Yayıncılık*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Ertürk, K.L. (2008). *Türkiye’de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Ertürk, K. L. ve Küçük, M. E. (2010a). “Kurumsal Açık Arşivlerin Etkin Kullanımı: Türkiye’deki Bilimsel Elektronik Yayıncıların Görüşleri”. *Bilgi Dünyası*,11(1): 122-139.
- Ertürk, L. K. ve Küçük, M. E. (2010b).”Bilimsel Bilginin Görünürlüğü: Hacettepe Üniversitesi’nde Açık Erişim Farkındalığı”. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1): 63-93.

- Ertürk, K. L. ve Şengül, G. (2011). “Bilimsel İletişimde Yeşil ve Altın Yollarda Yakınsama ve Türkiye’deki Yansımaları”. *Bilgi Dünyası*. 12(2):239-262.
- Fırat Üniversitesi (2016). “Akademik Birimler”. <http://www.firat.edu.tr/> (Erişim tarihi: 27.10.2016)
- Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi (2016a). “Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi Yardım”. <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/help> (Erişim tarihi: 28.12.2016)
- Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi (2016b). “Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi Hakkımızda”. <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/about> (Erişim tarihi: 28.12.2016)
- Florida Entomologist (2016). <http://journals.fcla.edu/flaent> (Erişim tarihi: 30.05.2016)
- Gargouri, Y., Hajjem, C., Larivie`re, V., Gingras, Y., Carr, L., et al. (2010) Self-Selectedor Mandated, Open Access Increases Citation Impact for Higher Quality Research. *PLoS ONE* 5(10): e13636. doi:10.1371/journal.pone.0013636. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0013636>
- Google Scholar (2016). “Google Akademi Hakkında”. <https://scholar.google.com.tr/> (Erişim tarihi:31.05.2016)
- Gürdal, G., Türkfidanı, A., Kutlutürk, L., Çelik, S. ve Keten, B. (2012).”Araştırma Kurumları İçin OpenAIRE Kılavuzu” (Çev.) *Türk Kütüphaneciliği*, 26(2): 416-438.
- Gürdal, G., Türkfidanı, A., Keten, B., Holt, İ. (2013). “Kurumsal Arşiv Kavramı ve OpenAIREplus Projesi”. *Akademik Bilişim Konferansı*, 23-25 Ocak 2013, Akdeniz Üniversitesi Enformatik Bölüm Başkanlığı, Antalya. <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/174.pdf> (Erişim tarihi: 28.06.2016)
- Gürdal, G. (2014). “Türkiye’de Açık Erişim, OPENAIRE, ZENODO, ANKOS AEKA, Ulusal Akademik Arşiv”. *Akademik Bilişim Konferansı*, 5-7 Şubat 2014, Mersin Üniversitesi, Mersin. <http://ab.org.tr/ab14/sunum/192-gurdal.pdf> (Erişim tarihi: 20.07.2016)
- Harnard, S. (1995). “Scholarly Journals at the Crossroads: A Subversive Proposal for Electronic Publishing: An Internet Discussion About Scientific and Scholarly Journals and Their Future”. (Ed. Ann Shumelda Okerson, James J.

- O'Donnell) Washington, DC: Association of Research Libraries.
<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015034923758;view=1up;seq=5>
(Erişim tarihi: 26.01.2016)
- Harnad, S. (2003) "Electronic Preprints and Postprints". *Encyclopedia of Library and Information Science Marcel Dekker, Inc.*
<http://users.ecs.soton.ac.uk/harnad/Temp/eprints.htm> (Erişim tarihi: 24.05.2016)
- Holt, İ. (2006). "Bilimsel Bilgiye Açık Erişim".
http://acikerisim.ankos.org.tr/belgeler/bilimsel_bilgiye_acik_erisim.pdf
(Erişim tarihi: 10.09.2016)
- Holt, İ. (2008). "Türk Kütüphaneciliğinde Kişisel Arşivleme ve E-LIS Açık Arşivi".
Akademik Bilişim Konferansı, 30 Ocak-1 Şubat 2008, Çanakkale.
<http://www.slideshare.net/ilkayholt/trk-ktphaneciliinde-kiisel-arivleme-ve-elis-ak-arivi> (Erişim tarihi: 27.01.2016)
- Holt, İ. ve Madran, O. (2014). "Creative Commons Türkiye". *Akademik Bilişim Konferansı*, 06 Şubat 2014, Mersin Üniversitesi, Mersin.
<http://ab.org.tr/ab14/sunum/193.pdf> (Erişim tarihi: 16.03.2016)
- Holt, İ. (2016). "Creative Commons" *Creative Commons Türkiye Lansmanı*, 11 Mart 2016. Özyeğin Üniversitesi, İstanbul.
https://figshare.com/articles/Creative_Commons_T_rkiye_Lansman_/3117628/1 (Erişim tarihi: 26.05.2016)
- IFLA (2004). "IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation". <http://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-open-access-to-scholarly-literature-and-research-documentation> (Erişim tarihi: 17.01.2016)
- Internet Archive. (2016). <https://archive.org/> (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (2007). *T.C. Resmi Gazete*, 5651, 4 Mayıs 2007.
- Journal of Clinical Investigation (2016). <http://www.jci.org/> (Erişim tarihi: 30.05.2016)
- Karasözen, B. (2003). "Kurumsal Arşivler". (Yay. Haz. Fatih Rukancı ve başkaları)
Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu

- Bildirileri* (s.10-16). Ankara: Ankara Üniversitesi.
http://acikerisim.ankos.org.tr/belgeler/kurumsal_arsivler.pdf (Erişim tarihi: 13.01.2016)
- Karasözen, B., Holt, İ., Coşkun, C., Bayram Ö. (2006). “Kurumsal Arşiv Yaratma”. *ANKOS 6. Yıllık Toplantısı*, 2-4 Haziran 2006, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale, http://eprints.rclis.org/7908/2/AEKA_Haz06.pdf (Erişim tarihi: 15.12.2016)
- Karasözen, B., Zan, B. ve Atılgan, D. (2010). “Türkiye’de Açık Erişim ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırma”. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(2): 235-257.
- Kayaoğlu, H. D. (2006) “Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı”. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1): 29-60.
- Kılıç, S. (2013). “Örnekleme Yöntemi [Sampling Methods]”. *Journal of Mood Disorders*. 3 (1): 44-46 ss.
- Kim, H. (2001). "The Transition From Paper to Electronic Journals: Key Factors That Affect Scholars' Acceptance of Electronic Journals." *The Serials Librarian*, 41(1): 31-64. Taylor&Francis, http://dx.doi.org/10.1300/J123v41n01_04 (Erişim tarihi: 18.06.2016)
- Koç, S. (2016). “Yaratıcılığı Teşvik Eden Lisanslar”. *Creative Commons Türkiye Lansmanı*, 11 Mart 2016. Özyeğin Üniversitesi, İstanbul. https://figshare.com/articles/Yarat_c_1_Te_vik_Eden_Lisanslar/3117841/3 (Erişim tarihi: 26.05.2016)
- Kurbanoglu, S. (2004). *Kaynak Gösterme El Kitabı*. Ankara: ÜNAK
- Küçük, M.E. ve N.E. Olcay (2006). “Bilimsel Elektronik Dergiler: Türkiye Profili”. *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Araştırma Grubu - Proje No: SOBAG-105K096*. Ankara: TÜBİTAK.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2005). “Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO)”. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14283/wipo-telif-haklari-andlasmasi-1996.html> (Erişim tarihi: 02.05.2016)
- Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı (2015).”2015 Yılı Faaliyet Raporu”. Elazığ: Fırat Üniversitesi
- Making of America (2016). <http://quod.lib.umich.edu/m/moagrp/> (Erişim tarihi: 30.05.2016)

- MedOANet. (2012). “MedOANet: Akdeniz Avrupası’nda Eşgüdümlü Açık Erişim Politikalarına Doğru”.
http://www.medoanet.eu/sites/www.medoanet.eu/files/documents/Press_Release_TR.pdf (Erişim tarihi: 14.06.2016)
- Melero, R. (2014). “RELIEVE: Twenty Years Inmersed in Thechronology of Open Access”. *RELIEVE*, 20 (2): 1-8.
- OAI (Open Archives Initiative). (2016). <http://www.openarchives.org/> (Erişim tarihi: 16.09.2016)
- OAI-PMH (2002). “The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting”.
<http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.htm> (Erişim tarihi: 24.08.2016)
- OAIster (2016). <http://www.oclc.org/oaister.en.html> (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- Odabaş, H. (2008). “Bilgi Yönetimi ve Yüksek Öğrenim Kurumlarında Kurumsal Açık Erişim”. *XIII. Türkiye’de İnternet Konferansı*, 22-23 Aralık 2008, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Odabaş, H. ve Odabaş, Y. (2012). “Türkiye’de Akademik Açık Dergi Yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde Açık E-Dergi Uygulaması”. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (47) : 355-370.
- ODTÜ (2016). “Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi E-Tezler”.
<https://lib.metu.edu.tr/tr/e-kaynaklar-e-tezler> (Erişim tarihi: 10.06.2016)
- Oktar, N.ve Akdal, G. (2006). “Bilimsel Yayınlar İnternet Üzerinden Açık Erişimin Süreli Yayıncılığın Niteliğine Etkisi”. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 4.Ulusal Sempozyumu*, 17 Kasım 2006, (ss.115-119). Ankara: TÜBİTAK.
<http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum4/page115-119.pdf> (Erişim tarihi: 26.02.2016)
- Oktar, N. (2013). “Açık Erişimli Dergiler ve Finansal Sorunları”.
<http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum11/Sayfa-15-23.pdf> (Erişim tarihi:03.05.2016)
- Open Access Bibliography: Liberating Scholarly Literature with E-Prints and Open Access Journals. (2005) C. W. Bailey (haz.). Washington, D.C.: Association of Research Libraries. <http://eprints.rclis.org/6853/1/oab.pdf> (Erişim tarihi: 22.01.2016)

- Open Access Directory. (2016). "Events". <http://oad.simmons.edu/oadwiki/2015> (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- OpenDOAR (2016). "Directory of Open Access Repository". <http://www.opendoar.org/> (Erişim tarihi: 20.12.2016)
- Open J-Gate (2016). "Online Journal Database". <http://openj-gate.org/> (Erişim tarihi: 07.03.2016)
- Open Science. (2016). "Visibility and Citation in Open Access: Two Cases". <http://openscience.com/visibility-and-citation-in-open-access-two-cases/> (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- PASTEUR4OA. (2016). <http://www.pasteur4oa.eu/> (Erişim tarihi: 15.06.2016).
- Picarra, M. (2015). "Araştırma Yapan Kurumlar için Politika Gelişirme ve Uygulama, Politikanın Etkinliği ve Uyumunu için Pratik Bilgiler". (G. Doğan, Y. Tonta, U. Al, O. Madran, ev.). http://pasteur4oa.eu/sites/pasteur4oa/files/resource/practical-information-for-research-performing-organisations-on-policy-development-implementation%20-effectiveness-and-alignment_tr.pdf (Erişim tarihi: 16.10.2016)
- Polat, C. (2006a). "Bilimsel Bilgiye Açık Erişim ve Kurumsal Açık Erişim Arşivleri". *Journal of Social Sciences*, 6(37): 53-80.
- Polat, C. (2006b, 12-14 Eylül). "Bilimsel Bilgiye Açık Erişim ve Atatürk Üniversitesi Açık Arşivi Kurma alışmaları". *ÜNAK'06 Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu*, 12-14 Eylül 2006, (ss. 80-104). Gazi Üniversitesi, Ankara. <http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak06/u06-10.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2016)
- PubMed Central (2016). <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed> (Erişim tarihi: 25.01.2016)
- RePEc (2016). "Research Papers in Economics". <http://repec.org/> (Erişim tarihi: 26.01.2016)
- ROAR (2016). "Registry of Open Access Repositories". <http://roar.eprints.org/> (Erişim tarihi: 19.12.2016)
- ROARMAP (2016). "Registry of Open Access Repository Mandates and Policies". <http://roarmap.eprints.org/> (Erişim tarihi: 21.12.2016)

- Self-Archiving FAQ for the Budapest Open Access Initiative (BOAI).
<http://www.eprints.org/openaccess/self-faq/#self-archiving> (Erişim tarihi: 19.04.2016)
- SHERPA RoMEO (2007). "Securing a Hybrid Environment for Research Preservation and Access". <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php> (Erişim tarihi: 09.12.2016)
- SHERPA RoMEO (2016). "Publisher Copyright Policies& Self-Archiving".
<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/index.php?la=en&flDnum=|&mode=simple>
(Erişim tarihi: 04.12.2016)
- SPARC (2016). Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition.
<http://sparcopen.org/our-work/open-access-week/>(Erişim tarihi: 13.02.2016)
- SPARC Author Addendum (2016). "Author Rights: Using the SPARC Author Addendum".
<http://sparcopen.org/our-work/author-rights/brochure-html/>
(Erişim tarihi: 31.05.2016)
- SPARC Open Access Newsletter. (2016). "Elsevier Offers Hybrid Journals".
<http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/06-02-06.htm#elsevier>
(Erişim tarihi: 31.05.2016)
- Suber, Peter. (2003). "How Should We Define 'Open Access'" The SPARC Open Access Newsletter, (64)
http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4736589/suber_oadefine.htm?sequence=1 (Erişim tarihi: 21.04.2016)
- Suber, P., Brown, P. O., Cabell, D., Chakravarti, A., Cohen, B., Delamothe, T., Eisen, M. et al. (2003). "Bethesda Statement on Open Access Publishing".
<http://dash.harvard.edu/handle/1/4725199> (Erişim tarihi: 16.04.2015)
- Swan, A. ve Brown, S. (2004). "JISC/OSI journal authors survey report. Truro, UK: Key Perspectives Ltd." <http://cogprints.org/4125/1/JISCOAreport1.pdf>
(Erişim tarihi: 25.05.2016)
- Swan, A. (2005a). "Institutional Repositories: Here, There...And Not (Yet) Everywhere".
<http://www.keyperspectives.co.uk/openaccessarchive/Conference%20presentations/PresentationTilburg05.pdf> (Erişim tarihi: 17.03.2016)
- Swan, A. (2005b). "Open Access Self-Archiving: An Introduction".
<http://eprints.soton.ac.uk/261006/1/jiscsum.pdf> (Erişim tarihi: 22.01.2016)

- Swan, A. (2010). "The Open Access Citation Advantage: Studies and Results to Date". http://eprints.soton.ac.uk/268516/2/Citation_advantage_paper.pdf (Erişim tarihi: 09.05.2016)
- Swan, A. (2012). "Policy Guidelines: For The Development and Promotion of Open Access". France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Symplectic (2016). <http://symplectic.co.uk/open-access-timeline/> (Erişim tarihi: 29.05.2016)
- T.C. Resmi Gazete (2001). "Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun". <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010303m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/03/20010303m1.htm> (Erişim tarihi: 10.01.2016)
- Telif Hakları Genel M¼d¼rl¼ę¼ (2015). <http://www.telifhaklari.gov.tr/> (Erişim tarihi: 30.04.2015)
- Thorin, S. (2003). "Global Changes in Scholarly Communication". <http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=sul> (Erişim tarihi: 15.04.2015)
- Timeline of the Open Access Movement. (2016). <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/timeline.htm> (Erişim tarihi: 31.05.2016)
- Tonta, Y. (2000). "Elektronik Yayıncılıkta Son Gelişmeler". *Bilgi D¼nyası*, 1(1): 89-132.
- Tonta, Y. (2006). "Açık Erişim: Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde S¼reli Yayıncılık Üzerine Etkileri". *I. Ulusal Sosyal Bilimlerde S¼reli Yayıncılık Sempozyumu, 2-3 Kasım 2006, Ankara*. <http://core.ac.uk/download/pdf/11881630.pdf> (Erişim tarihi: 12.04.2015)
- Tonta, Y. (2007). "Açık Erişim ve Tıpta Bilimsel İletişimin Geleceği". *Bilimsel Yayınlar Kitabı* içinde. Ankara: Klinik Araştırmalar Derneği. <http://core.ac.uk/download/pdf/11882839.pdf>
- Tonta, Y. (2012). Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve MedOANet Projesi. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-ulusal-ae-calistayi-8-kasim-2012-v5.pdf> (Erişim tarihi: 14.06.2016)

- TÜBİTAK. (2016). “4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Gerçekleşti”.
<https://www.tubitak.gov.tr/tr/haber/4-ulusal-acik-erisim-calistayi-gerceklesti>
(Erişim tarihi: 07.06.2016)
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2016). “Ambargo Nedir?”
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=14320 (Erişim tarihi: 17.07.2016)
- Türkfidanı, A. ve Gürdal, G. (2013). “OpenAIRE Avrupa İçin Açık Bilimsel İletişim ve Bilimsel Bilgi Altyapısı: Son Gelişmeler. 2. *Ulusal Açık Erişim Çalıştayı*, 21-22 Ekim 2013, İYTE
- Türkiye Akademik Arşivi. (2016). “Türkiye Akademik Arşivi”.
<http://arsiv.ulakbim.gov.tr/> (Erişim tarihi: 28.12.2016)
- Uçak, N. Ö. ve Al, U.(2009). “Bilimsel İletişimin Zamana Göre Değişimi: Bir Atıf Analizi Çalışması”. *Bilgi Dünyası*, 10(1): 1-27.
- Ufuk 2020 Açık Erişim ve Açık Veri: OpenAIRE Nasıl Yardımcı Olabilir? (2016).
http://acikerisim.ankos.org.tr/belgeler/FactSheet_OA2020_RM_Turkish.pdf
(Erişim tarihi: 23.06.2016)
- ULKBİM. (2016a). “TR Dizin”. <http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/> (Erişim tarihi: 12.06.2016)
- ULAKBİM. (2016b). “Dergi Park”. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/> (Erişim tarihi: 12.06.2016)
- ULAKBİM. (2016c). “Dergi Park ve Uluslararası Görünürlük”.
<http://cabim.ulakbim.gov.tr/dergipark-ve-uluslararasi-gorunurluk/> (Erişim tarihi: 29.06.2016)
- Ulrichsweb Global Serials Directory (2017). <http://ulrichsweb.serialsolutions.com/>
(Erişim tarihi: 05.03.2017)
- Velterop, J. (2005). *Open Access Publishing and Scholarly Societies: A Guide*. New York: Open Society Institute.
- Wikipedia (2016). “Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu”.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Bilimsel_Yay%C4%B1nc%C4%B1l%C4%B1k_ve_Akademik_Kaynaklar_Koalisyonu (Erişim tarihi: 04.05.2016)
- WIPO (2015). “Word Intellectual Property Organization”.
<http://www.wipo.int/portal/en/> (Erişim tarihi: 02.05.2015)

Xia, J, Myers R.L. and Wilhoite, S.K. (2011).”Multiple Open Access Availability and Citation Impact. *Journal of Information Science*, 37 (1): 19–28.

Yükseköğretim Kanunu (1981). *T.C. Resmi Gazete*, 2547, 4 Kasım 1981.

YÖK (2016a). “Ulusal Akademik Arşiv”.

http://www.yok.gov.tr/documents/7166509/7180015/Ulusal_Akademik_Arsiv.pdf/0badbbad-4040-4286-8369-ad175db6d740 (Erişim tarihi: 7.06.2016)

YÖK (2016b). “Ulusal Tez Merkezi”. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim tarihi: 10.06.2016)

EKLER

EK 1: Tez Etik Kurul Kararı

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı
Erzurum

Sayı : 48553601 - 3900
Konu : Etik Kurul Kararı.

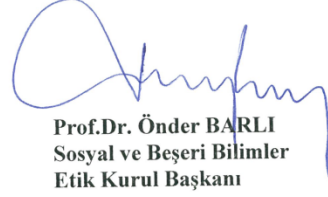
13.07.2015

Sayın
Neslihan AKA

Tarafımızca yürütülmekte olan "*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*" konulu tezle alakalı yapılacak çalışma için Etik Kurul Kararı isteğiniz ile ilgili, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 13.07.2015* gün ve *13.18* sayılı kararı aşağıya çıkarılmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Eki: Etik Kurul Kararı (1 Adet-1 Sayfa)

Prof.Dr. Önder BARLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler
Etik Kurul Başkanı

Karar : 2015.13.18:

Doç.Dr. Hüseyin ODABAŞ'ın danışmanlığını yaptığı yüksek lisans öğrencisi Neslihan AKA'nın hazırlamış olduğu "*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*" konulu tezi ile alakalı yapacağı anket çalışmaları için, Etik Kurul Onay Belgesi isteği ile ilgili husus görüşüldü.

Yapılan görüşmelerden sonra; adı geçeninin "*Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği*" konulu çalışmayla alakalı yapacağı çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına,

oy birliği ile karar vermiştir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı
ERZURUM

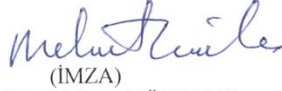
Toplantının Mahiyeti : Etik Kurul
Toplantının Tarihi : 13.07.2015
Toplantının Sayısı : 13

Karar - 18:

Doç.Dr. Hüseyin ODABAŞ'ın danışmanlığını yaptığı yüksek lisans öğrencisi **Neslihan AKA**'nın hazırlamış olduğu "**Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği**" konulu tezi ile alakalı yapacağı anket çalışmaları için, Etik Kurul Onay Belgesi isteği ile ilgili husus görüşüldü.

Yapılan görüşmelerden sonra; adı geçenin "**Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği**" konulu çalışmayla alakalı yapacağı çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel yönden sakınca bulunmadığına,

oy birliği ile karar verilmiştir.

(İMZA)

Prof.Dr. Mehmet TÖRENEK
Başkan Yardımcısı

(İMZA)

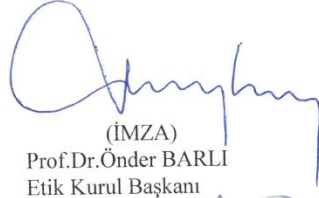
Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM
Etik Kurul Üyesi

(İMZA)

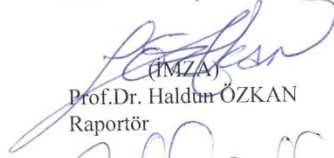
Prof.Dr. Veyis DEĞİRMENÇAY
Etik Kurul Üyesi

(İMZA)

Prof. Mustafa KÜÇÜKÖNER
Etik Kurul Üyesi

(İMZA)

Prof.Dr.Önder BARLI
Etik Kurul Başkanı

(İMZA)

Prof.Dr. Haldun ÖZKAN
Raportör

(İMZA)

Prof.Dr. Veysel GÜLLÜCE
Etik Kurul Üyesi

YURT DİNDARDA - KATILMADI

Prof.Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Etik Kurul Üyesi

(İMZA)

Prof.Dr. Fatih KARCIOĞLU
Etik Kurul Üyesi

EK 2: Fırat Üniversitesi Akademisyenlerinin Açık Erişim Farkındalığı Anketi

Açık Erişim yayınları, tam metin, çevrimiçi, ücretsiz ve çoğu telif ve lisans sınırlamaları olmadan erişilebilen yayınlardır. Bu yayınlara erişim, yazarın ya da telif hakkı sahibinin izni ile internet aracılığıyla gerçekleşir.

Kurumsal açık arşiv; üniversitelerin ve bilimsel araştırma yapan diğer kurumların ürettiği bilimsel çalışmaların dijital bir ortamda standartlara uygun bir şekilde toplandığı, saklandığı, dizinlendiği, uzun süreli korunduğu ve açık erişim olarak dağıtımının sağlandığı veri tabanıdır.

Çalışma, Fırat Üniversitesi akademisyenlerinin açık erişim ve kurumsal arşivler konusundaki düşüncelerini, farkındalıklarını ve kullanım becerilerini saptamak için hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular yüksek lisans tez çalışmasında kullanılarak literatüre yeni bir kaynak kazandırılacaktır. Aynı zamanda farkındalığı yükseltmek için ortaya konacak sonuçların diğer üniversitelerdeki kurumsal arşiv yöneticilerine de yol göstereceği düşünülmektedir.

Hem bilimsel çalışmaların yazarları olarak hem de kullanıcıları olarak sizlere bir takım sorular yöneltilecektir. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, çalışmanın bilimselliği açısından son derece önemlidir. Araştırmada katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulacaktır.

Anket formunu doldurarak araştırmaya katkı sağladığınız ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Neslihan AKA/Kütüphaneci

Atatürk Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Fırat Üniversitesi Kütüphanesi/ Kütüphaneci

naka@firat.edu.tr

akaneslihan@gmail.com

9)Basılı ve/veya elektronik dergilerdeki yayın yapacağınız zaman dergi seçim kriterlerinizi önem derecesine göre seçiniz.

	Önemli	Ne Önemli Ne Önemsiz	Önemli Değil
a. Derginin etki faktörü			
b. Derginin açık erişim olması			
c. Derginin yayın değerlendirmesürecinin			
d. Derginin elektronik olması			
e. Derginin tirajı (bir defada basılan sayı)			

10)Açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda bilgi sahibi olduğunuzu (farkındalığınızın olduğunu) düşünüyor musunuz?

a.Evet

b.Hayır

Cevabınız Hayır ise 12. soruya geçiniz.

11) Açık erişim farkındalığınızı nasıl kazandınız? (Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)

	Kendi araştırmalarım sonucu
	Meslektaş tavsiyesi
	Kurumum aracılığıyla
	Konferans/ Seminerler aracılığıyla
	Diğer (Lütfen açıklayınız)

12)Akademisyenlerin açık erişim farkındalık düzeyini artırmak için üniversite/kütüphane nasıl bir yol izlemelidir?(lütfen bir cümle ile açıklayınız).....
.....

13)Açık erişim bir e-dergide makale yayınladınız mı?

a. Evet

b. Hayır

Cevabınız "Hayır" ise 15. soruya geçiniz.

14)Açık erişim dergilerde yayınlanmış makale sayınızı belirtiniz.

- a. 1-5   b. 6-10   c.11-15   d.16+

15)Akademik çalışmalarınızda açık erişim yayınlardan yararlanıyor musunuz?

- a. Evet   b. Hayır   c. Fikrim yok

Cevabınız “Evet” ise 17. soruya geçiniz.

16) Açık erişim yayınlardan yararlanamıyorsanız bunun en öncelikli sebebi nedir?(Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)

- a. Basılı kaynaklar ihtiyaçlarımı karşılıyor.
- b. Açık erişim olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi değilim.
- c. Açık erişim yayınları kullanıyorsam bile farkında değilim.
- d. Teknolojiyi kullanabilme yeteneğim zayıftır.
- e. Yayının açık erişim olması kalite açısından yeterince güven vermemektedir.
Diğer(Lütfen açıklayınız).....

17)Açık erişim ve yayın kalitesi arasında ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?

- a. Evet   b. Hayır   c. Fikrim yok

18)Açık erişim fikrine olumlu bakma sebepleriniz nelerdir? (Birden çok madde işaretleyebilirsiniz)

- a.Daha fazla atıf,
- b.Yayın hızı,
- c.Daha çok kişi tarafından erişim,
- ç.Bilimsel araştırmalarda tekrarı engellemek,
- d.Bilgiye adil ve eşit erişim hakkı sunmak,
- e.Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak,
- f.Bilgiyi güncel takip etmek,
- g. Kamuya yarar sağlamak,
- h. Ulusal ve kurumsal başarıyı artırmak,
- ı. Diğer.....

19) Açık erişim fikrine olumsuz bakma sebepleriniz nelerdir? (Birden çok madde işaretleyebilirsiniz)

- a. Akademik yükseltmelerde etkisiz olması,
- b. Yasal çekinceler
- c. Bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali
- ç. Bazı yayımların hakem kontrolünden geçmemesi,
- d. Bazı makalelerin son baskısının olmaması (son baskı; hakem kontrolünden geçmiş yayıma hazır baskısı)
- e. Diğer....

20) Bilimsel çalışmalar yayımlanacağı zaman telif hakkı kısmen ya da tamamen yayıncılara devredilmektedir. Telif hakkı devri konusundaki uygulamalarınızı belirtiniz. (Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)

- a. Telif hakkımı yayıncıya isteyerek devrettim.
- b. Telif hakkımı yayıncıya istemeyerek devrettim.
- c. Devir sözleşmemde değişiklik yaptırarak devrettim.
- d. Henüz devretmedim.
- e. Diğer (Lütfen

21) Telif haklarının "tüm hakları saklıdır" yerine "bazı hakları saklıdır" düşüncesinin yer aldığı creative commons (cc) lisanslarından haberdar mısınız?

- a. Haberdarım
- b. Haberdarım ve kullanıyorum
- c. Haberdar değilim

22) Bazı yayınevleri yayınladıkları bilimsel çalışmaları (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu uygulamayı doğru buluyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Fikrim yok

23) Avrupa Birliği Çerçeve Programları kapsamında desteklenen herhangi bir projede yer aldınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır

27) Kurumsal arşiv politikalarında yayınların kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?(Tek seçeneği işaretleyiniz)

- a. Zorunlu olmalıdır.
- b. İsteğe bağlı olmalıdır.
- c. Fikrim yok.

28) 2015 yılı içinde hizmete sunulan Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne bilimsel çalışmalarınızı tam metin olarak eklemek ister misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır

Cevabımız "Hayır" ise 30. soruya geçiniz.

29) Kurumsal açık arşive yayın ekleme isteğinizin nedenleri nelerdir? (Sizin için uygun olan tek seçeneği işaretleyiniz)

- a. Araştırma sonuçlarını meslektaşlarla paylaşmak için
- b. Kurumsal arşiv yönergesinde zorunlu olduğu için
- c. Kurumun akademik başarısına katkıda bulunmak için
- d. Kişisel akademik itibarı arttırmak için
- e. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

30) Ürettiğiniz tezlerin bir kopyasını elektronik formatta kullanıcıların tam metnine erişebileceği Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivine eklenmesine izin verir misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır

31) 2015 yılı içinde hizmete sunulan Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi'ne bilimsel çalışmalarınızı eklediniz mi?

- a. Evet
- b. Hayır

32) Kurumsal Açık arşive yayınların yüklenmesinde görülen engeller/çekinceler nelerdir?

- a. Telif hakkı ihlali
- b. Ambargo süresinin belirsizliği
- c. Hakem heyetinden geçmeyen yayınların yüklenebilmesi
- d. Materyali nasıl yükleyeceklerine dair bilgi eksikliği
- e. Henüz kurumsal açık arşive yüklenecek yayımlarım yok
- f. Kurumun açık arşivi olduğundan haberdar değilim.
- g. Diğer.....

33) Dünyadaki kurumsal açık arşivlerin listesini veren OpenDOAR(The Directory of Open Access Repositories), içeriğinde tarama yapılan ROAR(Registry of Open Access Repositories); açık erişim dergi listesini ve içerdiği makaleleri gösteren DOAJ(Directory of Open Access Journals)web sitelerinden haberdar mısınız?

- a. Haberdarım   b. Haberdarım ve kullanıyorum   c. Haberdar değilim

34) Yayıncıların açık erişim konusundaki politikası ve izin durumları ile ilgili bilgi veren SHERPA ROMEO(Publisher copyright policies & self-archiving)' dan haberdar mısınız?

- a. Haberdarım   b. Haberdarım ve kullanıyorum   c. Haberdar değilim

35) Kurum tarafından açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda bilgilendirilmek için hangi yolları tercih edersiniz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a. Uygulamalı eğitim programları (bireysel/gurup)
b. Uygulamalı eğitim programları (üniversite geneli)
c. Broşürler
d. Gereksinim anında verilecek eğitim
e. E-posta yoluyla bilgilendirme
f. Bilgilendirmeye gerek duymuyorum.
g. Diğer (Lütfen açıklayınız).....

36)Kurumsal Açık Arşivin tanıtımını yapmak, yayın giriş kurallarını belirtmek ve açık erişim farkındalığını artırmak için 8 Ekim 2015 tarihinde üniversite genelinde Bahaeddin Ögel Konferans Salonunda toplantı yapılmıştır. E-posta yoluyla ve afişler ile toplantı duyurusu yapılmasına rağmen katılım çok az (yaklaşık 20 kişi) gerçekleşmiştir. Toplantıya katılmama sebebiniz nedir?

- a. E-postamı kontrol etmedim ve duyuruyu görmedim
b. O tarihte kurumda değildim.
c. Toplantıya katılmayı düşündüm ama dersim olduğu için katılamadım.
d. Toplantıya katılmayı düşündüm ama acil işim çıktığı için katılamadım.
e. Konuyu önemsemediğim için katılamadım.
f. Katıldım.
g. Diğer(Lütfen açıklayınız).....

37) Kurumsal Açık Arşiv ile ilgili aşağıdaki önermelere katılım düzeyinizi belirtiniz.

	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Fikrim Yok
Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Sistemi(FÜKAAS) akademisyen ve kurum için yararlıdır.				
Akademik yükselmelerde ve proje desteği başvurularında akademisyenlerin FÜKAAS 'daki depolanan yayımları değerlendirme ölçütü olabilir.				
FÜKAAS ve bu alandaki gelişmeler ile ilgili üniversitemizde eğitim toplantıları yapılmalıdır.				
Sistemin daha iyi işlemesi ve takibi için fakülte bazında eğitim ve belirli aralıklarla görüşmeler düzenlenmelidir.				
FÜKAAS'a akademisyenler tarafından girilen yayımların doğruluğu kütüphane tarafından kontrol edilmelidir.				

Belirtmek istediğiniz görüş ve önerileriniz:

EK 3: WIPO Telif Hakları Andlaşması

Resmi Gazete Tarihi: 14.05.2008 Resmi Gazete Sayısı: 26876

Karar Sayısı : 2008/13597

Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) tarafından 20 Aralık 1996 tarihinde kabul edilen;

1 – 2/5/2007 tarihli ve 5646 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ekli “WIPO İcralar ve Fonogramlar Andlaşması”na,

2 – 2/5/2007 tarihli ve 5647 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan ekli “WIPO Telif Hakları Andlaşması”na,

katılmamız; Dışişleri Bakanlığının 8/4/2008 tarihli ve HUMŞ/397 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu’na 28/4/2008 tarihinde kararlaştırılmıştır.

GİRİŞ

Âkit Taraflar,

Edebiyat ve sanat eserleri sahiplerinin haklarının mümkün olduğunca etkili ve aynı tarzda korunmasını devam ettirmeyi ve geliştirmeyi isteyerek,

Yeni uluslararası kuralların sunulması ve yeni ekonomik, toplumsal, kültürel ve teknolojik gelişmelerin oluşturduğu sorulara yeterli çözümlerin sağlanması amacıyla mevcut belirli kuralların yorumlarına açıklık getirilmesi ihtiyacını bilerek,

Edebiyat ve sanat eserlerinin yaratılması ve kullanımına ilişkin bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişim ve birleşiminin güçlü etkisini bilerek,

Edebiyat ve sanat alanındaki yaratıcılığın özendirilmesinde telif haklarının korunmasının önemini vurgulayarak,

Bern Sözleşmesinde yansıtıldığı üzere, eser sahiplerinin hakları ile daha büyük kamu çıkarları arasında, özellikle eğitim, araştırma ve bilgiye erişim konularında, dengenin sürdürülmesi ihtiyacını bilerek,

Aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmışlardır.

MADDE 1

Bern Sözleşmesi ile İlişki

(1) Bu Andlaşma, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına Dair Bern Sözleşmesince oluşturulan Birliğin üyesi olan Âkit Taraflar bakımından, anılan

Sözleşmenin 20 nci maddesi anlamında özel bir andlaşmadır. Bu Andlaşma, Bern Sözleşmesi dışındaki andlaşmalarla hiçbir şekilde bağlantı olmayacaktır ve diğer andlaşmalarda düzenlenen haklar ve yükümlülükler hâlel getirmeyecektir.

(2) Bu Andlaşmadaki hiçbir hüküm, Âkit Tarafların, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi altında birbirine karşı mevcut olan yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır.

(3) Burada "Bern Sözleşmesi" ifadesi ile Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi'nin 24 Temmuz 1971 tarihli Paris Metni ifade edilmektedir.

(4) Âkit Taraflar, Bern Sözleşmesi'nin 1 ila 21 inci maddeleri ile Ek'de öngörülen hükümlere uyacaklardır.

MADDE 2

Telif Hakları Koruma Kapsamı

Telif hakkının korunması, düşünceleri, yöntemleri, uygulama esaslarını ya da matematiksel kavramları değil, ifadeleri kapsar.

MADDE 3

Bern Sözleşmesi'nin 2 ila 6 ncı Maddelerinin Uygulanması

Âkit Taraflar, gereken şekilde, bu Andlaşma ile öngörülen korumayı sağlamak üzere, Bern Sözleşmesinin 2 ila 6 ncı madde hükümlerini uygulayacaklardır.

MADDE 4

Bilgisayar Programları

Bilgisayar programları, Bern Sözleşmesi'nin 2 nci maddesi anlamında edebiyat eseri olarak korunur. Öngörülen koruma, hangi koşul ya da biçimle ifade edilirse edilsin bilgisayar programlarına uygulanacaktır.

MADDE 5

Veri Derleme (Veri Tabanı)

Hangi biçimde olursa olsun, içeriğinin seçimi ya da düzenlenmesi fikri bir yaratıcılık içeren veri ya da diğer öğelerin derlenmesi, yaratıcı düşünce olarak korunur. Bu koruma, derleme içindeki veri ya da materyaller üzerindeki mevcut telif haklarına hâlel getirmeyecektir ve veri ya da materyaller için genişletilmeyecektir.

MADDE 6

Yayma Hakkı

(1) Edebiyat ve sanat eserlerinin sahipleri, eserlerinin özgün nüshaları ya da kopyalarının satılması ya da sahipliğinin el değiştirmesi yoluyla topluma sunulmasına izin verme hususunda münhasıran hak sahibidir.

(2) Bu Andlaşmadaki hiçbir hüküm, Âkit Tarafların (1) inci paragrafta öngörülen eser sahibinin izni ile eserin özgün nüshası ya da kopyası üzerindeki sahipliğın, ilk satışı ya da el değiştirmesinden sonra, son bulması koşullarını düzenleme yetkisini etkilemeyecektir.

MADDE 7

Kiralama Hakkı

(1) (i) Bilgisayar programlarının,

(ii) Sinema eserlerinin ve

(iii) Âkit Tarafların ulusal yasalarında tanımlandığı şekliyle fonogramlara tespit edilmiş

eserlerin, sahipleri, eserlerinin özgün nüshaları ya da kopyalarının toplumda ticari nitelikte kamuya kiralanmasına izin verme hususunda münhasıran hak sahibidir.

(2) Aşağıdaki hallerde;

(i) Bilgisayar programları ile ilgili olarak, programın kendisi kiralamanın ana unsurunu oluşturmadığında ve

(ii) Sinema eserleri ile ilgili olarak, bu gibi ticari kiralama ile eserler üzerindeki münhasır çoğaltma hakkına maddi şekilde zarar vermeyen geniş miktarda kopyalanmasına yol açmadığında,

(1) inci paragraf uygulanmaz.

(3) (1) inci paragraf hükümlerine rağmen, 15 Nisan 1994 tarihinde, fonogramların içerdiği eserlerin kopyalarının kiralanması karşılığında eser sahiplerine hakkaniyetli bir ücret sistemi uygulayan ve uygulamakta olan Âkit bir taraf, fonogramların içerdiği eserlerin ticari olarak kiralanması, eser sahiplerinin münhasır çoğaltma hakkına maddi şekilde zarar vermedikçe, bu sistemi muhafaza edebilir.

MADDE 8

Kamuya İletim Hakkı

Bern Sözleşmesi'nin 11 (1) (ii), 11 Mükerrer (1) (i) ve (ii), 11 ikinci mükerrer (1) (ii) ve 14 (1) (ii) ve 14 mükerrer (1) maddeleri, hükümleri haleldar edilmeksizin,

edebiyat ve sanat eserleri sahipleri, eserlerinin telli ya da telsiz ortamda, toplum üyelerinin kendileri tarafından seçilen bir yer ve zamanda bu eserlerden kişisel olarak yararlanacak biçimde topluma iletilmesine izin verme hususunda münhasıran hak sahibidir.

MADDE 9

Fotoğrafik Eserlerin Koruma Süresi

Âkit Taraflar, fotoğraf eserleri ile ilgili olarak, Bern Sözleşmesinin 7 (4) maddesi hükümlerini uygulamayacaklardır.

MADDE 10

Sınırlamalar ve İstisnalar

(1) Akit Taraflar, ulusal mevzuatlarında, bu Andlaşma ile edebiyat ve sanat eserleri sahiplerine tanınan haklarda, eserin olağan kullanımını engellemeyecek ve eser sahibinin meşru haklarına zarar vermeyecek bazı özel durumlarda, sınırlamalar ya da istisnalar sağlayabilir.

(2) Akit Taraflar, Bern Sözleşmesini uyguladıkları sırada, eserin olağan kullanımını engellemeyecek ve eser sahibinin meşru yararlarına zarar vermeyecek bazı özel durumlar için haklara getirilen sınırlamalar ya da istisnalar öngörebilir.

MADDE 11

Teknolojik Tedbirlere İlişkin Yükümlülükler

Akit Taraflar, ilgili eser sahiplerine yetki veya kanunla izin verilmeyen fiillerin gerçekleştirilmesini kısıtlayan ve bu Anlaşma ve Bern Sözleşmesi ile kendilerine tanınan haklar çerçevesinde eser sahiplerince kullanılan etkin teknolojik yöntemlerin etkisiz hale getirilmesine karşı uygun yasal koruma ve etkin yasal yaptırımlar öngöreceklidir.

MADDE 12

Hak Yönetim Bilgilerine İlişkin Yükümlülükler

(1) Akit Taraflar, bu Andlaşma veya Bern Sözleşmesi ile öngörülen herhangi bir hakkın ihlalinin mümkün kılındığını, kolaylaştırıldığını veya saklandığını düşündürecek geçerli sebeplerle aşağıdaki fiilleri bilerek işleyenlere karşı veya hukuki tedbirlere tabi olanlar için yeterli ve etkin yasal tedbirler öngöreceklidir.

(i) Yetkisiz olarak elektronik hak yönetim bilgilerini değiştirmek ya da ortadan kaldırmak,

(ii) Elektronik hak yönetim bilgilerinin izinsiz değiştirildiği ya da ortadan kaldırıldığı bilinen, eserleri veya eser nüshalarını yetkisiz olarak dağıtmak, dağıtmak üzere ithal etmek, radyo ve televizyonla yayınlamak ya da topluma iletme,

(2) Bu maddede geçen "Hak yönetim bilgisi" ifadesi, bilgi öğelerinden herhangi biri eser nüshası üzerinde olduğunda veya eserin topluma iletimine bağlı olarak görüldüğünde eser, eser sahibi, eser üzerindeki herhangi bir hakkın sahibi veya eserin kullanımına ilişkin süreler ve koşullar hakkındaki bilgiler ve bu bilgileri temsil eden tüm sayı ya da kodları tanımlayan bilgiler anlamına gelmektedir.

MADDE 13

Uygulama Zamanı

Akit Taraflar, bu Andlaşma ile öngörülen korumanın tamamı ile ilgili olarak Bern Sözleşmesinin 18 inci maddesi hükümlerini uygulayacaktır.

MADDE 14

Hakların Uygulanmasına İlişkin Hükümler

(1) Akit Taraflar, bu Andlaşmanın uygulanmasını sağlayacak gerekli önlemleri kendi hukuk sistemlerine uygun olarak almayı taahhüt ederler.

(2) Akit Taraflar, bu Andlaşma ile öngörülen korumanın herhangi bir şekilde ihlaline karşı ihlalleri önleyecek ve gelecekte olabilecek ihlallerde caydırıcılık sağlayacak özgün tedbirler içeren etkin eylemlere imkan veren uygulama prosedürlerinin kendi kanunlarında bulunmasını sağlayacaklardır.

MADDE 15

Meclis

(1) (a) Akit Taraflar bir Meclis kuracaklardır.

(b) Her Akit Taraf, yardımcı delegeler, danışmanlar ve uzmanların yardımcı olabileceği bir delege ile temsil edilecektir.

(c) Her temsilcinin harcaması, temsilcileri atayan Akit Tarafça karşılanacaktır. Meclis, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun yürürlükteki uygulamasına uygun olarak gelişmekte olan bir ülke olarak kabul edilen ya da pazar ekonomisine geçiş dönemi içinde bulunan Akit Tarafların temsilcilerinin katılmasını kolaylaştırmak amacıyla parasal yardımda bulunulmasını Dünya Fikri Mülkiyet Örgütünden (Bundan böyle WIPO olarak anılacaktır.) talep edebilir.

(2) (a) Meclis, bu Andlaşmanın sürekliliği ve gelişimi ile işlemesi ve uygulanmasına ilişkin hususlar üzerinde görev yapacaktır.

(b) Meclis, bu Andlaşmaya bazı hükümetlerarası kuruluşların katılımı ile ilgili olarak 17 (2) madde hükümleri ile kendisine verilen görevi yerine getirecektir.

(c) Meclis, bu Andlaşmanın gözden geçirilmesi amacıyla bir diplomatik konferans üzerinde karara varacak ve böyle bir konferansın hazırlanması için WIPO Genel Müdürüne gerekli talimatı verecektir.

(3) (a) Her Akit Taraf ülke bir oya sahip olacak ve oyu yalnızca kendi adına kullanacaktır.

(b) Hükümetlerarası bir organizasyon niteliğine sahip her Akit Taraf, bu Andlaşmaya taraf olan devletler sayısına eşit oy sayısı ile üyesi bulunan devletler adına oylamaya katılabilir. Bu gibi hükümetlerarası kuruluşlar, üyesi olan devletler kendi oy haklarını kullanmak istediklerinde ya da tersi bir durumda oylamaya katılamazlar.

(4) Meclis, WIPO Genel Müdürünün çağrısı üzerine her iki yılda bir olağan toplantısını yapacaktır.

(5) Meclis, olağan toplantıların çağrı esasları, toplantı için gerekli çoğunluk miktarı ve bu Andlaşma hükümlerine uygun olarak çeşitli konularda alınacak kararlar için çoğunluk miktarını belirleyen kendi çalışma esas ve yöntemlerini düzenleyecektir.

MADDE 16

Uluslararası Büro

WIPO'nun Uluslararası Bürosu, bu Andlaşma ile ilgili idari görevleri yürütür.

MADDE 17

Bu Andlaşmaya Taraf Olabilme Ehliyeti

(1) WIPO üyesi her devlet bu Andlaşmaya taraf olabilir.

(2) Meclis, bu Andlaşmada öngörülen hususlar ile ilgili olarak mevzuatının, üyesi bulunan bütün devletleri bağlayıcı bir mevzuatı olduğunu ve kendi iç prosedürüne uygun şekilde bu Andlaşmaya taraf olma konusunda tamamen yetkilendirilmiş olduğunu bildiren hükümetlerarası her kuruluşun bu Andlaşmaya taraf olarak kabul edilmesini kararlaştırabilir.

(3) Bu Andlaşmayı onaylayan Diplomatik Konferans sırasında önceki bentte belirtildiği gibi bildirimde bulunan Avrupa Topluluğu, Andlaşmaya taraf olabilir.

MADDE 18

Andlaşmaya Göre Haklar ve Yükümlülükler

Bu Andlaşmada ifade edilen aksine hükümler dışında her Akit Taraf bu Andlaşmada öngörülen haklardan yararlanacak ve yükümlülükleri yerine getirecektir.

MADDE 19

Andlaşmanın İmzalanması

Bu Andlaşma 31 Aralık 1997 tarihine kadar WIPO ve Avrupa Topluluğu'na üye her devletin imzasına açık olacaktır.

MADDE 20

Andlaşmanın Yürürlüğe Girmesi

Bu Andlaşma, otuz devletin onama ya da katılma belgelerini WIPO Genel Müdürüne sundukları tarihi izleyen tarihten üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

MADDE 21

Andlaşmaya Taraf Olabilme Tarihi

Bu Andlaşma:

- (i) Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay geçmesi ile 20 nci maddede belirtilen otuz devleti,
- (ii) Belgelerini WIPO Genel Müdürüne tevdi ettikleri tarihten üç ay geçmesi ile diğer devletleri,
- (iii) Onama ya da katılma belgesinin, 20 nci maddeye uygun olarak bu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra verilmesi ya da Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten önce tevdi edilmesi halinde bu Andlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay sonra Avrupa Topluluğunu,
- (iv) Bu Andlaşmaya taraf olmasının kabul edilmesi üzerine katılma belgesinin tevdi edildiği tarihten itibaren üç ay geçmesi ile diğer hükümetlerarası kuruluşları bağlar.

MADDE 22

Andlaşmaya Çekince İleri Sürülemez

Bu Andlaşmaya hiçbir çekince kabul edilmeyecektir.

MADDE 23

Andlaşmanın Feshi

Bu Andlaşmayı, herhangi bir Akit Taraf WIPO Genel Müdürüne yapacağı bir bildirim ile feshedebilir. Fesih, WIPO Genel Müdürünün bildirimini aldığı tarihten bir yıl sonra yürürlüğe girecektir.

MADDE 24

Andlaşmanın Dili

(1) Bu Andlaşma, İngiliz, Arap, Çin, Fransız, Rus ve İspanyol dillerinde, bütün dillerdeki metinler aynı derecede geçerli olmak üzere tek, özgün bir nüsha halinde imzalanmıştır.

(2) İlgili bir tarafın isteği üzerine, WIPO Genel Müdürü, bütün ilgili taraflara danıştıktan sonra, (1) inci paragrafta belirtilen diller dışında herhangi bir dilde resmi bir metin hazırlayacaktır. Bu paragraf çerçevesinde "ilgili taraf" ifadesinden sözkonusu resmi dillerden bir veya birkaçına sahip her WIPO üyesi devleti, Avrupa Topluluğunu, bu resmi dillerden birine sahip olduğu takdirde bu Andlaşmaya taraf olabilecek herhangi bir hükümetlerarası kuruluş anlaşılır.

MADDE 25

Andlaşmanın Tevdi

Bu Andlaşma WIPO Genel Müdürüne tevdi edilir.

EK 4:Telif Hakkı Devir Sözleşmesi

TÜBİTAK- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Akademik Dergiler
Müdürlüğü,
Akay Caddesi No: 6, Bakanlıklar, 06420 Ankara, Türkiye

Dergi Adı:.....

Makalenin Adı:

.....
.....

Yazar(lar)ın Adı Soyadı (makaledeki sırayla):

.....
.....
.....
.....

Sorumlu Yazarın Adı, Soyadı ve Adresi:

.....
.....
.....
.....
.....

TC Kimlik No:.....

Telefon: .....

E-mail: .....

Cep Telefonu: .....

Sorumlu yazar olarak tüm yazarlar adına:

- sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu;
- tüm yazarların bu çalışmaya bireysel olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını;
- sunulan makalenin tüm yazarlarından makaleyle ilgili tüm mali hakları TÜBİTAK'a devretme ve formda yer alan taahhütlerde bulunma hususunda yetki

aldığımı, bu nedenle doğmuş veya doğabilecek tüm uyuşmazlıklardan sorumlu olacağımı;

- d) tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını;
- e) tüm yazarlarla ilgili e-mail ve posta adreslerinin TÜBİTAK Akademik Dergiler Makale Gönderme ve Değerlendirme Sistemi'ne doğru girildiğini;
- f) makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını;
- g) makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini;
- h) sunulan makale üzerindeki mali haklarını, özellikle işleme, çoğaltma, temsil, basım, yayım, dağıtım ve İnternet yoluyla iletim de dâhil olmak üzere her türlü umuma iletim haklarını TÜBİTAK yetkili makamlarınca sınırsız olarak kullanılmak üzere TÜBİTAK'a devretmeyi kabul ve taahhüt ederim.

Buna rağmen yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin

- a) patent hakları;
- b) yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemeksizin kullanma hakkı;
- c) makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır.

Bununla beraber yazar(lar) makaleyi çoğaltma, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkına sahiptir. Makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına TÜBİTAK'ın yayımcı kuruluş olarak belirtilmesi ve Dergiye atıfta bulunulması şartıyla izin verilir. Atıf yapılırken Dergi Adı, Makale Adı, Yazar(lar)ın Adı, Soyadı, Cilt No, Sayı No ve Yıl verilmelidir.

Sorumlu yazar olarak, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca istenecek hak talebi veya açılacak davalarda 'TÜBİTAK ve Dergi Editörlerinin' hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun Sorumlu yazar olarak bana ait olduğunu taahhüt ederim. Ayrıca makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanmadığımı, çalışma ile ilgili tüm yasal izinleri aldığımı ve etik kurallara uygun hareket ettiğimi taahhüt ederim.

Sorumlu Yazarın Adı Soyadı: İmza:

EK 5: Ek Yazar Sözleşmesi

1. İş bu ek sözleşme (ADDENDUM) ilişikteki yayın hakkında önerilen yayın telif sözleşmesini (yayın anlaşması) tamamlamakta ya da değiştirmektedir.

(Makale başlığı)

(Dergi adı)

2. Bu ek sözleşme (addendum) aracılığıyla tamamlanan ve değiştirilen yayın anlaşmasındaki taraflar:

----- (İlgili Yazar)

(Bir veya birden fazla yazar varsa, müşterek)

(Yayıncı)

3. Birlikte verilen bu ek sözleşme ile yayının bütün versiyonları ile ilgili olarak telif hakkı altında bütün hakları düzenler. Ek sözleşme ile telif hakkı sözleşmesi (yayın anlaşması) arasında bir çelişki olduğu durumda ek sözleşmenin provizyonu üstün olandır ve yayın anlaşması duruma göre yorumlanır.

4. Yazarın Haklarının sürmesi: İş bu ek sözleşme ile yayın anlaşması şartları ne kadar zıt olsa dahi, telif hakkı sözleşmesindeki haklara ek olarak, Yazarın sahip olduğu: (i) açıkça ticari olmayan amaçlar makaleyi kopyalama, dağıtma ve gösterme hakkı; (ii) makaleden başka çalışmalar hazırlama hakkı; (iii) makalenin yayınlandığı derginin ilk yayım kaynağı olarak algılanmasına rağmen makalenin ticari olmayan kullanımı için yazar tarafından diğer yazarlara yetki verme hakkı saklı kalır. Örneğin yazar kurslarda kopya oluşturabilecek ve dağıtabilecek, makaleyi kişisel veya kurumsal Web sitelerine ve diğer açık erişim olan dijital havuzlara gönderebilir.

5. Yayıncının ek yükümlükleri: Yayıncı yayımın ilk 14 günü yazara destek sağlamayı ve pdf gibi en son sayfa düzeni ve içeriği ile sayfayı koruyan, formatlarda yayınlanmış makalenin elektronik kopyası için bir ücret talep etmemeyi kabul eder. Kopyalamayı ve belgenin basımın engellemek için güvenlik ayarları gibi teknik kısıtlamalar zorla yüklenmemeyi sağlar.

6. Bir önceki onaylama bilgisi: Yukarıda belirtilen haklar, sınırlandırma olmaksızın uyarlanabilir olduğunda yayın anlaşmasında yazarın telif hakkı görevi veya yazarın özel haklarının kabulü; yazarın özel olmayan telif hakkı lisansının önceki kabulüne, yazarın çalıştığı kuruma ve/veya kaynak sağlamaya bağlı olduğunu onaylıyor.

7. İş bu belgenin yasal dayanakları olması ve kayıtlara geçebilmesi için yazar bu ek sözleşmenin bir kopyasının yayıncı tarafından imzalanmasını ve bunu yazara tekrar göndermesini istemektedir. Bununla beraber yayıncı bu ek sözleşmenin bir kopyasının imzalamaksızın makaleyi bir dergide veya diğer formatlarda yayınlarsa, bu ek sözleşme şartları yayıncı tarafından onaylanmış, kabul etmiş sayılır.

YAZAR

(Tüm yazarlar adına ilgili yazar)

YAYINCI

------(Tarih)

------(Tarih)

SPARC ve ARL bu ek sözleşmeye veya yayın anlaşmasına taraf değildir. SPARC ve ARL makale ile bağlantılı olarak oluşacak herhangi bir duruma garanti vermiyor. SPARC ve ARL yazara ve yayıncıya karşı bu ek sözleşme ve yayın anlaşmasına bağlı olarak ortaya çıkan genel, özel, tesadüfî veya önemli zararları içeren herhangi bir zarardan dolayı yasal açıdan sorumlu olmayacaktır.

SPARC ve ARL bu ek sözleşmede verilen bilgi hakkında bir garanti vermiyor ve bu ek sözleşmenin kullanımından oluşabilecek zararlar için sorumluluğu reddediyor. Bu ek sözleşme "as-is" temelinde hazırlanmıştır. Bu sözleşme ile bağlantılı olarak hiç bir yasal hizmet desteklenmiyor veya desteklenmeye niyetlenilmiyor

ADDENDUM TO PUBLICATION AGREEMENT

1. THIS ADDENDUM hereby modifies and supplements the attached Publication Agreement concerning the following Article:

_____
(manuscript title)

_____
(journal name)

2. The parties to the Publication Agreement as modified and supplemented by this Addendum are:

_____
(corresponding author)

_____

_____

_____
(Individually or, if one than more author, collectively, Author)

_____
(Publisher)

3. This Addendum and the Publication Agreement, taken together, allocate all rights under copyright with respect to all versions of the Article. The parties agree that wherever there is any conflict between this Addendum and the Publication Agreement, the provisions of this Addendum are paramount and the Publication Agreement shall be construed accordingly.

4. **Author's Retention of Rights.** Notwithstanding any terms in the Publication Agreement to the contrary, AUTHOR and PUBLISHER agree that in addition to any rights under copyright retained by Author in the Publication Agreement, Author retains: (i) the rights to reproduce, to distribute, to publicly perform, and to publicly display the Article in any medium for non-commercial purposes; (ii) the right to prepare derivative works from the Article; and (iii) the right to authorize others to make any non-commercial use of the Article so long as Author receives credit as author and the journal in which the Article has been published is cited as the source of first publication of the Article. For example, Author may make and distribute copies in the course of teaching and research and may post the Article on personal or institutional Web sites and in other open-access digital repositories.

5. **Publisher's Additional Commitments.** Publisher agrees to provide to Author within 14 days of first publication and at no charge an electronic copy of the published Article in a format, such as the Portable Document Format (.pdf), that preserves final page layout, formatting, and content. No technical restriction, such as security settings, will be imposed to prevent copying or printing of the document.

6. **Acknowledgment of Prior License Grants.** In addition, where applicable and without limiting the retention of rights above, Publisher acknowledges that Author's assignment of copyright or Author's grant of exclusive rights in the Publication Agreement is subject to Author's prior grant of a non-exclusive copyright license to Author's employing institution and/or to a funding entity that financially supported the research reflected in the Article as part of an agreement between Author or Author's employing institution and such funding entity, such as an agency of the United States government.

7. For record keeping purposes, Author requests that Publisher sign a copy of this Addendum and return it to Author. However, if Publisher publishes the Article in the journal or in any other form without signing a copy of this Addendum, such publication manifests Publisher's assent to the terms of this Addendum.

AUTHOR

PUBLISHER

_____
(corresponding author on behalf of all authors)

_____
(Date)

_____
(Date)

Neither Creative Commons nor Science Commons are parties to this agreement or provide legal advice. Please visit www.sciencecommons.org for more information and specific disclaimers.

SPARC (the Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) and the Association of Research Libraries (ARL) are not parties to this Addendum or to the Publication Agreement. SPARC and ARL make no warranty whatsoever in connection with the Article. SPARC and ARL will not be liable to Author or Publisher on any legal theory for any damages whatsoever, including without limitation any general, special, incidental or consequential damages arising in connection with this Addendum or the Publication Agreement.

SPARC and ARL make no warranties regarding the information provided in this Addendum and disclaims liability for damages resulting from the use of this Addendum. This Addendum is provided on an "as-is" basis. No legal services are provided or intended to be provided in connection with this Addendum.

EK 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : 36054236-806.02.04- 06
Konu : Kurumsal Arşiv Çalışmaları

DAĞITIM YERLERİNE

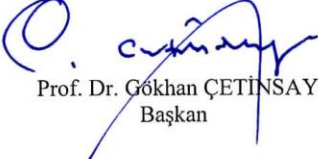
İlgi:20.02.2014 tarih ve 10499 sayılı yazımız.

Üniversitemizde kurumsal arşivlerin kurulması, bunların Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulacak merkezi açık erişim arşiv sistemi aracılığı ile harmanlanması ve dünya bilim çevrelerinin hizmetine sunulması amacıyla bir proje başlatılmış bulunmaktadır. Bu kapsamda düzenlenmiş olduğumuz, eğitim semineri 03.03.2014 tarihinde üniversitemizin kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıkları ile bilgi işlem daire başkanlıklarından görevlendirilen 327 kütüphaneci ve bilişim teknolojileri uzmanının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu seminerde katılımcılara; açık erişim politikaları, açık erişimin yasal yönleri, açık erişim standartları ve açık erişim yazılımları ile ilgili temel ve teknik bilgilerin eğitimi verilmiş, üniversitelerde kurulacak olan kurumsal arşivlerin açık erişim standartlarına göre oluşturulmasının önemi tartışılmıştır.

Uluslararası açık erişim standartlarına uygun kurumsal arşivlerin oluşturulmasının ilk ve en önemli aşaması üniversitemizin açık erişim politikalarını belirleyerek ilgili kurullarından geçirmeleridir. Bu konudaki çalışmalara örnek teşkil etmesi amacıyla hazırlanan Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası (EK-1) yazımız ekinde gönderilmektedir. Üniversitemizin bu çerçeveye içerisinde kendi Açık Erişim Politikalarını oluşturmaları ve çalışma takvimine (EK-2) göre açık erişim sisteminin kurulmasını yapmaları ve veri girişlerine başlamaları gerekmektedir.

Bu süreç içerisinde acikerisim.yok.gov.tr adresinden gerekli dokümanlar kullanıma sunulacak ve ankos.ae@ankos.gen.tr tartışma listesi üzerinden bilgi ve deneyim paylaşımı sağlanacaktır. Ayrıca, süreç karşılıklı etkileşim içerisinde takip edilerek, Projenin 2014 yılı Ekim ayında kutlanacak Açık Erişim Haftasında tamamlanması planlanmaktadır.

Bilgilerinizi ve kurumsal arşiv çalışmalarının ekte gönderilen takvime uygun olarak yürütülmesi hususunda gereğini önemle rica ederim.

Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA
Başkan

EKLER:

- 1- Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası
- 2- Çalışma Takvimi

DAĞITIM:

Devlet Üniversitelerine
Vakıf Üniversitelerine
Vakıf Meslek Yüksekokullarına

9. Cad. 06539 Bilkent / ANKARA
Telefon : (0312) ..... Faks: (0312) .....
e-posta : .....@yok.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat: .....
Elektronik Ağ: www.yok.gov.tr

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU YÜKSEKÖĞRETİM AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİV POLİTİKASI

Gerekçe

- Yükseköğretim kurumlarında basılı ve elektronik ortamda üretilmekte olan akademik çalışmaların, (makale, kitap/kitap bölümleri, tez, proje, rapor, konferans bildirimleri/sunumlar, teknik dokümanlar, veri setleri, afiş, video kaydı vb.) bir araya toplanması ve her üniversite bünyesinde uluslararası açık erişim standartlarına uygun bir Kurumsal Akademik Arşiv sistemi kurmak.
- Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulacak Yükseköğretim Açık Arşiv Sistemi aracılığıyla üniversitelerin Kurumsal Akademik Arşiv sistemlerindeki verileri harmanlamak.
- Harmanlanan bilimsel yayınları açık erişim standartlarına uygun olarak dünya bilim çevrelerinin hizmetine sunmak.

Dayanak

Bu politika metni 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4/c maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bağlam

Üniversitelerin araştırma çıktılarına erişilebilirlik:

- Temel amaçları arasında ileri düzeyde eğitim-öğretim ve araştırma yapmak olan üniversitelerimizdeki araştırma çıktılarının Açık Erişim olarak yayımlanması, üniversitelerin ve dolayısıyla Türkiye'nin görünürlüğü ve yeni yapılacak araştırmalarda kamu ve özel sektörden daha fazla proje desteği alınmasını sağlayacaktır.
- Akademik Arşiv içeriğinin oluşmasında ve bu içeriğin bilimin hizmetine sunulmasında üniversitelerimiz stratejik öneme sahip kurumlardır. Üniversitelerimizin ürettiği bilimsel bilgi, etik ve yasalar çerçevesinde özgürce erişilebilir olmalıdır; çünkü bilimsel bilgiye erişim özgürlüğü, tüm araştırmacılar için nitelikli bilgi ve buna dayalı ürün ve hizmetlerin meydana getirilmesini sağlayacak çok önemli bir destek faktörüdür.
- Kurumsal Akademik Arşivler aracılığı ile üniversitelerde üretilen tüm akademik çıktıların toplanması, düzenlenmesi ve uzun süreli saklanması Yükseköğretim Açık Arşiv Sistemi ile Türk Yükseköğretim Sisteminin ürettiği tüm bilimsel çıktıların merkezi olarak harmanlanmasını, miktarının belirlenmesini, ulusal ve uluslararası tüm kullanıcılara açık erişim olarak sunulmasını sağlar.

Amaçlar

- a) Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulacak Akademik Arşiv Sistemi aracılığıyla üniversitelerin Kurumsal Akademik Arşiv sistemindeki verilerini harmanlamak ve paylaşılmasını sağlamak.
- b) Üniversitelerimiz bünyesinde üretilen akademik çalışmaların açık erişim standartlarına uygun olarak derlenmesi ve Kurumsal Akademik Arşivlerde korunmasını sağlamak.
- c) Atama ve yükseltmeler ile diğer kurum içi değerlendirmelerde dikkate alınan bilimsel çalışmaların Kurumsal Akademik Arşivlerde saklanmasını sağlamak.

Tanımlar

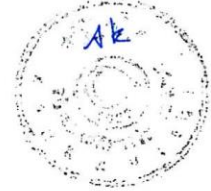
Bu politika metninde adı geçen;

- a) **Yükseköğretim Kurumu:** Devlet ve vakıf üniversiteleri, yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan birimler ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarını,
- b) **Açık Erişim:** Araştırmacıların bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık İnternet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmelerini,
- c) **Kurumsal Akademik Arşiv:** Yükseköğretim Kurumlarında üretilen akademik çalışmaların arşivlenerek açık erişime sunulduğu sistemleri,
- ç) **Akademik Arşiv:** Kurumsal Akademik Arşivlerde arşivlenen yayınların merkezi olarak harmanlanmasını ve açık erişime sunulmasını,
- d) **İvedi Arşivleme/Opsiyonel Erişim:** Akademik çalışmaların hakem denetiminden geçmiş biçimlerinin ivedilikle Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde arşivlenmesi ve erişime açılması sürecini,
- e) **Arşivleme:** Akademik çalışmaların Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde depolama sürecini,
- f) **Ambargo:** Araştırma sonuçlarının belli bir süre (6-12 ay) erişime kapalı tutulmasını ifade eder.

Kapsam

Bu politika, üniversiteler tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak desteklenen tüm akademik çalışmaları kapsar ve dağınık ortamda bulunan akademik çalışmaların (makale, kitap/kitap bölümleri, tez, proje, rapor, konferans bildirimleri/sunumlar, teknik dokümanlar, veri setleri, afiş, video kaydı vb.) Kurumsal Akademik Arşiv sistemlerinde arşivlenmesini sağlar.

Akademik çalışmalar daha önce farklı bir üniversitenin kurumsal arşivinde arşivlenmişse ve internet aracılığıyla erişilebilir durumda ise, başka bir Kurumsal Arşiv sisteminde yeniden arşivlenmesine gerek yoktur.

İlkeler

1) Her yükseköğretim kurumu hakem değerlendirmesinden geçmiş tüm makaleleri Kurumsal Akademik Arşivde tutulmasını sağlayacak bir politikaya sahip olmalıdır. Makale sürümlerine en üst düzeyde erişimin desteklenmesi için aşağıdaki süreçleri takip eder.

a) Arşivleme: Her üniversite mensubu hakem değerlendirmesinden geçerek akademik bir dergide yayınlanması için onaylanmış makalesinin bu sürümünü Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde ivedi olarak arşivler.

b) Açık Erişim / Ambargo Süresi Sonunda Açık Erişim: Üniversite mensupları yayınlarını “Açık Erişim” seçeneği ile dergilere yayımlanmak üzere göndermesi desteklenir. Yazarın yayıncılarla yaptığı anlaşmalar ve arşivleme seçenekleri göz önüne alındığında çalışmalara erişim “kamuya açık erişim” ve “ambargo süresi sonunda açık erişim” (ambargo süresi 12 ayı geçmemelidir) olmak üzere iki başlıkta uygulanır.

2) Yüksek lisans ve doktora dereceleri veren her yükseköğretim kurumu, tezlerin Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde saklanması sağlayacak bir politikaya sahip olmalıdır. Çalışmalarını yayımlamak veya buluşları için patent almak isteyen araştırmacılara, araştırmalarını Kurumsal Akademik Arşive gecikmeli olarak koymalarına imkân veren politikalar izlenmelidir. Süre bitiminde bu yayınlar otomatik olarak erişime açılır.

3) Telif hakkı olan araştırmaların üst verileri kullanılabilir olduğunda, mümkün olan en kısa sürede arşivlenmeli ve bu üst veriler arşivleme anından itibaren Açık Erişim olmalıdır.

4) Atama ve yükseltmeler ile diğer kurum içi değerlendirmelerde dikkate alınan bilimsel çalışmalar Kurumsal Akademik Arşivlerde arşivlenir.

5) Üniversite kütüphaneleri, yayınların derlenmesi ve standartlara uygun olarak Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde arşivlenmesi için üniversite mensuplarıyla koordineli olarak çalışır.

6) Üniversitelerin Bilgi İşlem birimleri, Kurumsal Akademik Arşiv sistemlerinin kurulumu, güncellenmesi, yedeklenmesi ve Yükseköğretim Açık Arşiv Sistemine açık erişim standartlarında veri aktarılması süreçlerini koordine eder.

7) Yükseköğretim Kurulu, üniversitelerimizde yapılan araştırmalarla ilgili verilerin toplanması, korunması ve diğer araştırmacılar tarafından yeniden kullanılması amacıyla erişime açılması için “araştırma verilerinin yönetimi” konusunda da üniversitelerimizin kendi politikalarını geliştirmelerini teşvik eder.

Lisanslama

Yasal koşullar çerçevesinde her üniversite mensubu akademik çalışmalarını yayıncılarla yapmış olduğu anlaşmaların koşullarını ihlal etmeyecek şekilde tüm dünyada geçerli bir lisans anlaşması ile Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde depolamaya onay verir. Bu politika Rektör veya görevlendireceği bir Rektör Yardımcısı tarafından takip edilir.

Çok Yazarlı Çalışmalarda Depolama Sorumluluğu

Üniversite mensupları birden fazla kurumdan, birden fazla yazarla işbirliği yaparak gerçekleştirdikleri çalışmalarını bağlı oldukları üniversitenin Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde depolayabilirler. Bir üniversitede birden fazla üniversite mensubu tarafından gerçekleştirilmiş çalışmalarda ise kaynağı sadece ilk yazar depolar.

Politikanın Etkin Olarak Uygulanması

- a) Üniversite Rektörlükleri Kurumsal Akademik Arşiv politikalarının hazırlanması ve uygulanmasından sorumludur. Rektörler gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde ve politikada yapılabilecek değişiklikler konusunda da yürütücü görevini üstlenecektir.
- b) Üniversite Rektörleri Kurumsal Akademik Arşiv Danışma Kurulu kurulmasına öncülük ederek akademik birim temsilcileri ve kütüphane yöneticilerinden oluşan bu kurulun yürütücülüğünü üstlenecektir.
- c) Kurumsal Akademik Arşiv Danışma Kurulları, Kurumsal Akademik Arşiv politikasının yürürlüğe girmesini takip eden ilk üç yıl içerisinde her yıl, bu üç yılın sonunda ise her üç yılda bir politikanın değerlendirmesini gerçekleştirmekle yükümlüdür. Kurul, gerekli gördüğü hallerde politikayı revize etme veya değiştirme çalışmalarından sorumludur. Öneri ve görüşler üniversite rektörlüklerine sunulur.
- d) Yükseköğretim Kurulu, bu politikanın uygulanmasından sorumlu olacak ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde ve politikada yapılabilecek değişiklikler konusunda yürütücü görevini üstlenecektir.

AÇIK ERİŞİM ve KURUMSAL ARŞİV ÇALIŞMA TAKVİMİ
(Üniversiteler İçin)

FAALİYET	TARİH
Eğitim Semineri	03 Mart 2014
Açık Erişim Yazılımının Kurulması (uluslararası standartlara uygun)	Nisan 2014
Açık Erişim Yazılımının Uluslararası Sistemlere kayıt ettirilmesi (OpenAIRE, DSpace , OAISTER, openarchives.org, OpenDOAR, ROAR, Google Scholar)	Mayıs 2014
Veri Girişi Eğitim Semineri	Mayıs-2014
Üniversiteler Tarafından Kurulan Arşivlerin Harmanlanmaya Başlaması	Eylül-2014
Yükseköğretim Açık Erişim Sisteminin Tanıtım Toplantısı	Ekim-2014

EK 7: 1. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı (8-9 Kasım 2012)

ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (9 KASIM 2012)

8-9 Kasım 2012 Tarihlerinde Hacettepe Üniversitesi Kongre Merkezinde yapılan Ulusal Açık Erişim Çalıştayı'na çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 200 civarında delege katılmıştır. Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayınlara ve bu yayınlara ait verilere herkesin serbestçe (ücretsiz) erişebilmesi, bu yayınların ve verilerin kurumsal arşivler veya konu arşivleri aracılığıyla erişime açılması, bunun için gereken politika, strateji ve mevzuatı ve açık erişim alt yapısını tartışmak amacıyla bir araya gelen delegeler aşağıdaki bildirgeyi yayınlamışlardır:

“Açık erişim” kamuya açık İnternet aracılığıyla bilimsel literatüre ücretsiz olarak erişilebilmesi ve bu literatürün çeşitli amaçlarla (arama, okuma, indirme, kopyalama, dağıtma, bastırma, bağlantı verme, dizinleme, veri madenlemesi vb gibi) finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kullanılabilmesidir.

Genellikle kamu kaynaklarıyla gerçekleştirilen, kamuda çalışan üniversitelerdeki araştırmacılar tarafından kalite kontrolü yapılan ve kamuya ait kütüphaneler tarafından lisans ücretleri ödenen bilimsel dergilere erişim için günümüzde yüksek ücretler ödenmektedir. Açık erişim, yüksek dergi lisans ücretlerine çözüm bulmak amacıyla geliştirilen ve kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayınların kurumsal arşivler aracılığı ile ücretsiz erişime açılmasını destekleyen bir çözümdür.

Kurumsal arşivler kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel araştırmalardan üretilen yayınları, verileri ve diğer entellektüel ürünleri (tezler, ders malzemeleri, çalışma raporları vb gibi) toplayan, düzenleyen ve uzun dönemli olarak arşivleyen sistemlerdir. Araştırmacıların ücretli ticari bilimsel dergilerde ya da açık erişimli dergilerde yayımlanan makaleleri kurumsal arşivler ya da konu arşivleri aracılığıyla eş zamanlı ya da gecikmeli olarak İnternet üzerinden erişime açılır.

Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel araştırmaların, verilerin ve eğitim malzemelerinin açık erişim alt yapısı aracılığıyla herkesin erişimine açılması bilimsel araştırmaların görünürlüğünü ve etkisini artırmakta, böylece bilimsel keşif yapma ve yenilik (inovasyon) sürecini hızlandırarak refahın artmasına katkıda bulunmaktadır.

Açık erişim, bilimsel iletişimin, “açık bilim”in, “açık devlet”in, saydamlığın ve katılımcı demokrasinin vazgeçilmez bileşenlerinden biridir.

Avrupa Komisyonu (AK) 7. Çerçeve Programı (7ÇP) kapsamında 2007-2013 yılları arasında enerji, sağlık, bilgi ve iletişim teknolojileri, araştırma alt yapıları, toplumda bilim ve sosyo-ekonomik ve insani bilimler alanlarındaki araştırma projelerinden üretilecek bilimsel yayınlara açık erişimi sağlamak için bir pilot proje yürütülmektedir. AK, 2012’de Avrupa Araştırma Alanında (AAA) bilimsel bilgilere erişim ve bu bilgilerin korunması için açık erişimi destekleyen iki bildirge yayımlamıştır[1]. 2014’te başlayacak olan **Horizon 2020** kapsamında Avrupa Birliği (AB) desteğinden yararlanan araştırmacılar bilimsel dergilerde yayımlanmak üzere kabul edilmiş makalelerinin dijital bir kopyasını kurumsal arşivler ya da konu tabanlı arşivlerde depolanmasını ve ücretsiz erişime açılmasını sağlamakla yükümlü olacaklardır. Bunun için AB üyesi ve üye adayı ülkeleri bağlayan mevzuat geliştirilecektir. Bilimsel iletişim süreci ve açık erişimle aşına bilgi yöneticileri, veri küratörleri ve veri bilimciler açık erişim alt yapısını geliştirmede ve mevzuata uyum sağlamada kilit rol oynamakta ve böylece ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

AB üyesi ya da adayı olan ülkelerde AB fonlarından yararlanmak için bilim, teknoloji ve yenilik ile ilgili yasa ve yönetmeliklerde açık erişimle ilgili düzenlemeler yapılmaktadır. Bu durum son yıllarda gerek yayın sayısı gerekse 7ÇP kapsamında AB fonlarından sağlanan destek miktarı açısından büyük bir sıçrama gerçekleştiren Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir. Ülkemizde de araştırmaların büyük bir kısmı kamu kaynaklarıyla gerçekleştirildiğinden bu gelişmelerin Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), ilgili bakanlıklar (Kalkınma Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı vb. Gibi) ve hükümet tarafından izlenmesi ve açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili politika, strateji ve mevzuatın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ulusal Açık Erişim Çalıştayı AB 7ÇP kapsamında yürütülen iki proje çerçevesinde düzenlenmiştir. Hacettepe Üniversitesi’nin ortak olduğu Akdeniz Ülkeleri Açık Erişim Ağı (MedOANet) Projesi[2] Akdeniz ülkelerinde kamu kaynaklarıyla üretilen bilimsel yayınlara ve verilere açık erişimin sağlanmasıyla ilgili politika, strateji ve mevzuatın geliştirilmesini, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü’nün ortak olduğu Avrupa’da Araştırma İçin Açık Erişim Alt Yapısı (OpenAIREplus) Projesi[3] ise

Avrupa Araştırma Alanını (AAA) kapsayan açık erişim alt yapısının kurulmasını amaçlamaktadır. Her iki proje de ülkemizin Avrupa Araştırma Alt Yapısıyla bütünleşmesi ve 7ÇP'nin devamı olan **Horizon 2020** projelerinde etkin bir biçimde rol amkası açısından büyük önem taşımaktadır.

Ulusal Açık Erişim Çalıştayına katılan delegeler açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili aşağıdaki önerilerin araştırmalara fon sağlayan ve açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili politika ve strateji geliştiren kamu kurumlarıyla, kamu kaynaklarıyla üretilen araştırmaları yapan araştırmacılar ve araştırma raporlarını yayımlayan yayıncılarla, kurumsal arşiv yöneticileri, kullanıcılar ve kamuoyuyla paylaşılmasını uygun görmüşlerdir:

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayımlara ve bu yayımlara ait verilere herkes erişebilmelidir.
- Bu yayımların ve verilerin standartlara ve birlikte çalışabilirlik ilkelerine uygun açık erişimli kurumsal arşivlere de konu arşivlerinde depolanması zorunlu olmalıdır.
- Bilimsel dergilerde yayımlanan ve bundan sonra yayımlanacak olan Türkiye adresli tüm bilimsel makaleler, AB ve kamu fonlarıyla desteklenen proje raporları, tezler ve aık ders malzemeleri açık erişimli bir ulusla arşiv aracılığıyla hizmete sunulmalıdır.
- Kurumsal arşivlerde depolanan bilimsel yayımların ve verilerin herkesin erişimine açılması için gereken e-alt yapı kurulmalı ve ilgili platformlar geliştirilmelidir.
- Türkiye'de e-bilim, e-alt yapı, açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili politika, strateji ve mevzuat geliştirmeyi, Avrupa Açık Erişim Alt Yapısıyla bütünleşme çabaları hızlandırılmalıdır.
- Açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili politika ve strateji geliştirilmesi üniversitelerin, YÖK'ün, TÜBİTAK'ın ve Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) aracılığı ile hükümetin gündemine girmeli ve ilgili yasa ve yönetmelikler TBMM tarafından çıkarılmalıdır.
- Kurumsal arşivler bilimsel iletişim, e-bilim ve e-alt yapının ayrılmaz bir bileşeni olmalıdır.
- Açık erişim kamu kaynaklarından ve Avrupa Birliği araştırma desteğinden yararlanmanın bir ön koşulu olmalıdır.

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayın ve verilerin düzenlenmesi, erişime açılması ve uzun dönemli korunması için proje önerilerinde bir veri yönetim planı sunulmalıdır.
- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen verileri ve bilimsel çıktıları işlemek, düzenlemek, açık erişimli kurumsal arşivler yoluyla erişime açmak ve korumak için üniversitelerde bilgi yöneticisi, veri küratörü ve veri bilimci yetiştiren kapsamlı eğitim programları açılmalı, mevcut programlar desteklenmelidir.
- Açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili farkındalık artırılmalı, bunun için araştırma desteği sağlayan kamu kurumları ve özel kuruluşlar, araştırmacılar, yayıncılar, bilgi yöneticileri ve kullanıcılar bilgilendirilmelidir.

EK 8: 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Sonuç Bildirgesi (21-22 Ekim 2013)

2. ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (22 Ekim 2013)

21-22 Ekim 2013 tarihlerinde Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) Grubu ile Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü işbirliği ile İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü ev sahipliğinde yapılan 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayına çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 130 civarında delege katılmıştır. Çalıştayın amacı, temel bilimsel literatüre açık erişim sağlamak üzere bilim camiasını bilgilendirmek ve konuyla ilgili farkındalığı artırmaktır. Delegeler kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayın ve verilere herkesin ücretsiz olarak erişebilmesi; bu yayın ve verilerin kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılması ve bunun için gereken politika, strateji, mevzuat ve açık erişim alt yapısını ve hizmetleri tartışmak amacıyla bir araya gelmişlerdir. 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Düzenleme Komitesi tarafından hazırlanan aşağıdaki bildirgenin ve önerilerin ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarını şekillendiren karar vericilerle, araştırmaları destekleyen ve araştırma yapan kurumlarla, çalıştaya katılan delegelerle ve kamu oyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir.

“Açık erişim,” kullanıcıların bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık Internet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmeleridir. Kullanıcılar bu yayınları okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, dağıtabilir, yazdırabilir, arayabilir veya bu makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir, dinlemek için tarayabilir, bir yazılıma veri olarak aktarabilir ya da her türlü yasal amaç için kullanabilirler. Bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtımına, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak için en azından bir çevrimiçi arşivde depolanır.

Avrupa Komisyonu (AK) bilginin serbest dolaşımını Avrupa Araştırma Alanı'nın (AAA) önceliklerinden biri olarak kabul etmektedir. Açık erişim, bilimsel bilgiye erişimde yasal, ticari ve teknolojik engelleri kaldırarak araştırma sürecini daha etkili, araştırma sonuçlarını daha görünür hale getirmektedir. Bilimsel iletişim sürecindeki

tüm paydaşlar (kullanıcılar, araştırmacılar, araştırmaları destekleyen kurumlar, kütüphaneler, yayıncılar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, vatandaşlar, vd.) araştırma çıktıklarına ve verilere açık erişimden yararlanmaktadırlar.

Açık erişim, kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara erişimde standart yöntem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Avrupa Komisyonu, 2012’de Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin ulusal açık erişim politikalarını geliştirmelerini, araştırma yapan ve destekleyen kurumların da bu doğrultuda hareket etmelerini ve geliştirilen politikaların ulusal düzeyde ve Avrupa çapında koordine edilmesini önermiştir. Dahası, 2014-2020 yıllarını kapsayan çerçeve programında (Ufuk 2020) AB fonlarıyla desteklenecek araştırmalar için açık erişim zorunlu hale getirilmiştir. ABD, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktıklarına açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Çeşitli ülkelerde birçok üniversite ve araştırma kurumu zorunlu açık erişim politikaları geliştirmiştir. UNESCO, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Avrupa Araştırma Üniversiteleri Birliği, gibi kuruluşlar bilimsel yayınlara ve verilere açık erişimi destekleyen bildireler yayımlamıştır.

Türkiye, OECD Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesini 2004 yılında imzalayan ilk 30 ülkeden biri olmasına karşın, o zamandan beri kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktıklarına ve verilerine açık erişim konusunda ülkemizde ne yazık ki hemen hemen hiçbir gelişme sağlanamamıştır. Başka ülkelerde yasal zemine kavuşturulan açık erişim konusu, ülkemizde henüz Başbakanlığın, TBMM’nin, Bakanlıkların, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nun 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Sonuç Bildirgesi, 21-22 Ekim 2013, Urla, İzmir 2 (BTYK), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu’nun (TÜBİTAK), Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) ve üniversitelerin gündeminde değildir. Bu kurumların açık erişim politikaları ve alt yapıları bulunmamaktadır. Yaklaşık 15 üniversitede kurumsal arşiv olmasına karşın, bu üniversitelerin çoğunda henüz kurumsal arşiv politikaları geliştirilmemiştir. Araştırmalara fon sağlayan TÜBİTAK, YÖK ve üniversiteler, kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalarla ilgili politikaların belirlendiği Bilim Avrupa (Science Europe), Avrupa Güncel Araştırma Bilgi Sistemleri (EuroCRIS) gibi oluşumlara henüz üye değildir.

Bu durum ülkemizin Avrupa Araştırma Alanı ile bütünleşme çabalarını ve Ufuk 2020 araştırma fonlarından maksimum düzeyde yararlanmasını olumsuz yönde

etkileyebilir. Bu bakımdan aşağıdaki önerilerin mümkün olan en kısa zamanda uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara açık erişim için yasal düzenleme yapılmalı, ulusal ve kurumsal politikalar geliştirilmelidir.
  - Araştırma yapan ve destekleyen TÜBİTAK, YÖK, çeşitli bakanlıklar, üniversiteler ve araştırma kurumları “MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri”ni temel alarak kendi politikalarını geliştirmeli ve uygulamaya koymalıdır (http://www.acikerisim.org/dokumanlar/medoanet_guideline_2013.pdf).
  - Üniversite ve araştırma kurumlarında uluslararası standartlara (OAI-PMH, OpenURL, OAIS, vs.) uygun kurumsal arşivler kurulmalı, yapılan araştırmaların çıktıları (makale, kitap, rapor, bildiri, tez, ders notları, veriler, vs.) bu arşivlerde depolanmalı ve erişime açılmalı, arşivlerin içeriği harmanlanabilmelidir.
  - Destekli projelerden üretilen yayınlar kurumsal arşivler aracılığıyla kullanıma açılmalıdır. • Bu yayınların tam metinlerine ve üst verilerine kurumsal arşivler aracılığıyla herkes tarafından ücretsiz olarak erişilebilmelidir.
  - Bilimsel yayınlara açık erişim araştırma desteği alabilmede ve akademik yükseltmelerde ön koşul olmalı, kurumsal arşivlerde bulunmayan yayınlar değerlendirmelerde dikkate alınmamalıdır.
  - Ülkemizde açık erişim alt yapısı kurulmalı, açık erişim hizmetleri geliştirilmeli ve Avrupa açık erişim araştırma alt yapısıyla (OpenAIRE) bütünleşme çabaları hızlandırılmalıdır.
  - Ulusal ve kurumsal düzeyde açık erişim politikalarına uyulup uyulmadığı denetlenmelidir.
  - Araştırmalar sırasında toplanan/yaratılan veriler kurumsal arşivlerde depolanmalı ve erişime açılmalıdır.
- Kamu oyuna saygıyla duyurulur.

EK 9: 3. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı (20-21 Ekim 2014)

3. ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ (21 Ekim 2014)

20-21 Ekim 2014 tarihlerinde Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) Grubu, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim (KAAE) Grubu ve Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü işbirliği ile YÖK'ün ev sahipliğinde Ankara'da yapılan 3. Ulusal Açık Erişim Çalıştayına çeşitli üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 350 civarında delege katılmıştır.

Açılışı Sayın Başbakan Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu, YÖK Başkanı Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya ve üniversite rektörlerinin de katılımıyla gerçekleşen bu çalıştayın amacı, kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayın ve verilere herkesin ücretsiz olarak erişebilmesi konusunda farkındalık yaratmak, bu yayın ve verilerin kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılmasını sağlamak ve bunun için gereken açık erişim politika, strateji, mevzuat ve alt yapısını ve hizmetlerini tartışmaktır. Üçüncü Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Düzenleme Komitesi tarafından hazırlanan aşağıdaki bildirgenin ve önerilerin ülkemizin bilim ve teknoloji politikalarını şekillendiren karar vericiler, araştırmaları destekleyen ve araştırma yapan kurumlar, araştırmacılar, çalıştaya katılan delegeler ve kamu oyuyla paylaşılmasına karar verilmiştir.

“Açık erişim,” bilimsel yayınların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık İnternet aracılığıyla ücretsiz olarak erişilebilmesidir. Kullanıcılar bu yayınları okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, dağıtabilir, yazdırabilir, arayabilir veya bu makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir, dinlemek için tarayabilir, bir yazılıma veri olarak aktarabilir ya da her türlü yasal amaç için kullanabilirler. Bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtıma, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak için en azından bir çevrimiçi arşivde depolanır.

Avrupa Komisyonu (AK) bilginin serbest dolaşımını Avrupa Araştırma Alanı'nın (AAA) önceliklerinden biri olarak kabul etmektedir. Açık erişim, bilimsel bilgiye erişimde yasal, ticari ve teknolojik engelleri ortadan kaldırarak araştırma sürecini

daha etkili, araştırma sonuçlarını daha görünür hale getirmektedir. Bilimsel iletişim sürecindeki tüm paydaşlar (kullanıcılar, araştırmacılar, araştırmaları destekleyen kurumlar, kütüphaneler, yayıncılar, küçük ve orta ölçekli işletmeler, vatandaşlar, vd.) araştırma çıktılarını ve verilere açık erişimden yararlanmaktadır.

Açık erişim, kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara erişimde standart yöntem olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Avrupa Komisyonu 2014-2020 yıllarını kapsayan çerçeve programında (Ufuk 2020) Avrupa Birliği (AB) fonlarıyla desteklenecek araştırmalar için açık erişimi zorunlu hale getirmiştir. ABD, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde kamu kaynaklarıyla yapılan araştırma çıktılarına açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmıştır. Çeşitli ülkelerde birçok üniversite ve araştırma kurumu zorunlu açık erişim politikaları geliştirmiştir.

Bazı ülkelerde yasal zemine kavuşturulan kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmaların çıktılarına açık erişim sağlanması konusu, ülkemizde henüz Başbakanlığın, TBMM'nin, Bakanlıkların, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) gündeminde değildir. Bu kurumların açık erişim politikaları ve açık erişim alt yapıları bulunmamaktadır. Bu konuda 2013'te yapılan 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayından bu yana meydana gelen en önemli gelişme YÖK'ün Ocak 2014'te başlattığı Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesidir (YAAP) . YAAP projesi ile üniversitelerimizde üretilen tüm bilimsel çıktıların kurumsal arşivlerde depolanması, düzenlenmesi ve erişime açılması, bu arşivlerin içeriğinin YÖK tarafından harmanlanarak merkezi olarak da erişilebilir kılınması hedeflenmektedir. YÖK tüm üniversitelere açık erişim politikalarını oluşturmaları için örnek politikalar göndererek ("MedOANet Açık Erişim Politikaları Uygulama İlkeleri" ve "Örnek Üniversitesi Açık Erişim Politikası" 4) üniversite yönetimlerini teşvik etmiş, üniversitelerde üretilen tüm yayımların oluşturulacak kurumsal arşivler aracılığıyla erişime açılmasını istemiştir. Nitekim aradan geçen 10 aylık sürede Türkiye'de 124 kurum arşivinin kurulumu tamamlanmış, bunlardan 69'u arşivlere veri girişi yapmaya başlamıştır. Uluslararası Açık Erişim Arşivleri Rehberinde (OpenDOAR) Türkiye'den kayıtlı arşiv sayısı 45'e yükselmiştir.

Ancak bu üniversitelerin çoğunda henüz kurumsal arşiv politikaları ve stratejileri geliştirilmemiştir. Araştırmalara fon sağlayan TÜBİTAK, YÖK ve üniversiteler, kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalarla ilgili politikaların belirlendiği Bilim

Avrupa (Science Europe), Avrupa Güncel Araştırma Bilgi Sistemleri (EuroCRIS) gibi oluşumlarda henüz yeterince temsil edilmemektedir. Avrupa Birliği açık erişim politika ve stratejileriyle uyumlu ulusal ve kurumsal politikaların geliştirilmemiş olması ve açık erişim alt yapısının ve kurumsal arşivlerin henüz yeni kurulmaya başlanması ülkemizin Avrupa Araştırma Alanı ile bütünleşme çabalarını ve Ufuk 2020 araştırma fonlarından maksimum düzeyde yararlanmasını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle aşağıdaki önerilerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından mümkün olan en kısa zamanda uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır:

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara açık erişim için yasal düzenlemeler yapılmalı, ulusal ve kurumsal açık erişim politikaları geliştirilmeli ve ilgili yayınlara kurumsal arşivler aracılığıyla erişilebilmelidir.
- Araştırma fonu sağlayan ve araştırma yapan TÜBİTAK, YÖK, üniversiteler ve araştırma kurumları Avrupa Birliği açık erişim mevzuatıyla uyumlu kendi açık erişim politikalarını geliştirmelidir.
- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırma projelerinin çıktılarının (yayımlar ve araştırma verileri) kurumsal arşivlerde depolanması ve erişime açılması araştırma desteği alabilmenin bir ön şartı haline getirmelidir.
- Kamu kaynaklı araştırmalardan üretilen yayınların ve verilerin depolanması, düzenlenmesi ve erişime açılması için ulusal düzeyde birlikte çalışabilir bir açık erişim alt yapısı ve uluslararası standartlara (OAI-PMH, OpenURL, OAI, vs.) uygun kurumsal arşivler kurulmalı, bu arşivlerin Avrupa açık erişim araştırma alt yapısıyla (OpenAIRE) bütünleşme çabaları hızlandırılmalıdır.
- Üniversitelerde yapılan araştırmalardan üretilen bilimsel makalelerin hakem denetiminden geçerek yayına kabul edilmiş kopyaları üst verileri (metadata) ile birlikte ivedilikle kurumsal arşivlerde depolanmalıdır. Bu yayınların üst verileri hemen, tam metinleri ise yayıncıların açık erişim politikaları dikkate alınarak hemen ya da gecikmeli olarak herkesin erişimine açılmalıdır.
- Araştırma değerlendirmede üniversitelerin kurumsal arşivlerinde depolanan yayınlar dikkate alınmalıdır.
- YAAP Projesi çerçevesinde kurulan açık arşivlerin sayısı artırılmalı, arşivlerin içerikleri yayınlar ve araştırma verileriyle zenginleştirilmeli ve ilgili hizmetler geliştirilmelidir.

- Ulusal ve kurumsal düzeyde geliştirilen açık erişim politikalarına uyulup uyulmadığı ve yayınların kurumsal arşivlerde depolanıp depolanmadığı denetlenmeli ve araştırma değerlendirme süreciyle ilişkilendirilmelidir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur.

EK 10: 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı (19-21 Ekim 2015)

4. ULUSAL AÇIK ERİŞİM ÇALIŞTAYI ANKARA BİLDİRGESİ (19-21 Ekim 2015)

4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı (AE2015) Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS), Hacettepe Üniversitesi (HÜ) ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün (İYTE) işbirliği ile 19-21 Ekim 2015 tarihlerinde TÜBİTAK'ın ev sahipliğinde Ankara'da yapıldı. Çalıştayda "açık bilim" ve "açık erişim" kavramları ile kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel yayın ve verilere kurumsal arşivler aracılığıyla ücretsiz açık erişim sağlamak için gereken politika, strateji, mevzuat, standart ve alt yapılar tartışıldı. Yerli ve yabancı konuşmacıların katkılarıyla gerçekleştirilen çalıştaya üniversitelerden, kamu kuruluşlarından, mesleki derneklerden ve yayıncılık sektöründen 380 delege katıldı.

TÜBİTAK Başkanı Sayın Prof. Dr. A. Arif ERGİN çalıştayı açış konuşmasında, açık bilim ve açık erişimin toplumun tüm kesimlerine bilimsel çalışmalara katılma fırsatı sağladığını ve "vatandaş bilimi"nin (citizen science) ulusal politikalar ve alt yapılarla desteklendiği takdirde kamu kaynaklarıyla yapılan bilimsel araştırmalardan üretilen yayın ve verilere erişim sorununu ortadan kaldıracığını vurguladı. Her yıl yayımlanan iki milyon makalenin %15'inin açık erişim olduğunu kaydeden Prof. Ergin, TÜBİTAK'ın DergiPark projesiyle 156 bin makaleyi ücretsiz tam metin erişime açtığını ve yüksek enerji fiziği yayınlarına açık erişim sağlayan SCOAP3 Konsorsiyumunu desteklediğini bildirdi. Türkiye'de açık bilim ve açık erişim politikalarının yokluğuna ve alt yapı eksikliklerine dikkat çeken Prof. Ergin, bu eksiklikleri gidermek için 2015 yılında TÜBİTAK bünyesinde Ulusal Açık Bilim Komitesi'nin kurulduğunu ve yakın gelecekte uygun bir TÜBİTAK destek programı seçilerek bir açık erişim pilot uygulaması başlatılacağını duyurdu.

AE2015 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Düzenleme Komitesi'nce hazırlanan aşağıdaki açık bilim ve açık erişim bildirgesinin bilim ve teknoloji politikalarını geliştiren karar vericiler, araştırmaları destekleyen ve araştırma yapan kurumlar, araştırmacılar, çalıştaya katılan delegeler ve kamu oyuyla paylaşılmasına karar verildi. "Açık bilim" araştırma çıktılarına (bilimsel yayınlar ve veriler) ve süreçlerine

herkesin serbestçe erişimini ve bu çıktıların ortak çalışma yapmak için kullanım, dağıtım ve üretimini kolaylaştıran bir bilim uygulamasıdır. “Açık erişim” ise kamu kaynaklarıyla üretilen bilimsel yayınların tam metinlerine ve verilerine ücretsiz erişim sağlamak ve bu yayın ve verileri değişik amaçlarla kullanmak olarak tanımlanmaktadır. Açık erişim Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Komisyonu’nun (AK) öncelikli konularından biridir. 2014-2020 yıllarını kapsayan çerçeve programında (Ufuk 2020) AB fonlarıyla desteklenecek araştırmalardan üretilen yayınlara açık erişim zorunludur. Ufuk 2020 çerçevesinde araştırma verilerine açık erişim sağlamak için halen bir pilot proje yürütülmektedir. Çeşitli ülkelerde araştırma çıktılarına açık erişim sağlamak için yasal düzenlemeler yapılmış, birçok fon sağlayıcı kurum ve araştırma yapan kuruluş bu doğrultuda kendi açık erişim politikalarını oluşturmuşlardır. Halen bu politikaların Ufuk 2020 Açık Erişim Politikasına uygun hale getirilmesi ve açık erişim alt yapısının geliştirilmesi için Türkiye’nin de ortak olduğu AB destekli projeler (PASTEUR4OA ve OpenAIRE) yürütülmektedir.

Türkiye’de ise açık bilim ve açık erişim konuları henüz üst düzeyde (Başbakanlık, bakanlıklar, vd.) kapsamlı bir biçimde ele alınmamış, kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmaların çıktılarına açık erişime olanak sağlayan fon sağlayıcı kurum politikaları geliştirilmemiştir. Türkiye, OECD’nin “Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesi”ni 2004 yılında imzalayan ilk 30 ülkeden biri olmasına karşın bu alanda pek bir gelişme kaydedilememiştir. TÜBİTAK, Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversiteler ve araştırma kurumları bu konularla ilgili politikaların belirlendiği Bilim Avrupa (Science Europe), Avrupa Güncel Araştırma Bilgi Sistemleri (EuroCRIS) gibi oluşumlarda henüz yeterince temsil edilmemektedir. Geçen yıl YÖK tarafından başlatılan akademik arşiv projesi (YAAP) çerçevesinde birçok üniversite kendi açık arşivini kurmuş olmasına karşın Ufuk 2020 açık erişim politikasıyla uyumlu daha güçlü açık erişim politikalarına ihtiyaç bulunmaktadır. TÜBİTAK kendi açık arşivini kurmak ve diğer kurumsal arşivlerin içeriğini harmanlamak için çalışmalara başlamıştır. Bu çalışmaların Türkiye’de araştırma verilerini de içeren, standartlara uygun ve birlikte çalışabilir bir açık bilim ve açık erişim alt yapısının kurulmasına katkıda bulunması beklenmektedir. Bu yönde yapılacak düzenlemelerin ülkemizin Avrupa Araştırma Alanı ile bütünleşme çabalarını ve Ufuk 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Ankara Bildirgesi, 19-21 Ekim 2015, TÜBİTAK, Ankara 2 2020 araştırma fonlarından maksimum düzeyde

yararlanılmasını olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalıdır. Bu nedenle aşağıdaki önerilerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından mümkün olan en kısa zamanda uygulamaya geçirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır:

- Açık bilimi ve kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınlara ve verilere açık erişimi desteklemek için ulusal düzeyde ve AB mevzuatıyla uyumlu yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Araştırma desteği sağlayan TÜBİTAK ve YÖK gibi kurumlar ile üniversiteler kendi açık erişim politikalarını geliştirmelidir. Açık erişim politikaları zorunlu ama özendirici olmalı ve alt yapı, eğitim, makale işlem ücretleri gibi kolaylaştırıcılarla desteklenmelidir.
- Üniversite ve araştırma kurumlarının mevcut politikaları daha da güçlendirilmeli ve Ufuk 2020 açık erişim politikasıyla uyumlu hale getirilmelidir.
- Bilimsel yayınları ve verileri kurumsal arşivler aracılığıyla toplamak, düzenlemek, harmanlamak ve ücretsiz erişime açmak için uluslararası standartlara uygun (OAI-MPH, CERIF, vd.) ve birlikte çalışabilir bir açık bilim ve açık erişim alt yapısı kurulmalıdır.
- Açık erişim alt yapısında araştırmacı numarası (örneğin, ORCID) ve proje numarası yayınların görünürlüğünü artırmak ve birlikte çalışabilirliği sağlamak için kullanılmalıdır.
- Mevcut kurumsal arşivlerin Avrupa açık erişim ve araştırma alt yapısıyla (OpenAIRE) bütünleşme çabaları açık kaynak kodlu uygulamalara öncelik verilerek hızlandırılmalıdır.
- Araştırma projelerinin çıktılarının (yayınlar ve araştırma verileri) kurumsal arşivlerde depolanması ve erişime açılması araştırma desteği alabilmenin bir ön koşulu haline getirilmeli ve araştırma değerlendirme süreciyle ilişkilendirilmelidir.
- Açık erişim politikalarına uyulup uyulmadığı fon sağlayıcı kurumlar ve üniversiteler tarafından izlenmelidir.
- Açık erişim yayın giderleri proje desteğinden ödenebilmeli, bu giderler TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ve ANKOS'un yayıncılarla yaptığı lisans anlaşmalarına yansıtılmalıdır.
- Hakem denetiminden geçerek yayına kabul edilmiş makalelerin yazar kopyaları üst verileri (metadata) ile birlikte ivedilikle kurumsal arşivlerde depolanmalı, bu

yayınların üst verileri hemen, tam metinleri ise yayıncıların açık erişim politikaları da dikkate alınarak herkesin erişimine açılmalıdır.

- Kurumsal arşivler araştırma bilgi sistemlerinin merkezinde olmalı, bilimsel yayınları, verileri ve yazılımları içeren bu arşivlerin içeriği harmanlanmalı ve yedeklenmelidir.
- Telif hakları mevzuatı açık bilim, açık erişim, araştırma verileri, metin ve veri madenciliğini de içerecek şekilde gözden geçirilmelidir.
- Kamu kaynaklı araştırmaların çıktılarına açık erişim sağlamak için Creative Commons (CC-BY) lisansı kullanılmalıdır.
- Politika yapımcıların, araştırmacıların ve bireylerin açık bilim ve açık erişim farkındalığını artırmak için girişimlerde bulunulmalıdır (afiş hazırlanması, eğitim verilmesi, vd.).
- Bilimsel bilgilere erişimi nispeten daha zor olan meslek odaları, küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) ve endüstriyel kuruluşlar da açık bilim ve açık erişimin paydaşları olarak görülmelidir.

Kamu oyuna saygıyla duyurulur.

EK 11: 1987 Öncesi Tezlerin Dijitalleştirilmesi için YÖK'ün Resmi Yazısı

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI
Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Sayı : 20330265-806.01.03/10488
Konu: Tez Merkezi İçeriğinin Zenginleştirilmesi

20/02/2014

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitelerimizde lisansüstü düzeyde hazırlanan tezler, 1987 yılından itibaren Kurulumuz Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bünyesinde toplanmaya başlamış ve 2007 yılında gerçekleştirilen Elektronik Tez Arşivi Projesi ile sayısallaştırılmıştır. Bunlardan yazarları tarafından yayımlama izini verilenler <https://tez.yok.gov.tr> adresinden tam metin olarak araştırma hizmetine açılmıştır. Diğer taraftan, yazarlarından izin alınmamış olan tezler için izin alma çalışmalarımız devam etmektedir.

Ulusal Tez Merkezi içeriğinin zenginleştirilmesi için 1987 yılından önce üniversitelerimizde hazırlanan ve bugüne kadar çeşitli sebeplerle derlenememiş bulunan tezlerin de koleksiyona kazandırılarak milli bir tez bankasının meydana getirilmesi amacı ile bir çalışma başlatılmıştır.

Bu bağlamda; üniversite kütüphaneleri ve enstitü arşivlerinde yapılacak bir araştırma ile bugüne kadar Ulusal Tez Merkezine ulaştırılmamış olan bütün tezlerin tespit edilerek, bunların elektronik veya basılı kopyalarının Kurulumuz Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Üniversitenizde kuruluş tarihinden itibaren hazırlanan tezler ile Ulusal Tez Merkezinde bulunan tezlerin eşleştirilerek Ulusal Tez Merkezine gönderilmesi gereken tezlerin tespit edilmesi ve işlemlerin yürütülmesinde; Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığınızın, Kurulumuz Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ile işbirliği içinde çalışmaları sürecin hızlı ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi bakımından yararlı olacaktır.

Bilgilerinizi ve gereğini önemle rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA
Başkan

EK: Dağıtım Listesi

Dağıtım:
Ekli Listedeki Üniversitelere

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
20.1.02.12014

Gül HAKBİLEN
Memur

9.Cad. 06539 Bilkent/ANKARA
Telefon: Faks:
E-Posta:

Ayrıntılı bilgi için iribat:

Elektronik Ağ:

Yazışmalarınızın elektronik ortamda yapılmasını önemle rica ederiz.

EK 12: KAA Tanıtım ve Toplantı Afişleri

Bilim Dünyasına Farklı Bir Bakış Açısı! AÇIK ERİŞİM

- Bilimsel bilginin önündeki engeller kalkıyor.
- Bilimsel bilgi artık dünyaca paylaşılıyor.
- Araştırma verilerinizi paylaşarak bilime katkıda bulunun.
- Yeni bilimsel iş birliğinizi artırın.
- Kurumunuzun, kendinizin ve bilimsel çalışmalarınızın tanınırlığını artırın.
- Kendi literatürünüze daha geniş alandan bakın.
- Bilimsel çalışmalarınız daha çok atıf alsın.

Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi
<https://openaccess.firat.edu.tr/>

Açık Erişim ve Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşivi Bilgilendirme Toplantısı

- Bilimsel bilginin önündeki engeller kalkıyor...
- Bilimsel bilgi artık dünyaca paylaşılıyor...
- Araştırma verilerinizi paylaşarak bilime katkıda bulunun...
- Yeni bilimsel iş birliğinizi artırın...
- Kurumunuzun, kendinizin ve bilimsel çalışmalarınızın tanınırlığını artırın...
- Kendi literatürünüze daha geniş alandan bakın...
- Bilimsel çalışmalarınız daha çok atıf alsın...

Nasıl mı?

AÇIK ERİŞİM

Tarih : 08 Ekim 2015

Saat : 14.00

Yer : Bahaeddin Ögel Konferans Salonu

Açık Erişim ve Fırat Üniversitesi
Kurumsal Açık Arşivi
Bilgilendirme Toplantısı

Bilginin Önündeki
Engelleri Kaldır.

Tarih : 08 Ekim 2015
Saat : 14.00
Yer : Bahaeddin Ögel Konferans Salonu

Sunum içeriği;

- Açık erişim nedir?
- Akademisyenlere yararları nelerdir?
- Dünyadaki açık erişim ile ilgili gelişmeler nelerdir?
- Açık erişimli yayınlar nereden ve nasıl bulunabilir?
- Dspace @FIRAT nedir, amacı ve iş akış süreci nasıldır?
- Akademisyenler yayın girişlerinde nelere dikkat etmelidir?
- Ambargo süresi nedir?
- Akademisyenlerimizin ve bilimsel çalışmalarının tanınırlığı ve çalışmaların atıf sayılarının artışı nasıl sağlanır?
- Yayın yüklemdeki telif hakkı sorunu nasıl çözülür?
- Yayıncıların ve dergilerin açık erişim konusundaki politikaları nasıl öğrenilir?
- YÖK'ün açık erişim konusundaki uygulamaları nelerdir?

EK 13: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi

Bu yönerge, Fırat Üniversitesi öğretim elemanları ve öğrencileri tarafından üretilen bilimsel çalışmaların kütüphane bünyesinde oluşturulan Kurumsal Arşive elektronik ortamda aktarılmasına ve açık erişime sunulmasına ilişkin esas ve usulleri düzenler.

Amaç

Madde1 -

- a) Üniversitemizde üretilen akademik çalışmaların, açık erişim standartlarına uygun olarak derlenmesi ve Kurumsal Akademik Arşivlerde korunmasını sağlamak,
- b) Atama ve yükseltmeler ile diğer kurul içi değerlendirmelerde dikkate alınan bilimsel çalışmaların Kurumsal Akademik Arşivlerde açık erişime açılmasını sağlamak,
- c) Üniversitemizdeki bilimsel çalışmalara daha geniş kitlelerin kolay ve hızlı erişimini sağlamak,
- ç) Üniversitemiz araştırmacılarının açık arşivde yer alan bilimsel çalışmalarının daha fazla atf almalarını sağlamak,
- d) Ulusal ve uluslararası açık arşiv çalışmalarına katkıda bulunmak,
- e) Üniversitemizin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığını ve saygınlığını artırmak,
- f) Üniversitemize ait yayınların etki faktörlerinin artmasını sağlamak,
- g) Araştırma sonuçlarının başka araştırmalara kaynaklık etmesini kolaylaştırmak, aynı veya benzer araştırmaların tekrarını önlemek,
- ğ) Bilimsel çalışmalara ücretsiz erişim sağlayarak ülke ekonomisine katkı sağlamak.

Kapsam

Madde 2 - Kurumsal Arşivin kapsamı aşağıdaki materyallerden oluşmaktadır:

- a) Ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleler,
- b) Konferans ve sempozyum bildirileri/sunumları,
- c) Yüksek lisans ve doktora tezleri,
- ç) Seminerler,
- d) Proje çalışmaları,
- e) Kitap/kitap bölümleri,
- f) Patentler,

- g) Kitapların bibliyografik künyesi,
ğ) Teknik dokümanlar.

Tanımlar

Madde 3 - Bu yönergede geçen;

- a) Açık Erişim: Araştırmacıların bilimsel yayınlarının tam metinlere finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık internet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmelerini,
b) Kurumsal Akademik Arşiv: Üniversitemizde üretilen akademik çalışmaların arşivlenerek açık erişime sunulduğu sistemleri,
c) Akademik Arşiv: Kurumsal Akademik arşivlerde arşivlenen yayınların merkezi olarak harmanlanmasını ve açık erişime sunulmasını,
ç) İvedi Arşivleme/Opsiyonel Erişim: Akademik çalışmaların hakem denetiminden geçmiş biçimlerinin ivedilikle Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde arşivlenmesi ve erişime açılması sürecini,
d) Arşivleme: Akademik çalışmaların Kurumsal Akademik Arşiv sisteminde depolama sürecini,
e) Ambargo: Araştırma sonuçlarının belli bir süre (6-12 ay) erişime kapalı tutulmasını ifade eder.

Gerekeçe

Madde 4 - Üniversitemizde basılı ve elektronik ortamda üretilmekte olan akademik çalışmaların (Ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleler, konferans ve sempozyum bildirileri/sunumları, yüksek lisans ve doktora tezleri, seminerler, proje çalışmaları, kitap/kitap bölümleri, patentler, kitapların bibliyografik künyesi, teknik dokümanlar vb.) bir araya toplanması ve Üniversitemiz bünyesinde uluslararası açık erişim standartlarına uygun bir kurumsal akademik arşiv sisteminin oluşturulmasıdır.

Dayanak

Madde 5 - Bu yönerge metni, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 4/c maddesine ve Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın 36054236-806.02.04-06 sayılı ve 'Kurumsal Arşiv Çalışmaları' konulu yazısına dayanılarak hazırlanmıştır.

Yetki ve Sorumluluklar

Madde 6 - Öğretim elemanları ve öğrenciler;

- a) Öğretim elemanları yıl içerisinde gerçekleştirdikleri bilimsel çalışmalarını, yayımlandıktan sonra en geç bir ay içerisinde Kurumsal Arşive aktarmakla sorumludurlar.
- b) Öğretim elemanları ve öğrenciler, bu yönergenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra, öncelikle beş yıl öncesine kadar olan bilimsel çalışmalarını, daha sonra son beş yıldan önceki tüm bilimsel çalışmalarını Kurumsal Arşive aktarmakla sorumludurlar.
- c) Bilimsel yayınların Kurumsal Arşive aktarılması işlemlerinin takibi Bölüm/Anabilim Dalı/Program Başkanlıkları tarafından yürütülecektir.
- ç) Enstitüler, lisansüstü öğrencilerinin seminer ve tezlerini tescil tarihinden itibaren, en geç bir ay içerisinde Kurumsal Arşive aktarmasını sağlamakla sorumludurlar.
- d) Kurumsal Arşive eklenen materyalin, açık erişime tam metin olarak (ambargo lu yayınlar için en fazla 12 ay sonunda) açılması zorunludur.

Madde 7 - Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı;

- a) 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanununun 6. bölüm 42. maddesi d. bendine göre amaç; kurumun bilimsel ve entelektüel birikimini eksiksiz derleme altına almaktır. Kütüphane, bu gerekliliği yerine getirmekle sorumludur.
- b) Kurumsal Arşivden sorumlu personelle ilgili bilgiler bölüm başkanlıklarına bildirilir.
- c) Öğretim elemanlarını ve öğrencileri Kurumsal Arşivden haberdar etmek amacıyla, bilgilendirme kılavuzları hazırlanır, gerekli tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları yapılır.
- ç) Öğretim elemanlarının ve öğrencilerin Kurumsal Arşive aktardıkları bilimsel çalışmalara ait üst veri (metadata) girişleri kontrol edilir ve düzenlemeler yapılır.
- d) Yıl içinde öğretim elemanlarının teslim ettikleri bilimsel çalışmalar ile eğitim-öğretim yılı sonunda verilen performans değerlendirme raporları karşılaştırılarak kontrol edilir.
- e) Yıllık performans değerlendirme raporları sistemden veya Bölüm/Anabilim Dalı/Program Başkanlıklarından alınır.
- f) Yıllık performans değerlendirme raporunda bulunan ancak Kurumsal Arşivde bulunmayan çalışmalar listelenir. Bu listeler, öğretim elemanlarının konudan haberdar edilmesi ve gerekli işlemlerin yapılması amacıyla Bölüm Başkanlıklarına gönderilir.

g) Kurumsal Arşive aktarılmış olan ancak yıllık performans raporunda bulunmayan çalışmalar listelenir. Bu listeler, öğretim elemanlarının konudan haberdar edilmesi ve gerekli işlemlerin yapılması amacıyla Bölüm Başkanlıklarına gönderilir.

ğ) Sağlama ve kontrol tamamlandıktan sonra tüm uyarılara rağmen belirtilen sürede Kurumsal Arşive gönderilmeyen çalışmalar için uyarı yazısı yazılır ve onaylanan faaliyet raporu listeleri ile beraber Dekanlıklara iletilir.

h) Öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından üretilen ve kurumun bilimsel ve entelektüel varlığını oluşturan çalışmaların Kurumsal Arşiv aracılığı ile erişime sunulması, uzun dönem korunarak saklanması ve güvenlik altında tutulması için gerekli teknik alt yapı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ile birlikte yürütülür.

ı) Kurumsal Arşiv çalışmasına yönelik olarak diğer üniversite ve kurumlarla yapılacak anlaşmalar ve işbirlikleri Rektörlük onayına sunulmak üzere Kütüphane tarafından yürütülür.

Madde 8 - Bölüm/Anabilim Dalı/Program Başkanlıkları;

a) Öğretim Elemanlarının tamamlanmış yıllık performans değerlendirme raporlarını kütüphaneye iletir.

b) Kütüphane tarafından gönderilen listeleri inceler ve öğretim elemanlarına gerekli uyarıları yapar.

Yayımlama ve Yararlanma Hakkı

Madde 9 - Fırat Üniversitesi Kurumsal Arşivinde bilgi kaynaklarını yayımlama ve onlardan yararlanma hakkı aşağıda belirlenen koşullarda gerçekleştirilir.

a) Fırat Üniversitesi Öğretim Elemanları, kendilerine ait her türlü bilimsel çalışmayı veri giriş formu aracılığı ile arşive ekleyeceklerdir. Kurumsal Arşive aktarılan verilerin kontrolü Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından yapılacaktır.

b) Herhangi bir yerde yayımlanmış veya yayımlanma kararı alınmış akademik çalışmaların, yayımlandığı yerdeki formatı ile aynen yer almaması koşulu ile sisteme yüklenmesi telif hakkı ihlalini doğurmaz.

c) Açık Arşivde bulunan çalışmalardan yararlandığında, kullanan kişinin kaynak göstermesi bilimsel etik açısından gerekli ve zorunludur. Kaynak göstermede, kullanılan çalışmanın adı ve yazarıyla birlikte açık arşivin URL adresi verilmelidir.

ç) Açık arşivde yer alan yayımlara, anahtar kelime ve bibliyografik bilgiler taranarak erişim sağlanacaktır.

d) İsteyen herkes sistemde kayıtlı çalışmalara serbestçe erişip kullanabilir.

Yürürlük

Madde 10 - Bu yönerge, Fırat Üniversitesi Senatosu tarafından onaylandığı tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 11 - Bu yönerge, Fırat Üniversitesi Rektörü tarafından yürütülür.

EK 14: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Politikası

Bağlam:

Fırat Üniversitesi, 1975 yılından itibaren ülkemizin kalkınmasına hizmet edecek ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte eğitim vermeyi, araştırmalar yapmayı ve araştırma sonuçlarını mümkün olan en geniş kitlelere sunmayı ilke edinmiştir.

Fırat Üniversitesinde gerçekleştirilen akademik çalışmaların arşivlenmesi ve açık erişim ile paylaşılması, bu çalışmaların görünürlüğünü ve tanınırlığını artıracaktır. Bu nedenle akademik çalışmaların mümkün olan en geniş kitlelere ulaştırılabileceği bir açık erişim mekanizması ve bu kapsamda hizmet verecek bir açık erişim arşivinin kurulmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede, Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, araştırmacılara ait çalışmaların uygun formatta derlenmesinde, uzun dönemli korunmasında ve açık erişime sunulmasında stratejik bir rol oynayacaktır. Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, açık erişim ve kurumsal arşivin kurulmasında aktif rol almak ve her türlü elektronik ortam güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.

Politika Amaçları:

- a) Kurumsal Arşiv bağlamında; Fırat Üniversitesi bünyesinde üretilen akademik çalışmaların uzun dönemli derlenmesinin ve korunmasının sağlanması,
- b) Açık Erişim bağlamında; Fırat Üniversitesi bünyesinde üretilen akademik çalışmaların mümkün olan en geniş kitlelerin erişimine sunulması amaçlanmaktadır.

Kapsam:

Bu politika; Fırat Üniversitesi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak desteklenen ve üniversite mensuplarınca gerçekleştirilen tüm akademik çalışmaların Açık Arşivde depolanmasını ve bu kaynakların tüm paydaşlara telif haklarına dikkat edilerek sunulmasını kapsayacak şekilde Üniversite Senatosu tarafından belirlenmiştir.

İlkeler:

Fırat Üniversitesi mensupları, akademik çalışmaların uzun dönemli derlenmesi ve korunması konusunda aşağıdaki koşulları kabul eder:

- a) Yazarlar ve Açık Arşivden faydalanan tüm kullanıcılar, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerini Koruma Kanununa uygun hareket etmek zorundadırlar.
- b) Fırat Üniversitesi mensuplarının, tüm akademik çalışmaları Açık Erişim Arşivinde depolanır. Ambargo vb. koşullar nedeniyle sınırlandırılmış veya tamamen engellenmiş bazı bireysel çalışmalar bu ilkenin dışındadır.
- c) Akademik çalışmaların tam metinlerinin depolama sırasında ya da daha sonra mümkün olan en kısa zamanda erişime açılması şarttır. Yayıncı sınırlaması nedeniyle hemen erişime açılmayan yayınlar olması durumunda depolama şartı değişmez ama yayıncının ambargo süresi dolana kadar yayınlar erişime kapatılır.
- d) Yayıncı sınırlaması olsa da, akademik çalışmaların üst verilerinin (başlık, yazarlar, kurumsal bağlantı, makaleyi kabul eden derginin adı vb.) depolama sırasında hemen erişime açılması şarttır.
- e) Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, açık erişim ve kurumsal arşivin kurulmasında aktif rol alarak her türlü elektronik ortam güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.
- f) Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Açık Arşivde yer alan tüm akademik çalışmaların derlenmesini ve uzun dönemli korunmasını koordine eder.
- g) Yazarın yayıncılarla yaptığı anlaşmalar ve kişisel arşivleme seçenekleri göz önüne alındığında çalışmalara erişim, Kamuya Açık Erişim ve Ambargo Süresi Sonunda Açık Erişim (ambargo süresi 12 ayı geçemez) olmak üzere iki başlıkta uygulanacaktır. Yayıncı kuruluşun kamuya açık erişime izin vermediği veya ambargolu durumlarda, yayının bibliyografik künyesi ve veri tabanındaki URL adresinin verilmesi zorunludur.
- h) Fırat Üniversitesi mensupları, bilimsel çalışmalarının Açık Arşivde dağıtım ve koruma prensiplerine uygun şekilde depolanacağını kabul eder.
- i) Fırat Üniversitesi mensupları, farklı kurumlardan birden fazla yazarla hazırladıkları çalışmaları Açık Arşivde depolayabilirler. Çok yazarlı çalışmalarda, kaynağı başyazar depolar. İlk yazarın lisans/lisansüstü öğrencisi veya bağımsız bir

kişi olduğu durumlarda yayın, isim önceliğine göre Fırat Üniversitesi mensubu tarafından depolanır.

İşleyiş:

- a) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü, bu politikanın uygulanmasından sorumlu olacak ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde ve politikada yapılabilecek değişiklikler konusunda yürütücü görevini üstlenecektir.
- b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü, Açık Erişim Danışma Kurulu kurulmasına öncülük ederek bu kurulun yürütücülüğünü üstlenecektir.

Açık Erişim Danışma Kurulu:

- Rektör veya görevlendireceği bir Rektör yardımcısı,
  - Fakülteler adına Rektörün görevlendireceği iki kişi,
  - Enstitüler adına Rektörün görevlendireceği bir kişi,
  - Yüksekokullar adına Rektörün görevlendireceği bir kişi,
  - Bilgi İşlem Daire Başkanı,
  - Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı
- olmak üzere yedi kişiden oluşur.

Açık Erişim Danışma Kurulu, bu politikanın yürürlüğe girmesini takip eden tarihten itibaren her yıl, bu politikanın değerlendirilmesinden sorumlu olacaktır. Kurul, gerekli gördüğü durumlarda politikayı revize etmek veya değiştirmek amacıyla öneri ve görüşlerini Fırat Üniversitesi Senatosuna sunabilir.

EK 15: Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi ve Politikası Senato Kararı

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SENATO KARARLARI

Oturum Tarihi
30/05/2014

Oturum Saati
09:30

Oturum Sayısı
Senato Kararları 2013-2014/9

Üniversitemiz Senatosu 30/05/2014 tarihinde saat 09:30'da Rektör Prof.Dr. Kutbeddin DEMİRDAĞ başkanlığında, aşağıda imzaları bulunan üyelerinin katılımlarıyla toplanarak gündemdeki konuları görüşmüş ve aşağıdaki kararları almıştır.

9.8.FIRAT ÜNİVERSİTESİ KURUMSAL ARŞİV POLİTİKASI İLE FIRAT ÜNİVERSİTESİ KURUMSAL AÇIK ARŞİV YÖNERGESİ

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, "Fırat Üniversitesi Kurumsal Arşiv Politikası" ile "Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi" konulu 24.04.2014 tarih ve 35560 sayılı yazısı ve ekleri görüşüldü:

Üniversitemiz "Fırat Üniversitesi Kurumsal Arşiv Politikası" ile "Fırat Üniversitesi Kurumsal Açık Arşiv Yönergesi'nin" geldiği şekli ile aynen kabulüne oybirliği ile karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Neslihan AKA
Doğum Yeri	ERMENEK
Doğum Tarihi	24.08.1986

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Bölüm	Bilgi ve Belge Yönetimi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
Orta düzey	“Orta düzey”

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Fırat Üniversitesi
Görevi/Pozisyonu	Kütüphaneci
Tecrübe Süresi	5 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Fırat Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
E-mail	akaneslihan@gmail.com